

42741

IO PRAVO

u vojvodini i Medjimurju

(mađarsko privatno pravo)

upoređeno sa sistemom austr. o. g. z.

S originala

Slovačko privatno pravo

od Dr. Josipa Singera,
advokata i sekretara bratislavske burze

Preveo, preradio i dopunio

Dr. M. Svoboda
sudija

Zagreb 1926.

Tiskom Jugoslovenskog Novinskog d. d. (Ivan Malinar)

PRIVATNO PRAVO
u Vojvodini i Medjimurju
(mađarsko privatno pravo)
upoređeno sa sistemom austr. o. g. z.

S originala

Slovačko privatno pravo

od Dr. Josipa Singera,
advokata i sekretara bratislavske burze

Preveo, preradio i dopunio

Dr. M. Svoboda

sudija

Zagreb 1926.

Tiskom jugoslovenskog Novinskog d. d. (Ivan Malinar)

42. 741

inv. št. 030036659

84/26

16. 2. 1961

Predgovor.

Na izdanje ove knjige odlučio sam se u uverenju, da će ista pravnicima s drugih pravnih područja moći da posluži upoznavanju vojvodjanskog (bivšeg mađarskog) privatnog prava, a još više da će donekle olakšati težak položaj svim onim našim mladim sudijama i advokatima, koji su ne vladajući mađarskim jezikom s drugih strana došli u Vojvodinu i tamo tešku maku muče primenjujući u praksi strano im i većinom nekodifikovano pravo. Istina, nije ovo prva knjiga izdana kod nas iz oblasti vojvodjanskog privatnog prava, ali uza sve to mislim da će je naši pravnici rado prihvatiti, jer tretira pitanje sa čisto praktične strane i umesto definiranja i razglabljanja temeljnih pojmova iznosi sudsku praksu, dakle primenu prava u život, a to je baš ono, što nama treba i manjka.

U svom radu nisam se ograničio na puki prevod, nego sam na odgovarajuća mesta uneo sve važnije rešitbe iz dosadašnjih izdanja »Zbirke viših sudskih odluka« i popunio našim novim zakonima. Neke sam partije iz originala (kao na pr. one o fideikomisu i o vrhovnom i koristovnom vlasništvu) ispustio, jer su ili zastarele ili dokinute Ustavom i uredbama i zakonima o agrarnoj reformi. Jer se pak original odnosi na bivši austr. o. g. z. u Cislajtaciji pa prema tomu i na novelirani deo istoga, a jer znam da ih mnogi pravnik neće imati, to sam na svim mestima uneo ili ceo tekst novele ili sadržaj iste.

Ma da rešitbe Vrhovnog Sudišta u Pragu, kao naslednika bivše mađarske kurije za Slovačku, gde je još uvek na snazi isto pravo kao kod nas u Vojvodini i Medjimurju, ne mogu naravno da imaju nikakova uticaja na odluke naših sudova, ipak sam ih iz originala preuzeo i to zato, da se vidi

novi smer sudske prakse kod braće Čehoslovaka i da nam u eventualno još nerešenim slučajevima uzmožnu poslužiti putokazom.

Terminologiju sam upotrebio hrvatsku, jedno radi toga, što sam se u radu držao hrvatskoga teksta austr. o. g. z., a drugo stoga, što je ta terminologija jedina potpuna i sasvim naša, a i stoga, što mi u Vojvodini i nemamo ustaljene terminologije, nego upotrebljavamo i hrvatsku i srpsku. Naši viši sudovi u tom ne samo da kolebaju, nego i u jednoj istoj rešitbi upotrebljavaju po više izraza za isti pojam. I ako sam se ovog načela konsekventno držao, ipak sam za neke izraze, koji mi se čine nezgodnim i za pretežni deo vojvodjanskih pravnika neshvatljivima, umesto hrvatskog upotrebio latinski naziv, jer će isti kao uobičajeni u svim pravničkim krugovima, biti svakom jasni i otkloniti eventualne nejasnosti.

Čakovec, krajem oktobra 1925.

Dr. M. S.

Uvod.

Ova knjiga sadrži prikaz vojvodjanskog i medjimurskog (bivšeg madžarskog) privatnog prava u poredjenju s austr. o. g. z., pri čem su u pomanjkanju jedinstvenog madžarskog zakonika usporedjene osim zakona i ostale pravne zasade bez pozitivne forme.

Okolnost, da madžarsko privatno pravo nije u celosti kodifikovano, ne može umanjiti vrednosti njegovih pravnih zasada, jer vrednost nekog prava ne sastoji se u samoj formi sistema; najbolji dokaz za to je rimsko pravo. Pomanjkanje sistema leži u tom, što se pojedine ustanove nisu razvijale jednovremeno pa stoga ni u uzajamnoj vezi. Neke su partije kodifikovane, druge se sastoje iz običajnog prava, konačno ima i praznina, koje do sada nisu ispunjene ni praksom ni jurisprudencijom. Praznina je malo i označene su kod pojedinih paragrafa, a postoje radi toga, što ni sudovi nisu došli u prigodu da takve slučajeve reše, a ni teorija ih nije obradila. Ali sudija u sporu ima da donese rešenje imao za to oslonu u zakonu ili pozitivnom pravu ili ne; nema li ga, ima da postupi po primeru rimskog pretera: stvara pravno pravilo, pri čem se oslanja na ratio juris i analogiju, a u slučaju nužde na samo pravo i pravičnost.

Već iz ovoga se vidi, da je bivše madžarsko privatno pravo još u razvitku pri čem se naravno pojedine partije nisu jednako razvile. Bračne stvari, propisi o sastavljanju oporuka, starateljske stvari i t. d. trebale su nužno da dobiju pozitivnu formu i radi toga došlo je do njihove kodifikacije. Kako su pak ove kodifikacije usledile u razno vreme, na njima se jasno odrazuje i napredak u razvitku prava. Ovo važi i za ustanove običajnog prava, od kojih pojedine pokazuju prema današnjim prilikama zastareli karakter i ne mogu se dobro korigirati ni sudskom praksom jer su se duboko uvrežile.

Na svaki način običajno pravo pruža više mogućnosti da se prilagodi modernim prilikama nego kodeks, koji pravo u neku ruku svodi na stacionarni sistem. S druge strane opet običajno pravo ima tu lošu stranu, što u sebi krije mnoge nesigurnosti, pri čem usled raznolikosti mišljenja može ljudska nedostatnost uticati na primenu nekog pravnog pravila na konkretni slučaj. Ipak se ne može poreći, da će se u slučaju da budu služila podlogom unifikacije dva takova postojeća prava od kojih je jedno stari kodeks a drugo običajno pravo, morati ovo poslednje više uzeti u obzir i to zbog naprednog mu karaktera.

I kod nas se radi na unifikaciji privatnog prava i kako po svemu izgleda za podlogu je uzet stari austr. o. g. z., pa ćemo prema tome dobiti ne novi moderni zakonik nego »nešta u istinu privremena i relativna, ali i dobra« kako kaže g. prof. Maurović, član zakonodavnog saveta (Mesečnik, god. 1925., br. 2, str. 50). Kako bilo da bilo mislim, da se kod provadjanja unifikacije vojvodjansko pravo ne bi smelo smatrati nekom *quantité negligable*, nego da bi se mnoge njegove ustanove (n. pr. bračni zakon) morale ne samo uzeti u obzir nego u celosti usvojiti i protegnuti na celu državu.

Praktična svrha ove knjige je u tom, što će moći pomoći i pravniku vojvodjanskom, koji je učio austr. o. g. z., a i onom s drugih pravnih područja, jer će po jednom postojećem sistemu moći da se orijentira u vojvodjanskom većinom nekodifikovanom pravu. Za razlikovanje debelo su otisnuli paragrafi i brojevi mađarskih zakona.

Gledom na važnost jasno je, da najpre dolaze zakoni, a zatim naredbe i statuti u koliko su zakonito izdani. Mehanika običajnog prava klasično se ispoljuje u citatima Verböczyevog Tripartita (kod §§ 9 i 10).

Ma da je običajno pravo pokretno, ipak je ono za sudiju in idea postojeće pravo, koje se sastoji iz smernica, što više i iz pravila. Među poslednje spadaju provizorne odredbe Judexcurialne konerencije (zaključci državne pravne komisije), koje su bile donete u god. 1861. za vreme vakancije zakonodavstva i o kojima je kurija (mađarsko vrhovno sudište) u plenarnoj sednici od 23. jula 1923. izrekla, da će ona »iste uvažavati kao stalne smernice u svakom sudskom postupku dok ustavno zakonodavstvo ne odredi drugačije«. Kraljevski

reskript od 5. XI. 1861. uputio je kuriju i sve oblasti da se drže ovih odredaba. I ako su bile prihvaćene po zastupničkoj i gospodskoj kući i po kralju sankcionisane, što je u Madžarskoj uprav predstavljalo ustavni način zakonodavstva, ne mogu se smatrati zakonom, jedno radi toga što se s njima nije ni hteo doneti zakon, a drugo što je u godinama 1848—1867. mirovalo zakonodavstvo. Gledom na osnov njihove važnosti one nisu *jus scriptum*, ali po samoj važnosti tvore *jus scriptum*, jer ih je en bloc važećim priznao isto kao i Tripartit *tacitus consensus populi* (Grosschmid, Nauka pravnih normi 629, (31, 867). Ove se odredbe u tekstu označuju sa »JCC«.

Isti karakter ima i Verböczyev Tripartit (potpuni naslov: *Decretum Tripartitum juris consuetudinarii incltyi regni Hungariae*). Zak. člankom VI. iz god. 1498. bilo je zaključeno konskribiranje običajnog prava, što je kralj poverio Stepanu Verböczyu. Jedna komisija, odredjena zak. čl. LXIII/1514. preispitala je delo, našto ga kralj 19. XI. 1514. potvrdio; iz formalnih razloga delo nije nikad postalo zakonom, ali je ipak običajem postalo pravnim vrelom. Osim privatnog prava delo sadrži i druga prava, ali je u pretežnom delu već zastarelo i stavljeno van snage protivnim običajima i zakonima. Kod citata označuje se za »Trip«.

Po zaključcima *iudexcurialne* konferencije ostalo je u glavnom iz apsolutističkog vremena u celosti na snazi stvarno pravo austr. o. g. z. V. kod §§ 321, 322.

Usled običajnog karaktera vojvodjanskog privatnog prava kod njega su sudske odluke (*rerum judicatarum auctoritas*) od mnogo veće važnosti, nego li u drugim našim pravnim područjima. Pomanjkanje zakonskih odredaba zamenjeno je u ovoj knjizi sudskim rešitbama, ali se pri tom mora naglasiti da se iste ne smiju dogmatički shvatiti, nego sravniti sa ostalim rešitbama kod drugih paragrafa, jer će se tako moći shvatiti njihov pravi smisao. Od sudskih rešidaba treba osobito spomenuti plenarne rešitbe kurije i one donete radi pravnog jedinstva, kojih se po § 75 sprovedbenog zakona za gradj. parnični postupnik (Z. Čl. LIV/1912.) sudovi moraju pridržavati dok ih kasnija plenarna sednica ne preinači.

Od pravnih pisaca najčešće se citira mišljenje prof. Dr. B. Grosschmida, čija su dela imala vrlo veliki upliv i na teoriju i na praksu. Kod citata često spomenuti »Kap«, označuje

njegovo delo »Poglavlja (Kapitula) iz oblasti našeg obveznog prava« (Budimpešta 1901). U uvodu ovog dela spominju se razni paragrafi austr. o. g. z. gledom na važnost i primenu; ovo se navadja na odgovarajućim mestima. Nabranjanje uvoda odnosi se i na prva poglavlja, prema tomu nije potpuno; pisac se i na drugim mestima osvrće na druge paragrafe. Treba spomenuti da izraz »ima se subsidijarno primeniti« znači, da i sama subsidijarna primena ima da usledi samo u slučaju potrebe i to ne tekst dotičnog paragrafa nego njegov juristički smisao. U ovim citatima ima često nabranjanja, koja se pre imaju shvatiti exemplikativno nego taksativno. Osim Groschmida izneta su mišljenja drugih raznih pisaca kao Moritza Katona, Karla Sladitsa, Franja Rafaya i Lalošević-Lánya, a osobito često ono Emeriha Zlinszkyja iz dela »Madžarsko privatno pravo u današnjoj važnosti«.

Citirane rešitbe crpljene su iz raznih zbirki i dela, a ponajviše iz nove zbirke rešidaba Karla Grecksaka (privatno-pravni deo od Dr. M. Lanyia, naklada K Grill, Budimpešta), te iz dela Dr. Desidera Markusa »Madžarsko privatno pravo u današnjoj važnosti« i iz »Zbirke pozitivnih pravnih zasada madžarskog privatnog prava« kurijalnog sudije Dr. Ljudevita Stauda (Budimpešta 1913.), a rešitbe našeg kasacionog i apelacionog Suda u N. Sadu iz »Zbirke viših sudskih odluka«.

Sadržaj.

	Strana
I. O zakonima općenito	1
Važnost, tumačenje i trajanje zakona	1
Običajno pravo	2
Županijski i opštinski statuti	2
Sudske odluke	3
Obična podela privatnog prava	3
II. O osobnom pravu	4
Zakonsko doba	4
Proglašenje umrlim	4
Društva (osnivanje)	4
Državljanstvo	5
Zavičajnost	8
Forma pravnog posla sklopljenog u inostranstvu	11
Exteritorijalnost	11
Srodstvo	11
Pravo na ime	11
Bračno pravo, zapreke	12
Zakoniti porod, predmeva	12
O pravima između roditelja i dece	12
Poslovna sposobnost malodobnika	13
Pobijanje zakonitosti poroda	13
Legitimiranje, izdržavanje vanbračne dece	14
Zahtev na izdržavanje vanbračne dece	15
Prestanak očinske vlasti	16
Adopcija	16
Tutorstvo i kuratela	18
III. O stvarnom pravu	20
Pojam i podela stvari	20
Pripadnost, pravo lova i ribolova	21
Zamenjive, delive stvari	21
Izvanredna vrednost	22
Posed, pojam, sticanje, zakonitost	22

Važnost stvarnog prava po austr. o. g. z.	23
Teret dokazivanja u pogledu naslova poseda	23
Pošteni posed	23
Nepošteni posed, smetanje poseda i zaštita	24
Spor o medjama	25
Smetanje poseda gradjenjem	26
Istiniti posed	26
Prestanak poseda	27
Vlasništvo u subjektivnom smislu	27
Subjektivna nemogućnost sticanja prava vlasništva	27
Nepotpuno vlasništvo	27
Prava vlasnika	27
Ograničenje vlasništva	28
Zabrana otudjivanja i opterećenja	28
Tužbe vlasničke	29
Sticanje vlasništva	29
Nalaz stvari ničijih, izgubljenih, sakritih	30
Priraštaj	32
Otoci, korito naplav	32
Divulzija	32
Specifikacija	33
Tradicija	34
« znakovima longa et brevis manu	34
« nepokretnih stvari	34
Ustup nekretnine nekolicini osoba	35
Prestanak vlasništva	35
Založno pravo , pojam, vrsti, naslov, sticanje	35
Podzalog, zaplena tuđih stvari	36
Opseg založnog prava	36
Prava i dužnosti založnog verovnika	36
Prestanak založnog prava, fuzija	37
Pravo retencije	37
Služnosti , pojam, vrsti, sticanje	37
Osobne služnosti	39
Uporaba, plodouživanje	39
Stanovanje	40
Tužba o služnosti	40
Prestanak služnosti	40

IV. Nasledno pravo.

Ostavina, naslednik legat, pripalo nasledstvo	42
Sposobnost nasledovanja, nedostojnost	42
Dospelost nasledstva, tereti ostavine	45
Odreka od nasledstva	45
Oporuka, notarna forma	45
Pravo priraštaja	46
Nesposobnost oporučivanja	46
Izvanjska forma oporuke	47
Pismene privatne oporuke	47
Zajedničke oporuke	50
Usmene privatne oporuke	50
Javne oporuke	51
Svedoci oporuke	54
Povlaštene oporuke	55
Nasledni ugovori, darovanje za slučaj smrti	57
Substitucija	57
Ograničenje substitucije	58
Prava naslednika kod substitucije	58
Prestanak substitucije	58
Legat	59
Isplata legata, vrsti legata	60
Pripalost legata, dospelost	60
Osiguranje legata	61
Prava naslednika kod preopterećenja	62
Ograničenja u oporuci, uslovi	62
Poništenje oporuke	63
Opoziv oporuke, Kasatorna klauzula	64
Zakoniti red nasledstva	65
Starina	66
Nasledno pravo legitimirane dece	68
« « nezakonite dece i posinaka	68
Zakonito nasledno pravo bračnog druga	69
Udovičko nasledstvo	69
Udovičko pravo (plodouživanje)	71
Ograničenje udovičkog prava	72
Osiguranje, uknjižba udovičkog prava	73
Izdržavanje udove	74
Ošasna ostavina (haereditas jacens)	74

Nužni deo	75
Razbaštinjenje deteta	76
« roditelja	77
Zahtev na razbaštinjenje	78
Kako se ima ostaviti nužni deo	78
Pravna sredstva nužnog naslednika	79
Potomci nužnog naslednika	79
Dužnost doprinosa nužnom delu	80
Izračunanje nužnog dela	80
Uračunanje u nužni deo	81
« « zakoniti deo nasledstva	82
Preuzimanje nasledstva u posed	82
Izjava o nasledstvu, jamstvo naslednika	83
Prenos prava nasledstva	83
Verovnici ostavine, njihova prava	83
Namirenje verovnika ostavine	84
Zap'ena nužnog dela	84
Tužbe u nasledstvu	85
V. O zajednici vlasništva i drugih stvarnih prava	
Izvor zajednice, delovi	86
Razrešenje zajednice	86
Prava deonika	87
Podela	88
Predmevana zajednica	90
VI. Obvezno pravo	
Isplata	91
Sklapanje ugovora	91
Ugovorna (poslovna) sposobnost	92
Istinita privola, zablude	92
Ništavost, prisiljenje, lihva	93
Obećanje izvršenja od trećeg lica	94
Ugovori u korist trećih	95
Forma ugovora, javnobeležničke isprave	95
Privatne isprave	96
Solidarnost, korealnost	96
Uslovi, povod, mesto i vreme izvršenja	97
Kapara, odustanina	99
Tumačenje ugovora	100
Naplatni ugovori i poslovi	100

Jamstvo	102
Prikrata preko polovice	104
Ugovor o budućoj pogodbi	104
Odreka	105
Darovanje	105
Forma darovanja	106
Opoziv	106
Prikrata verovnika darovanjem	107
Darovanje za slučaj smrti	108
Ostavna pogodba (depozit)	108
Posudna pogodba	109
Zajam	110
Kamati	110
Punomoć	112
« advokata	112
« parnična	114
Opunomoćenik i opunomoćitelj	114
Falsus procurator	114
Prestanak punomoći	115
Muča punomoć	115
Posloводство bez naloga	116
Promena	117
Kupoprodaja, dužnosti prodavca i kupca	117
Pogibelj i korist predmeta kupoprodaje	119
Pravo nazadkupa	120
Pridržaj boljeg kupca, nalog prodaje	121
Uporabna pogodba, obostrana prava	121
Manjci uporabne stvari, podzakup	122
Tereti, plaćanje zakupnine	123
Zakonski zalog uporabodavca	124
Zakupnina u plodovima, otpust zakupnine	124
Povrata uporabne stvari	125
Prestanak, obnova, otkaz	125
Prava kod otudjenja uporabne stvari	127
Javna prodaja uporabne stvari	128
Nasledni zakup, nasledna daća	128
Ugovor o radu	139
Zahtev na naplatu	130
Osiguranje radnika	132

	Strana
Svršetak ugovora o radnji	133
Razrešenje ugovora pre vremena	135
Ugovor o delu, odgovornost	137
Odreknucé izvršenja dela	138
Staranje naplata, prestanak usled smrti	140
Izvršenje nedozvoljenih činidaba	140
Zajednica dobara, članstvo	141
Podela dobitka i gubitka	141
Razrešenje, podela	141
VII. Ženidbeni ugovori	143
Miraz, predaja, povrata	144
Uzmirazje, jutrenji dar, bračna nagrada	144
Zajednica dobara, zajednička tekovina	146
Stanje zajedničke tekovine	148
Dospelost zajedničke tekovine	149
Posebna imovina	150
Osiguranje miraza, retencija	150
Nasledni ugovori	150
Plodouživanje za slučaj smrti	151
Razdeoba imovine bračnih drugoga	151
Imovinska prava po razrešenju braka	152
VIII. Pogodbe na sreću:	
Oklada, igra	153
Srećka, kupnja na sreću, životne rente	154
IX. Naknada štete	156
Šteta, kauzalnost kod oštećenja	156
Naslov i stepeni dužnosti naknade štete	157
Zloupotreba prava	157
Stepen odgovornosti	158
Stručnjakova dužnost naknade	158
Korealnost	159
Objektivna odgovornost, štete počinjene po željeznici	160
Nužda	162
Naknada za krivično oštećenje	162
Kompenzacija štete i pogodnost	163
Odgovornost za oštećenje po drugim licima	163
Odgovornost za oštećenje po ukućanima, gostima	164
Pad pogibeljno postavljenih stvari	164
Šteta iz manjkavosti kod gradnje	164

	Strana
Šteta počinjena po životinjama	164
Vrsti dužnosti naknade	166
Naknada izmakle dobiti	166
Telesne povrede	167
Ubistvo, silovanje, oduzeće lične slobode	167
Oštećenje obzirom na brak	168
Oštećenje na imovinu	168
Zadocnjenje isplate, kamati, penale	169
Pravna sredstva kod zahteva naknade	170
X. Utvrđenje prava i obveza	171
Poručanstvo, sudužnik	171
Poruk i platac, regres	171
Prestanak poručanstva	173
Ugovor o zalogu, zalog, založnica	173
Antichresis	174
XI. Preinaka prava i obveza	175
Novacija, poravnanje	175
Cesija	176
Jamstvo cedenta, asignacija	176
Preuzimanje duga	178
XII. Ukinuće prava i obveza	180
Isplata, dospelost, zadocnjenje	180
Izvršenje postepeno	180
« za treće lice	181
« malodobniku	182
Polog kod suda	182
Namira, isplata bez kamata	182
Platež neduga, kompenzacija	183
Uskrata, sjedinjenje, smrt i vreme	184
XIII. Zastara i doselost	185
Zakoniti, istiniti, poštteni posed	185
Vreme doselosti, tabularna doselost	186
Izvanredno vreme doselosti, doselost služnosti	187
Vreme zastare, zastara kamata	187
Zastara založnog prava	188
Uračunavanje vremena zastare prednika	189
Prestanak, prekid zastare	189
Dejstvo doselosti i zastare	189

Kratice:

Trip.	=	Decretum Tripartitum juris consuetudinarii in-clyti regni Hungariae
JCC.	=	Judexcurialna Konferencija (zaključci državne pravne komisije)
Kap.	=	Dr. B. Grosschmida: »Kapitula iz našeg obvez-nog prava«
C.	=	reš'ba bivše mađarske kurije (vrhovnog su-dišta)
St. R.	=	stečajni red
Grunt. R.	=	grunтовni red
Ovršni R.	=	ovršni red
G. P.	=	Gradjanski parnički postupnik (Z. Čl. I/911)
M. Preds.	=	Ministar Predsednik
M. U. D.	=	Ministar(stvo) Unutrašnjih Dela
M. P.	=	Ministar(stvo) Pravde
M. Prosv.	=	Ministar(stvo) Prosvete

I. O zakonima općenito.

§ 1. Gradjansko pravo općenito se naziva privatnim pravom, koji se pojam ne ograničuje samo na državljane. U glavnom važi ono, što Trip. II. 5. pogl. veli u pogledu zakona: § 2. »Oni obvezuju svakoga, koji je podvrgnut pravnoj vlasti zemaljskog vladara. § 3. I ne samo ove, nego i sve ino-
strance, koji borave u ovozemstvu«.

§ 2 važi, sr. kod § 3.

§ 3. U pogledu stupanja na snagu predjašnjih zakona merodavan je § 4. Z. Čl. LXIV/1881.: »U koliko nije u kom zakonu samom ustanovljeno vreme njegovog stupanja na snagu, ili to nije pripušteno bilo Ministarstvu, to isti dobiva obaveznu snagu 15 dana po njegovom objavljenu u zemaljskom zborniku zakona; zbog toga se ina u svakom broju zbornika označiti, kog je dana bio izdan«.

§ 4. sr. kod § 1.

§ 5 važi u koliko koji zakon protivno ne određuje (arg. Trip. II., 2, § 7.).

§§ 6 i 7 važe. Osobito § 7. dolazi vrlo često do izražaja radi praznina u ugarskom privatnom pravu, v. kod § 10.

§ 8 ima se subsidijarno primeniti (Grosschmid, Kap. Uvod)

§ 9. — Trip. II., 2. »Naredjenja zemaljskog poglavice i zaključci zem. sabora imaju se (prema datom im povodu) različito shvatiti. § 1. Nekoja naredjenja gube važnost i jednostavno se dokidaju kasnijim. § 2. Druga gube delomično važnost a delomično ostaju u kreposti. § 3. Preko trećih se muče prelazi. § 4. Četvrta se uvode. § 5..... § 9. Treće: Predje li se preko predjašnjih zakona ili naredaba muče tako,

da kasniji ne spominju njihove izmene, to ostaju u kreposti predjašnji zakoni u koliko ne budu stavljeni van snage narodnim običajem. Jer faktični i stalni običaj često stvara zakone. § 10. .... Sr. kod § 10.

§ 10. Trip. Predgovor 11: ... § 3. Običaj može imati trojako dejstvo, naime kao tumač, jer je običaj najbolji tumač zakona; ako dakle zakon daje povoda sumnji, to se imamo pridržavati mesnog običaja i ako nam ovaj daje kakav napatuk, to ne trebamo odstupiti od pridanog mu tumačenja. § 4. Drugo: on (običaj) ima moć ukidanja zakona, jer on ukida zakon ako mu protuslovi. § 5. Treće: ima moć zamenjivanja zakona, jer on zamenjuje manjkajući zakon. — Z. Čl. IV./869 § 19.: »Sudija mora da postupi i sudi po zakonima, zakonito izdanim i proglašenim naredbama i po običajima, koji imaju zakonsku moć«. Sr. kod § 9.

§ 11. Trip. Predgovor, 8. pogl.: »..... § 2. ... osobito pravo, koje se naziva mesnim ili štatutarnim. Ono može da za sebe stvara svaki kraj ili pokrajina, što više i po koji grad. § 3. Mesno pravo je zakonito pravo dotičnog mesta. — Z. Čl. XXI/1886. § 3.: »Županija može po svojoj autonomiji u pogledu svojih nutarnjih poslova samostalno delovati, odlučivati i donositi nove štatute i po njoj samoj provadjati će se ove odluke i štatuti. § 11.: ... Štatuti ne smiju protusloviti zakonu i važećim vladinim štatutima niti vredjati zakonom zaštićene autonomije opština; ako su providjeni odobrenjem nadležnoga ministra, to se mogu provadjati nakon isteka od 30 dana po pravovaljanom objavljenju. § 12. govori o utoku na ministra protiv štatuta. — Z. Čl. XXII/1886. § 21.: Opštine a) odlučuju o svojim nutarnjim poslovima i stvaraju svoje štatute; b) provadjaju svoje odluke i štatute po svojim poglavarima i činovnicima. § 27.: Štatuti opština ne smiju protusloviti zakonu ni važećim štatutima vlade ili županije; po isteku utočnog roka od 30 dana imaju se odmah predložiti županiji i provadjati istom nakon njenog izričitog ili mučeg odobrenja...« § 28.: ... Ako se županija prigodom prve skupštine, koja usledi nakon dobivenog podneska, o istom ne izjasni, to se štatut ima smatrati odobrenim. Ako se kad bilo opazi da štatut protuslovi zakonu ili ne odgovara svojoj svrsi, to se može ma kad poništiti, ali u tom se slučaju mora

opština pre saslušati.. Protiv poništjuće odluke županije dozvoljen je utok na M. U. D. Po § 29. dozvoljeno je i pojedincu zatražiti izmenu po njega štetnog važećeg statuta kod županije i zatim kod M. U. D.

§ 12 važi, ali usled pomanjkanja zakonskih propisa dolaze vrlo često do primene sudska rešenja. Sudsku praksu pozna već i Trip. (II. 6. § 11.). Naročito uvažuju se principijelna rešenja vrhovnog sudišta; regulativne odredbe o tom sadrže §§ 70—78. Sprov. zak. za GP.

§ 13. O ovom govori Trip. II. 6. § 19., ali je to već zastarelo.

§ 14. Udžbenici sadrže obično ovu podelu: osobno, stvarno, obvezno, obiteljsko i nasledno pravo.

II. O pravu osoba.

§§ 15—20. Mnogi udžbenici i priručne knjige sadrže slične norme.

§ 21. — v. Zakon o punoletstvu »Služb. Nov.« br. 89. od 2. IX. 1919. — Podela po dobi ne slaže se. Manjka doba dečastva; delatna nesposobnost traje do stignuća zakonitog doba. Trip. I. 111, § 3.: »Nepunoletni... medju ovima ima ih od zakonitog i nezakonitog doba. U zakonitom dobu (koje se označuje i zrelim) su u naše vreme, bez razlike da li su muškog ili ženskog spola, oni, koji su 12 godina stari«. Sr. dalje bračni zakon (Z. Čl. XXXI/1894., §§ 7—9., 126, 127.

§ 22. važi (Zlinszky, str. 58). V. zakon o tutorstvu (Z. Čl. XX/1877.) § 30 b) i c).

§ 23 manjka.

§ 24. O ovom sadrži građanskopravne ustanove GP. u §§ 732—748.

§ 25. Za to manjka svaka zakonska predmjeva (Zlinszky 63.).

§ 26. Po naredbi M. U. D. od 2. V. 1875. br. 1508. pre ustrojenja kakvog društva nacrt statuta mora biti podnet Ministarstvu; ne izjasni li se vlada za 40 dana može društvo započeti delovanjem. Društva sa raznim celjima ne mogu biti ustanovljena jednim skupnim statutima. Naredba dalje sadrži odredbe političkog karaktera. — Zaklade su podvrgnute državnom nadzoru. — Dobrotvorne ustanove ne trebaju nikakove dozvole vlasti za delovanje. V. još kod § 646.

§ 27 v. kod § 11.

§§ 28—32. O tom govori Z. Čl. L/1879. V. Uredbu o sticanju i gubitku državljanstva Kralj. SHS. putem opcije i molbe Služb. Nov. br. 271 od 6. XII. 1920. i Naredbu U. br. 10582 od 30. VIII. 1921. o postupanju pri sticanju i gubitku državljanstva Kraljevine SHS. putem opcije i molbe. Služb. Nov. br. 201 od 10. IX. 1921.

Z. Čl. L/1879.:.....

§ 2: »O sticanju ugarskog državljanstva«. Ugarsko se državljanstvo može steći samo na ovaj način: 1) porodom, 2) pozakonjenjem, 3) udajom, 4) primćem.

§ 3: Porodom. — »Porodom stiču ugarsko državljanstvo zakonita deca ugarskog državljanina i nezakonita deca ugarske državljanke, u oba slučaja i ako se porod zbude i u inostranstvu«.

§ 4: Pozakonjenjem. — »Pozakonjenjem stiču ugarsko državljanstvo nezakonita deca ugarskog državljanina rođena od inostranke«.

§ 5: Udajom. — »Udajom za ugarskog državljanina inostranka stiče ugarsko državljanstvo«.

§ 6: Primćem. — »Primćem stiče ugarsko državljanstvo inostranac, koji dobije od jedne u § 11. označene vlasti ili u smislu § 17. od Nj. Vel. povelju primća i položi državljansku zakletvu ili zavet«.

§ 7: »Po muškarcu primćem stečeno ugarsko državljanstvo proteže se na njegovu ženu i na maloletnu decu, koja stoje pod njegovom očinskom vlašću«.

§ 8: »Samo onaj inostranac može da dobije povelju primća za stečenje ugarskog državljanstva, koji je: 1) djelatno sposoban ili u pomanjkanju ove sposobnosti po privoli zakonitog zastupnika; 2) primljen u svezu koje ovozemne opštine, dotično ako je njegovo primće u svezu stavljeno u izgled po opštini; 3) nastanien bez prekida 5 godina u ovozemstvu; 4) vodi besprikoran život; 5) raspolaže imetkom ili vrelom prihoda, kojim može prema prilikama svog prebivališta da prehranjuje sebe i svoju porodicu; 6) upisan već 5 godina u spisak porezovnika«.

Kod primća inostranaca, koga je po našem zakonu posinio ugarski državljanin, mogu se oprostiti zahtjevi iz t. 3., 5 i 6., u koliko je adoptant udovoljio zahtevima iz t. 5. i 6. (Ovo začelo se pre mnogo primenjivalo, kad su austrijski državljani katoličke veroispovesti tražili u Ugarskoj rastavu braka).

Po § 9. ima se molba za sticanie državljanstva predati prvom činovniku županije, u kojoj molitelj stanuje. Po § 10. mora u § 9. označena oblast molbu ispitati i spis sa mišljenjem podastreti M. U. D. Po § 11. M. U. D. ima, ako molbi

udovolji, molitelju izdati diplomu o državljanstvu i to staviti do znanja M. Preds. radi evidencije. Po § 12. imaju se u ovoj ispravi navesti i žena i deca prema § 7. Po § 13. spis se sa diplomom vraća oblasti navedenoj u § 9., koja poziva molitelja na polaganje prisege dotično zaveta. Ako zakletva (zavet) ne bude položen u roku od jedne godine, računajući od dostave, to prema § 16. diploma o državljanstvu gubi važnost.

§ 17. odnosi se na priznanje građanskih prava takovih osobito zaslužnih inostranaca, koji stanuju u zemlji i ne udovoljavaju u § 8. t. 2., 3. i 5. navedenim zahtevima.

§ 19.: »Dok ne dokažu strano državljanstvo imaju se smatrati ugarskim državljanima: 1) u ovozemstvu rođeni, 2) u zemlji kao nahodi pronadjeni i odgojeni«.

§ 20.: »O gubitku ugarskog državljanstva«. Ugarsko državljanstvo utrnjuje: 1) otpustom. 2) odlukom oblasti, 3) odsutnošću, 4) pozakonjenjem, 5) udajom.

O otpustu odlučuje po § 21. M. U. D. Po § 22. može vojni obvezanik samo u tom slučaju biti otpušten, ako dobije od Ministra Vojnog otpusnicu; vojni neobvezanici, ali preko 17. godine, dužni su uverenjem županije dokazati da ne traže otpust radi izbegnuća vojne obveze. Pod ovim uslovom ne može se prema § 23. otpust uskratiti u vreme mira ako je molitelj: 1) delatno sposoban ili u pomanjkanju ove sposobnosti iskaže privolu oca ili po tutorskoj vlasti potvrđjenu privolu tutora ili staratelja; 2) ako nije u zadocnjenju s plaćanjem državnog i opštinskog poreza; 3) ako ne stoji pod kakvom krivičnom istragom niti ima da izvrši kakvu kaznu. Po § 26. proteže se otpust muškarca na njegovu ženu i maloletnu djecu, koja stoje pod njegovom očinskom vlašću i ovi se s mužem dotično ocem iseće, u koliko ne predleži zapreka iz § 22. Po § 27. molba za otpust ima se predati prvom županijskom činovniku, koji je dužan postupiti po § 10. U otpusnici imaju se prema § 28. pominence navesti lica označena u § 26. Po § 29. otpust stupa na snagu dostavom otpusnice, ali gubi krepost, ako otpušteni ne napusti državu unutar jedne godine ili ako prije odlaska nastupi kakva zapreka iz § 4. t. 2. i 3. Po § 30. može M. U. D. odrediti otpust državljanina koji je bez dozvole stupio u službu koje druge države i ovu (službu) na poziv kroz ustanovljeni rok ne napusti.

§ 31: »Otsutnost. — Ugarski državljani, koji se bez kakova naredjenja... vlade bez prekida kroz 10 godina... zadržava izvan granica, gubi svoje ugarsko državljanstvo. Otsutnost se računa od dana kad je prešao... granicu bez prijave u § 9. označenoj vlasti da pridržaje svoje državljanstvo; a ako se je s putnom ispravom iselio, od dana kad je isprava istekla.

Trajanje otsutnosti prekida se, ako iseljenik prijavi gore označenoj vlasti pridržanje svog ugarskog državljanstva ili dobije novu putnu ispravu ili dobije od kog (austro-ugarskog) konsulata dozvolu boravišta dotično bude uveden u spisak koje (austro-ugarske) konsularne zajednice.

§ 32: »Ovakav gubitak ugarskog državljanstva po nekom muškarcu proteže se i na njegovu ženu u koliko ona s njim zajedno živi i na maloletnu decu, koja stoje pod njegovom očinskom vlašću.

§ 33: »Pozakonjenje. — Ugarsko državljanstvo gubi dete, koje bude pozakonjeno po svom naravnom ocu inostrancu po zakonima njegove domovine, osim da ovim pozakonjenjem ne zadobije državljanstvo svog oca i posle pozakonjenja ostane u zemljama ugarske krune.

§ 34: »Udaja. — Udajom gubi ugarsko državljanstvo žena, koja se uda za inostranca.

§ 35: »Inostranka, koja obudovi iza udaje za ugarskog državljanina ili bude od muža sudski razvedena ili brak njen bude razrešen, ne gubi tim svoje ugarsko državljanstvo.

§ 36: »Ugarski državljani, koji je istovremeno i državljani druge države, ima se smatrati ugarskim državljaninom, dok u smislu ovog zakona ne izgubi svoje ugarsko državljanstvo.

§ 37: »O povratnom sticanju državljanstva. — Žena, udata za inostranca, stiče ponovno ugarsko državljanstvo, ako joj brak po nadležnom sudu bude proglašen ništavim.

§ 38: »Povratno primiće. — Gore navedene odredbe o primiću (u državljanstvo) imaju se primeniti na one, koji po gubitku ugarskog državljanstva traže da budu opet primljeni, uz iznimke navedene u sledećim §§.

§ 39: »Onaj, koji je otpustom ili otsutnošću izgubio svoje ugarsko državljanstvo, a da nije stekao koje strano državljanstvo, može biti primljen u ugarsko državljanstvo i

ako se ne povrati u zemlju, da u njoj prebiva. — U ovom zadnjem slučaju postaje ponovno zaprimljeni zavičajnikom svoje nekadašnje opštine.

§ 40: »Onaj, koji se po gubitku svog ugarskog državljanstva otpustom ili odsutnošću povrati, ima se na zahtev ponovno zaprimiti u ugarsko državljanstvo, ako ga je koja ovozemna opština primila u svoju svezu ili ako stavi u izgled takovo primiće«.

§ 42: »Ko kao maloletnik izgubi svoje ugarsko državljanstvo otpustom ili odsutnošću svog oca, ima se, nakon smrti oca dotično lica stećenja punoletnosti po zakonima njegove nove domovine, na zahtev, komu je u slučaju maloletnosti potrebna privola tutora, zaprimiti natrag u državljanstvo, ako ga je koja ovozemna opština primila u svoju svezu ili stavila u izgled takovo primiće«.

§ 43: »Molba za povratno primiće ima se u slučajevima §§ 38—42. podneti u § 9. navedenoj oblasti, u čijem području leži opština, koja molitelja u svezu prima dotično takvo primiće stavi u izgled«.

§ 48. 2. zač.: »Imaju se smatrati ugarskim državljanima i ona lica, koja su do dana stupanja na snagu ovog zakona, bila nastanjena ma i na raznim mestima na području zemalja ugarske krune i bila uvedena u spisak porezovnika koje ovozemne opštine, u koliko se u roku od jedne godine od stupanja na snagu ne izjasne kod županije....., u čijem području leži njihovo poslednje prebivalište, da žele zadržati svoje inostrano državljanstvo«.

Zakon o uređenju opština (Z. Čl. XXII/1885.).

§ 5. Svaki državljanin mora spadati u savez jedne opštine.

Svatko može spadati u savez samo jedne opštine.

Savez opštinski i iz njeg izvireće zavičajno pravo smatra se samo u onom slučaju utrnulim, ako je dotična osoba stupila u savez koje druge opštine.

§ 6. Zakonita ili pozakonjena deca slede zavičajno pravo svoga oca.

Nezakonita deca spadaju u savez one opštine, u koju im je mati u vreme njihovog rođenja spadala.

Adoptirana malodobna deca slede zavičajno pravo svoga adoptanta.

§ 7. Žena sledi zavičajno pravo svoga muža, te ovo zadržaje i kao udova sve dotle, dok samostalno ne steče zavičajno pravo druge opštine.

Žena, ako se od svojega muža sudbeno rastavi ili ako se ženidbeni vez sudbeno raspuštenim proglasi, stupa opet u savez one opštine, u koju je prije udaje spadala.

One prvobitno inozemkinje žene, koje su udajom ugarsko državljanstvo stekle, zadržaju u gore navedenim slučajevima svoje udajom stečeno zavičajno pravo.

Žena, koja je usled proglašenja nevaljanosti njezine, s inozemcem sklopljene ženidbe, svoje ugarsko državljanstvo po § 37. zak. čl. L. 1879. opet zadobila, stupa natrag u savez one opštine, u koju je prije udaje spadala.

§ 8. Opštinsko zavičajno pravo može se steći naseljnjem ili i bez toga izričnim primicem u savez opštine.

§ 9. Svaki državljanin ima pravo naseliti se u drugoj opštini.

Naseljenik ovu svoju nakanu onoj opštini prijavljuje, u kojoj se hoće naseliti, a opština može mu naseljenje uskratiti samo u slučaju:

a) ako se dokaže, da je naseljenik radi kakova zločina ili kojega iz pohlepe za dobitkom počinjenog prestupka pravomoćnom odlukom pod optužbu stavljen, ili da je jošte pod posledicama osude, izrečene radi zločina ili isto onakovog prestupka;

b) ako se sam nije moguć uzdržavati, a da opštini ne padne na teret;

c) ako se ne može iskazati iz posljednjega stalnoga prebivališta povoljnom svedodžbom o čudorednom ponašanju.

Opština izdaje svedodžbu o učinjenoj prijavi nakane naseljenja.

§ 10. Tko se iz opštine, u savez koje je spadao, u drugu opштinu preseli, ne istupa kroz to iz sveze prijašnje opštine; nu ako kroz četiri godine neprekidno u novoj opštini stanuje, tu opštinskim teretima doprinosi i ta opština kroz to vreme ne učini proti njemu ni jedan od prigovora, navedenih u § 9. točkama a), b) i c), smatra se, da u savez te opštine spada, i da je iz saveza prijašnje opštine istupio, pa i u onom slučaju, ako nakanu naseljenja nije prijavio; izuzev, ako je kroz to vreme i u onoj opštini, iz koje se iselio, neprekidno opštini.

sk'm teretima doprinosio, ili ako, i bez takovog doprinošenja, sam svoje prijašnje opštinsko zavičajno pravo privolom iste opštine hoće da zadrži.

§ 11. Ako naseljenik želi biti primljen u savez one opštine, u koju se je preselio, može za to dotičnu opštinu, u roku ustanovljenom u § 10., usmeno ili pismeno zamoliti, a opština može primiti odmah dozvoliti; ne može ga pak uskratiti:

- a) ako je naseljenik u opštini dve godine stalno prebivao;
  - b) ako je kroz to vreme tu opštinski porez plaćao ili u pomanjkanju takovog ostale javne terete neprestano snosio;
  - c) ako međutim nije pao pod iznimke, u § 9. toč. a).
- b) i c) navedene.

§ 12. Ako tko, a da se ne naseljuje, za primiti u savez opštine zamoli, odlučuje o tom, isključenjem svakog daljega utoka, opština.

O primitu u opštinsku zavičajnu svezu ima se poglavarstvo one opštine, iz koje je primljeni istupio, istodobno sa primitom obavestiti.

§ 13. Tko je u savez opštine primljen, postaje redovitim članom opštine, biva deonikom prava, ovim zakonom članovima opštine zajamčenih i mora izvršivati dužnosti, koje iz pripadnosti savezu opštine izviru.

§ 14. Opštine mogu zahtevati za primitak u savez opštine umerenu pristojbu, pa i u onom slučaju, ako primitak u savez opštine usledi načinom u § 10. ustanovljenim.

Tu pristojbu ustanovljuje dotična opština statutom.

U tom predmetu doneseni statut ima se međutim dotičnoj županiji na odobrenje predložiti; proti odluci županije može se uložiti utok na ministra unutarnjih dela.

§ 15 stavljen je van snage Z. Čl. V./1903.

§ 16. U onim slučajevima, u kojima se zavičajno pravo na temelju gornjih paragrafa ne može iskazati, pridružuje se dotičnik glede svoje osobe prema okolnostima, koje se sledećim redom u obzir uzeti imaju, u savez one opštine:

- a) u kojoj porez plaća,
- b) u kojoj se rodio,
- c) u kojoj se zadnjih pet godina najdulje vremena zadržavao,

d) u kojoj se kao nahod našao, e) osoba, koja je u vojsku unovačena ili je dobrovoljno u nju stupila, smatra se, da je pripadnik one opštine, iz koje je unovačena, dotično dobrovoljno stupila.

Ako li je pak u pitanju zavičajno pravo cele jedne obitelji, a zavičajno pravo oca je već na temelju koje od gornjih tačaka ustanovljeno ili se podjednako ustanoviti ima; onda je za sve članove obitelji, izuzev one, koji su možda već drugo zavičajno pravo stekli, merodavno zavičajno pravo oca.

§ 17. Na usmenu ili pismenu molbu pojedinaca kao i na poziv dotičnih oblasti dužna je opština izdati svedodžbu o zavičajnosti ili predmet višoj oblasti radi ustanovljenja zavičajnoga prava predložiti.

§ 33. V. kod § 1. Princip važi (Zlinszky, str. 8) i dolazi do izražaja u specijalnim zakonima. Sr. kod § 34, zatim kod § 67 steč. reda.

§ 34 važi. Sr. bračni zakon (Z. Čl XXXI/1894 §§ 111—113, 116—120.

§ 35 važi prema načelu, da se pravni posao po mogućnosti ima tako prosudjivati, da ostane na snazi.

§§ 36—37 važe. Locus regit actum; ali dostaje da u inostranstvu primenjena forma odgovara zahtevima domaćeg zakona (Zlinszky, str. 9).

§ 38 važi, ali su u pogledu nekretnina i exteritorijalna lica podvrgnuta domaćim zakonima (Zlinszky, str. 9).

§§ 39—40 važe.

§ 41, prva rečenica ne važi, druga važi. Stepenn srodstva u upravnoj lozi zavisi o posrednim porodima, dok kod pobočne loze o broju poroda od dotičnog srodnika do zajedničkog stabla. Ako je kod pobočnih srodnika nejednaka njihova udaljenost od zajedničkog stabla, to je za ustanovljenje stepena merodavna veća udaljenost; važi dakle princip kanonskog prava (Zlinszky, str. 70).

§ 42 u glavnom manjka. V. C. 194/890 kod §§ 762—7.

§ 43. Z. Čl. XXXIII/1894, § 44: »Niko se ne sme služiti drugim imenom ili prezimenom od onog po kom je uveden u matice rođenih. Ova ustanova ne suzuje povlastice na pseudonime književnika ili umetnika.« Pitanje vodjenja imena je privatnopravno pitanje (C. 5336/90).

§§ 44—136. Na ovo odnosi se zakonski članak XXXI/1894 (bračni zakon). (Osobito sravni — debelo otisnute brojke označuju §§ citiranog Z. Čl.): 45—1, 2; 46—3 do 5; 47, 48—6, 14, 15; 49, 50—7 do 10; 51—112; 52, 53—10; 54—26; 55—53; 56 do 62—54, 55; 63—25; 64 ne važi; 65, 66—11, 12; 67—20; 68—23; 69—28; 70 do 74 o ovom govori Z. Čl. XXXIII/1894 §§ 44 do 62; 75—29; 75—39; 78 krivične odredbe sadrže 121—6; 80—82—31 do 34; o maticama Z. Čl. XXXIII/1894 §§ 63 do 66; 83 v. posebice zapreke; 89—39; 90, 91 važe po Lalošević-Lanyi-u str. 97, 98; 92 odredjenje prebivališta i stana pripada mužu kao glavi porodice C. 8705/903; 94—56; 96—55; 97 do 99—57; 103—106 ne važe; 107—109—75; 110—106; 111 do 114—73, 74; 115 do 118 veroispovest ne pravi razlike; 119—71; 120, 121—24; 124 o tom Z. Čl. XXXIII/1894 § 67; 123—136 veroispovesti ne prave razlike. (Treba napomenuti, da gde je govor o bračnim zaprekama tu se brak ne može sklopiti, jer se može proglasiti nevažećim, dok kod zabrana brak vredi i ako se bračni drugovi imaju kazniti radi prestupa.)

§ 137 važi.

§ 138. Dok bračnom porodu ne bude osporena zakonitost i pravomoćnom presudom vanbračnim proglašen, smatra se bračnim (C. 608/903). Za vreme postojanja braka rođena deca smatraju se zakonitom sve dotle, dok se njihova nezakonitost pravomoćno ne ustanovi (Apel. Sud N. Sad G. 145/920). Predmjevano vreme začeca je između 6—10 meseci, ovaj rok nije kraći od 182 ni duži od 300 dana, uračunavši dan začeca i poroda (C. 228/897). Pravna je presumpcija, da je prirodni otac nezakonitog deteta onaj, koji je sa materom prirodnog deteta polno općio pre rođenja detetova u vreme između 182. i 300 dana. U ovo (kritično) vreme ima se uračunati i dan polnog općenja, a i dan rođenja detetova. (Kas. N. Sad G. 332/1921). (Sr. kod §§ 156—159a).

§ 139 v. Z. Čl. XX/1877 (zakon o tutorstvu) §§ 12 do 14.

§ 140 o tom Z. Čl. XXXII/1894.

§ 141 v. Z. Čl. XX/1877 § 11.

§ 142 « « « « § 13, bez presude nema razvoda.

§ 143 « « « « § 11.

§§ 144—5 « « « §§ 10, 14.

§ 145 važi, v. kod § 43.

§ 147 v. Z. Čl. XX/1877 § 15.

§ 148 « « « « § 26.

§ 149 « « « « §§ 3, 15, 22, 24.

§ 150 « « « « §§ 12, 16—20, 25.

§ 151 « « « « §§ 3, 6.

§ 152. V. zakon o tutorstvu §§ 7, 15, 20, 26, 94, 95, 113, 114. Schwarz upoređuje § 7 sa § 33 i dolazi do zaključka, da je, pošto maloletnik nema veće delatne sposobnosti od onoga, koji je stavljen pod starateljstvo, granica delatne sposobnosti maloletnika, koji je navršio 12. godinu (v. kod § 21), određena u 3. st. § 33. (Novije privatnopravne rasprave str. 38.) Grosschmid (Kap. I, 30) dolazi do istog zaključka iz ovog razloga: Po § 8 može se produžiti maloletnost rasipnika, njegova dakle delatna sposobnost mora biti ravna onoj lica, koje je radi rasipnosti uopšte stavljeno pod starateljstvo. U stvari delatna je sposobnost maloletnika po praksi ravna onoj, označenoj u 3. st. § 33. Po starom zakon. Čl. XXI/1802, § 2, nevaljan je i ništavan ugovor maloletnika bez imetka, kojim se on na nešto obvezuje.

§ 153 v. kod §§ 49, 50.

§ 154 v. zakon o tutorstvu, § 11.

§ 155 v. kod § 138.

§§ 156—159 a), Oспоравanje nije vezano na nikakav rok, ono pristoji predmevanom ocu, a po njegovoj smrti njegovim naslednicima (C. 5240/896). Naslednicima pripada pravo osporavanja samo u slučaju, da je predmevanom ocu bio nepoznat dotični porod ili da je on bio sprečen da ga ospori (C. 92/910). Predmevani otac i njegovi naslednici mogu osporiti zakonitost bračnog poroda radi zaštite porodičnog imena i imetka, ali ne i druga lica, dakle ni druga žena predmevanog oca (C. 1440/902). Oспоравanje se vrši tužbom. U parnicama radi proglašenja nezakonitosti dece, tužilac mora dokazati to, da bračne stranke u kritično vreme nisu mogle polno ophoditi. U predje pomenutim parnicama priznanje materino ili priznanje staratelja stvari, samo po sebi nije dokaz. (Kas. N. Sad, G. 332/1921). Po ocu usledilo osporavanje deluje protiv svakoga, postupak o tome normiraju §§ 696—700 G. P. Oспоравanje sa strane kojeg naslednika zbiva se redovnom tužbom o nasledstvu, sud ima da pazi na zahtev osporenja

(C. 2602/902), i u ovom slučaju ima se tužba upraviti i protiv majke (C. 1475/896). U smislu § 701 G. P. i § 94 sproved. zakona po tužbi nasljednika donešena presuda važi samo za parbene stranke i samo u pogledu spornog potraživanja.

§ 160 v. kod § 752.

§ 161. Po kasnije sklopljenom braku roditelja postaju zakonitom deca, rođena pre braka i ravnopravna su u pogledu nasljedstva s onima, rođenim u braku (C. 2566/902); ali ne mogu kruniti eventualna stečena prava predjašnje zakonite dece (Lalošević-Lanyi, str. 61). Deca rođena po razvodu braka ili u poznato nevažećem braku, kod koga nema dispensacije, ne mogu se pozakoniti kasnijim brakom (cit. delo str. 60). Kasniji brak pozakonjuje ipso facto, uvođenje u matice nije nikakav uslov (C. 5639/87). Sr. kod § 752.

§ 162. Per rescriptum principis nezakonita deca postaju ravna zakonitoj (C. 4505/78). Zahtev mora otac staviti. Otclon dece nije nikakva smetnja (C. 870/909). V. kod § 753.

§ 163 važi sa merilom C. 228/897 v. kod § 138.

§ 164. Z. Cl. XXXIII/1894, § 41: »Priznanje vanbračnog deteta po naravnom ocu može se uvesti u maticu rođenih samo u slučaju, ako naravni otac takvo priznanje osobno učini pred voditeljem matica ili se isto sadrži u javnoj ispravi«. Unutar 6 meseci od ovakvog priznanja naravni otac može zahtevati, da dete predje na njegovu veru, ali samo onda ako dete nije još navršilo 7. godinu. (Z. Cl. XXXII/94, § 5).

§ 165. Novela glasi: »Nezakonita deca nemaju prava niti na prezime očevo niti na plemstvo, grb i drugo; ona nose rodno ime materino. Suprug materin može izjavom kod zemaljske političke vlasti dati detetu svoje ime s privolom matere i deteta ili ako je dete maloletno, s privolom zakonitoga zastupnika i suda. — Za valjanost tih izjava zahteva se, da se prikažu u javnoj ili sudski ili beležnicki overovljenoj ispravi (ovim se ne ustanovljuje obiteljska sveza, već dete samo dobiva ime muža njegove majke, a isto ostaje nezakonito).« — I. začelo važi (Lalošević-Lanyi, str. 165), II. začelo ne važi.

§ 166. V. zakon o tutorstvu § 11. Otac je u prvom redu obavezan za izdržavanje, dapače i u slučaju da nema nikakova imetka, a mati ima prihoda (C. 482/906). — Rođaci majčini nisu na to nikako obavezani. Roditelji prirodnog oca, bez

zasebnog ugovora, ne mogu se primorati na izdržavanje vanbračnog deteta sinovljevog čak ni onda, ako sin u roditeljskoj kući živi i svoju radnu snagu ulaže u roditeljsko gazdinstvo (Apel. S. N. Sad, G. 161/920). Nemoralan život majke u vreme začeća, lišava oca dužnosti izdržavanja, u koliko je mati bila raskalašena (C. 109/906) ili se prostituirala (C. 92/910). Mati vanbračnog deteta, ako je za vreme začeća svog deteta nemoralnim životom živela, nema prava od prirodnog oca tražiti izdržavanje za svoje nezakonito dete (Apel. S. N. Sad, G. 669/920). Takova ženska, koja je za novac provodila život bludnice po zanimanju, nema prava tražiti od prirodnog oca izdržavanje za svoje vanbračno dete (Kas. N. Sad G.267/1921). Po stalnoj sudskoj praksi, u parnicama radi izdržavanja vanbračnog deteta, tuženi se ne može braniti time, da je tužiteljica (mati) za vreme začeća provodila nemoralan život bez stida i srama, ako je on u to doba sa tužiteljkom živio u konkubinatu (Apel. S. N. Sad, G. 159/923). Bude li koje dete presudom proglašeno vanbračnim, naravni otac postaje od pravomoćnosti presude obavezan na izdržavanje. Dužnost izdržavanja traje do 16. godine deteta; prema društvenim prilikama može otac već u prvom sporu za izdržavanje tražiti, da njegova obveza potraje samo do 12. godine a zatim da se obveže samo na pripomoć. — isto može i kasnije tražiti, ako dete stiče kakav imetak (Budimp tabla 619/908).

§ 167. I. zač. važi ako se porod odnosi na kakvo kažnjivo delo, inače ne (C. 430/902). II. zač. ne važi.

§ 168 ne važi.

§ 169. Novela glasi: »Dokle mati hoće i može prema budućem odredjenju sama odgajati svoje nezakonito dete, ne sme joj ga otac oduzeti; usprkos toga mora on namirivati troškove. No ako je po materinom odgoju u opasnosti dobro deteta, dužan je otac rastaviti dete od matere i uzeti ga k sebi ili ga drugde sigurno i pristojno smestiti«. — Prva rečenica važi, pravni zakon o tutorstvu § 39. Druga rečenica ne važi.

§ 170. V. zakon o tutorstvu t. 11 § 113. Zahtev na izdržavanje je u pogledu vanbračnog deteta njegov kapital, za valjanost poravnania glede ovog zahteva potrebno je odobrenje tutorske vlasti. (C. 89/898) Nagoda, koju sklope otac i mati vanbračnog deteta, kao takova, koja tangira interese

maloletnog deteta shodno t. 11 § 113. Z. Čl. XX/1887, samo je onda vredna i pravovaljana, ako je nadležni siročadski sto odobri. Mati nezakonitog deteta, u interesu ovog zadnjeg, i bez uputstva siročadskog stola može tužiti prirodnog oca čak i onda, ako je prethodno s njim u stvari izdržavanja sklopila namiru, koja je bezvredna zato, što nema odobrenja siročadskog stola (Apel. S., N. Sad, G. 1249/921). Dozvoljeno je slobodno poravnanje u pogledu ranije dospelih obroka, ako isti pripadaju majci, — ono, što je eventualno u ime obroka bilo isplaćeno, ima se odračunati od obroka dospelih do donošenja presude; ali ne i od budućih, jer oni pripadaju detetu (C. 118/897). Mati vanbračnog deteta samo onda može natrag tražiti izdržavanje na vreme, duže od 6 meseci, računajući od dana tužbe, ako dokaže, da su je u pokretanju parnice sprečavali takovi uzroci, koji stoje van njezinog domašaja (Apel. S., N. Sad, G. 870/920).

§ 171. Novela glasi: »Dužnost uzdržavanja i opskrbljivanja nezakonitog deteta prelazi na očeve naslednike (baštinike) kao svaki drugi dug. Ako je očinstvo otac priznao ili sud utvrdio, mogu nezakonita deca, koja su do očeve smrti uzdržavana i odgojena u njegovoj kući i dalje zahtevati, dokgod ne budu sposobna da se sama uzdržavaju, uzdržavanje i odgoj u istoj meri kao doslije, ali ne u većem opsegu, nego što ga prema ustanovljenom imetku mogu imati zakonita deca. Ne mogu se dakle bez ikakova obzira istjerati, a niti mogu ostati u kući sa svim pravima, što ih imaju zakonita deca.« I. začelo važi (C. 522/906), II. začelo ne važi, sr. kod § 169.

§ 172—3. V. zakon o tutorstvu §§ 8, 9, 20.

§ 174. V. zakon o tutorstvu § 6.

§ 175 ne važi. V. zakon o tutorstvu § 1.

§ 176. V. zakon o tutorstvu §§ 23, 24.

§ 177. V. zakon o tutorstvu § 22.

§ 178. V. zakon o tutorstvu §§ 22, 24.

§ 178 a). V. zakon o tutorstvu §§ 26, 112.

§ 179. Zapreka položenog zaveta bezženstva postoji prema praksi ugarskog Ministarstva Pravde, dok postojanje zakonite dece nije nikakova zapreka (Almasi I., str. 227).

§ 180. Novela glasi: »Poočimi ili pomaike mora da su navršili 40. godinu (prije 50 godina), a posinak i pokćerka moraju biti najmanje 18 god. mlađji od svojeg poočima ili po-

maijke. Oženjena (udata) osoba može samo s privolom svojega vjenčanoga druga dete posinčiti (pokćerkiti) ili biti posinjena (pokćerena). Te privole ne treba, ako je vjenčani drug proglašen duševno bolesnim; ako je njegovo boravište nepoznato ili ako je brak rastavljen.« — Prva rečenica — Adoptant mora biti 15 god. stariji od adoptata (M. P. nar. br. 15.839/8905), druga i treća ne važe (C. 5327/905).

§ 181. Prva rečenica. o tom v. zakon o tutorstvu §§ 20, 113. Glede adoptiranja maloletnika postoji naredba M. P. br. 3546/1884, čije su glavne odredbe: Ugovor se ima sklopiti s ocem, koji vrši nad maloletnikom očinsku vlast, nema li njega, s majkom, a inače sa odredjenim tutorom, dalje s ovim poslednjim i u slučaju, da je majka maloletna, — za ovaj slučaj odredit će se tutor po § 39 zakona o tutorstvu; opšti tutor mora samo u tom slučaju sklopiti ugovor, ako je on izravno bio odredjen za tutora; ugovor mora sadržati i ustanovu prema § 15 zakona o tutorstvu; posinak dobiva ime poočima, dotično devojjačko ime pomajke; ako je posinak 14 god. star ima se saslušati; ugovor se ima podneti u 3 primerka, — iznimno, naročito medju siromašnim licima, može se ugovor usmeno sklopiti pred tutorskom vlasti, o čem se pravi zapisnik; radi odobrenja po tutorskoj vlasti imaju se podneti krsni listovi ugovarajućih stranaka, isto tako i majke vanbračnog posinka, venčani list poočima i pomajke, ako bračni par adoptira, smrtni list očev, dotično majke posinka, radi odredjenja kuratora; ako tutorska vlast odobri ugovor, ima ga podneti M. U. D. na potvrdu. § 181 druga i treća rečenica ne važe. § 181 četvrta rečenica. Ugovoru o adoptaciji potrebna je potvrda M. U. D., koja redovito usledjuje po propisima navedenim u prvoj rečenici ovog §. U pogledu imena v. § 182.

§ 182. U pogledu maloletnika v. kod prve rečenice § 181. Uostalom preuzima se prezime adoptantovo samo onda, ako je to izričito navedeno; ali i u tom slučaju mora posinak uz novo pridržati i staro prezime (M. P. 22246/889). Plemstvo je moglo da predje po poočimu (s Kraljevom privolom) po pomajci ne (M. P. 5250/891).

§ 183 prva rečenica važi, u pogledu druge v. zakon o tutorstvu § 15. Treća rečenica važi. Adopcija ne stvara nikakova rodbinskog ni naslednopravnog odnošaja izmedju po-

sinka i roditelja počimovih (C. 3148/907). Adopcijom ne utiruje naslednopravni odnošaj izmedju posinka i njegovih krvnih srodnika (C. 2242/888).

§ 184 važi. Ugovor o adopciji ne mora odredjivati, da adoptantima pripadaju ista prava kao i prirodnim roditeljima, jer se to protivi duhu same adopcije; ona naime predstavlja nasledno pravo u korist posinka a ne obratno, što nije slučaj izmedju roditelja i dece. (M. P. 46826/890).

§ 185, prva rečenica važi s primenom § 20. zakona o tutorstvu (Lalošević-Lanyi, str. 165). Druga rečenica naravno važi. Sudsko razrešenje adopcije zbiva se jedino analogno slučajevima razbaštinjenja (C. 5875/909).

§ 186 v. zakon o tutorstvu § 112.

§ 187 v. zakon o tutorstvu §§ 2, 27.

§ 188 v. zakon o tutorstvu §§ 29, 30; ovaj § ne važi.

§ 189—190 v. zakon o tutorstvu § 42.

§ 191—193 v. zakon o tutorstvu § 43.

§ 194 v. zakon o tutorstvu §§ 44, 47.

§ 195 v. zakon o tutorstvu §§ 38, 51, 48.

§ 196—197 v. zakon o tutorstvu §§ 34, 41.

§ 198 v. zakon o tutorstvu §§ 35—37, 39.

§ 199 v. zakon o tutorstvu § 39.

§ 200 v. zakon o tutorstvu §§ 48, 74.

§ 201 v. zakon o tutorstvu §§ 50, 52.

§ 202 manjka.

§ 203 v. zakon o tutorstvu § 53.

§ 204 v. zakon o tutorstvu §§ 66, 67.

§ 205—206 v. zakon o tutorstvu §§ 70—73.

§ 207 manjka.

§ 208 v. zakon o tutorstvu §§ 68, 69.

§ 209 manjka, ipak v. zakon o tutorstvu §§ 29, 30.

§ 210 v. zakon o tutorstvu §§ 58, 75.

§ 211—215 v. zakon o tutorstvu §§ 29, 30, 37 sr. kod § 210.

§ 215 v. zakon o tutorstvu §§ 90—94, 96.

§ 217 v. zakon o tutorstvu §§ 142—150.

§ 218 v. zakon o tutorstvu § 37.

§ 219—221 v. zakon o tutorstvu §§ 91, 94, 112.

§ 222—224 v. zakon o tutorstvu §§ 98, 99.

§ 225—226 v. zakon o tutorstvu §§ 61, 65.

§ 227 važi, v. zakon o tutorstvu § 100.

- § 228 v. zakon o tutorstvu § 73.
 §§ 229—230 v. zakon o tutorstvu §§ 100—102.
 § 231 v. zakon o tutorstvu §§ 105—106, 111.
 §§ 232—233 v. zakon o tutorstvu §§ 107—111, 113.
 §§ 234—236 v. zakon o tutorstvu §§ 102, 104.
 § 237 manjka.
 §§ 238—242 v. zakon o tutorstvu §§ 115—137.
 § 243 v. zakon o tutorstvu §§ 87—89.
 § 244 v. kod § 152 i dalje kod §§ 1421, 1424.
 § 245 v. kod §§ 44—136, osobito ono u zagradi kod §§ 49—51.
 § 246 v. zakon o tutorstvu §§ 3, 94 v. kod § 865.
 § 247 v. zakon o tutorstvu § 6. Ovaj se § ima supsidiarno primeniti (Grosschmid, Kap. Uvod).
 § 248 v. kod §§ 866, 1323.
 § 249 v. zakon o tutorstvu §§ 54, sl. a) i b) 58.
 § 250 v. zakon o tutorstvu § 56 zač. 4.
 § 251 v. zakon o tutorstvu § 9.
 § 252 v. zakon o tutorstvu §§ 4—6.
 §§ 253—254 v. zakon o tutorstvu §§ 54 sl. c), 57.
 § 255 ne važi.
 § 255 v. zakon o tutorstvu § 56 zač. 5.
 § 257 v. zakon o tutorstvu § 54 sl. d).
 § 258 v. zakon o tutorstvu § 51.
 § 259 v. zakon o tutorstvu §§ 47, 51.
 § 260 sr. kod § 175.
 §§ 261—263 v. zakon o tutorstvu §§ 102, 130—137.
 § 264 v. zakon o tutorstvu §§ 73, 75, 87 (3. zač.).
 § 265 v. zakon o tutorstvu § 107.
 § 266 v. zakon o tutorstvu §§ 78—85.
 § 267 v. zakon o tutorstvu §§ 80, 86.
 § 268 v. zakon o tutorstvu §§ 130, 140.
 §§ 269—276 v. zakon o tutorstvu §§ 28—30.
 §§ 277—78 v. kod § 24.
 § 279 v. zakon o tutorstvu § 28 sl. d) u 2. zač.
 § 280 v. zakon o tutorstvu § 31.
 §§ 281—282 važe, sr. pojedine ustanove kod tutora, koje se gotovo uvek odnose i na staratelje.
 § 283 v. zakon o tutorstvu §§ 55, 56.
 § 284 v. zakon o tutorstvu §§ 142, 147, 151—168.

III. O stvarnim pravima.

§ 285. Definicije glase različito. Praksa je toplinu, elektricitet, prirodnu snagu i t. d., u koliko iste služe privrednoj upotrebi čoveka, te ih on može iskoristiti, usporedila stvarima (jednako Lalošević-Lanyi I., str. 167). O tom Z. Čl. III/1907, § 2: »Električna struja, isto tako svaka druga snaga (energija), koja se može upotrebiti za tehničke svrhe, stoji pod jednakom krivično-pravnom zaštitom, kao i ostale pokretne stvari.«

§ 286 važi. Ima stvari, koje su izuzete iz privatne vlasti i to ili iz fizičkih razloga, ili jer predstavljaju opšte dobro, ili jer su in usu publico, te usled toga ne dolazi do izražaja nečije eventualno pravo vlasništva (Zlinszky, str. 109). Nekoja stvar može imati svoju posebnu svrhu i ima se smatrati kao odeljena od opštih: pretvori li neko svoju nekretninu u cestu, opština ju preuzima za tu svrhu, a tako i upravu nad njom. Stvar kao imanje sa odredjenom svrhom je donekle juriistička osoba, jer je dotični posao dar opštini, ali s namenom »za svakoga« (Grosschmid, Kap. I., 115). Nastane li doselost »za svakoga« (što znači: »za nikoga posebno«), to opština može da provede za »svrhu« potrebne izmene i uređenja, na pr. da postavi klupe na zemljištu, koje je postalo šetalištem, ali nije vlasna da isto zemljište izgradi; unutar ovih granica može se uknjižiti služnost (§ 529) (cit. delo I., 117).

§§ 287—8 ne važe, v. kod § 286. Prava vlasništva iz § 287 nisu (prema minist. naredbama od 18. IV. 1853. i 23. VII 1854.) unešena u gruntovne knjige.

§ 290 važi, sr. kod § 11.

§ 291. Podela ima dodatak, da postoje još zamenjive i nezamenjive te delive i nedelive stvari, v. kod § 301.

§ 292. Definicija glasi različito, a manjka u mnogim knjigama.

§§ 293—7. Nekretninur sačinjava zemljište sa pripacima (Zlinszky, str. 121). Ono, što je trajno spojeno sa nekim zem-

lištem ima se smatrati njegovim sastavnim delom, prema tomu i uzidani strojevi (C. 509/901). Pripadnost je ono, što je sa nekom stvari tako spojeno, da služi njenoj svrsi, kao na pr. žitnica, suša (C. 114/905). Plivajući mlinovi su pokretne stvari (C. 2358/87). Z. Čl. XXIII/85 § 3: »Na vodi plivajuće, ali s obalom spojene zgrade, koje po svojoj svrsi pripadaju zgradama, koje se nalaze na obali, smatraju se sa zgradama na obali i pravom na upotrebu vode jednom stvarju.« Z. Čl. XX/83, § 1: »Pravo lova je nedeljiva pripadnost vlasništva zemljišta.« Z. Čl. XIX/88, § 1: »Pravo ribolova je nedeljiva pripadnost vlasništva zemljišta i pripada vlasnicima korita.« (Z. Čl. XXIII/85, §§ 4 i 5, v. kod § 407). Električne žice za rasvetu su pripadnost (C. 115/905); dok nisu pripadnost, kao ni žica za električno zvonce; ako se mogu premestiti bez povrede suštine, naprotiv plot od živice je prirast i pripada zemljištu (Raabska Tabla 26/907). Protivno: Svoјstvo pripadnosti ovisi o svrsi obzirom na glavnu stvar, a nije dovoljno, da je s njom tako spojena, da se ne može premestiti bez povrede suštine (C. 113/99). Sa prvom rečenicom § 295 slažu se C. 356/99, 1060/91. U pogledu § 296: Za gospodarski pribor i plodove dobra, koje pripada nekolicini, predmeva se da pripadaju vlasnicima zemljišta u srazmeru njihova suvlasništva (C. 633/99). Po Lalošević-Lanyi I., 174. § 295 važi.

§ 298. Pravo ribolova je pripadnost zemljišta (C. 4279/95), isto tako i pravo na mlin (C. 3549/84) v. kod §§ 293—297.

§ 299. Hipotekarna potraživanja su u pravilu pokretne stvari, a prema okolnostima, na pr. obzirom na opterećenje sa zalogom (v. zakon o tutorstvu § 113) imaju se smatrati nepokretnim, dok kod prava nasleđstva hipotekarna potraživanja spadaju u nepokretne stvari (Grosschmid, Kap. I. 508).

§ 300 važi kao pravilo.

§ 301 važi (Zlinszky, str. 126). V. kod § 291. — Zameњive su stvari one, koje su obzirom na svrhu prema upotrebi i prometnoj vrednosti jednako vredne; one se mere po broju, težini ili drugim merama (cit. delo str. 128). — Stvar je deliva, ako joj pojedini delovi služe svrsi; zemljište je dotle delivo, dok se delovi njegovi mogu privredno upotrebiti; pokretne su stvari delive, ako im nije merodavna forma nego tvar (cit. delo str. 129, 130).

§ 302 važi (Zlinszky, str. 149).

§ 303 važi; ovo razlikovanje obično ne sadrže udžbenici pri podeli stvari.

§§ 304—5 važe (Zlinszky, str. 119). Grossschmid upozorava, da izvanredna cena obuhvaća i praetium affectionis, — naprotiv tome ističe praetium singulare, name vrednost pod osobitim okolnostima, na pr. komad iz kakve zbirke (Kap. I., 734).

§ 306 važi, sr. kod ustanova o naknadi štete.

§ 307 ima se subsidiarno primeniti (Grossschmid, Kap. Uvod), ali osobna stvarna prava u glavnom nazivaju se obveznim pravima. Grossschmid naziva realna stvarna prava zbivenim obvezama, t. j. obvezama, koje svakoga vežu.

§ 308 ima se subsidiarno primeniti (Grossschmid, Kap. Uvod). U udžbenicima ne spominje se na ovom mestu nasledno pravo, nego se u njemu označuje, kad predleži koje stvarno pravo.

§ 309. Pojedini udžbenici upotrebljuju definiciju ovog §. Po Schwarzu posed se ne da definirati sa corpus i animus, nego se prema okolnostima ima juristički shvatiti; animus naime ne kvalificira držaoca posednikom, nego causa possessionis, t. j. juristička činjenica, koja je temelj posedu (Nove smernice u privatnom pravu, 420); držalac ne postaje posednikom promenom animus-a, nego nekom nastalom objektivnom causom (cit. delo 433). Po Grossschmidu nije posed puka činjenica, nego po pravu pripada mu osnov, po kom neko kao posednik uživa zakonsku zaštitu, tako da posed predstavlja skupni naziv nekog odredjenog tkiva juristickog stanja (Kap. I. 11).

§ 310 po Zlinszkom (str. 270) važi; ako se pretpostavi, da kod konstrukcije poseda nije potreban animus (sr. kod § 309) onda ovaj § ne važi.

§ 311 važi po Zlinszkom (str. 272).

§ 312, prva rečenica važi po Zlinszkom (str. 273), ali bez isticanja telesnosti, u pogledu druge rečenice cit. delo ne sadrži po tom nikakav dodatak, sr. u ostalom kod §§ 309, 310.

§ 313 manjka kao definicija. Posed neke stvari, koje poseduje i neko drugi, može se samo onda steći, kad prestane posed ovog drugoga; prelazi li posed u sporazumu s posednikom, to se zbiva onda predajom, pri čem je za opseg

prelaza merodavna volja za predaju i primanje (Zlinszky, str. 273); sr. kod §§ 309, 310.

§§ 314—5 važe (Zlinszky str. 273); sr. kod § 313.

§§ 316—7 važe; posed je zakonit, ako se osniva na valjanom titulus-u ili na pravnom osnovu sposobnom za stečenje (Zlinszky str. 267).

§§ 318—9 važe. Držaoцу pripada zaštita poseda samo na osnovu ovlasti, prenete mu od posednika, t. j. samo prema trećim osobama, a ni u kom slučaju prema posedniku (C. 1812/88). V. kod § 309.

§ 320 važi.

§§ 321—2 po Grosschmidu (Kap. Uvod) važe na osnovu §§ 21 i 156 J. C. C. Ovi glase: § 21: »Isto tako ostaju do odluke zemaljskog sabora na snazi one ustanove austr. o. g. z., koje su u vezi sa gruntovnim redom od 15. XII, 1855., a određuju način sticanja i otuđivanja stvari, koje su predmetom gruntovnih knjiga.« — § 156: »Naprotiv do odluke zemaljskog sabora ostaju na snazi sve ustanove austr. o. g. z., koje su u vezi sa gruntovnim redom i služe kao osnov za stečenje ili brisanje kakvog gruntovnog prava«. Grosschmid opaža kod § 322, da se druga rečenica nema uzeti tako strogo, jer (poredjenjem sa §§ 1461, 1467, 1477) i gruntovni posed može biti isto tako nezakonit kao i svaki drugi (cit. delo I, 216).

§ 329 po Grosschmidu (Kap. Uvod) ima se subsidijarno primeniti, ali isti opaža (I 80), da nije pravilno tražiti težak dokaz od tužioca nego od posednika, a još manje u slučaju kad jedan od suseda, koje je delilo zemljište nekog trećeg lica, sa svog zemljišta ugrabi posed.

§ 324 manjka, sr. kod § 323.

§ 325 važi.

§ 326 po Grosschmidu (Kap. Uvod) ima se subsidijarno primeniti; Zlinszky (str. 268) naziva poštenim posednikom onoga, komu nije bila poznata protupravnost delanja.

§§ 327—8 važe poslednji izričito potvrđuje Zlinszky (str. 271), sr. kod § 323.

§ 329 po Grosschmidu (Kap. Uvod) ima se subsidijarno primeniti, isti opaža (I, 3), da poštenu posednik ima da nadoknadi vrednost potrošenih stvari in quantum locupetior factus est: protivno pak C. 165/906, po kojoj poštenu posednik nije dužan dati naknadu; ova je decizija pogrešna.

§ 335 ima se po Grossschmidu (Kap. Uvod) subsidiarno primeniti. Po Zlinszkom važi (str. 270). U smislu ovog § rešava C. 6879/90, sr. kod § 824.

§§ 331—2 po Zlinszkom (str. 270) važe, dok se po Grossschmidu (Kap. Uvod) § 322 ima subsidiarno primeniti. Pošten posednik mora da odstupi posed uz naplatu uloženo (C. 6071/94).

§ 333, prva rečenica važi (Zlinszky, str. 270). U pogledu druge rečenice sr. kod negotiorum gestio §§ 1035—8.

§ 334 važi. Sr. kod § 471.

§ 335, prva rečenica važi (Zlinszky, str. 270), druga manjka.

§ 336. Nepošteni posednik ima pravo tražiti naknadu korisnog i potrebnog troška (Zlinszky, str. 270). I nepošteni držalac može tražiti naknadu za investicije, u koliko su one služile na korist vlasniku. (Apel. Sud, N. Sad, G. 526/920).

§ 337 manjka.

§ 338 važi (Zlinszky, str. 270). Tuženi se ima smatrati sekvestrom, t. j. kao da je od dostave stvar po zakonu sekvestrirana (Grossschmid, ap. II., 48). Po staroj praksi dan dostave tužbe smatra se odlučnim za nepoštenost poseda. I pošten držalac uručenjem tužbe postaje nepošteni posednik (Kas. Sud, N. Sad, G. 193/922). Tuženi, koji je na osnovu izjave gruntnog vlasnika uzeo u državinu tužbene nekretnine, ne može se smatrati nepoštenim posednikom sve dotle, dok mu tužba nije dostavljena. Uručenjem tužbe i on postaje nepošteni posednik i kao takav dužan je platiti utvrdjenu izostalu korist (Kas. Sud, N. Sad, G. 249/922).

§ 339 ima se subsidiarno primeniti (Grossschmid, Kap. Uvod). Osnovana je tužba i zbog usmenog smetanja poseda. isto tako verovatnost ponavljenja nekog prolaznog smetanja (Schwarz: Nove privatnopravne rasprave, str. 54), jednako Vrh. Sudšte Rv. III., 361/21.

Z. Čl. XXII/1802, § 1: »U slučaju oduzeća mirnog poseda kakvog dobra, nekretnine ili pokretnine, na jednostavnu žalbu oštećenoga ima podžupan u društvu sreskog načelnika i jednog zakletnika na licu mesta da provede istragu preslušanjem stranaka i u koliko se uveri o ispravnosti tvrdnje o oduzeću poseda i protupravnosti delovanja, ima da odstrani uzurpatora iz ovog t. j. iz vlasti nad dobrom stečenoj unutar

jedne godine i onoga, komu je posed bio oduzet bezodvlačno da uvede natrag u posed dotično u slučaju zapreke kroz godinu dana od dana predaje tužbe kod podžupana.« § 3: »Osim toga mogu se oni, koji su silom ušli u posed kakvog dobra, kazniti radi nasilja u smislu Z. Čl. III. od god. 1543. i nakon povrate dobra«, § 4. zač. II. prva rečenica: »Zakupnik, koji je udovoljio ugovorenim uslovima, ima se na gore spomenuti način uvesti natrag u posed, ako bi mu ovaj bio oduzet; naprotiv ne može se pozvati na ustanove ovog zakona onaj zakupnik, komu je bio oduzet posed radi neizvršenja uslova. Z. Čl. XIII/1807 (koji gornji zakon tumači i proširuje) § 5: »Podžupan se u ovakovom sumarnom postupku nema da upušta u pravna pitanja niti da postupi na osnovu spisa, koji bi mu bili predloženi, ni da repoziciju proširi izvan predmeta spora, nego jedino da ispitivanjem činjeničnog stanja ustanovi, je li se oštećeni nalazio u mirnom posedu stvari.« Predmet sumarne repozicije je jedino posed, pravno se pitanje ne sme tretirati (C. 1852/80). Cit. z. čl. važi još i dandanas izuzev ustanova o postupku, o čemu govori G. P. u §§ 575—582. Sporovi o repoziciji spadaju u delokrug sreskih sudova (G. P. § 1 t. 2, c). O zastari tužbe vidi niže C. 7130/1893. Nekoji su pisci mišljenja da tužitelj ima da dokaže da je on kroz zadnju godinu pre smetanja bio u mirnom posedu stvari; to je pak samo krivo shvaćanje jednogodišnjeg roka zastare; ovaj ispravak sadrži C. 5735/85. Naprotiv po C. 2264/93 potreban je dokaz jednogodišnjeg mirnog poseda ili kraćeg zakonitog poseda. Onaj, koji nije bio u faktičnom posedu, te prema tome nije u istini mogao biti uznemirivan, ne može tražiti sumarnu repoziciju (Apel. Sud, N. Sad, G. 3/921). Za osnov sumarne repozicije služi: ili miran posed od preko godine dana ili dokazani pravni osnov za posedovanje (Kas. Sud, N. Sad, G. 22/920). Ovde spadaju i stvarni sporovi o granicama sa stvarnim delokrugom sreskih sudova (G. P. § 1 t. 2, c). Z. Čl. XIII/1802, § 1: »Podžupan sa svojim pomoćnicima... kao privremeni sud ima nakon kratkog saslušanja stranaka izvan redovnog pravnog puta privremeno da obustavi stvarne sporove o granicama i da ustanovi stanje poseda postavljanjem novih graničnih znakova, bez povrede valjanosti predjašnjih znakova. Nezadovoljnoj stranci slobodno je da se.... obrati na redoviti put pravde, pri čem ne

dolaze nimalo u obzir granice, postavljene po podžupanu.« I ovaj stari zakon važi izuzev ustanova o postupku. Kod repozicija ove vrsti ne dolazi u obzir jednogodišnji rok zastare (kako je ona ustanovljena u opštoj repoziciji prema § 1 z. čl. XII/1802), jer nije spomenuta u Z. Čl. XIII/1802 C. 7130/93). Pitanja, o kojima raspravlja Z. Čl. XXIII/1802 su smetanja (stvarni sporovi o granicama), pa se prema tome imaju razlikovati od sporova o graničnim znakovima. U ovom Z. Čl. spor se naziva »villongás«, izraz, koji sam po sebi znači stvarni spor.

§ 340 važi po C. 7365/88 sa obrazloženjem, da administrativne vlasti imaju da paze samo na javne policijske interese. Sa gradjenjem spojeno smetanje ne može biti osnovom tužbe, ako je sused pristao na gradjenje a graditelj nije prekoračio po oblasti odobreni plan gradjenja (C. 4918/93).

§§ 341—2 manjkaju, v. kod §§ 339, 340, 354, 364 a). — Zbude li se smetanje po službenom organu prekoračenjem njegove nadležnosti, počinitelj ima se smatrati smetaocem poseda (Vrh. Sud, Rv. III. 247/20).

§ 343 važi s razlikom, da sused ne može da traži cautio damni infecti, nego odstranjenje pogibelji, jer vlasnik jamči za štetu zbog quasi delictum i svako može radi ovog propusta da bude odgovoran (Arg. iz Grossschmida, Kap. I. 636). Po C. 7659/93 ovakovi sporovi u koliko se odnose na opšte zdravlje spadaju u smislu Z. Čl. XIV/1876 u delokrug upravnih vlasti; ovaj zakon ovlašćuje vlasti da postojeće kuće, koje su škodljive po zdravlje dade pregraditi dotično u slučaju celishodnosti iz vlasti, dok su za nova gradjenja mero-davni županijski statuti.

§ 344, prva rečenica važi (Lalošević-Lany I., 187).

§ 345 važi (Zlinszky, str. 269, isto Lalošević-Lanyi, I., 179).

§ 346, prva rečenica važi; sr. kod §§ 339, 345. U pogledu druge rečenice praksa koleba — jedne decizije dozvoljavaju exceptio dominii, a druge i prigovor da stvar drugom pripada. Grossschmid (Kap. I. 733) m'šljenja je, da se unutar godišnjeg roka (v. kod § 339) sudija nema da upušta u takova pravna pitanja; sr. G. P. § 579. Po pravilnom tumačenju § 579 G. P. u parnicama radi sumarne repozicije može se ne samo podizanjem tužbe ili protutužbe, nego i prigovorom iza-

zvati rešenje pravnog pitanja, ali je za to zač. l. § 10. pomenutog zakona uvek uslov, da predmet parnice ne premaši de'okrug sreskog suda. Ako predmet parnice prevazilazi de'okrug sreskog suda tada se ima rešavanje pravnog pitanja isključiti iz okvira ove parnice (Kas. Sud. N. Sad. G. 22/920).

§ 347 manjka.

§ 348 važi (Arg. Grosschmid, Kap. I. 734).

§ 349 važi (Zlinszky, str. 277) sa dopunom, da posed prestaje i propašću stvari.

§ 350 važi po Grosschmidu (Kap. Uvod), pri čem on opaža (l. 216), da se ima razlikovati grunтовni od stvarnog poseda, te da prvi prema § 316. može biti i nezakonit.

§ 351. prva rečenica O tom Zlinszky (str. 283—4): posed prestaje: dobrovoljnim napuštanjem, neupotrebom kroz rok zastare (nemotrebom je posed već prekinut), nemogućnošću poseda (dogadjaji i upotrebi protivne činitbe obvezanoga). Druga rečenica važi.

§ 352. prva rečenica manjka, druga važi.

§ 353. Definicije glase različito.

§ 354 sadrži se u plenarnoj rešidbi br. 72.

§ 355 važi. Stari zakoni (naročito Z. Čl. LV/498, LXV/498, XVII/1647, XVI/715, koji zabranjuju crkvama i crkvenim društvima i osobama sticanje nekretnina, zastareli su i van kreposti su (plenarna rešitba br. 63).

§ 356 manjka u privatnom pravu, procesualno ima da se odluči.

§ 357 v. kod §§ 1122—1150.

§ 358 važi, ovakova ograničenja su u stvari granice vlasništva (Schwarz, Nove pravnopravne rasprave, str. 266).

§§ 359—360, v. kod §§ 1122—1150.

§ 361, v. kod § 825.

§ 362 važi, Grosschmid medjutim (Kap. I. 311) mišljenja je da vlasnik može slobodno tako da sa stvarju raspolaze kao da je res nullius, koja se poslednja od prve razlikuje u tom, da sa njom može ma ko isto da čini. Sr. kod § 350.

§ 363, sr. kod § 357.

§ 364. Svako je dužan svoje pravo vlasništva, a osobito kod novogradnja tako izvršivati, da nepravedno ne oštećuje svog suseda, ali stabla, koja bacaju senu susedu, nije dužan

ukloniti (Budimp. Tabla 220/909). Ne mora se propuštati voda iz susedovog žleba (C. 628/889).

Obrtni zakon Z. Čl. XVII/884, § 35: »Dozvoli li se po obrtnoj vlasti kakva radnja i ista bude podignuta po propisanim uslovima, susedi ne mogu više tražiti obustavu poslovanja radi nepredvidjenih štetnih upliva, nego mogu od obrtne vlasti tražiti takva raspoloženja, koja će moći odstraniti dokazane štetne uplive. U koliko to već ne bude moguće ili bude nespojivo sa poslovanjem, može se kod redovnog suda podići zahtev za naknadu štete usled škodljivih upliva.« Sr. kod §§ 341—2. Ovakovoj tužbi za naknadu štete ne mora predhoditi zahtev kod obrtne vlasti (C. 1670/908). Po § 36 cit. zakona mogu se već postojeća propisno dozvoljena preduzeća izvestiti ako škode zdravlju ili su štetnog i pogibelnog upliva na publiku, isto tako ako smetaju susedne crkve, škole, bolnice i javne zgrade, zatim ako proizvode ili upotrebljuju u prometnim ulicama veće količine upaljivih predmeta, zbog čega mogu lako prouzročiti pogibelj požara, a štetan upliv ne može se na drugi koji način ukloniti. Sr. kod § 358. — Vlasnik može susedu zabraniti gradnju kanala, koji bi mogao biti škodljiv njemu ili njegovom dobru; stvar spada pred redovni sud (C. 7659/93).

U zabrani otudjivanja uključena je i zabrana opterećivanja, ako ova poslednja nije bila pridržana. Ograničenje zabrane na jednu generaciju manjka. Zabrana ustanovljena ugovorom, mora biti uknjižena istodobno sa prenosom vlasništva, te obrazložena opravdanim interesom prenositelja ili trećeg lica (Lalošević-Lanyi I. 219.), što i iz nižeg sledi. Rešidba plenarne sednice kurije br. 74: »Bude li preneto pravo vlasništva na kakvu nekretninu sudskim poravnanjem ili ugovorom i u vezi sa ovim prenosom istodobno sa gruntovnom uknjižbom prava vlasništva bude prebeležena zabrana otudjivanja ili opterećivanja — da se tim osigura interes treće osobe ili samog prenositelja obzirom na prenetu nekretninu — dotično bude li ova zabrana sadržana već u uknjižbi samog predmeta, bez posebne njene uknjižbe, (na pr. nasledna supstitucija, op. pisca), ne može se dozvoliti uknjižba prava zaloga na substanciju nekretnine ni utruća zabrane. Dozvoljena je naprotiv uknjižba založnog prava na plodouživanje i u ovršnom postupku i izvan njega.

§ 365 ima se subsidiarno primeniti (Grosschmid, Kap. Uvod). — Schwarz (Parerga 477—484) izvodi, da je odšteta u slučaju iz vlasti (uključivši monopoliziranje i po državi obustavljena privatna preduzeća) pravilo, a zakoni uskrata odštete iznimka, prema tome pripada izlaštenome i u slučaju, da o njoj zakon ništa ne određuje; činitba države nije naplata, jer ona ne kupuje, nego oduzima i oduzeto preduzeće preuzima suo iure, dakle ne kao naslednik, pa prema tome činitbu sačinjava samo odšteta.

§ 366 ima se po Grosschmidu (Kap. Uvod) subsidiarno primeniti. — Drugu rečenicu on potvrđuje u cit. delu I. 91. Vlasnik može tražiti stvarni posed i »posed po znacima« (cit. delo 307). — Ista stvar može da bude u stvarnom posedu jedne a u posedu po znacima (gruntovnom posedu) druge partične stranke; — u slučaju protutužbe ima ona stranka, koja podleže, predati svoj posed protustranci (cit. delo I., 223). Ovom § priznaje važnost i Zlinszky (str. 401.).

§ 367 ima se po Grosschmidu (Kap. Uvod) subsidiarno primeniti. Prigodni su darovi ovde ravni stečenju uz naplatu, ali ne i stečenju igrom (cit. delo I., 50). — Nema se paziti na način izvršenja nego na causu; izvršenje nenaplatne obveze nije naplatni posao (cit. delo I., 53). — Podmićivanje nije naplatni posao darovanja, da bi se moglo opozvati radi neblagodarnosti (cit. delo I., 59). — V. trg. zakon § 306.

§ 368 važi (sr. Grosschmid, Kap. I., 222). Smisao ovog § sadrži C. 3862/910.

§ 359 ima se primeniti (Zlinszky, str. 399), ali pod »vlašću« ima se podrazumevati i posed po znacima (Grosschmid, Kap. I., 308); to a contrario proizlazi iz toga, da dok onaj, koji je neku stvar našao, nema prava na tužbu, dotle pogrešno uknjižen gruntovni vlasnik može to od trećega tražiti, tako da uknjižba ima titulus pro se coloratus (cit. delo 336.). Sr. kod § 366.

§ 370 manjka, sr. kod § 371.

§ 371 ima se subsidiarno primeniti (Grosschmid, Kap. Uvod).

§ 372 po udžbenicima važi; po Grosschmidu (Kap. Uvod) ima se samo subsidiarno primeniti; on upozorava i na manjkavosti ovog § na pr. ko kupi kakvo dobro od osobe, koja stoji pod starateljstvom, ne bi mogao po ovom § utužiti po-

sednika, koji nema nikakav titulus (Kap. I. 171); isto tako ni onaj, komu bi posle trajnog izvršivanja i tik pred istekom doselosti bio sasvim bespravno oduzet posed po stranom licu (Kap. I., 445); te je mišljenja, da je za podnašanje tužbe dovoljno, da je tužilac bio u posedu, pa da se prema tome §§ 370 i 374 imaju tako primeniti, da sud uzme u zaštitu poštenog tuženika (Kap. I., 447). — Po C. 214/901, posednik može samo u tom slučaju uskratiti posed gruntovnom vlasniku, ako dokaže jače pravo ili svoj posed osniva na kakav pravni posao vlasnika.

§ 373. sr. kod § 372.

§ 374 važi (Arg. Lalošević-Lanyi I., str. 253), sr. i kod § 372.

§ 375 važi po Lalošević-Lanyi I., str. 253, jednako C. 104/99.

§ 376 ne važi.

§ 377 važi, sr. kod §§ 1296—8.

§ 378 važi (Zlinszky, str. 401). — Po Grosschmidu (Kap. I. 704) sadrži izvanredna vrednost i praetium affectionis.

§ 379. v. kod II. poglavlja.

§§ 380—382 važe. — § 381 sadržan je u C. 6707/84.

§ 383 važi. O pravu lova v. Z. Čl. XX/883, a o pravu ribolova Z. Čl. XIX/888. —

§ 384 Z. Čl. XII/1844, § 59: »Vlasnik ima prava odleteli roj pčela — u koliko neposredno preduzme vijanje — vijati i uloviti i na tuđem zemljištu, a po potrebi i intervencijom opštinskog glavaru, ali ima da naknadi eventualno počinjenu štetu.

Ako vlasnik roja kroz 2 dana ne preuzme vijanje i roj ne ulovi, vlasništvo (roja) prelazi na onoga, na čijem se zemljištu roj zaustavio dotično na onoga, ko ga (roj) ulovi«.

Pripitomljene i domaće životinje ne mogu se prisvojiti, — nego samo u slučaju da izgube nagon za povratak (Zlinszky, 352).

§§ 385—8 važe.

§§ 389—390. Krivični zak. § 365: »Ko nadje tuđu pokretnu stvar i istu kroz 8 dana ne preda vlasti ili onome, ko je izgubio, kriv je prestupa protupravnog prisvojenja tuđe pokretne stvari i ima se kazniti zatvorom do 3 meseca i novčanom kaznom do 500 forinti«.

Z. Čl. XII/1894 o gospodarstvu u §§ 104—7 određuje, da se životinje bez gospodara, a tako isto i one životinje i stvari, koje budu na tuđem zemljištu nadjene ili uzete u zalog, imaju predati opštinskom glavaru, koji ima u roku od 48 sati da izvesti o tom oštećenoga i vlasnika — u koliko su mu ovi poznati — i to oštećenoga s opomenom, da će se stvar, u koliko on ne bude prijavio svoj zahtev u roku od 8 dana, povratiti vlasniku. Predleži li takav zahtev, glavar ima da nastoji da dodje do poravnanja u pogledu odštete; ako to ne uspe, stvar se ima predati vlasniku uz kauciju, koju ustanovi glavar; ne javi li se vlasnik ili ne položi li kauciju, stvar će se javno prodati; iz utrška će se naknaditi troškovi prehrane, prepraćenja i takse štete, dotično naknade štete; ostatak će se izdati vlasniku, u koliko se prijavi u roku od godine dana, inače ostatak pripada na jednake delove opštini i zemaljskom prosvetnom fondu. Ako je nadjen novac bio predan eraru na čuvanje, erar ga po običajnoj objavi ima predati nalazniku (C. 6707/84). Nalaznik, koji prijavi nalaz oblasti, nije dužan dati odštetu radi pridržanja stvari, ako mu vlasnik nije bio poznat (C. 2780/94).

§ 391. Sr. kod §§ 389—390. Nema nagrade za nalaz (C. 4659/909).

§ 392. Sr. kod §§ 389—390. Vlasnik ima kroz rok zastare da traži povratu stvari, nakon ovog roka ona pripada nalazniku (Zlinszky, 354).

§ 393. V. kriv. zakon § 365 kod §§ 389—390.

§ 394 manjka, v. kod § 391.

§§ 395—7. Zna li nalaznik, ko je sakrio nadjenu stvar, to ona nije bez vlasnika i nalaznik ne može nad njom da steđe vlasništvo (C. 6105/76). U ostalom ovi §§ manjkaju, sr. kod §§ 389—390.

§ 398, prva rečenica važi (Zlinszky, 353). Druga rečenica važi s dopunom, da nalaznik ne sme da sebi prisvoji svoj deo pre objave (C. 10770/90).

§ 399. O blagu važe stari reskripti, po kojima vrednost blaga, u koliko ne prelazi 150 forinti, pripada na jednake delove nalazniku i vlasniku zemljišta; ako je vrednost veća, spomenuti dobivaju dve trećine a država jednu trećinu; u pogledu historičkog, znanstvenog i blaga za muzeje javni zavodi imaju pravo otkupa, a deli se procenjena vrednost; postupak

o tom spada u nadležnost upravnih vlasti, a privatnopravni sporovi pred sudove (C. 4293/94). Ne prijavljuje li ko nalaz iz neznanja, njegov deo smanjuje se na jednu trećinu, a ostale dve trećine njegovog dela pripadaju prijavitelju (C. 5520/86).

§ 400. V. C. 652J/86 kod § 399; u slučaju zlonamernog zatajenja nalaznik gubi svoj deo (Zlinszky, 353), što više kriv. zakon § 366: »Ko staro kakvo blago nadje i to ne prijavljuje kroz osam dana vlasti, kriv je prestupa protupravnog prisvojenja nadjenog blaga i ima se kazniti novčanom kaznom do 1000 forinti.

Bude li traženje prethodno prijavljeno vlasti ima se kazniti samo u slučaju, ako nadjene stvari ne budu prijavljene u roku od 30 dana. Nadjeno blago u ovom slučaju će se zapleniti.« V. kod §§ 398—9.

§§ 401—2 manjkaju.

§ 403 ne važi; sr. kod posloводства bez naloga.

§ 404. Udžbenici ne nazivaju općenito priraštaj nego posebno označuju fructus i specificatio.

§ 405 ima se subsidijarno primeniti (Grosschmid, Kap. Uvod). Fructus pendentes pripadaju uvek vlasniku stvari (brojne rešitbe).

§ 406 manjka.

§ 407. Z. Čl. XXIII/1885, § 5: »Naravni nanosi i u koritu nastali otoci sačinjavaju priraštaj obalnog poseda. Kod nastalih otoka granicu između posednika iste obale označuje poprečna crta, povučena od krajnjih tačaka poseda do središnje crte toka vode. Ustanove ovog § i § 4 (v. kod § 408) ne dodiruju po privatnopravnom naslovu stečeno vlasništvo do stupanja na snagu ovog zakona.«

§ 408. Z. Čl. XXIII/85, § 4: »Obala i korito vode sačinjavaju vlasništvo posednika obale i nedeljivi sastavni deo obalnog poseda. Između poseda protivnih obala, posedovna je granica središnja crta korita.« § 9: »Napusti li reka iznenada korito, vlasni su posednici i napuštenog i novog korita uspostaviti predjašnji tok vode.«

§§ 409—410 v. kod § 408.

§ 411 važi (C. 569/908), v. kod § 407.

§ 412. Z. Čl. XXIII/85, § 8: »Otrgne li snaga vodenog toka znatan deo nekog poseda i nanese li ga na kakav posed protivne obale ili drugi koji niz vodu, predjašnji posednik

ostaje i nadalje vlasnikom tako otrgnutog dela zemlje, prisvoji li pravo vlasništva u roku od godine dana od otrgnuća, u protivnom slučaju prelazi isti u vlasništvo onoga, na čiju ga je obalu voda nanela. Prisvojenje znači ponovno preuzeće poseda ili tužbu za vlasništvo, u koliko se novi posednik protiv preuzeća poseda; o repoziciji (v. kod § 399.) ne može biti govora, jer posednik nije stekao posed vi — clam, praecario; ovaj se § ima analogno primeniti i u slučaju, ako se otrgnuti deo pretvori u otok; per analogiam uknjiženi verovnici imaju pravo kroz godinu dana na održanje i prilikama odgovarajuće priznanje svoje hipoteke, prema § 56. grunt. reda (Grosschmid, Kap. I. 422—3.).

§ 413. Z. Čl. XXIII/85., § 6.: »Vlasnik korita i obale može se služiti svojim vlasništvom samo bez štete na druge upotrebe vode i poštivanjem policijskog propisa«.

§ 414 važi sr. kod § 415.

§ 415, prva rečenica važi (Lalošević-Lanyi I. 240.). Nemogućnosti povraćanja u prijašnje stanje ravne su sledeće okolnosti: 1) prestanak interesa predjašnjeg vlasnika, na pr. ako stvar izađe iz mode; 2) kod osetljivosti interesa, ako stvar ima subjektivnu vrednost ili interes, n. pr. vlastita posteljina; 3) jedinstvenost interesa, na pr. kod neke zbirke, pri čem sudija u svim ovakovim slučajevima ima prosudjujući da odluči, dakle ne po zahtjevu oštećenoga (Grosschmid, Kap., I. 683). — Sr. kod druge rečenice.

§ 415, druga rečenica i ostale. Sr. kod prve rečenice. Preradi li ko tuđu stvar, koja je zakonito došla u njegov posjed, u novu i iz gradje stvar tako dobije mnogo veću prometnu vrednost, stiče vlasništvo nove stvari, a vlasnik gradje ima da traži vrednost gradje (C. 290/901). Ako je vrednost gradje veća, vlasnikom postaje vlasnik gradje uz naplatu posla (Lalošević-Lanyi I. 240)

Poštenost ili nepoštenost nije od značaja gledom na vlasništvo nego gledom na dužnost jamstva, po kojoj specificator osim damnum emergens ima da naknadi i lucrum cessans (Zlinszky, 358). — »Viša« prometna vrednost nove stvari (v. C. 290/901) po udžbenicima nije nikakova pretpostava specifikacije. Po Sladiću smesom više stvari iste vrsti nastaje zajednica vlasništva; predleži li kod smese čija krivnja, nekriva stranka ima pravo izbora.

§ 416 v. kod § 415, druga rečenica, iz čega sledi da ovaj § važi.

§ 417. ima se subsidijarno primeniti (Grosschmid, Kap. Uvod). Sr. kod §§ 415, 419.

§ 418 ima se subsidijarno primeniti (Grosschmid, Kap. Uvod). Zadnja rečenica važi (C. 1706/902), ali zabrana ne mora da odmah usledi, jer se mora uvažiti nezgodan položaj suseda, zatim sudija mora da uzme u obzir način gradnje, na pr. nevažna gradnja nije još nikakav razlog za otpust zemljišta (Grosschmid, Kap. I. 174).

§§ 419—420 imaju se po Grosschmidu (Kap. Uvod) subsidijarno primeniti, ali on opaža (Kap. I. 148) da prenos vlasništva ne isključuje osobni zahtev na izdavanje i da sudija može dosuditi vlasniku gradje ius tollendi po pravičnoj proceni, (sr. kod § 440).

§ 421 manjka.

§ 422 važi i u pogledu žila (C. 3132/906), kao i u pogledu grana (C. 5816/93).

§§ 423—5 imaju se po Grosschmidu (Kap. Uvod) subsidijarno primeniti; on naglašuje (Kap. I. 205), da za prenos vlasništva nije nužna sama predaja nego i primanje. Ovde opaža Lalošević-Lanyi (I., 240) da je kod predaje za prenos vlasništva potrebna namera prenosa, namera ne mora biti izričito napomenuta (Zlinszky, 362).

§§ 426—7. Vlasništvo nad pokretnom stvari može se steći samo stvarnom ili po znacima predajom (C. 1589/86). — Nisu tačno ustanovljeni slučajevi predaje po znacima; najviše ih ima u trg. zakonu; sr. kod §§ 366, 368, 452.

§ 428 važi; Grosschmid spominje (Kap. I., 201) constitutum possessorium, isto tako brevi i longa manu traditio, — poslednja n. pr. predleži, ako vlasnik preda nekom stvar, koja se nalazi kod trećeg lica, izvestivši o tom onoga, kod kog se stvar nalazi.

§ 429 manjka, sr. trg. zakon § 344.

§ 430 ima se subsidijarno primeniti (Grosschmid, Kap. Uvod).

§ 431 važi (Grosschmid, Kap. Uvod), — v. kod §§ 321 do 322.

§§ 432—5 ne važe. — Ipak uknjižba u javnim knjigama predviđa neke formalnosti. V. § 82 Grunt. reda.

§§ 436—7 važe (Grossschmid, Kap., Uvod). Sr. kod § 684, druga rečenica.

§§ 438—9, v. Grunt. red §§ 87, 94, 95 i 97.

§ 440 važi (Grossschmid, Kap. Uvod); v. kod §§ 321—2. I Grossschmid i praksa izjašnjaju se, da ne uživa zaštite drugi kupac, koji je dobio uknjižbu, a znao je za prvog kupca. Grossschmidovo mišljenje (Kap. I., 482—5) je ovo: Prvi kupac ima prema prodavcu osobni zahtev ad dandum; — drugi (nepošteni) kupac mora uzmaknuti pred valjanošću ovog zahteva. Stoga je stečenje po drugom kupcu isto tako nevaljano, kao u steč. postupku u slučaju napadanja — onaj koji je stekao, mora dozvoliti ovo opterećenje. Ne menja na stvari kakav pravni naslov ima prvi kupac, bilo to kupnja promena pa i darovanje, — samo ako je predmet kupoprodaje faktično preuzeo. Inthesi nepoštenost drugog kupca mora se dokazati, — ali s praktičnog g'edišta rod i obdareni ravni su nepoštenom (kupcu), kao i onaj, koji se pre kupnje ne raspita o posedovnom stanju. Naslednik drugog kupca mora isto tako podleći napadanju bude li stvar bez naplate stekao ili znao za prvog kupca, ma da mu i nije bila poznata nepoštenost drugog kupca. Potreba uknjižbe nije još prodrila u narod, stoga praksa iz okolnosti da je još u običaju prenos bez uknjižbe, postupa kako je u uvodu ovog § navedeno. Praksa ne zahteva da prvi kupac, koji tuži, bude u posedu, što je i pravo, jer posed prvog kupca dolazi u obzir samo obzirom na nepoštenost drugog.

§ 441 važi po Grossschmidu (Kap. Uvod), ali on upozorava na to da i gruntovni posed može biti nezakonit obzirom na § 316. (Kap. I., 216).

§ 442 ima se po Grossschmidu (Kap. Uvod) subsidiarno primeniti; osobito zadnju rečenicu on vrlo često primenjuje.

§ 443 Grossschmid (Kap. I. 356) primenjuje. Prelaz stvarnih tereta potvrđuje u ostalom C. 4585/903. — Sladić razlikuje zakonite stvarne terete od ugovornih; zadnji (n. pr. pogodbe) prelaze na sticatelje samo onda, ako su zabilježene u javnim knjigama; zakoniti tereti su stalno vezani uz nekretninu, — ovaki su osobito osiguranje otkupnine u korist države na posedi seljačkim, prinosi za uređenje voda, članski prinosi za udrugu paše, osiguranje za zajmove u korist podizanja vinogradarstva, patronatske obaveze i t. d.

§§ 444—5 važe po Grossschmidu (Kap., Uvod).

§§ 446—450 važe.

§ 451 važi (Grossschmid, Kap. Uvod).

§ 452 važi (Arg. Zlinszky, 424); — prvu rečenicu sadrži C. 9968/904, u pogledu potraživanja v. trg. zakon § 304.

§ 454 važi u pogledu nekretnina (Markus 322), sr. kod §§ 321—2. — Podzalog nema prava na neposrednu tužbu nego mora isposlovati uvlačenje, predaju ili unovčenje zaloga (Schwarz: Nove privatnopravne rasprave, str. 80). Ovaj princip sadrži plenarna rešitba kurije br. 61 sa dodatkom, da podzalog stiče neposredno pravo u slučaju da zalog bude brisan.

§ 455. Ovaj osnov sadrži Grunt. red § 79., po kom je brisanje zaloga dozvoljeno jedino s ograničenjem, da je isto punovažno istom po brisanju podzaloga. Sr. kod § 454.

§ 455. Nepošteno stečeno založno pravo nevažeće je, pa prema tome može biti napadnuto od kasnijih grunt. verovnika (C. 1069/97.).

§ 457 važi. Na plodove može biti zabeležen posebni zalog. (Budimp. Tabla 9061/909). Po stečajnom redu § 211 plodovi neke nekretnine mogu biti zaplenjeni odeljeno od zaplene substancije — ovakovo pravo zaloga ne sprečava javnu predaju i u slučaju iste nema dejstva na do dana prodaje nebrane plodove i na kasnije dospevaajuću zakupninu; verovnicima je uopšte slobodno, da zaplene i substanciju i plodove; — onaj koji je zaplenio plodove, kod podele utrška dolazi na red tek iza svih založnih verovnika.

§ 458 ne važi.

§ 459 važi (Zlinszky, 425). Založni verovnik mora da se brine za održanje zaloga, naročito da osigura i utera založno potraživanje (C. 5573/97). Plodove zaloga verovnik mora da preda dužniku (Zlinszky, 626). — Nevaljan je zalog nekretnine s odredbom, da plodovi zamenjuju kamate. (Arg. J C C. § 20 op kom je ostao u kreposti patent od 29/XI. 1852, koji zabranjuje ovakovu vrst zaloga).

§ 460 manjka, sr. kod § 454.

§ 461 važi.

§ 462 važi prema § 190 steč. reda, po kom može kasniji založni verovnik zameniti predjašnjeg pri podeli utrška; ako ih više konkurira, prednost ima pre zabeleženi, a li dočnije

zabeleženi može i ovoga zameniti; zamenik stiče prava zamenjenoga.

§ 463 važi prema § 169 steč. reda s dodatkom, da ne osobni založni verovnik može suradovati.

§ 464 važi. Po steč. redu §§ 116, 117, 128 ima se nastaviti zaplena, dotično dozvoliti nastavak, ako dotični zalag ili njegov utržak ne pokrije dug ili zalag... Po § 113. steč. reda višak se izdaje dužniku neposredno iza nadbivanja.

§ 465 važi, v. kod § 464.

§ 465 važi prema JCC. §§ 21, 156., v. kod §§ 321—2 C, 660/902.

§ 467 važi (Zlinszky, 426—7).

468 važi po Grosschmidu (Kap. Uvod i privatnopravni radovi, II. sv. 909).

§ 469 po Grosschmidu važi nenoveliran (Kap. Uvod); — Dug prestaje konfuzijom i po § 197. ovršnog zakona, po redu sledeći verovnik može staviti prigovor pri podeli utrška iz javne prodaje, da je prestala pre njegova unešena hipoteka; iz toga sledi da ima pravo na tužbu radi brisanja konfundirane hipoteke, da je hipotekarni verovnik ne uzmogne zloupotребiti (Kap. I, 537). Naprotiv C. 5250/95 nije priznala ovo pravo i to s obrazloženjem, da pravo na tužbu radi brisanja pristoji prema § 148. Grunt. reda samo onom, koji je oštećen usled kakve nevaljane uknjižbe, — dok se kasniji verovnik ne može takvim smatrati jer u vreme uknjižbe on nije opšte ni bio hipotekarnim verovnikom a kamo li još oštećen. Do istog zaključka dolazi i C. 4584/77 ali s drugog stanovišta. Rešitba se poziva na § 155. grunt. reda, po kom vlasnik ili verovnik može tražiti jedino brisanje na njegovom dobru ili potraživanju ubeleženog i docnije prestalog prava, — stoga takav zahtev ne pripada drugom hipotekarnom verovniku (v. kod § 1499).

§ 470 v. kod § 468.

§ 471 ne važi. Osim trg. zakona pozna pravo zadržanja menični zakon, zatim steč. red § 49., I. zač. i § 57. (sr. kod §§ 331—2).

§ 472 važi. — Drugu rečenicu potvrđuje Grosschmid (Kap. I, 313).

§§ 473—4 važe (Zlinszky, 465).

§ 475. Ove služnosti navadja Zlinszky (str. 469, 470). Kod t. 4 treba spomenuti, da se ova služnost osniva i na mesnom običaju u koliko ovakav običaj postoji (C. 2376/85). Sladić spominje i služnost podruma.

§ 476. Ove služnosti poznaje i mađarsko pravo.

§ 477. Ove služnosti, izuzev t. 5., navadja Zlinszky, (str. 470—1). — t. 5. poriče.

§ 478 važi po Zlinskom, (str. 471).

§ 479 važi (Arg. C. 2212/910), sr. kod §§ 489—503.

§ 480 ima se po Grossschmidu (Kap. Uvod) subsidijarno primeniti, ali zastara nije nikakav titulus nego način sticanja (Kap. I., 51). Služnost se tim dosedne, da se vlasnik u ime priznanja pravovaljanosti upotrebe kroz 32 godine uzdrži od takovih činidaba, koje bi osujetile upotrebu služnosti (C. 494/908). — Da bi se službenost (servitut) putem održaja pribavila, potreban je samo takav posed, koji je preko 32 godine neprekidno vršen tako, da se vlasnik poslužne stvari stalno uzdržavao od takvog delanja, koje bi onemogućilo vršenje službenosti, a što bi on inače kao vlasnik bio ovlašćen činiti (Kas. Sud, N. Sad br. 304/921). — Ovaj § važi po C. 6257/84 u pogledu nekretnina. Sr. kod §§ 321—2.

§ 481 I. st. važi (Lalošević-Lanyi I. 284), ali i neupisana služnost može postojati i važiti prema onomu, komu je poznato njeno postojanje (C. 3697/902). — V. kod §§ 489—503. — Vlasnik nekretnine, čije dobro nije spojeno s kakvom javnom cestom, ima prava na služnost puta i bez ugovora ili doselosti (C. 1493/97, 562/94).

§ 481 II. st. kod pokretnina stiče se služnost predajom ili doselošću (Lalošević-Lanyi I. 284).

§ 482 važi po Lalošević-Lanyiu (I. 283).

§ 483 važi po Zlinszkom (str. 468—9).

§ 484 ima se po Grossschmidu (Kap. Uvod) subsidijarno primeniti. — Sudovi postupaju pravilno, što ne štite pozitivnu dijagnozu služnosti (Kap. I., 534). Pravo služnosti ima se restriktivno tumačiti (C. 5323/907).

§ 485 važi po Zlinszkom (str. 469). Grosschmid (Kap. I. 507) potvrđuje, da je služnost neotudljiva.

§ 486 važi po Zlinszkom (str. 469).

§ 487 važi, sr. kod § 483.

§ 488, prva rečenica po Zlinszkom (str. 469) važi. Ostalo ne važi. Pravo prozora je pravo otvoriti prozor u tuđem zidu (C. 4429/85).

§§ 489—503 manjkaju. — Spomena su vredne sledeće rešitbe: prolazanje tuđim zemljištem bez gospodarskog interesa nije sposobno za ustanovljenje kakve služnosti (C. 8087 ex 905). Prekidom interesa ne utrnjuje služnost (C. 1892/83). Okolnost, da se žitelji neke opštine mogu slobodno služiti opštinskim dobrom, ne dovodi do doselosti kakve služnosti, jer je za istu nužno, da se oni, koji žele dovesti, služe upotrebom usprkos prigovora vlasnika (opštine) — (C. 4292/904). Okolnost, da neko dobro služi kao opšti prolaz, ne dovodi do doselosti (C. 4236/902), ni upotreba periodična, tajna ili dozvolom vlasnika (C. 2657/99). — Pravo kolnika (voziti na kolima) uključuje u sebi pravo staze (prolaza pešice, C. 5845 ex 87). Prouzroče li događaji, koji stoje izvan izvršivanja koje služnosti, takve štete, kakve služnost obično ne pravi, to je ovlašteni po opštim pravilima obavezan na naknadu (C. 83 ex 902). — Ustanove o služnostima na vodu sadrži zakon o vodnom pravu (XXIII/1885) u §§ 57—67, koji su upravopravne naravi; § 66 sadrži zak. služnosti, osobito 1) obalni posednici moraju prepustiti po statutu određeni prostor za vučenje brodova i splavi, 2) dozvoliti iskrcavanje na mestima određenim po oblasti, 3) dozvoliti prilaz k vodi onomu, koji je ovlašćen nanositi drva, te i iz drugih vodno-polijskih razloga, 4) kod pogibelji mogu brodovi i splavi ma gde da pristanu i da iskrcaju tovar, obalni posednik ima pak pravo na naknadu štete. Po § 67 obalnom posedniku pripada odšteta, ako se na njegovo dobro prenese put za vučenje brodova i splavi ili se napravi novi put. Zatim Z. Čl. VIII/1913. sadrži ustanove obzirom na vodnopravne služnosti, osobito zaštitu zdenaca od kopanja u blizini, — traženje obala za iskrcavanje (uz odštetu).

§ 504 važi, ali odnosi se samo na nekretnine (Zlinszky 471).

§§ 505—8 važe po Zlinszkom (471—2).

§ 509 ima se po Grosschmidu (Kap. Uvod) subsidijarno primeniti; takovim plodouživanjem naziva on (Kap. I. 65) miraz u gotovom, zatim (I. 83) plodouživanje (quasi-usufructus) zamenjivih stvari, koje se mogu iskoristiti jedino upotrebom, na pr. plodouživanje izvesne količine cigli iz neke

ostavštine, — po prestanku plodouživanja uživatelj ima da povrati isto toliko cigli ili odgovarajuću vrednost u novcu.

§ 511 do »..... dodatak«; važi po Zlinszkom (str. 473); ostalo manjka.

§ 512 važi (Zlinszky, 473).

§ 513 ima se po Grosschmidu (Kap. Uvod) subsidijarno primeniti. Po Budimp. Tabli 127/98 uživatelj ima da traži od vlasnika naknadu troškova potrebnih i shodnih, učinjenih za održanje sućanstva, — rešenje, koje odgovara § 517.

§§ 514—7 važe (Arg. Zlinszky, str. 473), — uostalom ove su ustanove slabo poznate. V. kod § 513. Uživatelj ima da naknadi samo one troškove, bez kojih se stvar ne bi održala u dotadašnjem stanju (C. 343/903).

§ 518 važi po Lalošević-Lanyi (I. 292).

§ 519 važi. Smisao poslednje rečenice sadrže C. 299/86 i 156/901.

§ 520 u glavnom manjka, sr. ipak C. 294/910 kod § 758.

§ 521 prva rečenica važi po Lalošević-Lanyi (I. 294), ostalo sledi iz toga. Služnost stana je osobno pravo, dakle neotudjivo i neopteretivo (C. 1017/188).

§ 522. Vlasnik ima pravo da pri početku ususa označi prostorije; ovo mu pravo samo jedanput pristoji (C. 2649/84).

§ 523 je priznato pravilo, ali po Grosschmidu (Kap. I. 313) actio confessoria može se upotrebiti ne samo protiv vlasnika, nego po smislu § 472. protiv svakoga.

§ 524. Služnosti prestaju kao i ostala stvarna prava (Zlinszky 475).

§ 525. Služnost prestaje propašću služne stvari (C. 4928/86).

§§ 526—7 važe po smislu §§ 321—2 (Grosschmid, Kap. Uvod).

§ 528 manjka.

§ 529 ima se po Grosschmidu (Kap. Uvod) subsidijarno primeniti. Kad neko svoje pravo doživotnog uživanja na nekretnine ustupi drugoj osobi, smrću ove zadnje osobe, ustupljeno pravo uživanja prestaje, a ne prelazi na ženu umrloga (Kas. Sud-N. Sad G. 160/922). Ako gruntovni vlasnik drugom preda plodouživanje svoje nekretnine, koja je opterećena pravom potonjeg nasleđstva tada je potonji nasleđnik dužan trpiti

to plodouživanje samo do kraja ekonomske godine (Kas. Sud — N. Sad G. 280/923). V. kod §§ 286, 530.

§ 530 u glavnom manjka. Osobne služnosti mogu se nakon smrti ovlaštenika bez daljnjeg brisati, ovo ipak ne važi za zaplenjene doživotne rente obzirom na zaostale obroke (Raabska Tabla 543/91). Po § 6. Naredbe M. P. br. 44987/92 od 15. II, 1893., izdane u smislu Z. Čl. XXXVIII/1889, imaju se na zahtev brisati uknjiženo udovičko pravo, pravo plodouživanja, ugovori i doživotne rente, ako se dokaže, da je povlaštenik umro ili mrtvim bio proglašen i da su od dana smrti, dotično od dana, koji je u postupku radi proglašenja umrlih bio ustanovljen kao dan smrti, protekle tri godine; — isto tako može se postaviti zahtev na brisanje u slučaju, da su ova prava bila uknjižena za određeno vreme, a od njihova su prestanka protekle tri godine, u svakom slučaju nije dozvoljeno brisanje, ako kroz ovaj trogodišnji rok bude prebeležben spor radi kakvog potraživanja iz uknjižbenog prava ili dražba opterećene stvari (pa ma bila određena dražba i na zahtev samog vlasnika).

IV. O pravu nasledstva.

§§ 531—535 važe. Ne bude li niko imenovan naslednikom, ima se takovim smatrati obzirom na terete zaostavštine (C. 4992/90) i obzirom na ostale legatаре (C. 3832/894) onaj, komu je pripao pretežan deo zaostavštine, i bez obzira na celost iste.

§§ 536—7 važe. (C. 4332/910), sr. kod § 541.

§ 538 prva rečenica važi.

§ 538 druga rečenica. — Odreka nasledstva je ugovor medju licima, koja stoje jedan prema drugomu u nekom zakonitom naslednom odnosu; jednostrana izjava odreknuća nema dejstva nego ako je ostavljač prihvati; medju bračnim drugovima (v. kod § 1217) potrebna je javno-beležnička isprava (C. 2496/911). — Nema takovo pravno pravilo, po kome bi uopšte valjanost odricanja od nasledstva vezana bila za pismeni ugovor. — Naredba br. 4420/1918. M. Preds. o otudjivanju nekretnina, ne može se primeniti na odricanje od nasledstva; jer i pored načela nasledjivanja ipso jure, onaj, koji bi imao naslediti, sa samim činom delacije nasledstva, još nije lišen toga prava, da odbije nasledstvo s povratnim dejstvom od onog vremena, od koga bi ipso jure pribavio nasledstvo; usled čega imanje, koje prelazi ipso jure, samo onda postaje naslednikovim imanjem, faktično pribavljenim, ako ga isti ne odbije, odnosno ako se ne odreče. Onaj dakle koji se odreče nasledstva, taj ni ne pribavlja nasledstvo, čemu je pravna posledica da ga ni ne može otudjiti. (Apel. Sud N. Sad G. 337/924). — Odricanje od nasledstva nije vezano za posebne formalnosti, prema tome ono se može dogoditi punovažno kako usmeno, tako i pismeno. Prihvatanje odricanja od prava ne mora biti izrično, već može biti i čutke takvim konkludentnim činjenicama, iz kojih se može nesumnjivo izvesti volja stranaka u pogledu prihvatanja. — Bezuslovno odricanje od očinstva i materinstva prostire se i na naslednike onoga, ko se od nasledstva odreče, čak i onda, ako stranka izrično i

ne izjavi, da se odriče i u ime svojih nasljednika, pa i onda ako descendent koji se odrekao, umre pre svojih roditelja. — Descendent onog nasljednika, koji je usled odricanja od nasljedstva ispao iz zakonske nasledne veze u tom slučaju ako se odricanje i na njega prostire ne može formirati pravo ni na zakoniti (dužni) deo. (Kas. Sud N. Sad G. 108/921). — Pismeno odricanje prava nasljedstva, kako na oćanstvo, tako i na materinstvo nije raspoloženje za slučaj smrti, već raspoloženje medju živima (Kas. Sud N. Sad G. 9/920). — Istina, da onaj nasljednik, koji je namiren ili koji se odrekao nasljedstva ispada iz nasledne veze, te kao takav obično nema prava za zakonskog nasljedstva na ostavinu; i to je istina, da poslednju volju ostavitelja može napasti samo onaj, koji je u nedostatku oporuke pozvan da nasledi; ali ova pravna pravila mogu se samo onda primeniti na imanje roditelja prema deci, ako ima bar jedno takovo dete, koje nije namireno ili koje se nije odreklo nasljedstva. Prema tome u ovom slučaju, u kome se sva deca ostavitelja — svako zasebno — odrekoše nasljedstva pošto otac ostavitelj punovažno nije drukčije raspoloženje učinio, to je svakom pojedinom detetu, i ako se odreklo nasljedstva, oživelo pravo da po zakonu nasledi očevu ostavinu, kao da se nije odreklo nasljedstva. Jer, kada se koje dete prema svom roditelju odreče nasljedstva, pravna je pretpostavka, da je volja stranaka na to bila uperena, da se odricanje odnosi samo za taj slučaj, ako bi nasljedstvo prešlo na ostalu decu (braću i sestre odricatelja), koja još nisu namirena ili se nisu odrekla nasljedstva. (Kas. Sud N. Sad G. 21/921). — Kada se braća ili sestre odreku prava na nasljedjivanje iza svoga roditelja u korist jednoga od braće ili sestara ili potomaka njihovih, pa taj brat, sestra ili potomak njihov umre pre roditeljeve smrti, onda oživljuje pravo na roditeljevu ostavinu one dece njegove, koja su se bila odrekla, a usled toga oživljuje i pravo, da napadnu važnost roditeljevog testamenta (Kas. Sud N. Sad G. 168/923). — Po bračnim strankama sklopljeni ugovor, kojim se žena odriče svog udovičkog prava uživanja kao ugovor, koji normira imovne odnose bračnih stranaka, u smislu a) točke 22. § zak. čl. VII iz godine 1886. samo je onda vredan, ako je sklopljen pred kr. javnim beležnikom. (Apel. Sud N. Sad G. 19/920). Kaludjeri su bili nesposobni za nasljedstvo po Z. Čl. LXXI/1715; ali ovaj zakon je

već zastareo. (Raabska Tabla 11/XI. 1896.). Naprotiv nesposobni su za nasleđstvo samo oni kaludjeri, koji su položili svečani zavet siromaštva; članovi redova su sposobni za nasleđstvo, jer oni polažu samo jednostavni zavet (C. 2831/903).

§ 539 važi, sr. kod druge rečenice § 538.

§ 540. Za slučajeve nedostojnosti služe merilom razne rešitbe. Nedostojan je onaj, koji nanese tešku telesnu povredu svom bračnom drugu i ovaj usled iste podlegne (C. 2577/905).

— Isto tako i onaj bračni drug, koji teško povredi moralne osnove braka, kao u konkretnm slučaju kad se žena pre smrti muža u Americi izdala za udovicu i udala (C. 220/909). Nedostojna je žena, koja pruži pomoć ubici svog muža (C. 10020/890), sin, koji ubije oca (C. 11595/895), te uopšte onaj, koji ubije ostavitelja (C. 988/886), pa ma i oporučno bio postavljen za naslednika (C. 9739/893). Po stalnoj sudskoj praksi udovica, koja stupi u divlji brak, tim svojim delom postaje nedostojna prava udovičkog uživanja (Kas. Sud N. Sad G. 221/922) isto (Kas. Sud N. Sad G. 99/923). Stalnom sudskom praksom utvrđeno je to pravno pravilo, da ona udovica, koja stupi u nebračni odnošaj, tim svojim činom postaje nedostojna prava udovičkog uživanja i kao takova odgovara i za izostalu korist. No ako ovlašćeno lice duže vreme bez prigovora trpi nedostojnost udovice, tada se smatra da je nedostojno delo oprosteno, usled čega ovlašćeno lice, posle dužeg vremena, na osnovu nedostojnosti više ne može tražiti ukidanje udovičkog prava (Kas. Sud N. Sad g. 198/924). U pogledu oprosta v. kao analogiju C. 501/901 kod §§ 770—771. — V. i kod § 759.

§ 541 važi. Za nedostojnog ima se smatrati kao da je umro pre ostavitelja (C. 988/86, isto 3215/906), prema tomu nasleđuju samo oni potomci nedostojnoga, koji su bili na životu u času smrti ostaviteljeve (C. 2957/904). V. i kod § 780.

§ 542 važi. (Grosschmid, Kap. I, 136). Nedostojan je onaj, koji zataji ili sakriva oporuku (C. 3378/888), a tako i žena, koja odrekne zakletvu očitovanja gde se nalazi oporuka (C. 7342/904).

§ 543 manjka, sr. uostalom rešitbe kod §§ 510 i 759.

§ 544 manjka, o tom važe policijski propisi.

§§ 545—6 važe, sr. rešitbe kod § 541. Još ne živuća i ne zametnuta osoba ne može biti postavljena naslednikom nego naslednikom naslednika (C. 10227/906).

§ 547 ne važi; ne postoji hereditas jacens, nasledstvo pripada naslednicima ipso jure, a ostavinski postupak je od akcidentalne važnosti (C. 3845/891). Prava i dužnosti ostavitelja prelaze smrću njegovom ipso jure na naslednike, svi naslednici zastupaju ostavitelja već pre postavljanja ili preuzetca poseda zaostavštine (Plenarna rešitba Kurije br. 42).

§ 548. Naslednik jamči samo ad vires hereditatis (C. 1542/901).

§ 549 važi (Segedin. Tabla 123/907). Troškovi pogreba su tereti zaostavštine, iste snose naslednici i ne skućuju pravo plodouživanja nasledstva (C. 4114/900). Troškovi oko negovanja ostavitelja su troškovi zaostavštine (C. 5586/92), ali ne i troškovi oko negovanja ostaviteljice, jer iste mora da snosi njen muž (C. 3054/84), osim ako ih muž nije mogao snositi (C. 4879/901). Troškovi ostavinskog postupka ne spadaju u terete zaostavštine (C. 2686/900), niti troškovi oko osiguranja i oslobodjenja zaostavštine od tereta (C. 7545/900), isto tako ni troškovi slikanja lešine, ako je to mesni običaj (C. 8679/902). Opaska: Troškovi zaostavštine ne idu na teret naslednika, nego se anticipando pokrivaju iz zaostavštine.

§ 550 sr. kod § 547.

§ 551. Odreknuće mora izričito da usledi (C. 3050/905). Izjave odreknuća imaju se restriktivno tumačiti (C. 2534/93). Prihvrat neke svote u ime kakvog naslova nasledstva još nije nikakvo odreknuće (C. 3523/902). Namirenje za buduće nasledstvo odnosi se samo na ono imanje ostaviteljevo, koje je postojalo u času namirenja (C. 357/99). Odreknuće veže samo onda potomke, ako je njihov prednik bio namiren (C. 7611 ex 900). Onaj, koji se odrekao, može pravovaljano biti postavljen naslednikom i nakon namirenja (C. 4912/902). Sunaslednici mogu još za života ostavitelja urediti međusobno svoj nasledni odnošaj, za to nije potrebna nikakova osobita forma (C. 692/910). Sr. i kod § 538 druga rečenica; Odreknuće u pravilu nije vezano na nikakvu formalnost.

§ 552 važi.

§ 553. Svaka raspoložba poslednje volje naziva se u glavnom oporukom, u zakonu se tako naziva i kodicil, sr. Z.

Čl. XVI/1875, §§ 14, 20 i 26, isto tako javnobeležnički red § 87 kod §§ 582 i 584—590.

§ 554, prva rečenica važi (C. 500/75); isto tako i druga (C. 9455/904).

§ 555 važi (C. 6199/901).

§ 556 važi (v. kod § 554), ipak u pogledu druge rečenice: kod odredbe, »za celo moje imanje sastojeće iz ... postavljam naslednikom N. N.«, nenabrojena dobra ne pripadaju oporučnom nasledniku (C. 680/98).

§ 557 važi (sr. kod § 556).

§ 558, prva i druga rečenica manjkaju, dok smisao poslednje rečenice sadrži C. 6453/901.

§ 559 važi, ipak se mora uvek ispitati nameru ostavitelja; C. 6199/901 priznala je nasledstvo u jednakim delovima delom pojedinačno delom kumulativno (»potomci moje kćeri Irene«) spomenutim unucima.

§ 560 važi (C. 711/900).

§§ 561—562 važe. Pravo priraštaja pripada N. N., jer su naslednici bili postavljeni općenito i bez odredjenja delova (C. 1066/908). Pravo priraštaja vredi medju onima, koji su »re conjuncti« (t. j. kojima je zajednički pripalo odredjeno dobro) (C. 2579/901).

§§ 563—4 važe.

§ 565 važi, ali kod pismene oporuke važi i sama izjava potvrđivanja, jer je samo kod usmene oporuke potvrđivanje nevažno prema § 15 Z. Čl. XVI/1876 (v. kod §§ 584—5) (C. 3829/909). Z. Čl. XXVII/1715, § 3: »Svaka prevara ili zabluda, koja se nastoji upotrebiti prema oporučitelju, zabranjena je kaznom nevaljanosti i nek se svako kloni toga.«

§ 566 važi, ali slaboumnik, koji može shvatiti značenje svog delanja, nije nesposoban, nego samo u slučaju potpunog nesvaćanja (C. 36/899). Ko je u njezi zbog slaboumnosti sposoban je sačiniti oporuku, u koliko ne predleži potpuno poimanje svesti (C. 74/872). Ko bude postavljen pod starateljstvo radi slaboumnosti na vlastiti zahtev bez lekarskog uverenja, sposoban je za pravljenje oporuke (C. 3893/904).

§ 567 po praksi važi (ali bez odredaba o dokazivanju), starateljstvo je obzirom na testamentifactio jedino deklarativne prirode, naime da je dotičnik izgubio moć rasudjivanja

i ova okolnost ima se smatrati postojećom, dok se protivno ne dokaže (Gorsschmid, Kap. I, 31).

§ 568 ne važi, razmetnik ima neograničenu sposobnost oporučivanja (C. 3893/904).

§ 569. Z. Čl. XVI/1876 § 21: »Javne oporuke mogu se sačiniti pred javnim beležnikom ili sreskim sudom prema Z. Čl. XXXV/1874; nemi i gluho-nemi, ako znadu čitati i pisati, isto tako i maloletnici ispod 18 godina, u koliko su sposobni za oporučivanje, mogu sačiniti jedino javne oporuke. (Slepi mogu praviti privatnu oporuku, C. 9858/894).

Ustanove §§ 12 i 13 imaju se primeniti i na javne oporuke,« Cit. §§ v. kod §§ 582 i 583. Sr. i kod §§ 587—590 i 609.

§ 570. Nevaljana je razredba, ako između nje i kakve zablude postoji logična veza te se daje ustanoviti, da bi bez ove zablude ostavitelj bio drugačije raspoložio (C. 6176/902). Sr. i kod §§ 777, 778.

§ 571 važi (C. 2265/884).

§ 572 važi, v. kod § 571. Postavljenje naslednika duševno zaostalom sinu ne važi, ako se kasnije rodi zdravo dete (C. 3157/909). Zabluda obzirom na postojeći imetak ne pravi oporuku nevaljanom, ali se razlika ima da uzme u obzir pri odmerivanju (C. 4748/902).

§ 573. Redovnici ne mogu praviti oporuke (C. 6869/884). Iza redovnika, koji su položili svečani zavet siromaštva i ostali u redu do smrti, nasledjuje samo red (C. 7122/899), ali ne i imetak, koji je redovnik stekao kao odredjeni administrator kakve župe (C. 7308/84).

§ 574 ne važi.

§§ 575—575. Sposobnost oporučivanja može se ispitivati samo obzirom na vreme sačinjenja (C. 12375/92).

§ 577 važi s izmenom, da ne postoje sudne i izvansudne, nego privatne i javne oporuke. Sr. kod § 569. O tom plenarna rešitba Kurije br. 12: »Sreski sudovi su bez iznimke ovlašteni da prave javne oporuke; pri tom moraju postupati po Z. Čl. XXXV/874 (zakon o javnim beležnicima) i jedino u pogledu forme isprave primeniti ustanove za sudove.« (To znači, da sudovi mogu i tada praviti oporuke, ako je tamošnje javno-beležničko mesto popunjeno; s druge strane sudijsa ne mora upotrebiti tumača, ako razume jezik stranke. To je izneto u obrazloženju rešitbe).

§§ 578—579. O tom Z. Čl. XVI/1875, § 1: »Za valjanost privatne oporuke potrebna su: a) ako ostavitelj oporuku u celosti sam napiše i potpiše, dva svedoka; b) u svakom drugom slučaju četiri svedoka.« § 32: »Oporuka, koja sadrži odredbe u korist potomaka i bračnog druga, u pogledu forme valjana je i onda, ako je od samog oporučitelja napisana i potpisana. Odredbe takve oporuke u korist drugih lica nevaljane su.«

§ 3: »Svedoci moraju biti istodobno prisutni kod odredbe poslednje volje i biti sposobni da potvrde, da u osobi ostavljача ne predleži nikakva prevara ili zabluda.« Iz ovog § sledi, da svedoci moraju poznavati oporučitelja (C. 5622/907).

Svedoci pri testamentu samo onda imaju sposobnost propisanu § 3. Z. Čl. XVI/1876, ako zaveštaoca lično i u toj meri poznaju, da oni sami nisu u sumnji u pogledu njegove ličnosti (Kas. Sud. N. Sad, G. 168/923).

§ 4: »U slučaju t. a) § 1 bar jedan, dok u slučaju t. b) bar dva svedoka moraju znati čitati i pisati i svojeručno potpisati oporuku u svojstvu svedoka. Nepismeni svedok postavlja na ispravi svoj ručni znak, a ime mu potpisuje pismeni svedek.« Pismeni svedok mora toliko da razume u govoru i pismu jezik isprave, koliko je potrebno da uzmogne potvrditi, da isprava sadrži poslednju volju. (C. 2454/910).

Svedoci poslednje volje dužni su po § 4. Z. Čl. XVI/1876 testament potpisati u svojstvu svedoka, a onaj, ko potpiše poslednju volju kao »pisac testamenta« ne može se smatrati svedokom zaveštanja. (Kas. Sud. N. Sad, G. 234/921). Iz te odredbe § 4. Z. Čl. XVI/1876, da od svedoka pri testamentu, koji je tuđom rukom pisan, bar dva svedoka moraju znati pisati i čitati, izlazi, da od svedoka bar dvoje moraju poznavati jezik, na kom je pisana poslednja volja i klauzula u kojoj se dokazuje, da su održani propisani zahtevi (Kas. Sud. N. Sad, G. 203/924).

§ 5: »U slučaju t. a) § 1, a tako i u slučaju, da oporučitelj, koji znade čitati i pisati, oporuku nije svojeručno napisao nego samo potpisao, svedoci ne moraju poznavati sadržaj oporuke, dovoljno je, da je oporučitelj u njihovom istodobnom prisustvu i u jeziku, koji oni razume, izjavio da isprava sadrži njegovu oporuku te da je istu pred njima potpisao ili izjavio da je istu prije svojeručno potpisao, te okolnost, da se

je to zbilo, bude potvrđena od svedoka u samoj ispravi a ne na njenom omotu.« Tekst potvrde svedoka o izjavi oporučitelja, da priznaje svoj postavljeni potpis i da isprava sadrži njegovu oporuku, ne mora biti napisan po jednom od svedoka (C. 3968/910). Učini li oporučitelj u samoj ispravi izjavu, da ista sadrži njegovu oporuku, suvišna je posebna potvrda svedoka o tom (C. 5469/910).

§ 7: »Kod pismene privatne oporuke potrebna je oznaka mesta i vremena razredbe.«

§ 11: »Ništavna je oporuka sačinjena u šifri ili brojčanim pismu, koji se razlikuju od običnog pisma.«

§§ 580—581. O tom Z. Čl. XVI/1876, § 6: »Ne zna li oporučitelj čitati i pisati, ili bude li s kog drugog uzroka nesposoban da potpiše oporuku, to svedoci moraju poznavati sadržaj oporuke pa je s toga potrebno, da svedoci poznaju jezik oporučiteljev, te da jedan od svedoka, koji zna čitati i pisati, razgovetno pročita sadržaj oporuke u prisustvu oporučitelja i svedoka, pa da oporučitelj zatim izjavi, da isprava sadrži njegovu poslednju volju; da'je da jedan od svedoka, koji znade čitati i pisati, potpiše u ispravi ime oporučiteljevo, a oporučitelj stavi svoj rukoznak i najposle da sve ove potrebstine budu potvrđene po svedocima na samoj ispravi, a ne na njenom omotu.« Ne mora u ispravi biti navedeno ko ju je pročitao (C. 147/911). Ispravu mora da pročita jedan od svedoka inače je oporuka nevaljana (C. 6442/86). Sastavljač oporuke može da bude ma ko i dovoljno je da oporučitelj sadržaj odobri s rečima »tako je u redu« (C. 3801/95). Forma rukoznaka nije od važnosti i dovoljno je, da oporučitelj prihvati ili dotakne pero u ruci njegova potpisnika (C. 2607/911). Potvrda udovoljenja odredjenih formalnosti ne mora biti sadržana u klauzuli svedoka, ako se ista sadrži u tekstu oporuke (C. 1243/912).

Ako zaveštalac ne razume jezik, na kome je pismena testamenta sastavljena, za valjanost iste potrebne su § 5 Z. Čl. XVI/1876 propisane formalnosti, dakle od zakonom propisanog broja svedoka najmanje polovina mora znati jezik pismene testamentne (Kas. Sud N. Sad, G. 234/921).

§ 582. O tom Z. Čl. XVI/1876:

§ 8: »Sadrži li oporuka više tabaka, ovi se moraju prošiti uzicom, a oba kraja užice pričvrstiti pečatom oporučitelja

i — u koliko je po ovom zakonu potrebna intervencija svedoka — jednog od svedoka.« — Ako je potrebna intervencija svedoka, to jedan od njih mora da zapečati krajeve uzice i to pošto isprava bude dovršena (C. 3516/88). I oporučitelj i svedok moraju ispravu zapečatiti i to svaki svojim sopstvenim pečatom (C. 909/1985). Zapečaćenje ne mora oporučitelj osobno da izvrši (C. 4300/904). Ne bude li oporuka zapečaćena po nijednom svedoku, nevaljana je, — nedopustiv je dokaz da su tabaci istovetni i neizmenjeni (C. 9558/906).

§ 12: »Poziva li se pismena privatna oporuka u pogledu kakve od na'povlašćenijih osoba na koji posebni sastavak samog oporučitelja ili na dopunbeni deo oporuke, ovakav sastavak uzima se u obzir samo u tom slučaju, ako isti odgovara svim zahtevima pismene oporuke; inače je odredba oporuke, koja sadrži ovakvo pozivanje samo u toliko važeća, u koliko iz same oporuke i bez obzira na navedeni sastavak nedvojbeno proizlazi namena oporučiteljeva. Dokazana moć ostalih sa oporukom u vezi stojećih isprava ima se prosudjivati po zakonima, koji važe za isprave«.

§ 14: »Ustanove ovog poglavlja (t. j. o pismenim privatnim oporukama, op. p.) imaju se primeniti i na pismene privatne kodicile.« Sr. i § 11 kod §§ 578 i 579.

Ako je testamenat bezvredan zato, što nema zakonom propisane potrepštine, on se bezvrednim proglašuje samo prema onim zakonskim naslednicima, koji su testamenat napali, dok isti testamenat ostaje u kreposti prema onom zakonskom nasledniku, koji ne samo da nije napao oporuku, već je krepost i važnost njezinu na ostavinskoj raspravi izrično priznao. (Kas. Sud N. Sad G. 21/921).

§ 583. Z. Čl. XVI/1876, § 13: »Bračni drugovi mogu svoju poslednju volju izraziti u jednoj istoj pismenoj privatnoj oporuci, sadržala ovakova oporuka uzajamno zaveštanje ili ne. Budu li izvan ovog slučaja poslednje volje više osoba izražene u jednoj istoj oporuci, ništavna je svaka od njih.«

§§ 584—586. O tom Z. Čl. XVI/876:

§ 15: »Za valjanost usmene privatne oporuke potrebno je prisustvo 4 svedoka, koji poznaju jezik oporučiteljev. Oporučitelj mora da svoju izjavu učini pred svedocima svatljivo i u celom opsegu, a ne da na postavljena mu pitanja nešto potvrdi ili porekne, te da istodobno čituye, da želi da se nje-

gova izjava smatra njegovom usmenom oporukom. Usmena oporuka svršava krajem oporučiteljeve izjave.

Izjava oporučiteljeva, da pravi usmenu oporuku, ne mora da usledi baš na kraju (C. 7998/905); ali mora izričito da očituje da želi napraviti usmenu oporuku (C. 2286/902). Sve-doci ne moraju naročito za ovaj čin biti pozvani (C 1380/903), isto tako Kas. Sud u N. Sadu br. G. 75/923.

§ 16: »Ustanove §§ 2, 3 i 9 imaju se primeniti i na usmene privatne oporuke.« (Cit. §§ v. kod 578—9 i 591—3).

§ 17: »Usmena oporuka važi bezuslovno samo u slu-čaju, da oporučitelj umre unutar 3 meseca od usmene raz-redbe. Umre li oporučitelj iza ovog roka, ostaje usmena opo-ruka u važnosti samo onda, ako onaj, koji hoće da iz oporuke steče kakvo pravo dokaže, da je oporučitelj od isteka tro-mesečnog roka do nastupa smrti bio u takvom stanju, da nije bio u stanju da napravi novu oporuku.«

§ 18: »Unese li se sadržaj kakve usmene oporuke ka-šnje u pismeni sastavak i pri tom bude udovoljeno odredje-nim formalnim zahtevima pismene privatne oporuke, takva pismena oporuka ima se smatrati novom oporukom i njena važnost ima se prosuditi po propisima ustanovljenim za pi-smene privatne oporuke.«

§ 19: »Ne bude li sastavljen pismeni sastavak o izjav-ljenoj poslednjoj volji u tu svrhu ili ne bude li pismeni sasta-vak dovršen, dotično ne bude li udovoljeno zahtevima pi-smene privatne oporuke, tako izjavljena poslednja volja ima se smatrati usmenom oporukom jedino u slučaju, ako je bilo udovoljeno zahtevima usmene oporuke i ako je oporučitelj izričito izjavio, da želi da se njegova izjava smatra usmenom oporukom.«

§ 20: »Ustanove ovog poglavlja (naime cit. §§ 15—19 op. p.) imaju se primeniti i na usmene privatne kodiciile.«

§§ 587—590 v. kod §. 569. Zatim Z. Cl. XXXV/874 — javno-beležnički red — § 82: »U pogledu oporuka zaprimlje-nih po javnim beležnicima, potrebno je uz ustanovljene za-hteve za javno-beležničke isprave još: a) da oporučitelj osobno izjavi svoju poslednju volju pred javnim beležnikom, b) da za celog uređivanja budu bez prekida prisutna dva sve-doka ili jedan drugi javni beležnik, c) da u ispravi bude po-svedočeno udovoljenje ustanovama ovog §. Tački b) je udo-

voljeno, ako su bili prisutni drugi javni beležnik ili dva svedoka kod samog pročitavanja, odobrenja i potpisa (Plenarna rešitba Kurije br. 80). Po § 70 javnobeležničkog reda imaju se razlikovati svedoci za ustanovljenje istovetnosti od poslovnih svedoka, prema tomu svedoci kod oporučivanja ne moraju poznavati oporučitelja (C. 2797/907). Po § 72 javnobeležničkog reda, jedan od svedoka mora da zna čitati i pisati, iz čeg sledi da isti mora da pozna i jezik ostaviteljev, ova okolnost ima se spomenuti u ispravi (C. 939/909), isto Kas. Sud N. Sad G. 55/924. Z. Čl. XVI/1876, § 22: »Pohrana pismene privatne oporuke kod javnog beležnika vrši se u smislu § 106 Z. Čl. XXXV/1876., Z. Čl. XXXV/1876, § 106: »Javni beležnici ovlašteni su da primaju u zvaničnu pohranu isprave, zadužnice, menice i zatvorene oporuke«.

Javni beležnik izdaje stranci potvrdu i sastavlja o pologu zapisnik, u kom ima biti označeno ime, zvanje i prebivalište polagača, oznaka pohranjene isprave, mesto, godina, mesec i dan pohrane i naznaka osobe, kojoj se ima izdati pohranjena isprava.

Bude li predana u pohranu oporuka, čiji omot nije propisno zatvoren, on (j. beležnik) ima omot da svojim zvaničnim pečatom tako zatvori, da se ne može otvoriti bez povrede pečata. Zapisnik imaju da potpišu javni beležnik i stranka.

Bude li isprava poslana javnom beležniku na čuvanje putem pošte, pismo zamenjuje zapisnik.«

Ovaj § govori samo o zatvorenim oporukama, ali se ima primeniti i na otvorene, jer se Z. Čl. XVI/1876 na nj poziva, ma da u ovom Z. Čl. nema spomena o zatvorenim oporukama (C. 7070/904).

Z. Čl. XVI/1876, § 23: »Po oporučitelju svojeručno napisana i potpisana oporuka je i bez intervencije svedoka, a ona od drugog lica napisana a po oporučitelju svojeručno potpisana oporuka — u koliko je oporučitelj u smislu § 2 (kod §§ 591—3) u istodobnom prisustvu dvaju ispravnih svedoka potpisao ili izjavio da je po njemu potpisana i ta isprava bude u smislu § 5 (kod §§ 578—9) providjena potpisima obih svedoka — valjana je, ako je oporučitelj preda javnom beležniku u pohranu i istodobno pred javnim beležnikom očituje, da ova isprava sadrži njegovu oporuku.«

Z. Čl. XVI/876, § 24: »U slučaju predidućeg § imaju se u pogledu dokazivanja osobne istovetnosti, kao i pohrane i izdavanja pohranjene oporuke primeniti ustanove Z. Čl. XXXV/874.«

(Na ovo odnosi se dalje cit. § 83 javnobeležničkog reda, ali samo obzirom na pohranu i povraćanje oporuke, ni u kom pak slučaju na ostale okolnosti, kao na pr. na formu pohrane, jer je forma pohrane tu i tamo različito odredjena (C. 7070/904). Na ovaj način pohranjena oporuka ima se u omotu tako zapečatiti zvaničnim pečatom javnog beležnika, da se omot ne može otvoriti bez povrede pečata. Osim toga ima se oporuka prišiti uz zapisnik uzicom, prošivenom kroz oporuku i omot, a uzica se ima pričvrstiti uz zapisnik i omot oporuke zvaničnim pečatom, a ako oporučitelj želi i njegovim pečatom.)

Javni beležnik je dužan opomenuti pohranitelja oporuke prigodom pohrane, da je pohranjena oporuka valjana jedino ako odgovara zahtevima § 23; da je ta opomena usledila ima se navesti u zapisniku, koji se ima sastaviti i po strankama potpisati. Ustanove ovog § o pečačenju su samo mere opreznosti i propust istih ne povlači nevažnost, u koliko je nedvojbeno istovetnost oporuke (C. 1807/910).

Z. Čl. XVI/1876, § 25: »Privatna oporuka, pohranjena po propisima §§ 23 i 24 — u koliko ne odgovara zahtevima pismene privatne oporuke — važi tek od vremena pohrane, ma da je providjena starijim datumom i gubi svoju snagu, ako se uzme natrag od javnog beležnika.«

Z. Čl. XVI/1876, § 26: »Ustanove ovog poglavlja (t. j. o javnim i kod javnog beležnika pohranjenim privatnim oporukama op. p.), imaju se primeniti i na javne kodicile i na privatne kodicile, pohranjene kod javnog beležnika.«

Z. Čl. XXXV/874, § 83: »Bude li javnom beležniku otvoreno predana već sačinjena pismena oporuka, da ista dobije svojstvo javne isprave potrebno je uz ustanovljene zahteve za javnobeležničke isprave paziti na sledeće propise: a) oporuka se može prihvatiti jedino od takve stranke, koja znade čitati i pisati jezik isprave i istu je osobno potpisala, o čem se javni beležnik mora osvedočiti; b) stranka mora predati oporuku osobno u prisustvu dvaju svedoka ili jednog drugog javnog beležnika uz jasno očitovanje, da ista sadrži njemu

poslednju volju; c) o celom uredovanju ima se sastaviti zapisnik i istom priložiti predana oporuka s opaskom, da je bilo udovoljeno propisima ovog §. Za otvorene oporuke vrede propisi o položajima.»

Z. Cl. XXXV/874, § 84: »Javni beležnik izdaje potvrdu o primatku i pohranjuje oporuku na sigurnom mestu.

Stranka ipak može oporuku i odmah da preuzme. Ako kasnije traži povratu, ista može uslediti jedino na njenu vlastitu želju ili onoga, koji je u tu svrhu posebno opunomoćen overenim punomoćjem.

O povratu se ima sastaviti zapisnik.

Povratom oporuka ne gubi svojstvo javnobeležničke isprave, ako ostane nepromenjena i nepovredjena; o tom mora javni beležnik prilikom povrate oporučitelja da pouči i u javnobeležničkoj ispravi o povratu spomenuti, da je to usledilo.»

Z. Cl. XXXV/874, § 87: »Ustanove ovog poglavlja imaju se primeniti i na kodicile i ugovore o nasledstvu.« V. i kod §§ 717—9.

§§ 591—593. Z. Cl. XVI/876, § 2: »Osobe, koje još nisu navršile 18. godinu života, a tako isto slepi, gluhi i nemi, ili oni, kojima manjka upotreba razuma; na kraju oni, koji su bili pravomoćno presudjeni zbog krive prisege ili kakvog zločina počinjenog iz koristoljublja, ne mogu biti svedoci pismene privatne oporuke.«

Z. Cl. XXXVII/880 (Sprovedb. zakon za kriv. zak.), § 23: »Dejstvo presude zbog zločina, prestupa ili prekršaja ima se gledom na okolnost, da li se presudjeni može prihvatiti kao svedok i da li njegov iskaz ima kakvu moć dokaza, presudjivati po ustanovama dotičnih zakona.

U koliko se ovi zakoni služe izrazom »iz koristoljublja počinjeni zločin ili prekršaj«, ima se pod tim razumeti i prestup počinjen iz koristoljublja.«

Nesposobnost svedocenja prestaje nakon izdržane kazne i isteka trajanja dosudjenog gubitka javne službe (C. 3741/1911).

§§ 594—5 Z. Cl. XVI/876, § 9: »Ko je bio svedokom pri nekoj oporuci, isto tako njegovi rođaci u uzlaznoj i silaznoj lozi i po roditeljima i dedovima pobočni srodnik do uključivo bratučeda, nadalje bračni drug te braća i sestre i srodnici uz

lažne i silazne loze bračnog druga, najposle bračni drugovi njegovih srodnika u uzlaznoj i silaznoj lozi i njihova braća i sestre mogu biti deonici povlastica, podeljenih im oporukom, samo u tom slučaju, ako je poslednja volja — ne ubrajajući dotičnog svedoka — bila izražena pred potrebnim brojem svedoka.« Ovdje dolaze u obzir samo zakoniti srodnici (C. 1066/908). Oporuka ostaje na snazi a otpada samo povlastica svedoka ili njegovog srodnika (C. 9124/892).

§ 10: »Ko je napisao oporuku ostaviteljevu, a isto tako i oni, koji stoje s njim u srodstvu ili tazbini po § 9, mogu biti deonici povlastica, podeljenih im oporukom, samo u sledećim slučajevima: a) ako je ostavitelj sam napisao na to odnoseći se deo oporuke; b) ako je svojeručno potpisao onaj deo oporuke, koji sadrži ove odredbe; c) ako ovaj deo oporuke posebno potvrdi izjavom svojeručno napisanom u tekstu ili u klauzuli oporuke ili usmeno pred svedocima prisutnim kod sastavljanja poslednje volje.« Zahtevi u tačkama a), b) i c) su alternative (C. 1076/888). Ustanove § 10 odnose se i na one, koji su koncipirali oporuku (C. 3812/886).

§ 595 v. kod § 577. Z. Čl. XXXV/874 (javno beležnički red), § 49: »Javni beležnik ne može u takvom svojstvu intervenirati u stvarima: a) u kojima je osobno interesiran; b) u kojima su interesirani njegova žena ili zaručnica, njegovi srodnici uzlazne ili silazne loze ili takve osobe, koji stoje s njim u pobočnom srodstvu do drugog stepena, a u tazbini do prvog stepena ili u svojstvu posočima ili posinka; c) u stvarima osoba, kojima je on tutor ili staratelj; d) u stvarima, u kojima je on sudelovao kao sudija, advokat ili punomoćnik.« Za slovo b) vidi § 41.

§§ 597—8. Z. čl. XVI/876. § 27: »Za vreme kuge ili kakve druge životu pogibeljne i prilepčive ili naglo šireće se pošasti, može se u opštinama, u kojima hara kuga ili pošast, sačiniti povlašćena oporuka.«

§ 28: »Povlašćenu oporuku mogu sačiniti i osobe, koje se nalaze na brodu na debelom moru.« V. kod § 600.

§ 30: »Povlašćena oporuka može se sačiniti u slučaju § 1, t. a) bez svedoka, a u slučaju t. b) — isto tako i povlašćena usmena oporuka — u prisustvu dvaju svedoka; u slučaju t. b) dovoljno je uostalom, ako i jedan od svedoka znađe

čitati i pisati; u svakom slučaju mogu biti svedoci osobe, koje su navršile 14. godinu u koliko nisu isključene po § 2.

U slučaju prilepčive bolesti nije potrebno istodobno prisustvo svedoka.« § 1 i 2 v. kod §§ 578—9, 591—3.

§ 599. Z. Čl. XVI/876, § 31: »Povlaštena oporuka, sačinjena u smislu §§ 27 i 30 (v. kod §§ 597—8) važi bezuslovno samo u tom slučaju, ako oporučitelj umre unutar tri meseca po prestanku vanrednih prilika, koje su bile osnovom povlaštene oporuke.

Povlaštena oporuka ostaje i po ovom roku na snazi, a) ako onaj, koji potražuje kakvo pravo iz oporuke, dokaže da se je ostavitelj od tamošnjeg roka do nastupa smrti nalazio u takovom stanju, da nije mogao sačiniti novu oporuku; b) ako oporučitelj bude usled vanrednih prilika, koje su bile osnovom oporuke u smislu t. c) § 523 Z. Čl. LIV/868 proglašen nestalim.« (Umesto gore citiranog propisa važi u smislu § 9 Z. Čl. LIV/1912. odgovarajuće mesto G. P. i to § 733, zač. 1, t. 3. uz propise uredbe o proglašenju umrlih u ratu nestalih. V. Uredbu o likvidaciji ratnog stanja, Služb. Nov. br. 148 od 9. jula 1920 i Uredbu o likvidaciji moratornog stanja na teritoriji B. B. B., Služb. Nov. br. 184/II od 20. augusta 1921, te instrukciju predsednika Apel. Suda u N. Sadu od 11. augusta 1920 br. Preds. I. A. 73/920. — V. kod § 24. Sr. kod § 600.

§ 600. Z. Čl. XVI/876, § 29: »Za rata od časa kad su čete stavljene na ratnu nogu, ovlašteni su da sačine povlaštene oporuke svi pripadnici vojske, prideljeni tim četama na dalje svi oni koji se nalaze na bojnopolju ili opsedanom mestu, te oni, koji nisu od tih mesta udaljeni više od 8 kilometara.« I vojni begunac takodje može graditi povlašteni testament u koliko inače predleže uslovi za to. (Apel. Sud N. Sad, G. 1012/921). Kada zaveštalac kao ratni vojni begunac u prisustvu četiri svedoka izjavi svoju poslednju volju, tada ne može biti reči o povlaštenom testamentu po § 29 Z. Čl. XVI/1876, već o običnom usmenom privatnom testamentu (Kas. Sud N. Sad, G. 75/923).

§ 601 važi i sledi iz pre navedenog, sr. Z. Čl. XVI/876 §§ 1 i 11 kod §§ 578—579. K tomu Z. Čl. XVI/876, § 34. »U inostranstvu sačinjene oporuke, nasledni ugovori i darovanja za slučaj smrti važe gledom na formalne potreštine i onda,

kad odgovaraju pravnim propisima zemlje, u kojoj su bili sačinjeni.»

§§ 602—603 Z. Čl. XVI/875, § 33: »Nasledni ugovori i darovanja za slučaj smrti važe gledom na formalne potrepštine samo u slučaju, ako su sačinjene prema važećim potrepštinama za pismene privatne, javne ili kod javnog beležnika pohranjene pismene privatne oporuke.

Ustanove § 13 (kod § 583), da jedna isprava ne može da sadrži više oporuka, ne mogu se primeniti na nasledne ugovore.»

Sadrži li se u bračnom ugovoru nasledni ugovor, isti mora odgovarati ustanovama cit. § 33 (C. 3934/903). Nasledni ugovor mogu da sklope i druge osobe, a ne samo bračni drugovi (C. 6760/887). Usprkos naslednog ugovora kontrahenti mogu raspolagati svojim imetkom među živima ali tim ne sme biti osujećen nasledni ugovor (C. 4397/910). Dok nasledni ugovor ne bude stavljen van snage pojedina ugovarajuća strana ne može sačiniti posebne oporuke (C. 1719/895). Nasledni ugovor ne mora biti uzajaman, jedna ugovarajuća strana može biti ostavitelj, a druga samo naslednik (C. 3092/907). Sr. i C. 2960/911 kod §§ 717—9.

§ 604 važi (C. 685/901), i gledom na više substitucija (C. 7479/904). Obična zamena naslednika je to, kad ostavnik imenuje naslednika ili naslednike, a na njihovo mesto ujedno odredi zamenika (supstituta) za taj slučaj, ako naslednikom imenovani ne može ili neće da bude naslednik (Kas. Sud N. Sad G. 8/922).

§ 605 ne važi, substitucija važi ako nastupi i koji drugi slučaj (C. 685/901).

§ 606 važi, jer po C. 3261/898 zamenik nasledjuje ipso iure (na osnovu oporuke i svog vlastitog prava) a ne na osnovu prava prednika. — Potonji naslednik nastupa ne na osnovu prava prvog naslednika, već na osnovu svog sopstvenog prava, a imanje nije ostavina prvog naslednika već ono po smrti prvog naslednika neposredno sa ostavitelja prelazi na potonjeg naslednika, kao da prvog naslednika nije ni bilo (Kas. Sud N. Sad G. 227/921).

§ 607 važi po Zlinszkom (1118).

§ 608 važi (C. 52/893). Suština fideikomisarne supstitucije ili potonjeg nasledstva sastoji u tome, što ostavina ne

ostaje konačno nasledniku, već prelazi na drugu osobu: na potonjeg naslednika čim naslednik umre ili prispe onaj dogodjaj, koji je ostavitelj odredio (Kas. Sud N. Sad G. 8/922).

§ 609. — Trip. III., Nasl. 30, § 4.: »Ostavi li neplemić zakonitog naslednika i ovaj bude dečakom, koji još nije navršio 12. godinu, otac može da testira ne samo za svoj deo, nego može da odredi zamenika svom malom nasledniku za slučaj, da ovaj umre pre svoje 12. godine, tako da substitut stiče nasledstvo, ako zakoniti naslednik međutim umre«. Ovakova razredba prestaje, ako dete (svejedno kojeg je spola; da li je otac plemić ili ne, op. p.) navrši 12. godinu (C. 7482/907).

§ 610, prva rečenica važi (C. 1584/896); druga rečenica važi (C. 1807/94).

§§ 611—612. — Nije li naslednik suvremenik ostaviteljev dozvoljena je samo jednokratna substitucija, za substituta ne može dakle niko dalje biti postavljen; substitut mora preživeti prvog naslednika, inače ne dolazi u obzir ma i sam bio suvremenikom ostaviteljevim (C. 28/905). Substitucija nastaje tim, što substitut stekne nasledstvo; daljnje vezanje zamenikova prava raspolaganja putem substitucije nevaljano je i nevažeće (C. 6453/902).

§ 613 važi, ali naslednik se razlikuje od uživaoca po tom, da ovaj zadnji ne stiče nikad prava vlasništva, dok naslednik stiče slobodno pravo vlasništva preživi li substituta, što više on može pod ovim razrešavajućim uslovom da raspolaže nasledstvom (C. 4862/896). Naslednik nije stvarno nikakav uživatelj nego neograničeni vlasnik, ako je substitucija bila odredjena za imetak, koji za njim ostane (fideicommissum eius quod supererit), C. 5711/910. — Sr. i kod § 708.

§ 614 važi uz pravilo, da se u slučaju dvojbe ima predmetovati da postoji obična substitucija (C. 3731/89, 1807/94 i 1342/910). Takovo naredjenje, po kome ostavitelj odredi drugog naslednika za taj slučaj, ako bi imenovani naslednik pre ostavitelja umro, jeste obična zamena naslednika (Kas. Sud N. Sad G. 8/922).

§ 615, v. C. 6453/902 kod §§ 611—2 i C. 4862/96 kod § 613. Kad imenovani naslednik pribavi nasledstvo tada gubi snagu substitucija u pogledu drugih substituta (Kas. Sud N. Sad G. 8/922).

Potraživanje substituta u pravilu ne prestire se na njegove naslednike, nego u slučaju, da je to bila volja ostaviteljeva, što je pak questio voluntatis (C. 7529/906).

§ 616. Substitucija određena na osnovu nekog tobožnjeg zločina naslednika može se napasti radi zablude, sr. kod § 570. Odredi li ostavitelj substituta svojoj duševno i telesno zaostaloj kćeri iz bojazni, da ne će biti nikad u stanju da pravi oporuku i da će mu porodica izumreti, pa mu se zatim rodi zdravo dete; substitucija postaje nevažećom već od iskona te nije uopšte ni potreban opoziv substitucije. (C. 3157 ex 909).

§ 617 važi. v. kod § 609.

§§ 618—645 v. dvorski dekret od 9. X. 1862.

§ 646 v. kod § 26, zatim Z. Čl. XVI./894, § 2, redak 2. kod § 797; Nema propisa, po kom bi kakva zaklada trebala oblasne potvrde; oblasti izvršuju samo svoju dužnost, ako preuzmu zaštitu i zastupanje (ili provedbu) zaklade; odreknu li to, osujećena je važnost zaklade, u koliko ona ne može biti bez pripomoći vlasti (Grosschmid Kap. I, 127).

§ 647 važi, pri čem se pak pod »očitovanjem poslednje volje« ima, podrazumevati i nasledni ugovor. I zapis (legat) može biti ugovorno obećan u tom slučaju legatar može radi svog namirenja napasti darovanja ostaviteljeva (inter vivos) C. 1178/907. — Sr. kod §§ 602—3.

§ 648 važi.

§ 649 važi (C. 570/900), v. i kod § 650.

§ 650 manjka, a merilom služe sledeće rešitbe: Naslednici jamče za legat samo u visini svog naslednog dela, a osobno samo onda, ako su se putem poravnania obvezali za namirenje legatara (C. 570/900). Tačnije: Naslednici jamče za legat između sebe srazmerno a prema legataru osobno i solidarno ad vires hereditatis (C. 518/904). Ne dotiče li nasledstvo za namirenje legatara, naslednik nije dužan legat dopuniti ni u slučaju da je od ostavitelja nešto već dobio među živima (C. 776/895).

§ 651 važi (Zlinszky, 1150).

§ 652 ima se subsidiarno primeniti (Grosschmid Kap. Uvod).

§§ 653—654 manjkaju.

§ 655 važi. Legat ne mora biti određen zapovednim načinom, dovoljna je molba (C. 1466/906). Ostavitelj može da postavi legataru kakav uslov; uslovi se moraju reskriptivno tumačiti (C. 27/900). Sr. Grossschmida kod § 915.

§§ 655—658 važe. Smisao § 657 sadrži C. 283/899, a onaj § 658 C. 1616/883. U pogledu § 656: po Grossschmidu (Kap. I, 606) mora se uzeti u obzir osoba legatara; ostavi li posednik svom prijatelju i slugi po jednu kuću, to je sigurno mislio na različite kuće; a isto tako ima se uzeti u obzir i zvanje. Zavešta li se nameštaj i rublje, merodavna je količina u času smrti ostaviteljeve, a ne ona u času razredbe (C. 9439 ex 892). Naprotiv »najveća kuća« ima se ustanoviti po času razredbe (Grossschmid, Kap. I., 620); u tom naime leži konkretna oznaka.

§ 659 manjka. Umre li legatar, izbor prelazi na njegove naslednike (Grossschmid I., 624). Sr. kod § 907.

§ 660 važi (Zlinszky 1150).

§ 561 manjka, a ipak: Pređa li ostavitelj posle razredbe legataru legatu odgovarajuću svotu, to se smatra da je tim hteo ispuniti legat (C. 7718/920).

§§ 662—663 imaju se subsidiarno primeniti (Grossschmid, Kap. Uvod). Osobito § 662, zadnja rečenica važi uz pravilo, da naslednik može biti obavezan alternativno ad dandum, što više direktno ad dandum; ako je on stvar stekao ili odbio jeftinu ponudu vlasnika (cit. dexo I., 259).

§ 664 ne važi; legatar ima svoje neposredno pravo i ne treba mu nikakvo ustupanje sa strane naslednika (Grossschmid, Kap. I., 91), to Grossschmid dovodi u sklad s § 684; što znači da legatar potražuje od naslednika ad exhibendum, a ne ad dandum (cit. 92).

§ 665 važi (Pečujaska tabla 29/897), ali poslednja se rečenica ne nalazi u judikatu.

§§ 666—667 važe kao interpretacija ad analogiam za ostale propise (Zalog i krivnja; prolongacija).

§§ 668—671 manjkaju.

§§ 672—673. Bude li legataru naredjeno da dađe pripomoć kom trećem licu, način i visina ove pripomoći podleže sudijskom presudjivanju (C. 3757/904). I doživotna renta u korist jedne obitelji može biti legatom i ostaje na snazi, dok ta obitelj ne izumre (C. 2886/902).

§§ 674—680 manjkaju.

§§ 681—683 važe.

§ 684, prva rečenica važi (C. 7480/895).

§ 584, druga rečenica, Z. Čl. XVI/894, § 82. I. i II. zač. »Bude li zapisana (dana kao legat) kakva nekretnina i zahtev je na nju nesporan, ima se u odluci o predaji, a u slučaju pristanka naslednika posebnom odlukom odrediti neposredni prenos prava vlasništva od ostavitelja na legatara i onda, ako legatar ne pristupi na ostavinsko ročište.

Bude li naprotiv zahtev na nepokretni legat sporan, to se uz primenu §§ 85—88 ima uputiti na redoviti put pravde. Tim nije zaprečena delomična predaja ostale ostavine.«

§ 685 ne važi, sr. kod § 664.

§ 686 važi. Legataru pripadaju kamati od dana ostaviteljeve smrti (C. 7340/902); odredjenje kasnijeg dana isplate važi i kamati onda pripadaju od tog dana, pa ma oporuka bila napadnuta od drugih lica i spor ne rešen do dana isplate (C. 5882/909). U glavnom kamati pripadaju legataru od dana opomene (C. 5334/906). Legatar može tražiti legat tek onda, kad je važnost oporuke već ustanovljena; za izdavanje legata mora se nasledniku dozvoliti primeren rok (C. 1616/893 i 7035/887).

§ 687 manjka.

§ 688. V. Z. Čl. XVI/894, § 82, zač. I. i II. kod § 684, druga rečenica, — tomu slede zač. III. i IV.: »Osiguranje legata druge vrsti u ostavinskom postupku može uslediti samo na zahtev legatara i to onda, kad se legat osniva na oporuku, nasledni ugovor ili na ispravu o darovanju za slučaj smrti, koje odgovaraju zakonskim zahtevima. Osiguranje može i u ovom slučaju samo u tom da sastoji, da sud u uručbenoj odluci istodobno sa uknjiženjem prava vlasništva na nekretnine koje spadaju u ostavinu i koje se osniva na uručbenoj odluci, odredi uknjižbu založnog prava na svotu, koja ima da služi kao osiguranje legatorovo, a pokaže li se da je zahtev legatarov u opasnosti — o čem rešava postupajući sud po uvidljivosti i ocenjivanjem prilika — to izdavanje novca nalazećeg se u polegu i vrednosnih papira čini ovisnim o isplati ili osiguranja legata.

Ovom osiguranju nema mesta bude li ostavitelj odredio, da legatom opterećeni naslednik ili legatar nije obvezan osigurati legat.«

Prema sledećem § 83 ima se legataru ustanoviti rok od 30 do 60 dana da podigne tužbu radi kakvog spornog zahteva na legat i da to iskaže kroz 8 dana od ovog roka, u protivnom slučaju da će se brisati založno pravo predbeleženo za njegovo osiguranje.

§ 689 važi. Drugu rečenicu sadrži C. 2545/903. Legat ima pripasti nasledstvenoj masi, bude li odredjen na nejednake delove (Budimp. tabla 3705/888).

§§ 690—691 manjkaju.

§ 692 važi (Zlinszky. 1155). Sr. kod § 650.

§§ 693—694 manjkaju.

§§ 695—698 važe. Valjana je odredba, po kojoj se odredjuju naslednicima rođena ili buduća deca odredjene neke osobe, i ako nisu još ni začeta; naslednici imaju da odstupe budućoj braći jednaki deo (Vrh. Sudište Prag Rv. 262/921); ovakova odredba sadrži dakle resolutivni uslov. Jednostavna želja ostaviteljeva nije valjan uslov (C. 1412/898). U pogledu mogućnosti ili nemogućnosti nije merodavan odredjen način nego svrha, koju je ostavitelj imao pred očima. Bude li uslov odredjen većem broju naslednika ili legatara kod delive činitbe, to svaki može izvršiti svoj deo činitbe i zatim zahtevati svoj deo; a kod nedelive činitbe — u koliko predstoji protivna namera ostaviteljeva — činitba jednog od obvezanih ide u korist ostalih, ali ovi moraju da nadoknade troškove izvršitelja. Uslov se ima smatrati izvršenim ako od izvršenja odustane onaj, u čiju je korist bio postavljen. (Grosschmid, Kap. I, 794); kod uslova »u vreme udaje moje kćeri«, potraživanje nije dospelo smrću ove u detin'skoj dobi; verovnik ima tako dugo da čeka, dok kći ne dostigne pubertet (16 godina) dotično po prosudjivanju punoletnost.

§ 699 važi. Nevaljan je uslov, da naslednik napusti svoju veru, ali važi i moralan je onaj, da veru zadrži (C. 8545/890). V. Grosschmid kod §§ 695—8.

§ 700, prva i treća rečenica važe (ostalo manjka). Valjan je uslov, da oni, koji čekaju na nasledstvo, imaju medjusobno da se uzmu (C. 4946/903).

§ 701 važi uz pravilo, da je merodavna nameravana svrha ostaviteljeva, a osobito ako mu je bilo nepoznato, da se je uslov već zbio.

§ 702. Merodavna je nameravana svrha ostaviteljeva.

§§ 703—704 važe.

§ 705 ne važi.

§§ 706—708 važe; po Grossschmidu (Kap. Uvod) ima se § 708 subsidiarno primeniti; on opaža da je naslednik, (ili legatar) koji usled nastupa uslova prima nasledstvo, slednik ostavitelja a ne medjutomnog naslednika (ili legatara), — vlasništvo ovog poslednjeg utrnjuje; to pak ne predstoji, ako se substitucija odnosi na quod supererit; u prvom slučaju, t. j. kad utrnjuje vlasništvo fiducijarovo, ono pripadne zameniku, dotično ako se to ne može zbiti, oporučnom nasledniku (cit. delo I, 188).

§§ 709—710. Tuženiku je bilo zaveštano plodouživanje s nalogom, da izdržava odredjenu osobu; on nije ispunio nalog, pa je stoga izgubilo krepost njegovo postavljanje za naslednika (C. 7939/907). Ovi se §§ imaju subsidiarno primeniti (Grossschmid, Kap. I. Uvod); kodificiranje ovakvih slučajeva ne pomaže nego naprotiv sprečava pravično prosudjivanje sudije (cit. delo 97).

§ 711 važi, sr. kod §§ 595—9. V. kod §§ 709—710.

§ 712 važi subsidiarno, v. kod §§ 709—710.

§§ 713—714. Odnosi li se kasnija oporuka na celu ostavinu, to predjašnja gubi snagu; odnosi li se pak kasnija oporuka samo na pojedine delove, to gube snagu samo protivne odredbe predjašnje oporuke (Zlinszky, 1123).

§ 715 manjka, jer je nedatirana oporuka i bez toga nevaljana; v. Z. Čl. XVI/876, § 7 kod §§ 578—9.

§ 716 važi noveliran. Novela glasi: »Dodatak dodan oporuci ili kodiciću, da svaka kasnija odredba uopšte ili ako nije označena nekim odredjenim obilježjem ima biti ništava, smatra se kao da nije dodan.«

§§ 717—719. Z. Čl. XVI/876, § 35: »Za valjanost usmenog ili pismenog opoziva oporuke ili opozivnog darovanja za slučaj smrti, potrebni su isti formalni zahtevi, koji su ustanovljeni za njihovo sastavljanje.

Ostaju nedirnuti propisi, koji važe za ostale vrsti opoziva ili poništenja. »Pod ovim ostalim vrstima ima se osobito

podrazumevati poništenje; dovoljno je bude li otkinut koji integralni sastavni deo oporuke (C. 4654/910). Preuzme li oporučitelj oporuku u nameri da je poništi, ima se i smatrati poništenom, ako je ostavitelj zametne i bude prevaren, da je već bila poništena (C. 3025/910). Naredi li ostavitelj nekom da poništi oporuku, a ovaj ne izvrši naloga, oporuka ostaje u kreposti, jer poništenje nije bilo izvršeno i jer se čin, kao i propust opunomoćenika imaju smatrati kao da potiču od samog ostavitelja (C. 4581/908). V. kod §§ 602—603, zatim kod § 583. Zajednička oporuka nije još ugovor o nasleđstvu nego u slučaju, da se ostavitelji odreknu opoziva zajedničke oporuke, po čemu već predleži ugovor; ne predleži li poslednji slučaj, može ma koji od bračnih drugova opozvati oporuku, ali tim gube snagu i odredbe drugoga, svejedno znao ili ne znao za opoziv druge stranke (C. 2960/911). U slučaju zajedničke oporuke, ne može posle smrti jednog od ostavitelja da usledi opoziv drugoga ako je ovaj preuzeo pogodnosti, namenjene mu po prvom; osujećenje oporučnih odredaba darovanjima medju živima isto tako nije dozvoljeno (C. 5207/910). U zajedničkoj oporuci korespektivno odredjeni legati ne mogu se više opozvati posle smrti jednog ostavitelja (C. 5637/911). Sačine li dve osobe 2 posebne, ali po sadržaju vezane (korespektivne) oporuke sa uzajamnim povlašćenjima, pa jedan od oporučitelja opozove svoju oporuku i to zataji drugomu, tako da ovaj ne bude imao nikakova poyoda da sačini novu oporuku, ima se smatrati kao da je i ova druga oporuka opozvana (C. 3649/909).

V. osim toga Z. Čl. XVI/876, § 24 kod §§ 587—90. Javnobeležnički red (Z. Čl. XXXV/874):

§ 86: »Želi li jedna stranka opozvati svoju oporuku javnobeležničkom ispravom, kao merilo za to služe §§ 82 i 83 (kod §§ 587—590). Bude li opozvana oporuka bila sačinjena po istom javnom beležniku, opoziv se ima navesti na prvotnoj javnobeležničkoj ispravi, a radi li se o predanoj pismenoj oporuci, na njoj istoj.«

§ 720. Clausula cassatoria ili privatoria, t. j. da naslednik gubi nasleđstvo napadne li poslednju volju, dozvoljena je: napadanje istinitosti ili spor glede tumačenja nema se smatrati napadajem (C. 4070/885). Nužni deo ne može biti dirnut ovakvom klauzulom (C. 2181/911).

§ 721. prva rečenica važi; sr. kcd §§ 717—9. Ostavitelj može da poništi i jedan deo svoje oporuke (C. 5021/904). — Druga rečenica manjka.

§ 722 važi noveliran (C. 1500/904). Novela glasi: »Ako su se spomenute povrede isprave dogodile samo slučajno ili ako se isprava izgubila, ne gubi poslednja volja svoje moći, ako se inače dokaže taj slučaj i sadržaj isprave.«

§ 723. Povlačenjem opoziva neke oporuke ova ne oživljuje (C. 5021/904).

§ 724 važi. Legat se ima smatrati opozvanim, ako je po ostavitelju bilo namireno zapisano potraživanje, osim slučaja, da se ima protivno pretpostaviti (C. 414/912). Legat je opozvan, otudji li ostavitelj zapisanu stvar i ne odredi li nasledniku da je opet nabavi (C. 283/899).

§ 725 manjka.

§ 726 važi osim zadnje rečenice.

§§ 727—729 važe; ali za nužni deo važe drugi propisi.

§ 730—749. Jcc. § 9: »U pomanjkanju oporuke pripada celo imanje ostaviteljevo njegovoj zakonitoj deci; i ne bude li jedno ili više njih još u životu, ali budu li ostavili iza sebe zakonitih potomaka, ovi nasleduju njihov nasledni deo, dakle oni u prvom kolenu po glavama, a daljnja kolena po lozi.« Deca iz nevaljanog braka ravna su nezakonitoj (C. 3057/901).

JCC. § 10: »U pomanjkanju potomaka pozvani su za nasledstvo otac i majka, svaki u visini vrednosti, koja je pripala od njih ili od njihove grane — bilo oporučno ili na drugi način — ostavitelju — ono što je pripalo od očeve grane pripada ocu, a ono što je pripalo od majčine strane majci.

Ne dosegne li ostavina vrednost ostavitelju od očeve i majčine grane pripale imovine, ostavina se deli izmedju oca i majke u srazmeru vrednosti, koja je pripala bila ostavitelju od njih ili od njihovih grana.

Predje li pak ostavina vrednost pripalu od očeve ili majčine grane, ova tekovina pripada bračnom drugu, dotično u pomanjkanju bračnog druga ona se deli izmedju oca i majke na jednake delove.«

JCC. § 11: »Ne živi li više otac ili majka ili oboje, to u smislu ugarskih zakona oca zamenjuju pobočni srodnici iz očeve, a majku iz majčine grane.«

JCC. § 12: »Ne budu li na životu ni roditelji ni pobočni srodnici, koji proizlaze iz njih (braća i sestre op, prev.), nasljedstvo pripada dedu i babi, dotično iz njih proizlazećim pobočnim srodnicima, a ne bude li ni ovih u životu, pradedu i prababi, dotično iz njih proizlazećim pobočnim srodnicima i tako po redu daljnim predjima i iz njih proizlazećim pobočnim srodnicima, po istim načelima, koja su ustanovljena u §§ 9—11.«

Opaska: Ako dakle nema potomaka ostaviteljevih zvanih na nasljedstvo u smislu § 9 JCC., onda bračni drug nasljeduje celu ostavinu. Nema li bračnog druga, nasledjuju roditelji po polovici, dotično od ovih proizlazeći pobočni srodnici ostaviteljevi, ako nisu više na životu jedan ili oba od roditelja. Ne bude li niko od ove loze zvan u nasljedstvo, slede dedovi, dotično pobočni srodnici, koji ih zamenjuju; i tako ide dalje po lozama predja.

Ovo sve važi samo onda, ako je ostavitelj stekao sam svoj imetak ili ga je dobio nasljedstvom ili darovanjem od osoba, koje niti su mu predji niti proizlaze od njegovih predja. Od predja ili njihovih grana bez naplate dobiveni imetak naziva se starinom (nasledjena imovina). I u pogledu starine može ostavitelj da testira, u koliko se to ne protivi nužnom delu potomaka i roditelja; inače nema razlike kod nasljedstva, koje se osniwa na poslednjoj volji. Ostavina se dakle ne nasledjuje jednostavno po pravilima prednjeg začela, nego se uzima u obzir poreklo ostaviteljeva imanja. Ostavitelju pripalo imanje povraća se grani, od koje je poteklo. Starina, dotično njena vrednost, najpre se izdvaja iz ostavine i vraća grani iz koje je potekla (prema gore citiranim §§ 10—12), a ostatak se nasledjuje po pravilima prethodnog začela. V. i kod starine kod § 768.

Temelj starine je u tome, da se imetak vraća onamo, odakle je potekao; samo ona grana (predj i njegovi potomci) nasledjuje, od koje je imetak potekao (C. 8283/877). Starina je ono, što je ostavitelj primio od predja ili njegove grane putem nasljedstva ili na koji drugi način bez naplate (C. 10517/872). Mora da dokaže svojstvo starine onaj, koji na nju diže zahtev; universalni naslednik nije dužan pružiti dokaz, da je ostavina stečeno imanje (C. 3157/892). Presumpcija prava govori za to, da je ostavinsko imanje stečeno imanje; ko pro-

itivno tvrdi mora to dokazati (Kas. Sud N. Sad, G. 148/922). Starina ima to svojstvo samo prema onom predju i grani, od koje je potekla (C. 8496/878). Ono što je ostavitelj nasledio od svog strica, može se zahtevati kao starina samo u tom slučaju, ako se dokaže, da je stric dotično imanje dobio od svog predja, od kog proizlazi i onaj koji postavlja zahtev, putem nasledstva ili na koji drugi način bez naplate (C. 7281/904). Svojstvo starine utrnjuje čim bude prekinuta veza grane, kao u slučaju da je otac ostaviteljev polovicu pripalog mu nasledstva po ocu (delu ostaviteljevom) darovao svojoj ženi (majci ostaviteljevoj); pa zatim ostavitelj nasledio obe polovice; ma da celo imanje proizlazi od dede, to ipak ona polovica nasledjena od majke nije više nikakva starina prema očevim srođnicima (C. 1540/890). Nema li nikakvih naslednika za starinu nastupa nasleđstvo kao za tekovinu (C. 2620/884).

Prema Z. Čl. XLIX/1723 tekovina je samo ono, što preostane po isplati dugova ostavine i reintegraciji starine (Plenarna rešitba kurije br. 41). Citir. zakonsko mesto glasi: »..... Otudjivači dobara predaka i posedovnih prava, koji su istodobno sticatelji drugih dobara, mogu — pošto su otudjili dobra predaka — steći druga dobra istom onda, ako nadopune otudjeno.« Stečenim imanjem može se smatrati same ona imovna vrednost, koja premaši vrednost imanja, koje potiče od loze. Sve dotle dakle, dok nasledjeno imanje od loze nije potpuno uspostavljeno, o tekovini ne može biti reči.

Ako nasledjeno imanje postoji u prirodi, naslednici samo tako mogu tražiti da im se taj imetak u prirodi izda, ako naknade učinjene investicije (Kas. Sud N. Sad, G. 142/922).

Starina se ima izdati in natura; bude li u to investirana i kakva stečena vrednost, naslednici tekovine imaju da potražuju naknadu investirane vrednosti (C. 5712/910). Ne uzmogne li se starina više da izda in natura naslednici starine imaju da potražuju vrednost njenu (C. 5378/910); bude li otudjio starinu sam ostavitelj, merodavna je vrednost u času otudjenja (C. 5103/910). Bude li ostavitelj otudjio starinu i za dobiveno kupio drugu stvar utržak se ima smatrati starinom (C. 1354/910). Bude li starina zamenjena, zamenom dobiveno dobro je starina (C. 6393/891). Postoji li samo deo starine, manjkajući deo ima se nadopuniti iz tekovine (C. 4727/904). Slučajno poništenje starine ide na štetu naslednika njenih (C.

2407/907). Povećanje vrednosti starine nije tekovina (C. 9260/906) nego samo prirod starine (C. 6103/886).

Nasledstvo po starini dolazi u obzir samo kod krvnog srodstva, prama tomu nije starina ono, što je posinak nasleđio od poočima (C. 2242/888, 1027/904). Argumenat za to je Trip. I. deo, 47. pogl., § 4: »Jer samo krvno potomstvo i uzajamna rodbinska veza uslovljuje uzajamnu pripadnost.« — Pošto nezakonita deca ne pripadaju rodu majčinom, to nije starina ono, što su nasledila od majke (C. 10127/904).

§ 750 važi.

§ 751 ne važi; v. JCC, § 12 kod §§ 730—749.

§ 752. Kasnijim brakom pozakonjena deca nasledjuju kao i bračna i njihovo nasledno pravo proteže se i na pobočne grane (C. 8206/903). Deca iz putativnog braka nasledjuju kao i bračna (legitimatio ex lege), iznimka postoji kod takovih obiteljskih ustanova, gde nasledstvo izričito ovisi od porekla iz valjanog braka (C. 441/905). Na ovo se odnosi Trip. I. deo, 106. pogl.: »Razvedu li se muž i žena zbog krvnog srodstva ili tazbine, o čemu pre nisu ništa znali, žena dobiva od muža bračnu nagradu i svoj zaručni dar, a za braka rodjena djeca ostaju u posedu i vlasnosti imanja svojih roditelja i to na osnovu svog naslednog prava.« Cit. mesto Trip. § 2: »Ako li su pak sklopili brak hotimice usprkos protivljenja srodnika ili svojih naslednika onda ne mogu naslediti u braku rodjena deca dobra i posednička prava svojih roditelja, ma da je medjutim usledio razvod braka ili ne...«

§ 752. Per rescriptum principis pozakonjena deca imaju jednako nasledno pravo kao i deca iz braka i na starinu i na tekovinu (v. kod §§ 730—741) C. 870/909), ali ne u slučaju ako je dete rodjeno po raskidu braka (C. 11037/880).

§ 754. prva rečenica. Nezakonito dete nasledjuje po majci i onda, kad ima i bračne dece. (Plenarna rešidba Kurije br. 79). Nezakonito dete ne nasledjuje po srodnicima majke (C. 4332/910).

§ 754. druga rečenica važi (C. 1926/883). Stalnom sudskom praksom utvrđeno je to pravno pravilo, da nezakonita deca imaju pravo zakonskog nasledstva samo po svojoj materi, dok nemaju pravo nasledjivanja po rođacima materinjim (Kas. Sud N. Sad. G. 279/923).

§ 755 važi (C. 2704/893).

§ 756 važi, sr. kod §§ 752—754. Otac ne nasledjuje po svom nezakonitom detetu (C. 1926/883). Po nezakonitom detetu nasledjuje majka, a ako ona nije više na životu, njena bračna i vanbračna deca (C. 2892/911). Nije starina ono, što nasledi nezakonito dete po majci (C. 6283/905), v. o tom JCC. § 10 kod §§ 730—749. Poočimi nemaju nikakva prava na nasledstvo po posinku (C. 10127/904).

§ 757. I. JCC. § 14: »Nasledstvo bračnog druga po ugarskim zakonima nastupa: a) na stečenu imovinu, ako nisu pozvani u nasledstvo potomci; b) na starinu, ako nema za nju naslednika među potomcima, predjima ni pobočnim srođnicima.« Z. Čl. XI/1687: »Medju bračnim drugovima nespojivo je spravičnošću da dok u slučaju da muž umre bez naslednika i oporuke, sve njegove nekretnine stečene ili zadobivene zalogom, zatim po Trip. I. pol. 98, 99 i 102, njegove svakovrsne pokretne pripadaju njegovoj ženi, u slučaju da žena umre bez dece i poslednje volje njena takva dobra i pokretne, pa i najmanje vredne, ne pripadnu mužu, nego u smislu pogl. 100 cit. dela njenim bližim srođnicima. § 1: »Zbog toga su korporacije i staleži jednoglasno zaključili, da medju takvim bračnim drugovima u spomenutim slučajevima ima da postoji za nekretnine i pokretne uzajamno i jednako nasledovanje: a to zahteva i bračna zajednica.« Za one koji nemaju dece Z. Čl. VIII/1840, § 9: »U pomanjkanju potomaka i oporuke uzajamno nasledstvo medju bračnim drugovima prethodi svakom drugom nasledstvu, dapače i za onu tekovinu, koja je nastala pre braka; ali ne proteže se nikad na starinu.« Sr. JCC. § 9 i 10 kod §§ 730—741.

(Opaska: Polovina eventualne zajedničke tekovine pripada ipso jure preživlom bračnom drugu, a samo druga polovina spada u ostavinu umrloga. U smislu gore citiranih izvora pripada preživlom bračnom drugu nasledni zahtev na ostavini pripadajuću polovinu zajedničke tekovine uopšte kao na svakovrsnu tekovinu umrlog bračnog druga, v. kod §§ 1233—6).

II. Pod I navedeno vredi općenito. Udova plemića ili honoracijera ima osim toga udovičko nasledno pravo (Mala naknada za gubitak zajedničke tekovine).

JCC. § 15: »Nepromenjeni ostaju na snazi ugarski zakoni, koji se odnose na udovičko nasledno pravo.«

Trip. I. deo, 99 pogl.: »Ostavi li muž za sobom po smrti osim žene i nepodeljene rodbine u kući sinova i kćeri, ima se najpre podeliti i odvojiti od delova nepodeljene rodbine pokojniku pripadajući deo celokupnog pokretnog imanja § 1. Zatim će se pokretno imanje svake vrsti zajednički podeliti između žene, sinova i kćeri na toliko delova, koliko u kući još ima lica, koja pre nisu bila namirena i otpuštena mirazom; svakom će se izdati njegov deo izuzev zaprega i najboljeg odela pokojnikova, koje stvari prdržava sebi udovica. § 2. Oružje se ne deli nego prelazi na sinove ili rodbinu. § 3. Nema li uopšte ove (nepodeljene rodbine), pripada ne samo ovo nego celokupno pokretno imanje (u koliko muž nije pravio oporuku) udovici.« Umesto sad cit. § 3 na snazi je sada pre cit. § 14 JCC. Prema ostalom tekstu pripada uz decu ženi deo stečenih pokretnina, zatim zapreg i najbolje odelo muža. Hipotekarna potraživanja, koja spadaju u ostavinu, imaju se smatrati pokretninama (Gorsschmid, Kap. I., 508). Osim toga pripadaju udovici prema Trip. I. 100. pogl. darovi zaručica (Parapherna, v. kod § 1232), po današnjem shvaćanju samo zaručni prsten, zatim prema Trip. I. 101. pogl. polovina po mužu joj stečene ergele, ako ne prelazi 50 komada; ima li više od 50 komada, cela količina pripada pokretnoj ostavini, koja se ima podeliti u smislu Trip. I. 99 § 1 (gore citirano). Bude li ergela nasledjena, onda potpada pod propise o rodbinskim nekretnostima. (O obiteljskim ispravama v. Trip. I. 42 kod § 844).

Već po naravi objekta udovičkog nasleđstva vidi se da je ova ustanova u glavnom zastarela. Kurija je doduše (5320/871) dosudila udovici jedan detetov deo na stečenim pokretninama, ali je zahtev na udovičko nasleđstvo (1814/904) u glavnom odbila s obrazloženjem, da § 15 JCC. (vidi gore) nije nikad u praksi došao do izražaja i da se uostalom pokretna tekovina po današnjem shvaćanju neda ustanoviti, jer se dandas ostavina prosudjuje i deli na starinu i tekovinu, a ne na pokretnu i nepokretnu. Ovo mišljenje je u toliko ispravno, što udovičko nasleđstvo ne može da ovisi o slučajnoj okolnosti, je li muž uložio svoju tekovinu u pokretnine ili nepokretnine. Ako se pak otkloni zastarela podela na pokretnine i nepokretnine, — čemu je sigurno razlog to, da su nepokretnine u ono doba imale drugo značenje nego li kod današnjeg prometa s nepokretninama — to bi iz toga pravično sledilo, da

udova ima da nasleđi dečji deo tekovine, bez obzira da li je ova nekretna ili pokretna; jer kod potpuno negativnog shvaćanja ne pripada nikakvo nasleđstvo udoviči plemića i hono-
racijora (ako ima dece). Ona ima doduše udovičko pravo (plodouživanje ostavine) kao i druge udovice, ali samo dotle dok se ne preuda (v. kod § 758). Staro pravo sigurno nije nameravalo da udova plemića bude zapostavljena, jer joj se osiguralo i veće uzmiraje (dos), koje je danas naravno neznatno (v. kod bračnih ugovora). I kurija (C. 5949/887 v. kod § 785) napominje u obrazloženju, da udova plemića nema da bude u manjem pravu od drugih udova. Udžbenici spominju i sada kao i pre udovičko nasledno pravo kao postojeću ustanovu.

§ 758 v. kod § 757, osobito II. al. Osim toga pripada udovici tako zvano udovičko pravo: plodouživanje ostavine.

Trip. I. deo 67. pogl., § 2: »Ostavi li ko iza sebe ženu, ... preživeli srodnik ima da ženu t. j. udovu, dok nosi ime i naslov svog muža i živi kao udova, na isti način snabdeva hranom, odelom i svim potrebnim za izdržavanje prema prihodima nekretnina i da joj izda bračnu nagradu i zaručni dar...«

Trip. I. 98. pogl. § 1: »Dok udova nosi ime i naslov svog pokojnog muža i ne preuda se, ne može se odstraniti iz nekretnina i tako isto ni iz stana i dvorišta muževljeva, pa ma joj bila i isplaćena bračna nagrada.«

O neplemenitašicama govori Z. Čl. VIII/845, § 16: »Udova neplemića, koji nije ostavio potomka, ostaje — dok nosi ime svog muža — u celokupnom njegovom imanju, ako se preminuli muž nije oporučno pobrinuo za izdržavanje svoje udove (prva rečenica...« § 17: »Ostavi li neplemić za sobom ženu i dece bez da se je pobrinuo za izdržavanje udove, a udova bude istodobno i majkom sve ostavljene dece, ova (deca) mogu istom onda da izmedju sebe podele očevinu, kad potpuno osiguraju izdržavanje udove u smislu § 16.« (V. dalje Z. Čl. XVI/894, § 81.) § 18: »Potiču li ostavljena deca ili pojedina od njih iz kog predjašnjeg braka očeva, udova može da traži u ime udovičkog prava samo jedan dečji deo iz nasleđene imovine i iz tekovine, koja nije bila privredjena tokom zadnjeg braka, pa se prema tomu ne može smatrati zajedničkom tekovinom, a i to tako, da se ovakav dečji deo ogledi a ona dobije samo godišnji njegov prihod...; umre li udova

ili prestane li nositi ime muža, celi kapital pripasti će natrag deon'cima«.

JCC. § 16.: »U pogledu udovičkog prava stupaju ponovno u krepost ustanove ugarskih zakona, ali ograničenje ovog prava mogu da traže samo potomci«.

§ 16. Z. Čl. VIII/840 odnosi se doduše samo na neplemiće, ali vredi i za udovu plemića, jer ova ne može da ima manje prava od udove neplemića (C. 5949/887). — § 16. JCC. vredi samo u slučaju pomanjkanja poslednje volje u pogledu udovičkog prava; ako je ipak ostavitelj uredio udovičko pravo, merodavna je oporuka; naslednici mogu da napadnu oporuku zbog povrede nužnog dela, ako ustanovljeno udovičko pravo predje preko zakonitog stana, izdržavanja i miraza (C. 3338/904). U oporuci ustanovljeno udovičko pravo mora da obuhvaća bar stan i ostavini primereno izdržavanje (C. 3475 ex 899). Udovičko pravo proteže se na celu ostavinu i može da se ograniči samo na zahtev potomaka — nema li dakle potomaka, nedozvoljeno je bilo kakvo ograničenje, koje ne proizlazi od samog ostavitelja — prema tome ne mogu tražiti naslednici starine, da ista bude oslobođena od udovičkog prava (C. 3558/908). Ne alterira udovičko pravo to, što udovica ima imetak, koji dostaje za njeno izdržavanje (C. 422 ex 898). Udovica može da traži povišenje svote za izdržavanje, ako je ista do tada bila neznatna obzirom na opseg ostavine i ako je međuvremeno porasao prihod ostavine (C. 870 ex 911). Da udovica ostane u smislu § 16. Z. Čl. VIII/840 u posedu ostavine, važi samo za takovu, koja je živila zajedno sa svojim mužem, pa je prema tome u posedu, ali isto tako i za ženu, koja je bez svoje krivnje živila odeljeno od muža; ne predleži li nijedan od ovih dvaju slučajeva, udovica ne može da traži plodouživanja nego samo izdržavanje iz prihoda ostavine (C. 2625/899). Bude li uredjeno udovičko pravo bračnim ugovorom, udovica ne može da traži preko toga; s druge strane naslednici, moraju da udovolje naslednom ugovoru u koliko to ne vredja njihov nužni deo (C. 5545/902). Posinci su ravni ostalim potomcima i mogu isto tako da traže ograničenje udovičkog prava (C. 2851/885). Zahtev za ograničenje udovičkog prava može da potekne i od pojedinog naslednika (C. 5163/911). Ne može se ograničiti pravo udovičkog plodouživanja onda, kada prihod tim pravom opterećenog imanja

nije dovoljan za pristojno izdržavanje i stan udovice (Kas. Sud N. Sad G. 111/923).

Ograničenje udovičkog prava stupa na snagu tek po sudskoj izreci, a do tada je udovica ispravna plodouživateljica (C. 5125/899) i nije dužna da povрати plodove (C. 4979/908). Ovo važi naravno samo onda, kad potomci zatraže ograničenje a ne i za slučaj, da je ostavitelj odredio ograničenje.

Z. Čl. XVI/894, § 81.: »Ako je sporno samo udovičko pravo, to ne preči podelu ostavine; podela pak ne dodiruje udovičko pravo i naslednici mogu da traže ograničenje njegovo samo redovitim putem pravde.

Udovičko pravo ima se istodobno sa vlasničkim pravom naslednika i eventualnih legatara uvesti u gruntovnik, a u pogledu pokretnina prema prilikama osigurati.

Ovi se propisi imaju primeniti i ako udovica ne pristupi raspravi. — Udova je bezuslovno ovlašćena da traži osiguranje svog udovičkog prava (C. 5317/911). S druge strane naslednici mogu zahtevati osiguranje od udovice, ako ova kvvari pokretnine ili ako se ima pretpostaviti, da njeno imanje ne će pokriti vrednost potrošnih pokretnina po prestanku udovičkog prava (C. 294/910).

Bude li potomak otudjio svoje nasledno pravo, kupac odmah stiče pravo na ograničenje udovičkog prava (C. 6969 ex 899). Ograničenje udovičkog prava mogu tražiti samo zakoniti potomci muževljevi; pod kojima se imaju razumeti ne samo zakonita, već i pozakonjena i usvojena deca, dalje zakoniti i docnije zaključenim brakom pozakonjeni potomci ovih, kao i pravni naslednici (na pr. cesionar, kupac nasledstva) pojedinih potomaka (Kas. Sud N. Sad G. 44/924). Verovnik, koji je uzeo u zalog pravo na nasledstvo; može da traži ograničenje (C. 189/892). Staud na ovo opaža, da je ova rešitba pogrešna, jer da je pravo ograničenja zato priznato samo potomcima, što se oni pri izvršivanju ovog prava ponašaju mnogo obzirnije od ostalih naslednika, a verovnik ne će ni malo obzirno postupati. — Bude li ostavina opterećena udovičkim pravom majke ostaviteljeve, ovlašćena je udovica ostaviteljeva da stegne udovičko pravo svoje svekrve (C. 2746 ex 911).

U slučaju § 18 Z. Čl. VIII/840 pripada ženi samo plodouživanje jednog dečjeg dela i ništa više. — dakle ni stan (C.

5539/910). Ne pripada još ni plodouživanje ostaviteljevoj ostavini pripadajuće polovine zajedničke tekovine (C. 1543/908). Ovo je očigledno pogrešno. — Po § 18. Z. Čl. VIII/1840 udovici iz drugog braka, ako su ostala deca iz prvog braka, pravo udovičkog plodouživanja pripada samo na jedan dečji deo porodičnog i onog imetka, koji je stečen za vreme prvog braka. Pri izračunavanju jednog dečjeg dela i udovica se ima uzeti u račun kao dete (Kas. Sud N. Sad G. 44/924).

Bude li ostavitelj izdarivao svoje imanje medju živima, udovica može da traži od obdarenih primereno vrednosti dara (C. 9141/905).

Nužni deo ima da se izda slobodan od tereta, prema tomu slobodan i od udovičkog prava, ali samo onda, ako ima u ostavini kakvog drugog pokrića za udovičko pravo (C. 2043/907).

§ 759. — v. C. 2625/899 kod § 758. — Udovičko pravo je u stvari zakonito priznanje dužnosti muža da izdržava ženu i po svojim naslednicima; udova gubi udovičko pravo, provodi li takav život, da bi njen muž zbog toga bio oslobođen dužnosti izdržavanja (C. 260/912). Ma da je prethodno bez krivice udovica napustila bila svog muža, gubi uza sve to udovičko pravo, ako kao udovica nemoralno živi (C. 5282/910). Ima pravo na udovičko pravo i žena rastavljena bez njene krivice od stola i postelje (C. 4528/898). Muževljeva dužnost izdržavanja je samo etička osnova udovičkog prava a ne pravna causa; Schwarz opaža (Nove privatnopravne rasprave, str. 215) da je na izdržavanje ovlašćena žena verovnik, a udovičko pravo legat. Stoga ima žena, čiji je brak razveden iz krivice muža, i pre i posle smrti muža pravo na izdržavanje, ali ne udovičko pravo, jer ona i nije nikakva udovica. V. decizije Kas. Suda N. Sad br. G. 99/923 i G. 198/924 kod § 540.

§ 760. — JCC. § 18.: »Nasledstvo fiškala svete krune (t. j. crara) proteže se u pomanjkanju zakonitih i oporučnih naslednika na celu imovinu«.

Z. Čl. XVI/894 određuje postupak za to. Ne bude li poznat nikakav naslednik ima se o smrti odmah izvestiti ravmateljstvo crarskih pravnih poslova, sud postavlja kuratora i brine se za osiguranje i upravljanje ostavine (§ 114). Naslednici se pozivaju naredjenjem, da prijavе svoje zahteve u roku od godine dana ili da se prijave sudu; oglaš-

vanje se vrši u smislu § 54., naime naredjenje se pribija na sudsku tablu i dostavlja se radi proglašenja opštinskim glavarima, gde ostavina leži i gde je redovno prebivao ostavitelj, osim toga — ako vrednost nadmašuje 1000 Kr. — obnarodjuje se u službenim novinama; rok počinje teći danom sledećim po pribijanju (§ 115). Javi li se koji naslednik, određuje se rasprava i na nju se poziva ravnateljstvo erarskih pravnih poslova; ne javi li se niko, ostavina se dodeljuje eraru, — ali zahtevi protiv njega mogu se upraviti kroz rok zastare (§ 116).

§ 761. Za ostavine rimo- i grkokat. crkvenih knezova važi *Conventio Koloniciana*, sastavljena 15. juna 1713 u Beču. Ostavinski postupak ustanovljava naredba M. P. i M. Prosv. od 10. aprila 1883 br. I. M. 13249. Ostavinski postupak glede ostavina ostalih katol. sveštenika ustanovljava naredba M. P. i M. Prosv. od 19. juna 1914., br. T. 107/15; naredba prikazuje i nasledopravne ustanove po starim statutima, reskriptima i naredbama namesništva.

§§ 762—767. JCC. § 7: »U pomanjkanju potomaka i roditelja pravo oporučivanja proteže se na celokupnu nasleđenu i privredjenu imovinu, postoje li pak potomci ili živi roditelj, oporuka ne može da dira njihov nužni deo.

Ovaj nužni deo je polovina onoga, što bi potomci imali da naslede od ostavitelja kad ne bi bilo oporuke. Oporuka je dakle u tom pogledu ništava; potomci a u pomanjkanju ovih živi roditelji imaju da traže nadopunu ove polovine.

Od ovog su izuzeti u Trip. I. deo, 52 i 53 pogl. navedenih slučajevi, koji se odnose na iznasledjenje (isključenje od nasledstva).« Cit. mesta Trip. v. kod §§ 768 i 769.

U § 7 JCC. pod roditeljima imaju se podrazumevati samo otac i majka, a ne i dalnji predci (C. 194/890. Iz privredjene imovine roditeljima pripada nužni deo samo onda, ako bi oni u pomanjkanju oporuke nasledili istu (C. 7524/901), t. j. ako nema bračnog druga, v. § 14 JCC. kod § 757. Nužni deo na starinu pripada im i ako postoji bračni drug, ako je ista (starina) za njih zbilja starina, — prema tomu ocu ne pripada nužni deo na starinu, koja proizlazi iz majčine grane (C. 1459/887), v. o tom kod §§ 730—741. Svoj zakonski deo roditelj može tražiti iz stečenog imanja (Kas. Sud N. Sad, G. 316/923). Posinci imaju prava na nužni deo, ali mogu da na-

padnu samo ono darovanje, koje je usledilo posle njihove adopcije (C. 4082/910). Nema prava na nužni deo onaj, koji se je za života ostaviteljeva odrekao svog nasledstva u korist sinaslednika (C. 4322/898). — isto tako ni onaj, koji je od ostavitelja već bio namiren, u tom slučaju ne uzima se kod priračunavanja u obzir svota namirenja (C. 5194/908). Onaj, koji je namiren u pogledu svog očinstva i materinstva nema prava ni na dužni deo (Kas. Sud N. Sad. G. 188/922). Pravo na potraživanje nužnog dela počinje smrću ostaviteljevom i prema tome nasledniku po nuždi pripada interes po pravilu od dana smrti ostaviteljeve. Kada naslednik po nuždi bez ikakvog opravdanog razloga duže vreme odlaže pokretanje parnice radi ustanovljenja nužnog dela, tada mu interes na dosudjenu svotu ne pripada od dana smrti ostaviteljeve, nego od dana predaje tužbe (Kas. Sud N. Sad. G. 431/924).

§ 768. Trip. I. deo, 52, pogl.: »Da se zapamti, da otac može svakog odraslog sina, koji je u zakonitoj starosti, dakle ne maloletnog, u sledećim slučajevima prisiliti na delenje nasledstva i ostale imovine, ali ne isključiti iz nasledstva: § 1: prvo, ako sin zlostavi svoje roditelje ili im nanese kakvu drugu tešku i napadnu uvredu; § 2: zatim, ako sin prijavi svoje roditelje za delo, koje ne predstavlja pogibelj ni za zemaljskog vladara ni za državu; § 3: isto, ako vreba na život svojih roditelja, t. j. teži za smrću svojih roditelja otrovanjem ili na drugi način; § 4: ako se protiv očeve volje i uz rasipanje očeve imovine stalno druži sa zločincima ili ostalim pokvarenim ljudima; § 5: najposle, ako — ma da je mogao — ne iskupi svog zarobljenog oca iz ruku neprijateljskih ili zatvora, te ne oslobodi i ne preuzme za njega jamstvo.«

Prema Trip. ni ovi slučajevi nisu bili razlogom za isključenje iz nasledstva, ali su to izričito postali po § 7 JCC. (v. kod §§ 752—7). U vreme Trip. nije bilo naime moguće isključenje iz nasledstva nego samo isključenje iz imovine roda: ali i to samo tako, da se isključenome morao izdati njegov deo. Veza roda je onda bila tako čvrsta, da je ostavitelj mogao svoju poslednju volju u pogledu imanja pripalog mu od roda (t. j. od starine) da izrazi samo u korist članova roda: Grosschmid pri ovom napominje, da sukcesija kod imovine roda nije u stvari bila ništa manje od nasledstva, sukcesor da nije bio naslednik ostavitelja, nego pravni slednik onih pre

umrlih članova roda, od kojih imovina proizlazi. Ustanova imovine po predjima ukinuta je Z. Čl. XV./1848 dotično patentom od 1852, a ustanovljenje starine je jedina njena posledica, v. kod §§ 730—741, osobito §§ 10—12 JCC.

Po mišljenju raznih učenjaka § 5 gore cit. mesta iz Trip. ima dandanas neke veze s kaucijom za puštanje na slobodu.

§ 769 v. § 7 JCC. kod §§ 762—7 Trip. I, 53. pogl.: »Naprotiv može sin, ma bio i pod očinskom vlašću, u sledećim slučajevima prisiliti oca na podelu stvari i nekretnina i to izvesti, pri čem ga ne preči očinska vlast: § 1: ako se otac pokaže rasipnikom svoje imovine ili svoju imovinu i onu sinova otudjuje ne iz nužde ili pravnog razloga, nego samo iz lukavštine ili očito namerava da ih otudji i za tu nameru sin dozna; § 2: isto tako i ako doduše ne otudjuje nasledjena i posednička prava niti to namerava, ali ih propisno ne obrađuje i ne čuva, nego ih zapušta; § 3: zatim ako otac bez opravdanog razloga i osobite krivnje surovo i teško zlostavlja sina; § 4: isto tako ako otac sprečava brak punoletnom sinu; § 5: ako otac sili sina na greh; § 6: sin ne sme doduše da podnese krivičnu prijavu protiv oca, kako je to malopre gore navedeno (t. j. Trip. I., 52, § 2 kod § 768, op. p.), ali u takvom slučaju, jer treba više slušati Boga nego roditelje, sin može od oca — pod časnim uslovima, ne optužbom i krivičnim progonom, nego samo u nameri da odstrani njegove zablude i pogreške — da traži, da ga navede pa i prisili da podeli imovinu; § 7: kod goreopisane podele stvari i nekretnina iz navedenih razloga dolaze uvek u obzir samo nasledjena dobra, posedovna prava i pokretnine, a ne ono, što je vlastitim radom ili zaslugom bilo stečeno; § 8: Ako dakle otac iz gore navedenih uzroka i razloga sina prisili na deobu, ne mora da dade sinu deo iz dobara i nasleđstva, naime iz posedovnih prava i pokretnina do kojih se je on na ma koji način domogao ili stekao; § 9: ne usledi li i ne provede li se deoba između oca i sina iz gornjih razloga, ista (deoba) ima da između njih usledi bez razlike u pogledu svih nekretnina i stvari; § 10: jer po prirodnom pravu mora steći otac za sina i obrnuto sin za oca sve nekretnine i stvari, koje mogu steći.«

§ 6 je zastareo, jer je prestala rodbinska imovinska zajednica i jer po § 7 JCC. (kod §§ 762—7) važe samo kao raz-

lozi za isključenje iz nasljedstva u Trip. I., 52 i 53 navedeni slučajevi i nemaju više nikakve veze s deobom među živima: v. kod § 768. — Kod isključenja iz nasljedstva nema važnosti poreklo imovine (t. j. da li je starina ili tekovina). Poreklo se uzima u obzir kod zakonitog nasljedstva a osobito kod nužnog dela roditelja i razlozi za isključenje iz nasljedstva ovlašću u ostavitelja, da dokine zahtev na nužni deo. To se jasno vidi iz § 7 JCC. v. kod §§ 762—7 C. 7324/901 i 1459/887. Iz ovih razloga imaju se smatrati zastarelim §§ 7—10 Trip. I. 53. Ovi se naime odnose na podelu dobara iz raznih porekla, t. j. obzirom na zastarelu deobu među živima. Neki hoće da iz § 8 Trip. I. 53 zakluče, da u Trip. I. 53 navedeni slučajevi ovlašću na isključenje iz nasljedstva ne samo sina prema ocu nego i oca prema sinu, ali ovo je stanovište pogrešno. Dotično mesto ne namerava nikako da umnoži slučajeve cit. u Trip. I., 52 (kod § 768). nego služi samo kao tumačenje predidućeg § 7, jer se misli da i onda, kad otac sili sina na deobu, to ima samo da se zbude u pogledu dobara od predja nasleđenih. To što se upitno mesto služi izrazom »gorenavedeni razlozi« nema važnosti, jer Trip često upućuje jednakim izrazima na prediduća poglavlja.

§§ 770—771 ne važe. Po § 7 JCC. (kod §§ 762—7) dozvoljeno je isključenje iz nasljedstva samo iz kog od slučajeva, navedenih u Trip. I. 52 i 53 (C. 1545/901). Skrivi li naslednik kakav razlog za isključenje iz nasljedstva, i podlegne li ostavitelj tom razlogu, tako da nije bio u stanju da pravi oporuku, ostali naslednici mogu da dokažu postojanje ovakvog razloga (C. 11595/898). Ne bude li spomenut u oporuci postojeći razlog za isključenje iz nasljedstva, ima se smatrati oprostanim (C. 501/901). Razlog isključenja iz nasljedstva mora biti izričito naveden u oporuci (C. 4822/903).

§ 772 važi, jer isključenje iz nasljedstva može da usledi samo u oporuci; sr. uostalom rešitbe kod §§ 770—771.

§ 773 ne važi; sr. C. 5354/909 kod § 774.

§ 774 v. C. 2043/907 na kraju § 758. Nužni naslednik nije dužan da primi nasledstvo opterećeno služnostima ili substitucijama, nego ima prava tražiti oslobodjenje od tereta dok mu nužni deo ne bude čist (C. 5354/909). Bude li nasledni deo nužnog naslednika privremeno ili na koji drugi način ograničen, on može tražiti oslobodjenje svog nužnog dela a da

pritom ne izgubi svoje pravo na daljnji ograničeni deo nasledstva (C. 2276/910). U pogledu nužnog dela nevažeće je i takvo ograničenje, kojim se postavlja zamenik maloletnom nasledniku do punoletnosti ili kćeri za slučaj da umre pre udaže (Plenarna rešitba Kurije br. 47).

§§ 775—776 v. § 7 JCC. kod §§ 762—7. Osim toga imalu nužni naslednici pravnog sredstva još za života ostaviteljeva, naime JCC. § 4: »O imovini među živima sklopljeni ugovori ne mogu se doduše napasti od strane naslednika tužbom, osnovanom na vrst imovine, ali u slučaju rasipnosti mogu potomci, a u pomanjkanju ovih živi roditelji, zabranom osigurati svoj nužni deo.

Isto tako ograničeno je pravo darovanja nužnim delom potomaka, a u pomanjkanju ovih nužnim delom roditelja. — Ova se zabrana razlikuje od one osnovane na § 254 steč. reda: osiguranje sastoji se samo u zabeležbi osiguranja u gruntovnim knjigama, ali tim ne biva oduzeto vlasniku pravo na upravljanje; da se odredi ovakva zabrana nije potrebno određenje starateljstva (C. 437/898).

§ 777—778. Po smrti ostavitelja rođenom detetu pripada nasledstvo kao da je rođeno pre smrti; iz bludnje mimo idjen naslednik ima prava ne samo na nužni deo nego na zakoniti deo, — on se nema da namiri u novcu nego in natura (C. 4099/902). U takvom slučaju je oporuka od iskona nevaljana (Grosschmid Kap. I. 330). Pretpostavlja se, da ostavitelj nije hteo mimoići svoje kasnije potomke; postavljeni naslednici dužni su dokazati, da je ostavitelj znao ili docnije doznao za plod utrobe pa da je usprkos toga održao oporuku u kreposti (C. 8144/907).

§ 779 važi. v. kod §§ 762—7.

§ 780. C. 988/885 izriče, da potomcima isključenoga iz nasledstva pripada nasledno pravo i navadja u obrazloženju: ».... Vredjalo bi pravni osećaj kad bi se ovakovim osobama, koje su sasvim nekrive kažnjivog dela, odreklo pravo nasledstva....« pa dalje: ».... za nedostojnoga ima se uzeti kao da je umro pre ostavitelja....« (Ova rešitba služi bez dvojbe kao analogija za isključenje iz nasledstva). Budu li postavljeni naslednicima potomci isključenoga i pristane li ovaj na oporuku, te se odrekne svog nužnog dela, potomci nemaju

nikakva prava na nužni deo. (Vrh. Sudište, Prag, Rv. III. 262/921.)

§ 781 v. § 7 JCC. §§ 762—7.

§ 782 ne važi, jer isključenje iz nasleđstva mora biti izričito navedeno u oporuci, — v. kod §§ 770—771.

§ 783. Povlašćene osobe koje nisu i zakoniti nasleđnici imaju da pridonesu nadopunjenju nužnog dela u srazmeru svega dobivenog, dok zakoniti nasleđnici u srazmeru vrednosti, koja premašuje njihov zakoniti nasleđni deo (C. 4183/909). Nasleđnici jamče solidarno ali samo za višinu vrednosti, koja premašuje zakoniti nasleđni deo (C. 3509/911) v. kod § 785. Po § 77 Z. Čl. XVI/894 dozvoljena je podela pre raščišćenja nužnog dela, ali se ipak mora istodobno sa uknjiženjem prava vlasništva nasleđnika i legatara uknjižiti zatražena svota nužnog dela na nekretnine pologom kod suda; sastoji li se ostavina iz pokretnina i nekretnina, usledjuje različito osiguranje prema vrednosti nekretnina prema pokretninama.

§ 784. Nužni deo ne može da se traži pojedinačno iz delova ostavine, nego se kod njegova ustanovljenja ima da uzme u obzir celokupna ostavina sa predjašnjim potrošenim i poklonjenim vrednostima (C. 2790/901). Kod ustanovljenja dolaze u obzir samo oni tereti i dugovi, koji terete imovinu po prirodi stvari ili su postojali već za života ostaviteljeva (C. 1244/899). Nužni deo može da se potražuje samo u gotovom a ne in natura, kamati pripadaju od smrti ostaviteljeve u koliko nasleđnik nije u zadocnjenju sa svojim potraživanjem nužnog dela (C. 1869/908).

§ 785, sr. kod §§ 783, 784. — O tom § 8 JCC.: »U § 7 (kod §§ 762—7) spomenutom nadopunjenju ima mesta i u slučaju darovanja (§ 4, kod §§ 775—6), ako potomci ili u pomanjkanju ovih živući reditelji dokažu, da čista ostavina ostaviteljeva ne iznosi ni polovinu vrednosti, koja je postojala u vreme darovanja — u ovom slučaju obdareni ima da nadoknadi manjak.« Istodobno obdareni jamče solidarno za nužni deo do visine darovanja (C. 90/895). Među u razno vreme obdarenima ranije obdareni ne jamče doduše za nužni deo, ako ovaj tim nije bio povređen, ovo se pravilo ipak nema da primeni kod članova obitelji, jer oni imaju da jamče zajednički (C. 5713/910). Među braćom i sestrama ranije

obdareni jamči srazmerno s kasnijim (C. 2734/909). Obdareni može se obvezati na nadopunjenje nužnog dela potomka samo onda, kada je darovanje usledilo posle sklopljenja braka iz kog je potomak potekao (C. 4082/910). Odrekne li se majka zajedničke tekovine (v. kod §§ 1233—6), otac se ima smatrati obdarenim u pogledu zajedničke tekovine, koja je postojala u vreme odreknuća i pripadala majci i ovaj dar ne sme da vredja nužni deo (C. 657/907). Prigodni darovi nemaju se uračunati, a ni oni koje je dobio sam nužni naslednik i koje ostavitelj izričito ili očigledno nije dozvolio, da se uračunaju (C. 2095/910). Ovdje nastaje actio supletoria dotično conditio ex lege, čiji je osnov u tome, da se nenaplatnost pretvara u causa onerosa, naime iz gotovog novca sastojeći dar za nadopunjenje nužnog dela postaje ravan beskamatnom zajmu a ostali dar kupnji (kod koje je cena plativa u času smrti ostaviteljeve); iz ovoga sledi, da obdareni snosi pogibelj, ali da postaje slobodan u slučaju evikcije (Grosschmid Kap. I. 577—8).

§ 786, prva rečenica važi (C. 97/895), druga manjka, sr. C. 1869/908 kod § 874. zatim § 77 Z. Čl. XVI/894 kod § 783.

§ 787, v. § 7 JCC. kod §§ 762—7.

§ 788. Dani miraz uračunava se i u zakoniti i u nužni deo (C. 6057/908), a isto tako sve, što su potomci primili za života roditelja (C. 2605/899), ali ne može se uračunati kod ostavine roditelja eno, što su potomci dobili od dedova (C. 1612/911). Vaspitanje je očeva dužnost, stoga se ne mogu uračunati troškovi s tim spojeni, ali se ima uračunati eno, što je dete dobilo da postane samostalno (C. 5370/905). Ima se uračunati i vrednost, koju je kćer dobila u zajednici s mužem (C. 295/911). Za ono, što je dobiveno bilo od roditelja pretpostavlja se, da je dobiveno od obli, pa prema tomu ima se kod ostavina roditelja uračunati kod svake samo polovina (C. 3734/901). Kod prenosa imanja s roditelja na decu pretpostavlja se, da je kupovna cena bila samo prividno označena i isplaćena, kupac mora da dokaže, da je naplata zbilja usledila (C. 5207/910), v. i rešitbu Kas. Suda N. Sad. G. 32/925 kod § 938.

§ 789. Uračunavanju ima mesta samo kod potomaka (C. 7411/907).

§ 790, prva rečenica važi (C. 2733/910). Druga rečenica važi. Predmeva se da je ono, što su deca dobila od roditelja,

dobiveno uz pridržaj uračunavanja, protivno se ima dokazati (C. 12319/876). U pogledu darovanja v. kod §. 791. Ima se uračunati vrednost dana za otvorenje poslovanja (C. 13680/878), a tako isto i ona dana za venčanje ili osnatak egzistencije (C. 6433/893), te ono što su roditelji morali dati za namirenje dugova deteta (C. 5374/901). Treća rečenica manjka, protivno sr. kod § 738, osobito C. 1612/911. O tom § 2. Z. Čl. VIII/840; »Ono što su potomci ma kog spola primili od roditelja pri venčanju ili ma kad zatim, ima se uračunati u njihov nasledni deo.«

§ 791 važi (C. 2401/908). Ova rešitba izriče, da je isključeno uračunavanje, ako je isto od ostavitelja bilo oprošteno. kod darovanja ima se oproštenje pretpostaviti. C. 12319/876 kod § 790 izriče protivno; po njoj ne postoji izričito darovanje. Po C. 2697/910 uračunavanje je obvezatno, ako je to zaželio ostavitelj; u pomanjkanju takvog očitovanja ima da se na osnovu okolnosti ispita ostaviteljeva volja. Oproštenje ne mora biti izrično, rego se može izvesti iz raznih okolnosti (C. 7560/903).

§ 792 v. kod § 791. zatim C. 5370/905 kod § 788.

§ 793. Dobiveno ima se priračunati ostavini, zatim se imaju proračunati nasledni delovi, pa uračunati svakomu ono, što je već bio primio (C. 12230/893). Onaj koji je nešto već bio dobio nije dužan da to povрати ako ne bude povredjen čiji mužni deo (C. 1756/908); nego jednostavno otpada kao naslednik (C. 1140/904).

§ 794 v. Grossschmida kod § 785. Vrednost primljenog ustanovljava se po vremenu kad je bilo primljeno (C. 7098/906).

§ 795 manjka.

§ 796 v. kod § 785.

§ 797 v. Z. Čl. XVI/894 (ostavinski postupak) §§ 1, 2, 3, 4, 99, 100, 106, (prevodi na našem jeziku: Dr. Protić-Jesensky. Privatno pravo u Vojvodini str. 189—243 i Dr. Ignjatović Zbornik zakona sv. 14.)

Naslednik je ovlašten da ostavinu uzme u posed i bez zvaničnog postupka (C. 3300/898). — Ne postoji hereditas jacens, nasledniku pripada nasledstvo ipso jure (C. 5673/892).

§ 798 v. Z. Čl. XVI/894 (ostavinski postupak) §§ 6, 7, 8, sr. kod § 797.

§§ 799—801 manjkaju, jer nema očitovanja za naslednika, v. kod § 547.

§ 802 sr. kod 799—801 i kod § 811. — Naslednici jamče samo do visine vrednosti svojih naslednjih delova (ad vires hereditatis), vrednost se ima ustanoviti već kod pravnog spora a ne može se pridržati za ovršni postupak (C. 211/901); naslednici jamče solidarno do navedene vrednosti (Raabska Tabla 202/902). Legatari jamče samo subsidijarno i to u koliko se može dokazati da naslednici ne mogu namiriti verovnike (C. 2188/911).

§§ 803—807 manjkaju sr. kod §§ 799—801.

§ 808 v. kod § 547, po kom naslednik stiče nasledstvo ipso jure, — da nekome pripadne nasledstvo nije potrebno očitovanje za naslednika, pa stoga nije aktuelno pitanje, o kom raspravlja ovaj §; izvodi li ko iz oporuke kakvo pravo može da ga oživotvori a da ne pita naslednika na čemu osniva svoje nasledno pravo. Postavljeni naslednik može da napadne protuzakoniti deo oporuke a ostali deo da prizna; a može da napadne i nevaljano postavljenje zamenika (C. 4862/896).

§ 809. Pravo na nasledni deo prelazi na naslednike nužnog naslednika, nužni naslednik može da legatom nekomu nameni svoje pravo i medju živima cesijom da ga ustupi (C. 10823/875). Pravo na nasledstvo može da se otudji i pre smrti ostavitelja (C. 592/910), ali je otudjenje dozvoljeno jedino medju sunaslednicima, dok je nevaljano usledi li trećem licu (C. 3827/911).

§ 810 v. kod § 797. I nelegitimirani naslednik ima prema praksi aktoratno pravo u ime ostavine (Grosschmid, Kap. I, 353). Sr. kao anlogju zač. 6. § 465 G. P., (koji se odnosi na nastavak postupka posle prekida usled smrti koje stranke): »Sud ovlašćenost ili dužnost produženja utvrđuje samo u tom slučaju, ako se to učini verovatnim.«

§ 811. Verovnik može da traži svoje potraživanje već pre predaje ostavine i pre rascišćenja naslednih odnošaja (C. 17/903), — može da traži namirenje iz svake ostavini pripadajuće stvari, ali pri tom mora da stvar opiše, te može da novom tužbom traži presudjenje naslednika zbog stvari, za koju se kasnije pronašlo da pripada ostavini (C. 1276/898). — O tom vidi i kod § 14 ovršnog reda.

§ 812 V. — Z. Čl. XVI/894. § 34. zač. 1—4. sr. kod § 797.

§§ 813—814 manjkaju. Ne bude li naslednik znao za neke dugove ostavitelja, a ostavinu je celu upotrebio za namirenje ostalih dugova, nije dužan manjak da nadopuni (Budimp. Tabla 240/905). Sr. kod § 802.

§ 815 sr. kod §§ 813—814. Odgovornost naslednika proteže se samo ad vires hereditatis, — premašuju li dugovi vrednost cele ostavine, verovnici će se srazmerno namiriti (C. 1369/900).

Ne dostaje li ostavina za namirenje svih verovnika, ne smiju pojedini od njih biti povlašteni, nego naslednici moraju da traže otvorenje stečaja (C. 86/910). Povlasti li naslednik pojedine verovnike odgovoran je za to osobno (C. 705/905). Pošto naslednik jamči samo ad vires hereditatis, to se mera jamstva ima još za parnice protiv naslednika da ustanovi, a ne može se prepustiti ovršnom postupku (C. 1542/901). Sr. 1 kod § 811.

§ 816. Izvršilac oporuke nije zastupnik ostavine (C. 5389/892), on nije ovlašćen ni na upravu (C. 2079/887), nego samo u slučaju da je bio postavljen za upravitelja i da to prihvati (C. 340/908). U pravilu ne pripada mu nikakva nagrada, nego samo onda kada mu je ostavitelj izričito ili muče nameni (Košička Tabla u god. 1906.).

§§ 817—818 manjkaju, v. § 99 Z. Čl. XVI/894 (ostavinski postupak) sr. kod § 797.

§ 819 važi. Sr. §§ 69, 70, 72, 73, 76, 82 z. čl. XVI/894 (ostav. postupak) sr. kod § 797.

§§ 820—821 sr. kod §§ 799—802.

822. V. § 74 grunt. reda i § 15 ovršnog postupka. Kao što kod nekretnina po § 74. grunt. reda, tako isto može se i kod pokretnina steći založno pravo pre predaje, ali ne prejudicirajući pravima naslednika da putem poravnjanja mogu ostavinu podeliti prema pojedinim naslednim delovima i ne prejudicirajući udovičkom pravu (C. 602/904). Pravo na nužni deo ne može se založiti, — sam propust traženja ovog prava još nije nikakav čin in fraudem creditorum (C. 610/900). Pravo na nužni deo može se založiti i zatim po verovnicima zatražiti, ako na to pristane nužni naslednik ili ako bude prethodno izjavio da će ga zatražiti ili ako se može dokazati da se od-

redba ostaviteljeve poslednje volje u pogledu povrede nužnog dela temelji na nepoštenje in fraudem creditorum (C. 524/910).

Protivno: verovnik ne može da na mesto naslednika postavi takav nasledni zahtev, na to je ovlašćen jedino upravitelj stečajne mase (C. 9402/1905).

§ 823, prva rečenica važi (C. 2509/903), V. § 89 Z. Čl. XVI/894 (ostav. postupak), sr. kod § 797. Otudji li naslednik koji komad nasledstva, tim je priznao oporuku i ne može je napadati ni zbog formalnosti ni zbog sadržaja pa ni zbog povrede nužnog dela (Bratisl. tabla, P. II, 745/922). Ova je rešitba očigledno pogrešna; naslednik ne može biti sprečen da raspolaže s onim, što mu neosporno pripada. I sam zakon predviđa delomičnu predaju nespornih delova nasledstva i ovi pri tom stoje naslednicima na slobodno raspolaganje, a ostali ostaju sporni; v. kod § 819.

§ 823, druga rečenica važi. — V. § 40 Z. Čl. XVI/894 (ostav. postupak) sr. kod § 797. Tužba o nasledstvu ima se upraviti samo protiv onih naslednika, čiji se interes tužbom dira, prema tomu nema da se odredi staratelj za nepoznate i ne legitimirane naslednike (C. 2925/901).

§ 824, zadnja rečenica važi. Uostalom Grosschmid (Kap. I, 63) je mišljenja, da zakoni ne pružaju nenaplatnom stečenju (dakle ni nasledniku) istu zaštitu kao poštenom posedniku: ovo se osobito odnosi na ubrane plodove.

V. O zajednici vlasnosti i inih stvarnih prava.

§ 825 važi (Zlinszky, str. 320).

§ 826 važi uz shodnu izmenu druge rečenice.

§ 827 važi (C. 1536/900).

§ 828 važi, druga se rečenica sadrži u C. 1857/85.

§ 829 važi (C. 693/902).

§ 830 važi, i to prva rečenica po C. 2620/903, druga po C. 5337/897, a treća po C. 2247/905.

§ 831. Nevažeća je pogodba za vazdašnju zajednicu, ali se razvrgnuće ne može tražiti na štetu suvlasnika, u svakom je pak slučaju dozvoljeno razvrgnuće, ako se dokaže da se ne može postići svrha ili ako zahtev potekne od većine, koja je vlasna odlučivati o načinu upravljanja (C. 3476/909). Samo bezuslovni suvlasnik može da traži razvrgnuće a ne u gruntovnicu samo prebeležben (C. 7987/888). Razvrgnuće je naredba koja ide u korist svih deonika, pa stoga ni jedna stranka nije obvezana, da nadoknadi drugoj troškova postupka (C. 3241 ex 898). Traži li se razvrgnuće in natura, tužba se ima upraviti ne samo protiv suvlasnika, nego i protiv hipotekarnih verovnika, pošto je i njihov pristanak potreban kod konačne podele (C. 3055/906). Razvrgnuće imovne zajednice putem dražbe dozvoljeno je samo onda, ako je nemoguća podela in natura ili ako bi ista (podela) znatno umanjila vrednost delova (C. 6947/884), — kod zgrade predmeva se da je nemoguća podela in natura (C. 6153/906). Zabeležba tužbe za razvrgnuće zajednice nije u opreci sa plenarnom rešitbom br. 11, po kojoj je dozvoljena zabeležba parnice samo kod nevažnosti uknjižbe ili kod brisanja kakvog prava; zabeležba se ima ex offo odrediti (C. 1276/896). (Posledica zabeležbe je, da svaki, koji je steko kakva prava, mora da se pokori rezultatu pravnog spora). Tužbi se ima priložiti overovljeni gruntovni izvod (C. 175/905) i deobni nacrt (C. 135/887). Po § 12, Z. Čl. LIV/1912.

(sprovedb. zakon za G. P.) tužba za deobu ima se predati kod gruntovne vlasti, koja sprovodi zabeležbu parnice i tužbu sa overovljenim gruntovnim izvodima sprovadja nadležnom sudu; ovaj pak ima da saopšti grunt, vlasti presudu ili poravnaje radi sprovođenja. Tereti li neku imovinu udovičko pravo ne može se u pogledu iste dozvoliti razvrgnuće (C. 6003/910).

§ 832 manjka, sr. kod § 831. Suvlasnici po pravilu nisu dužni ostatu u zajednici, već mogu tražiti ukidanje iste. Kada suvlasnici u pogledu razvrgavanja zajednice sklope ugovor, tada ni jedna stranka ne može tražiti da se ukine zajednica na način koji se protivi sklopljenom ugovoru (Kas. Sud. N. Sad G. 307/922).

§ 833, prva rečenica važi prema Budimp. Tabli 883/909. — Druga rečenica važi (C. 6511/903). Naprotiv C. 152/912 izriče da većina ne odlučuje, nego da je baš pomanjkanje suglasnosti osnov za razvrgnuće, a § 833 izričito otklanja. Slože li se suvlasnici glede načina korišćenja, to predležu ugovor, koji veže sve ugovaratelje (C. 228/901).

§§ 834—835 manjaku, v. C. 3476/909 kod § 831 i C. 6511/903 kod § 833, iz kog prozlaži, da se može tražiti jedino razvrgnuće.

§ 836 važi (C. 9755/905).

§ 837 važi (C. 2623/906) sr. i C. 10195/881 kod § 839.

§ 838 manjka.

§ 839, prva rečenica važi, ali eventualno staranje uračunava se (C. 10195/881). Druga rečenica važi per analogiam, naime po § 143. ovršnog reda pretpostavlja se, da su delovi jednaki, ako su vlasnici uvedeni u gruntovnici na nejednake delove, a s druge strane postoji predmeva da ako su uknjiženi na nejednake delove bračni drug i potomci drugog bračnog druga, to ovi potomci skupa predstavljaju jednu polovicu a drugu polovicu bračni drug. Po C. 6459/903 ovo pravilo vredi samo onda kada su vlasnici uvedeni izričito na nejednake delove a ne i onda, kada nije ništa uvedeno o odnosu vlasništva pa u tom slučaju vredi § 839.

§ 840 manjka.

§§ 841—842 imaju se subsidiarno primeniti. — sudija može da obveže kog deonika na kakvu nadoplatu (Grosschmid Kap. I. 76). Grosschmid osniva svoje mišljenje na Trip. i na

starim zakonima i nadoplata da stoga mora eo magis da bude dozvoljena, što sudija može da dosudi i kakvu služnost. O tom nema rešidaba.

§ 843 važi, v. C. 6947/884 kod § 831. Suvlasnik ne može tražiti prodaju na dražbi, ako bi iz toga imala nastati znatna šteta za kog suvlasnika ili uživaoca (C. 5377/97). U smislu ovog poslednjeg odbilo je vrh. sudište u Pragu zahtev za prodaju na dražbi s obrazloženjem, da bi tuženi suvlasnik bio izložen pogibelji da izgubi stan (Rv. III. 480/923). Opšte je pravno pravilo, da ukidanje zajednice putem javne prodaje ne preči ta okolnost, što su suvlasnici nekretninu u prirodi podeľjeno posedovali i upotrebljavali, ako je ta podela privremena i učinjena samo radi privremenog uredjenja posedovanja. — Dalje je pravno pravilo, da se zajednica ima ukinuti u prvom redu putem podele u prirodi, a samo ako to nije moguće uopšte, ili ako se ta podela ne može sprovesti bez znatnog opadanja vrednosti, razvrgavanje zajednice ima se izvršiti putem javne prodaje (Kas. Sud N. Sad G. 871/922).

§ 844 manjka, u neku ruku ima se per analogiam zaključiti da važi sledeće: Dozvoli li opština pojedincima da grade na javnom mestu, pa zatim to mesto pretvori u privatno vlasništvo, oni koji su gradili mogu izvršivati svoja stečena prava kao i pre, ali samo dotle, dok gradnja postoji (C. 3439/909). Služnost može da postoji samo u korist određenog gospodujućeg zemljišta, služnost ne može da nastane u korist nevlasnika (C. 2067/909).

Trip. I. 42 I. pogl.: »..... pismena i isprave, koje se odnose na nekretnine i posedovna prava, imaju se predati na čuvanje ne najstarijoj kćerci, nego najstarijem sinu, ma bio on i mlađi, jer ista obično čuva najstariji izmedju sinova ili braće«.

Po § 1. istog poglavlja čuvanje ne pripada najstarijem, ako je on lud ili rasipnik ili nastoji da ošteti estale deonike u njihovim naslednim delovima, u tom slučaju stupa na njegovo mesto za njim najstariji (§ 2); ženske mogu da traže prepise (§ 3). Čuvalac je dužan u parnici da štiti prava svojih sudeonika (§ 4).

§ 845 Z. Čl. XII/894 (o poljoprivredi i poljskim čuvarima);

§ 32: »Svaki posednik dužan je da na vidljiv način označi granice svoga dobra.

Sačinjavaju li granice reke, kanali, potoci, izvori, u kojim redovno ima vode ili kakvi drugi nepokretni naravni znakovi, druga oznaka granice nije potrebna.

§ 33: »Županije su dužne da u roku od godine dana po stupanju ovog zakona na snagu izdadu statut u pogledu označivanja posedovnih granica.

§ 35: »Opštinski glavari paze na ustanovljenje i održavanje znakova posedovnih granica, određuju da se na trošak vlasnika postave kroz ustanovljeni rok ne postavljeni, čstečeni ili poništeni znakovi, ako ih ovaj (vlasnik) kroz 15 dana po pozivu bez opravdanog razloga ne bude postavio.

§ 846 važi (Grosschmid Kap. I, 70). V. kod § 831 osobito C. 135/87 i 175/909. Presuda mora da sadrži način podele na osnovu predloženoga nacrtu (C. 636/903).

§ 847 važi, sr. kod § 485 te C. 3439/909 kod § 844, zatim C. 3055/906 kod § 831.

§ 848, prva rečenica važi, u pogledu druge i treće rečenice: Svaki deonik je ovlašćen da utera potraživanje zajednice (C. 282/905), dok po C. 245/911 ovo pravilo važi za slučaj nedelive činidbe S. i kod § 847.

§ 849 manjka, sr. Trip. I, 42 kod § 844.

§§ 850—853 v. kod § 845. Z. Čl. XII/894 **§ 34:** »Izravnaje spornih pitanja u pogledu postavljanja popravaka i obnove graničnih znakova ima da se traži kod opštinskog glavaru. Opštinski glavar nastoji da sporno pitanje izravna putem poravnjanja i ako to ne uspe, to (u Budimpešti odlučuje prestojnik okruga, a u drugim mestima) glavar upućuje stranke na prvostepenu oblast.

Prvomolbena upravna oblast odlučuje u spornim pitanjima po saslušanju stranaka, a eventualno i osoba, koje poznaju mesne prilike ili stručnjaka, a u potrebi po očevidu na licu mesta uz održanje jednogodišnjeg mirnog i nesmetanog poseda.

Bude li granica sporna, protiv odluke nije dozvoljen utok u okviru upravnog postupka, nego se nezadovoljna stranka ima da otputi u zatvorenom roku od 30 dana na redoviti put pravde.

Ne bude li unutar ovog roka podneta tužba, granični znakovi će se odmah postaviti u smislu odluke.

Protiv odluka, koje se odnose na način oznake granice ili kod zajedničkih znakova na troškove, dozvoljen je utok u okviru upravnog postupka, u kom slučaju konačno odlučuje drugostepena oblast.

Sumarne repozicije u slučaju smetanja poseda i sporova o granicama (v. kod § 339) spadaju u smislu t. 2 c § 1. G. P. u delokrugu sreskih sudova. Postupak je normiran u §§ 575—582 G. P.

§ 854 manjka.

§ 855. Zajednički zid mogu prema njegovoj svrsi da iskorišćuju svi suvlasnici, prema tomu može svaki na svojoj strani da podigne zid za zaštitu od vatre, ako i drugi ima zato mesta (C. 4475/908).

§ 856 manjka. Analogno: svaki vlasnik dužan je da održava zajednički plot uzduž svog zemljišta, u protivnom slučaju obvezan je da naknadi štetu (C. 3616/900).

§§ 857—858 manjaju.

VI. Obvezno pravo.

§ 859 važi. Novela glasi: »Lična prava na stvari, po kojima je jedna od osoba obvezana drugoj na kakvo činjenje ili darovanje, osnivaju se neposredno na zakonu ili na pravnom poslu ili na pretrpljenom oštećenju«.

§ 860 prva rečenica novele koja glasi: »Obećanje nagrade za kakvo činjenje ili za kakav uspeh, koje se ne upravi na određene osobe (raspis nagrade), postaje obvezatnim kada se javno oglasi« važi (Budimp. okr. sudište 485/905). Svedjedno je da li činjenje usledilo pre ili posle raspisa, ono ima da služi svrsi raspisa (C. 613/906). Odluke nadzornog odbora mogu se napasti samo zbog takvog postupka njegovih članova, zbog kog bi po opštim ustanovama bio osnovan zahtev za naknadu štete (C. 5108/910). — Druga rečenica novele ovog § manjka.

§§ 860 a) i b) — Nagrada pripada zajednički onima, koji su doveli do uspeha, onaj, koji iz toga izvodi kakav zahtev, ne mora da tuži samo onoga koji je obećao nagradu, nego i sve druge konkurente, da se spor uzmogne odjednom rešiti. (C. 141/905).

§§ 861. 862 i 862 a. — Praksa se ravna po §§ 341—9 trg. zak. — § 861 ima se subsidiarno primeniti (Grosschmid Kap. Uvod).

§ 863 važi noveliran. Novela glasi: »Svoju volju može čovek izjaviti ne samo izrekom, rečima i općenito prihvaćenim znakovima, nego takodje mučke takvim delima, koja — prosudivši sve okolnosti — ne daju razboritoga razloga, da se o tome sumnja«.

U pogledu značenja i delovanja dela i propuštanja uzimati će se u obzir običaji i navade, što vrede u poštenom saobraćaju«. Potrebno pravno činjenje kod nekog pravnog posla zamenjuje takvo držanje, koje pobudjuje na zaključak, da postoji privola (Schwarz: Nove smernice u privatnom pravu 231).

§ 864 ima se subsidiarno primeniti (Grossschmid, Kap. Uvod).

§ 865, prva rečenica važi s tim, da nije nesposobno »dete do sedam godina« nego lice u još ne zakonitoj dobi t. j. ispod 12 godina (Trip, I. 111). Druga rečenica važi (Grossschmid Kap. I., 31). Treća rečenica: delatno sposobna osoba može odustati od privole samo onda, ako je postavila bila rok (309/901). Sladits citira jednu kurijalnu rešitbu, po kojoj malodobnik može primereno svom imetku samostalno da kupi odevne stvari.

§ 866. Sr. kod § 1323. Zavadjlač u bludnju tako je obvezan kao da je sposoban praviti pogodbu (C. 8342/891); naprotiv Grossschmid se slaže s jednom drugom rešitbom, po kojoj zavadjlač u bludnju nema da naknadi korist, koja je imala da nastane iz pogodbe, nego iz pravnog posla prouzročenu štetu radi dolus in contrahendo (v. kod § 1294). Isto važi po Schwarzu (Nove privatnopravne rasprave str. 42).

§ 867. važi.

§ 868 manjka, v. § 28 Z. Čl. XX/1877 (zakon o tutorstvu).

§ 869 važi, ali ustanovljenje činjenja može ipak biti pridržano trećem licu (C. 999/901). Sr. i kod § 904.

§ 870 noveliran glasi: »Koga druga stranka lukavštinom ili nepravедnim i osnovanim strahom (55 o. g. z.) navede na ugovor, nije dužan držati ga se.« U pogledu lukavštine važi (C. 45/897). U pogledu straha: Pretnja krivičnom prijavom zbog uistinu počinjenog zločina nije prisiljenje (C. 3823/910), strah dolazi samo onda u obzir, ako se čini, da je u datom slučaju isključena zakonska zaštita (C. 8229/904). C. 2418/909 naprotiv izriče, da je ugovor nevaljan, ako strah upliva na očitovanje volje, u koliko onaj koji ga zadaje iznudi kakvo neopravdano potraživanje. V. C. 1331/82 kod § 1431.

§ 871 važi, poimence s obzirom na »bitnu kakvoću« (C. 980/910), zatim gledom na zavadjlanje u bludnju po drugoj stranci (C. 21/900) ili kad je ovoj bludnja morala biti poznata (C. 1282/907). Schwarz naglašuje (Nove privatnopravne rasprave, str. 85), da upitno svojstvo in concreto mora biti važno a bludnja drugoj stranci poznata, jer u protivnom slučaju nema mesta napadanju.

§ 872 važi, v. C. 74/897 kod § 1096, sr. kod § 871; all pogodba se može napadati samo radi glavne stvari

O tom Trip. I. 71, § I: »Prevara ili bludnja ne mogu nikome služiti na korist.«

§§ 873—874, sr. kod §§ 871—2. Oštećeni može uostalom upraviti tužbu na bespravno obogaćenje (Grosschmid Kap. I., 744).

§ 875 važi. Ne bude li postojala bludnja medju ugovarajućim strankama, nego prethodno izmedju jedne od stranaka i koje treće osobe, pogodba važi (C. 1812/905).

§§ 876—877 važe.

§ 878. Novela glasi: »Što je upravo nemoguće, ne može biti predmetom valjanog ugovora. Ako se ugovori ujedno moguće i nemoguće, ugovor ostaje u prvom delu valjan ako inače iz ugovora ne proizlazi, da se nijedna tačka ne može odeliti od druge.

Ako je ko kod sklapanja ugovora znao ili morao znati za nemogućnost, valja da drugoj stranci, ako za nju isto ne vredi, naknadi štetu, što ju je pretrpela pouzdavajući se u valjanost ugovora.« — Prva i druga rečenica važe (Zlinszky, str. 640). Treću rečenicu sadrži C. 2893/902 s tim, da nekriva stranka ne može zahtevati više od onoga, što bi mogla u slučaju da druga stranka nije ispunila ugovor.

§ 879 noveliran glasi: »Ništav je ugovor, koji se ogrešuje protiv zakonite zabrane ili protiv dobrih običaja. Osobito ništavi su ugovori: 1. Ako se što ugovori za posredovanje kod ženidbenoga ugovora; 2. ako pravni zastupnik sasvim ili delomice prekupi poverenu mu prepornu stvar ili ako daje sebi obećati neki odredjeni deo iznosa, koji se dosudi stranci; 3. ako se baština ili legat, kojem se tko nada od treće osobe, otudji još za života te osobe; 4. ako se tko okoristi čijom lakoumnošću, stiskom, slaboumnošću, neiskusnošću ili uzrujanošću tako, da za neko činjenje daje sebi ili kome trećem obećati ili izvršiti uzvratno činjenje ili davanje, čija je imovinska vrednost s vrednošću njegova činjenja ili davanja u nerazmerju, koje udara u očl.« — Prvo začelo važi, v. kod § 878. Kada je koji pravni posao u svojoj osnovi bezvredan i ništavan, onda se nepostojećim imaju smatrati sve one konsekvencije i utanačenja, koja su postala kao rezultat bezvrednog ugovora, jer se sklopljeni ugovor samo sa jedinstvenim pre-

sudjenjem celoga sadržaja ni može u obzir uzeti. Bezvredan i ništavan pravni posao ne može se vrednim i valjanim učiniti održanjem u kreposti (Apel. Sud N. Sad, G. 153/920). Zastari li protuzakonito delo a pri tom pogodba bude ispunjena, to se posredniku ne može uskratiti provizija zbog turpis causa, jer bi se inače tim sa strankama nejednako postupilo. (Košička tab'a 1696/922).

§ 879, II. zač. tačka 1. važi (C. 6140/903).

§ 879, II. zač. t. 2 = § 57 Z. Čl. XXXIV/874: »Advokat ne sme da prekupi predmet stvari ili pravnog spora, koji zastupa; takvo utanačenje je nevaljano i advokat, koji takvo utanačenje sklopi, ima da se disciplinskim putem kazni«.

Ovom § ne protivi se, da si advokat dade obećati kao honorar udio na sporni predmet (C. 515/899).

§ 879, II. zač. t. 3., v. kod § 809.

§ 879, II. zač. t. 4. — Z. Čl. XXV/883:

§ 1: »Ko izrabi nečiju stisku, lakoumnost ili neiskusnost tim, da mu pod uslovima, koji su usled nerazmerja imovinske koristi za zajmodavca ili koga trećega u stanju, da prouzrokuju ili pospeše propast dužnika ili jamca dade kredit ili dozvoli odgodu plaćanja, ili ako su isti (uslovi op. prev.) tako teški, da je prema postojećim okolnostima činjenje u tako napadnom nerazmerju s protučinjenjem ima se radi prestupa lihve....«

§ 3: »U predidućim §§ određene kazne primenice se i protiv onoga, koji znajući za sadržaj steče lihvarsko potraživanje i isto otuđi ili sam utuži lihvarske koristi.«

§ 8: »Presudi li sud optuženoga zbog prestupa lihve, to će u presudi proglasiti ništetnim pravni posao, kod kog je pronašao postojanje lihve, i istodobno na sledeći način ustanoviti posledice ništavnosti: 1. verovniku pripada vrednost, koju je uistinu pozajmio; 2. dužniku pripada korist viška uistinu pozajmljene vrednosti, koju (korist op. prev.) je on sam ili za njega neko treći prepustio verovniku ili za ovoga nekom trećem, kao i 5% kamata po vrednosti imovinske koristi od činjenja.

Pokaže li se posle ustanovljenja po gornjim tačkama smanjenih svota kakav ostatak u korist verovnika, to do visine ovog ostatka ostaje na snazi za pokriće pravnog potraživanja stečeno osiguranje.«

§ 12: »Ne bude li pokrenut krivični postupak iz kakvih drugih razloga, a ne zbog pomanjkanja učina ili nedostatka dokaza, dotično bude li postupak obustavljen, to rešava građanski sud po tužbi po § 9 ovlaštenih (naime oštećenog, njegovog bračnog druga, njegovih srodnika uzlazne ili silazne loze, dotično njegovog tutora ili staratelja, op. pisca) o važnosti pravnog posla; te ako se dokaže postojanje u §§ 1 i 2 spomenutih uslova, proglašuje posao ništetnim i ustanovljuje njegove pravne posledice prema § 8.

U tom slučaju i bagatelna građanska stvar (t. j. koja inače spada pred opštinski sud op. pisca) spada pred sreski sud.«

§ 13: »U slučaju predidućeg § spomenuti sud rešava i o tom, da li se ima suspendirati uteranje potraživanja ili se ima dozvoliti ovrha samo do granice osiguravajućih odredaba.«

§ 880 važi.

§ 880 a) novela: »Ako tko obeća drugome, da će treća osoba nešto učiniti smatra se to obećanjem, da će on za to poraditi kod treće osobe; no ako je zajamčio uspeh, jamči za potpunu zadovoljštinu, ako treća osoba ne učini« — važi. (Grosschmid, Kap I, 815), dapače i u formi, da se može otuđiti i vlasništvo trećega, i biti presuđen na izvršenje toga (cit. delo, 239). Pokaže li se činjenje nemogućim, to je prodavac dužan naknaditi štetu ad praestandum interesse ex contractu (cit. delo, 240).

§ 881 noveliran glasi: »Ako je tkogod sebi dao obećati, da će se trećoj osobi izvršiti kakvo davanje ili činjenje, može zahtevati da se to trećoj osobi izvrši. Da li steče i u kojem času steče takodjer treća osoba neposredno pravo, da od onoga, koji je obećao, traži ispunjenje, prosudjivati će se po uglavi i po naravi i svrsi ugovora. U sumnji steče treća osoba pravo, ako činjenje ili davanje ima da bude poglavito njoj u korist.

Pravo na činjenja ili davanja, što ih je kod ustupanja dobra preuzimač obećao u korist trećoj osobi smatra se, da je za treću osobu stečeno s predajom dobra, ako nije drugačije uglavljeno.« Treći stiže i bez izričitog prihvata već po izveštaju stranaka o pogodbi isključivo pravo na potraživanje (C. 9571/911). II. zač. druga rečenica sadrži se u C. 1276/910 s tumačenjem da se protivi naravi stvari, da treći podigne za-

htev u vreme, kad se radi o ukidanju njegovog budućeg nasledstva. Ostalo iz § manjka. Pogodba u korist trećega nepoziva je bez privole ovoga; ovo važi i za »legatum inter vivos« t. j. ako neko ustupi svoje pravo s pridržajem, da sticatelj dade nešto nekom trećem istovremeno, kad ovaj »legat« bude dospeo (Groschmid, Kap. I., 98).

§ 882. Novela glasi: »Ako treća osoba odbije pravo stečeno na temelju ugovora, smatra se, da pravo nije stečeno. Osoba, koja je obećala, može takodjer protiv treće osobe isticati prigovore na temelju ugovora.« Glede prve rečenice v. kod § 881; druga rečenica važi (Lalošević-Lany I, 394).

§ 883 važi.

§ 884. Novela: »Ako su stranke za koji ugovor pridržale primenu nekog odredjenog oblika, uzima se, da one ne će da budu vezane, prije nego se ispuni taj uvet. »Samo u slučaju izričitog pridržaja pismene forme stranke nisu vezane usmenim utanačenjima (C. 130/900), jer ustanovljenje pismene forme nije još nikakav dokaz da važnost ovisi o pismenoj formi, nego samo to, da održanje forme predstavlja deo izvršenja (Groschmid, Kap. I., 2).

§ 885 manjka.

§ 886 v. §§ 317 i 318 GP.

§ 887 ukinut je novelom. Prilikom sklapanja pismenog ugovora ugovorena usmena utanačenja ne mogu se uzeti u obzir, ako se protive sa sadržinom samog pismenog ugovora (Kas. Sud N. Sad br. G. 209/922). Prilikom sklapanja ugovora utanačena usmena utvrdjenja bezvredna su, u koliko se protive pismenom ugovoru (Kas. Sud N. Sad. G. 11/921). Isto (Kas. Sud N. Sad, G. 209/922).

§§ 888—889 važe, ali pod »razdelive stvari« u § 889 ima se podrazumevati »razdelivo činjenje« (Groschmid. Kop. I., 83).

§ 890 v. kod § 848. Dužnik mora nedelivu stvar da izda ma kom od verovnika (Lalošević-Lany, I. 371).

§ 891 važi, — ali verovnik ne mora da odustane od predane tužbe, da utuži ostale solidarne dužnike (C. 10/895). Solidarnošću ne dira se u mesto izvršenja koje se ravna po prebivalištu pojedinih dužnika (Groschmid, Kap. I, 774), dalje verovnik ne mora primiti delomičnu isplatu jednog od solidarnih dužnika (cit. delo, 819).

§§ 892—893 važe. Dužnik se može poslužiti protiv svih verovnika prigovorom, koji mu pristoji i prema jednome samome od njih (C. 144/896).

§ 894 važi (C. 266/901). U slučaju fuzije verovnika s jednim od solidarnih dužnika verovnik može da utuži ostale solidarne dužnike uz pridržanje solidarne obveze, ali se mora uzeti u obzir pravni odnošaj između fuzioniranog dužnika i njegovih bivših suobvezanika (C. 62/902). — Verovnik ne može da cedira svoje potraživanje jednom od solidarnih dužnika s dejstvom, da ovaj utuži svoje drugove kao solidarne dužnike (C. 413/909). Isto tako i Grosschmid (Kap. I, 830): Mora se paziti na međusobni odnošaj solidarnih dužnika, jer dolo petit qui id petit quod mox redditurus est.

§ 895 važi.

§ 896 važi (C. 6644/899). Prvu rečenicu potvrđuje Grosschmid, Kap. I, 763.

§ 897 važi. Postane li izvršenje nemoguće bez krivnje dužnika, to pogodba utrnjuje (Grosschmid, Kap. II, 193).

§ 898. Pogodba je nevaljana ako se koji uslov kosi sa zakonom ili dobrim običajima (C. 703/904). Osujeti li dužnik kakav odgodni uslov uzima se, kao da je ovaj nastupio (C. 7969/891), osujeti li takav uslov verovnik, uzima se kao da nije b.o ni postavljen (C. 218/899).

§ 899. Potreba opetovanja ima se prosuđivati po interesu navedenom u uslovu.

§ 900 važi.

§ 901. Kod nenaplatnih pogodaba ima mesta napadanju zbog bludnje (n. pr. kod imenovanja naslednika). Motiv dolazi kod pogodaba samo onda u obzir, ako su on ili svrha ugovora bili izričito navedeni, u tom slučaju pogodba može biti proglašena nevažećom (C. 8465/906).

§§ 902—3. Novele glase: »Rok određen ugovorom ili zakonom izračunavat će se uz pridržaj drugačijeg utvrdjenja tako, da se kod roka određenog u danima ne će brojiti dan, kojega se dogodio događaj, od kojega se počinje brojiti rok.

Rok određen u sedmicama, mesecima ili godinama svršava se onog dana poslednje sedmice ili poslednjega meseca, koji po svojem imenu ili broju odgovara danu događaja, kojega počinje tok roka, a ako taj dan u poslednjem mesecu manjka, svršava se rok u poslednji dan tog meseca.

Polovicom meseca smatra se 15 dana, a sredinom meseca 15. dan tog meseca.« § 903: »Pravo kojega je stečenje vezano na određeni dan, stiče se početkom tog dana. Pravne posledice neispunjenja obveze ili zanemarenja nastaju tek zadnji dan roka. Ako je poslednji dan što je određen za davanje izjave ili za kakvo činjenje ili davanje, u nedelju ili priznati blagdan, dolazi na mesto toga dana, ako nije protivno uglavljeno, naredni radni dan.« Grosschmid otklanja prvu rečenicu §-a 913 (Kap. I., 798). Praksa primenjuje subsidiarno §§ 321—335 trg. zak.; po Grosschmidu ne bi se mogao primeniti § 330 (Kap. I., 798), a isto tako ni II. zač. § 331 (Kap. I., 801), — na protiv uzima za privatno pravo § 329 (Kap. I., 795) i § 332 (Kap. I., 798) *mutatis mutandis* (t. j. pod delatnim danom ima se podrazumevati radno vreme); Grosschmid opaža (Kap. I., 797), da se kod trajnih rokova (na pr. društvo, najam) uračunava dies a quo, prema tomu da godišnji rok, koji počima 1. maja svršava 30. aprila dođuće godine.

§ 904, prva rečenica važi, ali se *ex aequo et bono* prema tacita conventio ili okolnosti mora pričekati, da se vidi da ne predstoji nikakav fiksni rok (Grosschmid Kap. I., 842—3). Bude li dužnik obećao izvršenje »prema prilikama« ili »po mogućnosti« (u koliko predstoji ozbiljna obveza, Grosschmid Kap. I., 801), to će sudija odrediti primereni rok (C. 174/902). Ovakova odluka ne prejudicira, ona može da usledi i *ex post* u parnici, kad naime sudija izreče, da je dospelost već nastupila (Grosschmid Kap. I., 801), isto važi za izraz »pomoću božjom« (C. 225/907). Po Grosschmidu (Kap. I., 800) izraz »po mogućnosti« ne označuje odgodu plaćanja kod naplatnih pogodaba, naprotiv se ima uzeti u obzir druga rečenica ovog § kod činjenja kod kojih je potrebno neko vreme (Kap. I., 808). Sr. i kod § 1415. Četvrta rečenica § 904 ima se primeniti samo *cum grano salis* uz konkretno prosudjivanje (Grosschmid, Kap. I., 792).

§ 905. Praksa se ravna po trg. zakonu. § 324 trg. zak. važi samo za ugovorne obveze (Grosschmid Kap. I., 773). V. C. 35,900 kod §§ 1061—2, sr. kod §. 1420. Kod dužnosti povrate (na pr. kod posude ili uporabe) mesto izvršenja je ono, gde je predaja usledila (cit. delo I., 772). Kod nenaplatnih obveza ne može se od obvezanika tražiti, da mesto izvršenja bude ono, koje je njemu nezgodno, — oštećeni može tražiti na-

knadu štete u mestu, gde je šteta nanešena (cit. delo I., 774), ovom odgovara i mešna nadležnost po § 37 GP. — Osniva li se pogodba na kakvu stranu meru to se provodi preračunavanje (cit. delo I., 594). O ovozemnim merama govori Z. Čl. V./1907.

§ 906 važi. Izbor može biti prepušten trećoj osobi, ali njeno ovlašćenje je čisto osobno; umre li ili otkloni li na log, pogodba utrnjuje (Zlinszky, str. 565). Općenito se primenjuje nače'o § 219 steč. reda. Kod alternativnih činjenja zahtev je uperen na individue, dok kod vrsti na jednu opštu jedinicu; kog užeg kruga individua ima se pretpostavljati alternativa, u dvojbi ima se pretpostaviti da postoji pogodba uperena na vrst, jer se ovde pravom izbora ne dira u koristi i štete (Grosschmid Kap. I. 619); razlika je od važnosti i obzirom na pogibelj. Ne budu li se individui mogli međusobno preračunati, to se činjenje iz vrsti pretvara u alternativno (cit. delo 608). Kod jednostranih obveza (darovanje, legat, datio in solutum) ima se među raznim vrstama predmevati alternativnost (cit. delo 627), naravno u koliko obvezanom pristoji pravo izbora.

§ 907. Sr. kod §§ 906 i 920. U slučaju propasti jednog ili više predmeta izbora, ostaje pogodba na snazi u koliko se još može izvršiti (Zlinszky, str. 567). Bude li izbor pridržan trećoj osobi, koja to odbije ili međuvremeno umre, to verovnik može da spasi valianost samo time, da obvezaniku prepusti izbor (Grosschmid, Kap. 625); dotično sudija može izreći, da je predlog jedne ili druge stranke zakonit, ali on sam ne može u pogledu izbora odlučiti, jer ne sme subjektivno da sudi (cit. delo, 628).

§ 908. prva rečenica važi (C. 392/897). Sto'i li »kaparom« označena svota u nerazmeru sa kupovnom cenom, to sudija odlučuje, da li ona predstavlja kaparu ili otplatu (C. 559/908). — Druga i treća rečenica važe (C. 115/886). Kapara se ima uračunati u svotu naknadne štete (C. 8514/905). Na kaparu ili na duplu kaparu ne pripadaju kamati ni od predaje tužbe (C. 1373/896). Bude li sporno da li predleži krivnja ima se povratiti samo jednostruka kapara (C. 6083/885). Ona stranka, čijom krivicom nije izvršen ugovor, po § 277 trg. zak. nema prava tražiti, da mu protivna stranka povрати primljenu kaparu (Kas. Sud N. Sad, G. 286/922).

§ 909 važi. (Zlinszky str. 617). Odustanina dospeva, ako jedna ugovarajuća stranka uskrati izvršenje ugovora zbog okolnosti, o kojoj je bio sklopljen sporazum (C. 141/909). Ugovor u pogledu konvencionalne kazne mora se strogo tumačiti, te za dosudjenje ove kazne može služiti samo takvo delo ili propuštanje, koje je jasno izraženo u samom ugovoru, ili koje se može jasno i nesumnjivo izvesti iz volje stranaka, koje su sklopile ugovor (Apel. Sud N. Sad, G. 974/920). Sr. kod § 884.

§ 910 važi po Zlinszkyu 516, protivno C. 127/896.

§ 911 važi (C. 370/900).

§ 912 važi.

§ 913. O navedenim ustanovama govori se na odgovarajućim mestima.

§ 914 važi (C. 7497/910). Sr. Grossschmida kod § 915.

§ 915 važi s razlikom: »... da je obvezanik bez naplate hotio radje...« (Grossschmid Kap. I, 45). Darovanje se ne predmeva (C. 4420/895). Dvostrana pogodba tumači se u smislu ovog § u C. 59/896. Kod jednostranih pogodaba tumačenje mora da realizira pogodbu (isto tako i kod legata darovanja), jer bi inače povlašteni sve izgubio; kod dvostranih pogodaba jedna i druga stranka uopšte imaju u slučaju nevaljanosti manje da izgube, jer će se činjenja obostrano restituirati (Grossschmid Kap. I, 608).

§ 916. Novela glasi: »Ništavo je očitovanje volje, što se prividno učini spram drugoga s njime u sporazumu. Ako se time ima da prikrije drugi posao, valja taj posao promatrati po njegovoj pravoj kakvoći.

Spram treće osobe, koja je pouzdavajući se u očitovanje stekla prava, ne može se istaći prigovor prividnog posla.« Prvo začelo važi (C. 6140/903 i 1438/891). Drugo začelo važi (Schwarz Nove privatnopravne rasprave, str. 304).

§ 917. Važi noveliran. Novela glasi: »Kod ugovora za plaću uzvraćaju se ili stvari stvarima ili djela — amo spadaju takodjer propuštanja — djelima ili napokon stvari djelima i djela stvarima.«

§ 918. Novela glasi: »Ako jedna stranka ne ispuní ugovora za plaću kada treba, gde treba ili na ugovoreni način, može druga stranka zahtevati ili ispunjenje i naknadu štete

radi zakašnjenja ili može uz određjenje primerenog roka za naknadno izvršenje izjaviti, da odustaje od ugovora.

Ako se ispunjenje može deliti za obje stranke može se radi otezanja delomičnog činjenja ili davanja izjaviti, da se odustaje samo u pogledu pojedinih ili takodjer svih delomičnih činjenja ili davanja što još nisu izvršena.

I zač. važi po C. 7416/905. Pretežna praksa prihvaća stanovište starog § 919, t. j. da se radi zadocnjenja može tražiti samo ispunjenje uz naknadu štete; pod štetom podrazumeva se i izmakla dobit (C. 138/907). Ako jedna stranka ugovornoj dužnosti ne odgovori, druga strana je vlasna tražiti izvršenje ugovora ili radi ne ispunjenja odštetu (Apel. Sud N. Sad, G. 974/920). Ako jedna stranka svojoj ugovornoj dužnosti ne udovolji, posledica toga nije bezvrednost ugovora, već to, da druga stranka može tražiti ispunjenje ugovora (Kas. Sud N. Sad, G. 108/921). Ako jedna ugovorna strana ne ispuni ugovor, ili ne ispuni onako, onda i tamo, kako je to ugovoreno, tada druga strana nema prava tražiti da se ugovor razreši, — ako tek to nije prethodno ugovoreno, ili ako tek ispunjenje ugovora nije postalo nemoguće — već samo na to ima prava, da traži ispunjenje ugovora i odštetu. Odustajanje od ugovora može se ustanoviti ne samo iz izrične izjave stranaka, već i iz takvih konkludentnih činjenica, koje nesumnjivo dokazuju volju za odustajanje od ugovora (Kas. Sud N. Sad, G. 247/922). Isto Kas. Sud N. Sad, G. 324/922 i Apel. Sud N. Sad, G. 1361/922). Posluži li se obvezanik ugovorom, to mora i sa svoje strane istom udovoljiti, a bude li to nemoguće, naknadiće štetu (C. 1133/910). — II. zač. važi s tim, da druga stranka može otkloniti delomično izvršenje, ako je njoj u interesu samo potpuno izvršenje (C. 295/906); v. i kod § 1323.

§ 919 noveliran manjka, V. kod § 918.

§ 920 važi noveliran (C. 618/900), sr. kod § 918, II. zač. Novela glasi: »Ako se ispunjenje osujeti krivnjom obvezanikovom ili slučajem, za koji on ima da odgovora, može druga stranka tražiti ili naknadu štete radi neispunjenja ili odustati od ugovora. Kod delomičnog osujećenja može odustati ako se iz naravi posla ili iz svrhe činjenja ili davanja, koja je poznata obvezaniku, može razabrati, da delomično ispunjenje nema za nju interesa«. Kod kupa iz ograničene vrsti može predležati

krivnja prodavca, ako prekomerno umanju količinu (Grossschmid Kap. I., 615).

§ 921. Novela glasi: »Odustajanjem od ugovora ne stiče se pravo da se traži naknada za štetu prouzrokovanu skrivljenim neispunjenjem. Plaća, što je već primljena, ima se tako vratiti i naknaditi da nijedna stranka nema koristi od štete druge stranke.« Sr. kod I. zač. § 918. Odustajanjem otpada zahtev na naknadu štete; ali ne redhibicijom, kad kupac odbije prigovorenu robu (Grossschmid Kap. I., 741). Sr. kod § 932.

§ 922 ima se subsidiarno primeniti (Grossschmid Kap., Uvod). O jemstvu govori se općenito samo kod kupoprodaje. Budimp. tabla 79/901 proširuje jemstvo uopšte na naplatne pogodbe. U pomanjkanju utanačenja kakvoća se daje ustanoviti običajem, pretpostavkama među strankama, svrhom, napolatm, donekle nenaplatnošću, osobama i zanimanjem stranaka, te onim što je prethodilo i naravljju posla (Grossschmid Kap. I., 605). V. i kod § 928. Jemstvo je garancija in contrahendo ex lege; pronadje li prodavac manjke prije izvršenja, to se kod kupoprodaje speciei oslobadja izvršenja radi nemogućnosti istoga, ali ako je usledilo izvršenje s njegove strane, a da nije označio manjke to za to jamči i to u koliko je postupio bona fide prema actio redhibitoria ili quanti minoris dok kod malae fidei za potpunu štetu; u prvom slučaju jamči ex quasi culpa in contrahendo, što donekle izgleda contra rationem juris, ali je isto tako ispravno kao i jamstvo cedenta za ustupljeno potraživanje (cit. delo I., 257—9). C. 1367/894 izrekla je, da postoji jamstvo za to, da roba odgovara svojoj svrsi. Sudija ne mora da se drži čvrsto dogme naplatnosti, nego neka radje prosudi da li ima da dosudi jamstvo pa a posteriori neka prosudi da li predleži nenaplatnost. (Grossschmid, Kap. I., 58) Sr. kod § 953.

§ 923 v. kod § 922. U pogledu pomanjkanja tereta v. kod § 928. Navede li prodavac nepostojeća svojstva, dozvoljeno je raskinuć pogodbe zbog zavedenja u bludnju, v. kod §§ 871—2. Pokažu li se kakvi manjci, koji se izvana ne mogu opaziti, nije dozvoljeno raskinuć pogodbe, ako manjci utiču samo na vrednost, nego dolazi u obzir samo obaljenje cene (C. 5178/896). Proda li neko robu odredjenog svojstva »sa svog stovarišta«, a da je ne poseduje, to je stvar dictum a ne pro-

missum. On je dužan označenu robu nabaviti i liferovati (Grosschmid, Kap. I, 618).

§ 925. Ne postoji jemstvo za katar u ždrelu (C. 1375/887), niti ako konj grize ili se kopita (C. 1072/889), niti kod goveda za kroničnu plućnu tuberkulozu (C. 2553/895). Naprotiv postoji jemstvo za besnu vrtoglavicu kod konja, koja nastupi unutar 30 dana (C. 6886/893), a isto tako radi natekline žlezde (C. 856/894), — kod svinja za svaku prilepčivu bolest, a tako isto za vrbanac, ako se pojavi u roku od 8 dana (C. 5437/908), — kod ovaca radi crva u plućima ili jetrima (C. 3/896).

§ 926. Bolest može se dokazati ne samo očevidom, nego i svedocima, koji su opazili bolest unutar kritičnog roka (C. 6886/893), prema tome dozvoljen je svaki dokaz. O obaveštenju nema nikakvih propisa.

§ 927. Sr. kod § 926; na svaki način ovaj § važi.

§ 928. Ne bude li prodavac izričito preuzeo jemstvo, to ne odgovara za manjke, koji se izvana već mogu opaziti (C. 5/900). U pravilu se predmeva, da uknjiženi dugovi nisu preuzeti; ali sudija može po niskoj kupovini da zaključi, da je kupac preuzeo dugove (sr. Grosschmid, Kap. I, 605 i kod § 922); nije li kupac stvar već preuzeo ovlašten je da pridržati deo kupovine, koji dotiče za brisanje tereta, bude li naprotiv već u posedu kupljene stvari, ovlašten je, da taj iznos položi kod suda (Plenarna rešitba Kurije br. 39). Razlog jemstva leži u tome, da otudjivač mora da pozna manjke; predleži li pak ta predmeva i kod sticatelja (na pr. stekne li neko udio svog sudrugara), to jemstvo gubi temelj (Grosschmid, Kap. I, 67). Do isplate kupovine kupac, u koliko je u posedu, dužan je da naknadi prodavcu otpale ekvivalentne kamate (cit. delo 252). Bude li neko dobro prodano izričito prosto od tereta, to prodavac jamči i za patronatske dužnosti (realne terete), u koliko ove budu likvidne. Kupac pak ne može da traži unapred osiguranje, jer je opseg dužnosti iz patronata neodređen, nego samo onda, ako se je prodavac obvezao na brisanje patronatskih dužnosti (Vrh. Sudište Rv. 67/921).

§ 929. Jemstvo se ne može tražiti, ako je isto ugovorom bilo isključeno ili ako se od istog odustalo (C. 308/909). Ovaj § važi i za fizičke nedostatke ex ratione juris, što proizlazi iz § 928 (Grosschmid Kap. I, 745).

§ 930 sr. kod § 923.

§ 931 C. 946/906 slaže se s drugom rečenicom. O pozivu u parnicu v. §§ 89—93 GP.

§ 932. V. C. 5178/896 kod § 923, zatim § 348 trg. zak. Ovdje opaža Grossschmid (Kap. I, 741), da se naknada zbog neizvršenja radi nedostataka ugovora ne može tražiti, nego izmakla korist, te nadoknada negativne štete, na pr. troškove ili naknadu štete, koju je prouzrokovala slaba roba, tako isto Schwarz (novije privatnopravne rasprave, str. 252), te naglašuje (cit. delo str. 35), da je kod redhibicije uostalom svaka stranka dužna na povratu na taj način, da prodavac povratu cenu s kamatima, a kupac izda robu s plodovima; praksa međutim kompenzira upotrebu robe (korisne životinje) s kamatima, čemu Schwarz prigovora osobito kod plodova, i to u konkretnom slučaju kad se radi o do povratu oždrebljenom ždrebetu. Po Grossschmidu (cit. delo 140) ne pomaže ništa to, što je kupac bio vlasnikom kobile sa ždrebetom, — on mora da ustupi prodavcu u celosti vlasništvo i pri tom ždrebe nije nikakav plod nego priraštaj.

§ 932 a). Novela glasi: »Za pravnog spora o ukinuću ugovora radi mane marvinčeta sud se na predlog jedne stranke, čim ne bude više potrebno pregledavanje privremenom odredbom narediti da se životinja sudski proda i da se utržak u sud položi.« — Ne bude li roba upotrebljena, kupac ima da traži da se ista javno proda (C. 866/894).

§ 933 manjka. Rokovi, koji se razlikuju od opšteg roka zastare, spomenuti su u posebnim zakonima, kao na pr. u trg. zak. ili u pogledu šteta iz željezničkog prometa (v. kod § 1306).

§§ 934—935 ne važe. Ugarsko privatno pravo ne poznaje povredu preko polovice (laesio enormis) (Kas. Sud N. Sad, G. 72/923).

§ 935. Takav je uglavak samo onda valjan, ako su određeni svi bitni delovi ugovora (C. 3231/874). U izvršivanju ugovora cdrazuje se ispunjenje. Ne mora biti određeno stanovito vreme (v. kod § 884). Izvršenju nije po zakonu određen rok. Po isteku dužeg vremena utrnjuje uglavak, ako se je međuvremeno bitno izmenio srazmer uzajamnih interesa (Vrh. Sudište Rv. III, 310/921). Ne podigne li dužnik zajam nakon

pactum de mutuo dando, ostaje obvezan da plati kamate (Grosschmid, Kap. I. 789). V. kod § 983.

§ 937. Odrećenje predleži samo onda, ako je isto izričito bilo izraženo ili ako se po nekom činu daje nedvoumno zaključiti (C. 541/901). Izjava o odreknuću ima se uvek restriktivno tumačiti (C. 2534/893).

§ 938. Obeležje darovanja je namera darovatelja da obogati obdarenoga (C. 2029/909). Bude li neka stvar prepuštena za nisku naplatu to u višku predstavlja darovanje. (Debrecin. tabla 109/905. Predaja imetka za obvezu izdržavanja samo je onda darovanje, ako imetak stoji u nerazmeru prema vrednosti izdržavanja (C. 197/897); umre li darovatelj iza kratkog vremena, to predleži malena naplata i ugovor se ima smatrati darovanjem (C. 5771/911) U pogledu ugovora sklopljenog između oca i sina, pravna je pretpostavka, da u ugovoru označena kupovna cena služi samo za prikrivanje toga, što je pravni posao sklopljen bez naplate. Prema tome ovakav ugovor ima se smatrati darovnim ugovorom sve dotle, dok kupac ne dokaže, da je u ugovoru označena cena stvarno isplaćena, odnosno da vrednost primljene obveze izdržavanja, koja zamenjuje kupovnu cenu, znatno prelazi prihod iz predatih nekretnina (Kas. Sud N. Sad. G. 32/925). Kod ugovora sklopljenog između stranaka, koje žive u nebračnom odnošaju, ženu tereti dokazivanje toga da je kupovnu cenu isplatila, jer inače se smatra, da je sklopljen pravni posao: ugovor o darovanju. (Kas. Sud N. Sad. G. 217/923). Često nije a priori jasno obeležje darovanja; v. Grosschmida kod §§ 922—953.

§ 939 važi. Darovanje je ugovor i pretpostavlja prihvata od strane obdarenoga (C. 22/901). Nevažno je prethodno odreknuće opoziva darovanja ili ovlasti razbaštinjenja (Grosschmid. Kap. I. 150).

§§ 940—941. Jedino namena bez pravovaljane obveze je darovanje (C. 665/888). Obilata naplata izvršenog posla nije darovanje (C. 337/903). (Ne mora da predleži pravo na tužbu, jer ispunjenje naturalis obligatio nije darovanje). — Ima se pretpostaviti nenaplatnost, ako bude primljeno i othranjeno u kući tuđe dete (C. 424/900). U pomanjkanju utanačenja priženjeni zet, koji se prehranjuje u kući tasta nema prava na naplatu uloženog rada (C. 291/905). Isto vredi i za sina, koji radi i hrani se u kući očevoj. Sr. kod § 953. Po Grosschmidu

(Kap. I. 52) pogodba u slučaju § 941 može biti smatrana napolatnom samo medju strankama, ali ne prema verovničima onoga, koji se na darovanje obvezuje; iznimka je bračna nagrada, v. kod § 1232. Kada muž za vreme postojanja braka kupi kakvu nekretninu, te celu kupovinu iz svojih sredstava isplati, a nekretninu od predjašnjih vlasnika neposredno na sebe i svoju ženu kao sakupca grunтовno prepíše, tada predmet darovanja nije sama nekretnina, već dati novac, uložen u kupovinu nekretnine (Kas. Sud N. Sad G. 141/921).

§ 942. Sr. kod § 938. Mora li obdareni da obdari nekog trećeg, kad naimе obe namene predstavljaju samo darove a nalog deli darovanja, to onaj treći obdareni mora da dozvoli srazmjerno umanjeње, ako je prvi obdareni evikcijom možda izgubio deo darovanja jer ovaj ne snosi pogibelj (Groschmidt Kap. I. 104); ovo se prema okolnostima ima i onda primeniti, ako se sam darovatelj ima da obdari, naimе ako već od iskona ne predleži nikakav posao, nego namera obdarenja. Uz nalog obdareni (legatum inter vivos) može se osloboditi naloga tim, da prepusti dar prema facultas alternativa passiva onom, koji se ima dalje obdariti, (l. c.).

§ 943. Darovanje daje pravo na tužbu i bez predaje stvari i bez pismene isprave (C. 281/906). Sr. kod § 1217. Naprotiv obećanje darovanja dakle ne pogodba može se nia kad opozvati (C. 3255/899). Bude li obećanje prihvaćeno, isto se može utužiti, jer tu predleži pogodba (C. 2761/913). Pod otuđivanjem ima se razumeti ne samo kupoprodaja, već svi oni pravni poslovi, usled kojih se pravo vlasništva — kao i kod darovanja, — prenosi na drugoga. Naredba br. 4420/1918 M. P. dakle ima se primeniti i na darovanje, u koliko je predmet poklona nekretnina (Kas. Sud N. Sad G. 1/923). Naredbu br. 4420 od 8. X. 1918. v. kod § 1053.

§ 944. prva rečenica važi, druga ne važi.

§ 945 važi.

§ 946 važi, sr. kod § 943.

§ 947 manjka; v. opoziv zbog neblagodarnosti C. 2635 ex 904 kod § 948.

§ 948. Darovatelj i njegovi potomci — naslednici mogu opozvati darovanje zbog grube nezahvalnosti (C. 9389/884). Opoziv je dozvoljen zbog krivične prijave (C. 3450/889), zbog zlostave (C. 5334/878), zbog uskrate nužne prehrane pri nuždi

darovatelja (2685/904), zbog uskrate izdržavanja i odevanja oca-darovatelja (C. 7301/903). Za povlačenje poklona dovoljnim uzrokom služi to delo obdarenog deteta, što prema svom ocu, darodavcu nije ispunjavalo ugovorom primljene obveze u pogledu izdržavanja odnosno, što se o izdržavanju svoga oca uopšte nije brinulo (Kas. Kud N. Sad G. 32/925). U odnošaju dece prema roditeljima razlozi razbaštinjenja važe kao merilo za opoziv (Grosschmid Kap. I, 105). U smislu § 89 zakona o bračnom pravu, darovni ugovor u korist krivom proglašene darovane stranke, gubi obveznu snagu prema darodavcu, usled čega ovaj može tražiti povratak darovanja (Kas. Sud N. Sad G. 53/923).

§ 949. Naslednicima pripada pravo opoziva (C. 2685 ex 904). Oproštenje ukida pravo opoziva i u pogledu predjašnjih povreda (C. 4207/907). V. Grosschmida kod § 1229; otudji li neblagodarnik medjuvremeno predmet darovanja, darovatelju pristoji pravo napadanja protiv nepoštenog trećeg lica (Grosschmid Kap. I, 143). Sr. Grosschmida kod § 1266.

§ 950 manjka, ali povredjeni se može u tom slučaju smatrati verovnikom.

§ 951. V. kod § 784—5.

§ 952 važi (C. 6093/883).

§ 953, prva rečenica važi po C. 671/937, VIII, ali s tim, da po obdarenom obdareni isto tako jamči, v. Grosschmida kod § 941; jamstvo obdarenog ne proteže se samo na glavno potraživanje iz vremena darovanja, nego i na pripatke (Debrec. Tabla 2/906). — Druga rečenica važi uz pretpostavku, da se kod otudjivanja medju srodnicima predmeva namera za uskratu verovnika (C. 658/906). Obdareni jamči i onda, ako u vreme darovanja nije bilo još dospelo potraživanje verovnikovo (C. 336/901). Pre presudjenja darovatelja obdareni se ne može vezati na jamstvo (C. 367/902). — da se utuži obdareni dovoljan je dokaz, da u vreme darovanja nije bilo nikakvog ili jako neznatnog pokrića (C. 132/901). V. Grosschmida kod § 938, dotično §§ 922 i 941. Ima naime pogodaba, koje se samo donekle imaju smatrati darovanjem, naime obzirom na jamstvo ili prema trećima: na pr. § 65 steč. reda i §§ 20 i 113. Z. Cl. XX/1877 (Grosschmid Kap. I, 49). Sr. i rešitbe kod § 1229.

§ 954, prva rečenica v. C. 4082/910 kod § 785. — Druga rečenica manjka, sr. kod § 947.

§ 955. Pogodbe, koje se odnose na izdržavanje su obostrano osobne prirode i ne mogu se prenositi bez pristanka druge stranke (C. 722/903).

§ 956. Darovanje za slučaj smrti ima se smatrati darovanjem među živima, ako se među živima ispuni (C. 7111 ex 892); ili ako se prenese darovana nekretnina (ma i pod pridržajem doživotnog prava plodouživanja), pa je prema tomu opoziv isključen (C. 7497/902), osim u slučaju neblagodarnosti.

§ 957. Ostava ili amanet je takav ugovor, kojim ko tuđu stvar primi tako, da je samo čuva bez upotrebe nepovredimo. (Apel. Sud N. Sad G. 151/920). Prema okolnostima ne mora da usledi primiće, dovoljna je predaja, u koliko je depozitar za istu znao, ili je bilo uopšte ustanove za pohranu na pr. garderoba, (C. 1454/876), isto tako u pogledu gostioničara C. 9143/890. — Naprotiv C. 887/888 je rešila kavanara, kad predmet pohrane nije bio predan jednom od njegovih namještenika.

§ 958 važi. V. kod § 957.

§§ 959—960 važe.

§ 961 važi. Ostavljač ima da dokaže predjašnje bolje stanje stvari (C. 89/898).

§§ 962—963 važe. § 962 priznaje Frank (Grosschmid, Kap. I, 788). Kad tuženik, koji primi neku stvar, te tvrdi, da je istu stvar na određeno vreme primio, i da to vreme još nije isteklo dužan je tu svoju tvrdnju dokazati, jer u protivnom slučaju je tužitelj vlastan tražiti izdavanje svoje vlastite stvari i to ma u koje doba (Apel. Sud N. Sad, G. 151/920).

§ 964 važi. Čuvar ne odgovara za višu silu ili slučaj, ali mora da dokaže dužno staranje (C. 4689/899). Gostioničar-hoteller osim slučaja vis majora odgovara za svaku štetu u stvarima putnika primljenog u gostionu. Ova odgovornost prestaje onđ, ako gostioničar dokaže, da je štetu prouzrokovao sam gost, svojom nepažnjom ili da je šteta nanešena usled mana i nedostataka same stvari. Rekviriranje, kao jedan administrativni čin, koji se u javnom interesu reguliše izdavanjem prostorija za stanove, na ovu pravnu odgovornost gostioničara ne utiče (Kas. Sud N. Sad G. 175/921).

§ 965 važi; osobito u slučaju ako čuvar preda stvar nekom trećem na čuvanje (Grosschmid, Kap. I. 814).

§ 956 važi za slučaj, da čuvar ne pruži dokaz da ništa ne manjka C. 1405/870. Dokaže li čuvar da je pečat slučajno (usled vatre) uništen, to ostavljač ima da dokaže, da su unutra zbilja bile stvari, za koje on to tvrdi. (Zlinszky str. 716).

§ 967 važi bez zadnje rečenice. — Prvu rečenicu sadrži Budimp. tabla 184/911.

§ 968. Slučajeve sekvestra normira u §§ 245—253 ovršnog zakona, u ostavinskim predmetima §§ 10, 14—16, § 90 do 93, Z. Čl. XVI/894, u tutorskim predmetima §§ 5—9 Z. Čl. VI/885 — poslednje mesto upućuje u pogledu pravnih odnosa sekvestra na Z. Čl. XX/1877.

§ 969 važi. (Zlinszky str. 715).

§ 970, Prva rečenica novele: »Gostioničari, koji daju konak strancima jamče kao čuvari za stvari spremljene od gosti, što su ih primili ako ne dokažu, da šteta nije prouzrokovana niti od njih niti od koga između njihove čeljadi niti od tuđih osoba, što dolaze u kuću« važi prema rešitbama kod § 957. Ostalo manjka. Sr. kod § 970 a).

§ 970a) novela glasi: »Otklanjanje jamčenja pribitim oglasom nema pravnog učinka. Za dragocenosti, novce i vrednosne papire jamči gostioničar samo do iznosa od 1000 Kr., već ako je te stvari preuzeo za čuvanje, znajući za njihovu kakvoću ili ako je štetu skrivio on sam ili njegova čeljad«. — Jamstvo otpada, ako predaja nije pravilno usledila, n. pr. dragocenosti budu spremljene u kovčeg i predane čuvaru bez da je na to bio upozoren (C. 61/905), isto tako zbog vis major ili zbog prirodnog svojstva stvari ili zbog krivnje oštećenikove ili njegovih nameštenika (Lalošević-Lanyi I, 447).

§ 970 b) manjka.

§ 970 c) novela glasi: »Osobe koje su naznačene u § 970 imaju pravo pridržati spremljene stvari zbog osiguranja svojih tražbina, što proizlazi iz davanja konaka i opskrbe i svojih troškova za goste«. — važi, v. I. zač. § 57 steč. reda.

§ 971 važi. Naruč ili posluga pak biva takvim ugovorom, kojim ko nepotrošnu stvar na poslugu uzme tako, da je na opredeljeno vreme bez svake plate ili nagrade vrati (Apel. Sud N. Sad 9151/920). I potrošne stvari mogu se posu-

čiti s tim, da budu upotrebljene a da se ne potroše, u tom slučaju predleži posudna pogodba (C. 440/898).

§§ 972—979 važe. (Zlinszky str. 667—8). Grossschmid (Kap. I. 788) pak protivi se § 976, — a potvrđuje § 979 (cit. delo, 634), a i ne priznaje neograničeno jamstvo (sr. kod § 1293), — granice da bi se imale prosuditi (712).

§ 980 ne važi, sr. kod § 426 trg. zak. Preuzeće nadjene stvari mora se pridržati radi odštete, a isto tako (oštećena) stvar nakon naknade pripada oštećeniku zbog cessio juris po opštim ustanovama (Grossschmid Kap. I. 760).

§ 981 važi (Zlinszky str. 668).

§ 982 važi s tim, da nema ograničenog roka za podizanje tužbe; posudovnik pri povratu stvari mora da izda i ploveru, u koliko isti ne potpadaju pod upotrebu (Zlinszky str. 568).

§ 983 važi (C. 5124/897). ali se ovde ne podrazumevaju potrošne nego zamenjive stvari. Po istoj rešitbi uglavak o zajmu opravdava zahtev na naknadu štete u slučaju da zajam bude uskraćen. — Isto tako ako zajmoprimac odbije primiti, zajmodavac ima pravo na naknadu štete (C. 740/905). V. Grossschmida kod § 936.

§ 984 v. kod § 983.

§ 985. Ova razlikovanja ne dolaze u praksi, na svaki način postoji zajam u efektima v. kod §§ 990—991.

§§ 986—987 važe; u stranoj valuti prouzročena šteta ima se u toj valuti naknaditi (Grossschmid Kap. I. 677).

§§ 988—989 manjkaju.

§§ 990—991 sr. kod § 989. Pozajmljeni efekti imaju se povratiti u pozajmljenoj valuti, a ako to nije više moguće, ima da se vrednost naknade po kursu na dan dospelosti (C. 1739/896). I kod ostalih zamenjivih stvari zajmodavac može da traži naknadu vrednosti prema vremenu dospelosti (C. 4621 ex 874).

§ 992 važi, sr. kod §§ 990—991. Po općoj sudskoj praksi na interes ne pripada kamata (Apel Sud N. Sad 885/920).

§§ 993—1000. Po Z. Čl. XXXV/1895 određena je bila visina ugovorenih kamata sa 6%, te ovi važe, ako je dužnik u zadocu'enju (§ 1.) na dužnosti plaćanja kamata po tutoru, ustanovljenoj § 103. Z. Čl. XX/1877 (t. j. 8%) ne odnosi se ovaj zakon (§ 3.). — Po Z. Čl. XXXVI/1895 snižena je zakonska

stopa kamata od 6% na 5% (§ 1.), a za menična potraživanja estavljena je stopa od 6% (§ 3.). —

Z. Čl. VIII/1877, § 4: »Sudija ne može da dosudi više kamate od 8%. Ovo važi i za slučaj, da su v.ši kamati ugovoreni bili i u sudskom poravnanju«. — § 5: »Ugovoreni i plaćeni kamati, koji prelaze visinu cvim zakonom ustanovljenu, ne mogu se natrag petraživati.

U buduće pak ne smiju se unapred odbiti kamati, ustanovljeni na preko pola godine kod zajma, ustanovljenog na preko pola godine, za vreme od preko pola godine: kod zajma po uspostavljenoj stopi ugovoreni i za bilo koje vreme unapred odbiti kamati imaju se smatrati otrgnutim od glavnice«. § 9: »Odredbe ovog zakona ne mogu se primeniti: a) na menična potraživanja; b) na potraživanja protokoliranih trgovaca iz međjusobnih trgovačkih poslova«.

Z. Čl. XXXI/1868, § 3: »Na dospele kamate pripadaju kamati samo onda, ako su bili izričito ustanovljeni ili ako se dospeli kamati utuže, u poslednjem slučaju računaju se od dana podnešenja tužbe«.

Z. Čl. VIII/1877, § 1.: »Javni beležnik ne sme javnu ispravu da sačini ni privatnu da providi svojstvom javne, u kojima je ugovoreno više od 8% kamata.

Ovom suprotna isprava nema snage javne dotično javno-beležničke isprave«.

§ 2: »Pod kamatima ne podrazumevaju se samo nuzobveze plative u novcu, nego i stvari i koristi, na koje se dužnik obvezao na korist verovnika osim isplate dotično povrate glavnice.

U svim slučajevima, u kojima ovaj zakon ustanovljuje najveći iznos kamata, koji se mogu petraživati od dužnika, ima se u iste uračunati ugovorena kazna, provizija, iznos naplate i svakovrsna nuzobveza«.

§ 3: »Ne može se odrediti prebeležba ili uknjižba založnog prava za osiguranje kamata preko 8%.

Sudija može odrediti uknjižbu ili prebeležbu nuzobveza, utanačenih po strankama u jednom određenem iznosu, ali ne percentualno označenih, samo uz klauzulu koja se ima u grunt, knjige uvesti, po kojoj ukupne nuzobveze ne smiju nadvisiti 8 posto glavnice«.

§ 6: »Ako je u tekstu isprave o zajmu osigurana isplata svote, koja premašuje primljeno, sudija ima da ustanovi samo onaj iznos glavnice koji je bio priznat kao primljen.

Na kamate tako ustanovljenog iznosa glavnice imaju se primeniti ustanove ovog zakona, koje se odnose na kamate. I uknjižba i prebeležba mogu da se provedu samo na kao primljenu priznatu glavicu i na kamate koji su na nju po ovom zakonu dozvoljeni.

§ 7: »Ostaju i dalje na snazi ovim zakonom nedirnete odredbe Z. Čl. XXXI/1868 i sledeća odredba § 2 zak. Čl. XXXI/1868: »Ne predleži li o kom zajmu pismeni ugovor ili predleži li, ali u njemu budu ugovoreni kamati samo općenito bez brojčano ustanovljenog iznosa ili kamatne stope, tako isto u slučaju da kamati ne budu ugovorno ustanovljeni, ali po zakonu pripadaju: godišnji kamati iznose 6% glavnice, koja se ima platiti, a tako isto ostaju na snazi ustanove Z. Čl. XXXI ex 1868, koje ovaj zakon ne dodiruje«.

Z. Čl. XXV/1883 § 21: »Ostaju na snazi odredbe Z. Čl. VIII/1877. koje ovaj zakon ne dodiruje. § 4. istog Z. Čl. popunja se tim, da sudija ne može ni odrediti ni provesti ovrhu radi osiguranja ili naplate 8% premašujućih kamata«.

Ne bude li određeno vreme dospelosti, potraživanje se može oživotvoriti ma kad, ali kamati pripadaju samo od predaje tužbe (C. 120/901). U pomanjkanju osobitih utanačenja nemaju se platiti nikakvi kamati na pripatke (C. 9090/890). V. kod § 1333.

§ 1001 manika.

§ 1002 važi.

§ 1003. Takove odredbe sadrže sledeća zakonska mesta: § 56 javnobeležničkog reda: »Javni beležnik ne sme da uskratiti uredovanje, ako isto spada u njegov delokrug, svedjedno da li to traži od njega koja stranka ili mu sud dađe nalog. Iznimke određuje zakon (v. kod § 595).

U slučaju uskrate javni beležnik mora na želju stranke da označi u pismenom očitovanju razlog uskrate. Stranka sa predočenjem ove isprave može se žaliti nadležnom okružnom sudu.

Okružni sud odlučuje u toj stvari konačno«.

§ 41 advokat, reda: »Advokat se bez odvlače mora da izjasni o prihvatu ili otklonu ponudjene mu punomoći«.

Advokat je ovlašten izuzev slučaja označenog u § 28 (t. j. obligatnog zastupanja siromašne stranke) da otkloni zastupanje stranke, koja to od njega traži, i da otkáže prihvaćeno zastupanje.

Otkazni rok je 30 dana računajući od obaveštenja zastupane stranke, do tada mora advokat da verno zastupa i da čuva stranku od svake štete.

§ 50 advokat. reda: »Advokat je dužan da zastupa pred sudom i stranke bez sredstava.

Zastupanje može da uskrati samo onda: a) ako je protustranka s njim u srodstvu do četvrtoga a u tazbini do drugog stepena, njegov štićenik ili hranjenik ili je s njim u najmovnom odnošaju; b) ako je posredno ili neposredno interesiran; c) ako već zastupa protustranku u kojoj drugoj stvari; d) ako se parnica ima da pokrene kod suda, koji je izvan njegova sedišta; e) ako je i onako preopterećen takvim zastupanjem.

Troškovi mu pripadaju samo onda, ako protustranka bude presudjena na naknadu troškova i ako zastupana stranka postane imućna.

§ 51 advokat. reda: »Odredi li sud u kojoj tekućoj parnici kog advokata za staratelja, on mora da primi zastupanje, izuzev slučajeva, označenih u t. a)–e) predliučeg §.

O dužnosti primiti se za tutora v. §§ 48–52 z. čl. XX ex 1877.

§ 1004 važi, pravilom služi nenaplatnost (C. 1021/889).

§§ 1005–1007 važe. U pogledu forme punomoći među bračnim drugovima v. kod § 1217. — § 62 advokat. reda: »Po advokatskoj punomoći advokat je ovlašten, da preduzme sve čine, koji su u vezi sa redovitim vođenjem i konačnim dovršenjem poverene mu stvari; sve što advokat izvrši, napiše ili usmeno izjavi, važi prema trećem kao da je sama stranka izvršila osim ako prisutna stranka tomu odmah proturekne.

Svaka advokatska punomoć istovremeno daje ovlašćenje: a) utuženu novčanu svotu podignuti i potvrditi; b) opunomoćiti zamenika; c) ponuditi, uzvratiti i prihvatiti prisegu ili složiti se s prisegom protustranke.

Hoće li stranka da ograniči punomoć advokata, ima da to osobito označi u punomoći. V. i kod § 1008.

Punomoć može da bude i vremenito ograničena, ali posluži li se opunomoćitelj uspehom opunomoćenika, usledilom u

tom vremenu, mora da ga nagradi u smislu ugovora (C. 72 ex 907). Sr. i C. 2243/910 kod § 1020.

O advokatskim punomoćima v. §§ 102—104 GP.

§ 1008. — V. kod §§ 1005—7. Osebite punomoći propisane su za poljoprivredne činovnike prema § 2 Z. Čl. XXVII ex 900 (v. kod § 1029), zatim za vođenje brakorazvodne parnice (§ 643 GP.) i za napadanje zakonitosti poroda (§ 698 GP.).

§ 1009 važi. Drugu rečenicu sadrži C. 618/905. Bude li punomoć prekoračena, opunomoćitelj može uskratiti izvršenje pogodbe i otkloniti je (C. 1225/888). V. i kod § 1016.

§ 1010 važi (Lalošević-Lanyi I. 503). v. i § 62 advokat. reda kod §§ 1005—7.

§§ 1011—1012 važe (Zlinszky, str. 722).

§ 1013, prva rečenica važi (C. 1201/899). — druga rečenica važi (C. 293/906) s tim, da opunomoćitelj može da otkloni pogodbu. Treća rečenica ne važi.

§ 1014 važi (Zlinszky, str. 722). § 54 advokatskog reda: »Od zastupane stranke advokat može da potražuje osim naknade za poverenu mu stvar izvršenih izdataka u gotovom i za izgubljeno vreme još i primereni honorar, a tako isto i predujam za pokriće istih.

Honorar i naknada gubitka vremena može se ustanoviti slobodnom pogodbom.

Za valjanost prethodnog utanačenja potrebna je isprava«. Sačinjenje isprave može se dokazati svedocima ili preslušanjem stranaka (C. 817/901).

§ 1015 manjka: opunomoćenik ima da traži od opunomoćitelja naknadu štete (Lalošević-Lanyi I. 503)

§ 1016 važi. (C. 1225/888). U pomanjkanju odobrenja opunomoćenik je prema trećemu obavezan na naknadu štete (C. 1340/905); samo nepošteni falsus procurator jamči za ispunjenje pogodbe, dok poštenu samo za štetu zbog quasi culpa in contrahendo, sr. i kod §§ 1301—3 (Grossschmid Kap. I. 637).

§ 1017 važi (C. 434/899)

§ 1018 važi (C. 129/901). V. 2 zač. § 95 GP.

§ 1019. manjka.

§ 1020 važi po Zlinszkom, str. 723; naprotiv Budimp. tabla nije priznala štetu pretrpljenu opozivom

Bude li advokat ugovorio, da mu u slučaju gubitka parnice pripadaju samo gotovj izdaci, to u slučaju opoziva

ima prava samo na naknadu izdataka (C. 1080/911). Delomičan uspeh ima se primereno nagraditi (C. 2243/910), sr. i C. 72 ex 907 kod §§ 1005—7. Doživotna punomoć je opoziva, ako neopozivost nije izričito bila ustanovljena (C. 9/902).

§ 1021 važi, sr. § 41 adv. reda kod § 1003.

§ 1022. — § 43 adv. reda: »U slučaju smrti stranke advokat mora, — ma da se njegova punomoć proteže i na naslednike, čim dozna za smrt stranke odmah da o tom izvesti poznate mu naslednike, sudove i vlasti, kod kojih su u tečaju stvari pokojnikove.

Po smrti opunomoćitelja do raspoložbe naslednika advokat mora da pripremi sve, što je potrebno za otklon pravnih šteta i za očuvanje interesa opunomoćiteljevih naslednika, ali se prema naslednicima može poslužiti pravom otkaza označenog u § 41 (v. kod § 1003). O prekidu parnice za slučaj smrti stranke v. § 465 i sl. GP.

§ 1023 manjka, ali bi imao da važi, jer prestala osoba ne može izvršiti nikakav pravni čin; per analogiam iz sledećeg: Punomoć za prihvatanje menične obveze prestaje smrću opunomoćitelja, jer on sam iza toga ne može prihvatiti takvu obvezu (C. 1552/905).

§ 1024, prva rečenica važi (C. 213/908). Po § 466 GP. ima se postupak — u ko'iko stečajni red drugačije ne određuje — prekinuti, te počiva za trajanja stečaja. — Druga rečenica ne važi (Zlinszky str. 724). Prezaduženik ne gubi ni očinsku vlast ni pravo upravljanja sa imovinom svog malodobnog deteta (Budimp. tabla 525/87).

§§ 1025—1026 važe (Zlinszky str. 724), sr. § 41 advok. reda kod § 1003.

§§ 1027—1028 v. §§ 37—52 trg. zak.

§ 1029 važi. Gledom na prvu rečenicu: opunomoćenik, koji preda stvar na popravak, u pomanjkanju inake raspoložbe vlasnika ovlašćen je, da preuzme stvar popravljenju (C. 32 ex 901). Gledom na drugu rečenicu: vođitelj vršaćeg posla ovlašćen je da preduzme sve, što je potrebno za dovršenje posla. (C. 618/905). Upravitelj gospodarstva ovlašćen je da kupuje na veru (C. 618/905). U pogledu činovnika na gospodarstvima § 2 Z. Čl. XXVII/900: »... ko je na nekom gospodarstvu namešten kao činovnik, ovlašćen je u pomanjkanju inih raspoložbi da preduzme pravne čine, koji su u vezi sa poslo-

vanjem kod takvog gospodarstva i nameštenja. Činovnik gospodarstva ovlašten je samo na osnovu osobite punomoći da namesti nekoga za činovnika, da proda produkte en gros ili unapred, te na pravne poslove, koji obzrom na vrednost predmeta ili na trajanje obveze ili iz drugih razloga stoje izvan redovnog poslovanja gospodarstva.

Raspoložba posednika, po kojoj se ograničuje gore naveden delokrug činovnika gospodarstva, valjana je prema trećem samo onda, ako je ovaj za nju znao ili morao znati. O zastupanju činovnika gospodarstva kod suda v. § 95 GP.

§ 1030. V. §§ 47—8 trg. zak.

§ 1031 manjka, sr. kod § 1030.

§§ 1032—1033 važe, ipak se žena ima smatrati opuno-moćenom muža gedom na nabavke, koje se odnose na kućanstvo (C. 513/901).

§ 1034 važi, dotične odredbe v. na odgovarajućim mestima, zatim § 95 GP.

§§ 1035—1038. Poslovodstvo bez naloga dozvoljeno je u slučaju nužde, zatim ako se radi o izvršenju na koje je obvezan vlasnik, — vlasnik se ima bez odvlake izvestiti, poslovodja ima prava na naknadu uložena, ako je vlasnik došao do pretežne koristi ili ako je poslovodstvo odobrio (C. 152/910). Ko za drugoga plati ima da traži naknadu (C. 2794/892). Prenos lešine iz inostranstva nije potreban, prema tomu ne pripada nikakva naknada za u to uloženo (C. 2447/85). Više poslovodja jamče solidarno (C. 633/899). Poslovodja, koji naknadi štetu, ulazi u prava (cessio legis) obogaćenog vlasnika (Groschmid, Kap. I. 764) dotično — u koliko je solidaran dužnik — ima prava regresa protiv ostalih sudužnika (763).

§ 1039 važi; ipak poslovodja može da propusti delovanje ako iz toga ne nastupi nikakva šteta (Košička tabla 65/898) ili ako vlasnik nije o njegovom poslovodstvu imao nikakova znanja (Košička tabla 7/898).

§ 1040 važi (Ziinszky, str. 737), sr. rešitbu seged. table 13/906 kod § 1042.

§ 1041 manjka.

§ 1042 važi. Ko plati za drugoga, ima prava na naknadu i ako je platio bez naloga ili protiv volje dužnika (Seged. tabla 13/906). Plati li ko porez za drugoga, njegovo potraživanje naknade ne zastaruje za 5 godina, nego nakon opšteg roka za-

stare (Plenarna rešitba Kurije br. 70). Ko bez naloga neguje bolesnika, može potraživati naknadu uloženoga i onda, ako je bio rod bolesnika, osim ako se u datom slučaju ima predmetovati darovanje (C. 3052/912). Protivna rešitba: Bliski rođjaci mogu tražiti samo onda nagradu za negovanje, ako je nagrada unapred ugovorena (Kas. Sud N. Sad G. 234/92).

§ 1043 važi samo u toliko, u koliko su se drugi obogatili žrtvom, jer bi i bez toga vlasnik bio tako postupao u svom vlastitom interesu (C. 773/902). Sr. kod § 1306 a).

§ 1044 važi.

§§ 1045—1052. Na promienu imaju se primeniti odredbe kupoprodaje i svaka stranka ima se istovremeno smatrati kupcem i prodavcem (C. 1686/891). Važi predmeva da se promenjene stvari imaju predati bez tereta, može se tražiti samo odtorećenje ali ne poništenje pogodbe (C. 7916/883). V. i kod § 1055. — § 1045 i prva rečenica § 1052 imaju se subsidijarno primeniti (Grosschmid Kap. Uvod). Druga rečenica § 1052 važi po analogiji C. 924/905, po kojoj prodavaoc nije dužan da prema utanačenju liferuje na veru, ako je kupac međuvremeno postao nesposoban za kredit. Za valjanost pogodbe kod promene nekretnina potrebna je pismena isprava v. Naredbu M. E. 4420 ex 918 kod § 1053.

§ 1053 važi (C. 4509/887): v. i C. 123/895 kod §§ 1061—2. Za nekretnine potrebna je pismena isprava prema naredbi M. E. 4420 od 8. oktobra 1918., koja u izvodu glasi: § 1.: »Za valjanost pravnog posla kojim se otudjuje nekretnina potrebno je da se o pravnom poslu istavi pismena isprava.

Ovo isto vredi za prethodni sporazum koji prethodi sklapanju pogodbe.

Propis 1. i 2. začela ne proteže se na pravne poslove sklopljene pre stupanja u život ove uredbe, ako je do dana stupanja u život ove uredbe:

1. pravni posao već prijavljen na nadležnom mestu radi zadobivanja potrebnog odobrenja, radi odredjenja imovinsko-prenosne pristojbe ili radi sprovođjanja promene u osobi posjednika kod poslova zemljišnog katastra ili

2. otudjenu nekretninu ugovorna stranka uzela u posed ili

3. pokrenula parnicu radi ispunjenja pravnog posla sklopljenog navodno usmenim putem.

Obzirom na to, da li su za valjanost pravnog posla, kojim se otudje pokretnina, potrebni kakvi drugi zahtevi, naročito u kojim slučajevima je potrebno odobrenje vlasti, merodavni su pravni propisi koji su na snazi.

(Dalje izostavljeno, jer se odnosi na drugo). Naredba M. E. 4420/1918 važi (Apel. Sud N. Sad G. 240/92). Kas. Sud N. Sad G. 13/921, G. 138/923. O kupoprodaji između oca i sina v. rešitbu Kas. Suda N. Sad br. G. 32/925 a između suložnika G. 217/923, obe kod § 938. Ona stranka, koja je znala za nedozvoljenost kupa odnosno prodaje, ne može tražiti natrag ono, što je na nedozvoljenu stvar dala, nego ima da sebi pripiše posledice (Kas. Sud N. Sad G. 233/922).

§ 1054 važi.

§ 1055. Pretežni deo kupovnine mora da se sastoji u novcu, inače ne predleži kupoprodaja (C. 50/898). V. i § 338 trg. zakona. Po Lalošević-Lanyiu (I. 463) kupoprodaja predleži, ako najmanje bar polovica naplate sastoji u gotovom.

§§ 1056—1057. V. kod § 869. Kupoprodaja važi, ako je ustanovljenje cene prepušteno kojoj komisiji (C. 124/909), v. dalje kod § 869 i sr. per analogiam kod § 905. Grossschmid (Kap. I. 627) prihvata drugu rečenicu § 1057.

§ 1058 važi (Lalošević-Lanyi I. 463). Kada se tuženik time brani, da je kupovna cena manja, no što to tužitelj u svojoj tužbi navadja, te tako upravo poriče visinu tužiteljem tvrdjene kupovne cene odnosno poriče da je kupovna cena u većoj svoti utvrđjena, no što to tuženik tvrdi, tada je tužitelj dužan dokazati ovu veću kupovnu cenu (Apel. Sud N. Sad G. 109/920).

§ 1059, o tom važe odredbe zakona o suzbijanju skupocće životnih namirnica i nesavesne spekulacije. — Služb. Nov. br. 92. od 28. aprila 1922. godine. Za pijačnu cenu ima se smatrati ona, koju je nadležna vlast utvrdila kao maksimalnu cenu (Kas. Sud N. Sad G. 364/923).

§ 1060 ne važi, v. kod §§ 934, 935, 1056—1057.

§§ 1061—1062. Kupac može da odustane od pogodbe, ako kupljena stvar nema ugovorena svojstva (C. 173/902). Prodavac izvršava pogodbu u pogledu nekretnina privolom na uknjižbu u korist kupca; ima li se cena plaćati u obrocima, kupac ne mora da plati obroke, dok ne dobije privolu (C. 32 ex 900). Kupac stiče pravo vlasništva predajom pokretne

stvari (C. 123/895). Prodavac mora da preda prodanu stvar onde, gde se je ista nalazila u vreme kupnje — bude li pak označeno gde drugde kao mesto izvršenja on mora da je tamo donese (C. 36/900). Bude li na kupca već preneti uknjižba opterećene nekretnine, kupac je dužan da položi kod suda hipoteci odgovarajuću svotu, u koliko prodavac ne poda nikakovo osiguranje za hipoteku (C. 522/898). Dotle dok n'su brisani na nekretninu uknjiženi tereti, prodavac samo onda može tražiti isplatu kupovne cene, ako u sudski depozit stavi tražbine, koje terete dotičnu nekretninu. Ali ako je kupac već stupio u posed nekretnine, ni do obesterećenja ne može zahtevati kupovnu cenu, već je dužan staviti istu u sudski depozit; u protivnom slučaju kupac je dužan platiti interes na kupovnu cenu (Kas. Sud N. Sadu G. 190/924). Sr. kod § 928. Bude li površina prodane nekretnine manja od one označene u ugovoru, kupac može da odbije razliku (C. 19/903). Ispuni li jedna stranka pogodbu delimično, druga stranka ne može bez daljnjeg da odustane, nego najpre mora da traži potpuno ispunjenje (C. 647/901); ne plati li kupac ugovorenu cenu prodavac ne može da traži poništenje pogodbe, nego ispunjenje, naprotiv kupac može da traži ispravu pogodnu za uknjižbu samo onda, ako je on ispunio pogodbu (C. 381/907). Kada pri sklapanju kupoprodajnog ugovora prodavac izrično naglasi i kao bitni razrešujući uslov ugovora stavi to da kupac ima kupovninu na ugovoreni rok tačno i u gotovom novcu isplatiti, ugovor gubi pravnu važnost onda, kada kupac ne udovolji toj svojoj dužnosti, da kupovninu u ugovoreno vreme tačno isplati (Kas. Sud N. Sad G. 18/921).

Glede kupoprodaje kuća: kod ugovora kod kojih je predmet kupoprodaje kuća koja je zajednička svojina više lica, pravna je pretpostavka, da je sklopljeni pravni posao jedinstveni; onaj ko protivno tvrdi mora to i dokazati (Kas. Sud N. Sad G. 239/923).

§ 1063 važi. Općenito je dozvoljen pridržaj vlasništva do potpune isplate cene (C. 2292/891). — isto važi kod kupne nekretnina (C. 382/900). Prodavac, koji se posluži pridržajem, snosi pogibelj kao vlasnik, ma da se je kupac obvezao da će stvar osigurati »na vlastitu pogibelj« (C. 1324/905).

§ 1064. Prodavac snosi pogibelj dok stvar ne bude predana (C. 2977/883 i 101/901); a kod nekretnina dok ne privoli

na prenos uknjižbe (C. 6043/883). — U pogledu pogibelji sr. i kod § 1053. U slučajevima spora kamati zamenjuju koristi (C. 469/901). Gledom na pogibelj pre predaje količina određene množine ima se usporediti određenom predmetu kupa (Grosschmid Kap. I, 617).

§ 1065. — V. kod §§ 1275—1283.

§ 1066. — V. kod §§ 1061—1062.

§ 1067 važi u pogledu »priuzdržanja nazad kupiti stvar«, v. kod §§ 1083—5.

§ 1068 važi. Nazadna kupnja ne mora biti ugovorena u kupoprodajnoj pogodbi (C. 3016/908), — ona može biti ugovorena i u korist trećega (C. 1663/907); naprotiv u pogledu nekretnina v. kod § 1070. — V. i C. 469/901 kod § 1064. Ta pogodba da prodavcu pripada pravo otkupa samo onda ima važnosti, ako je shodno naredbi br. 4420/1918 M. Preds. stavljena na pismeno (odnosi se na nekretninu op. prev.) (Kas. Sud N. Sad G. 234/924).

§ 1059 važi.

§ 1070. Pravo nazadne kupnje nije ograničeno samo na nekretnosti. Bude li pak ugovorena nazadna kupnja nekretnine, to prema § 21 JCC. (v. kod §§ 321—2) dolaze do primene §§ 1068 i 1070 (ne noveliran), — prema tome pravo nazadne kupnje može biti uknjiženo samo u korist takvih lica, koja su kao vlasnici bila već uvedena u javnim knjigama (C. 6694/900) i to pravo ne može da se prenese ni nasleđstvom ni na koji drugi način (C. 4160/884). — Po § 63 grunt. reda pravo nazadne kupnje ne može biti uknjiženo nego samo zabeleženo; treći je na svaki način obvezan ad dandum uz naplatu kupovne cene (Grosschmid Kap. I, 512).

§ 1071 važi, ali sr. kod §§ 1068 i 1070.

§ 1072. Pravo prekupa može biti ugovoreno ne samo u korist prodavca, nego i trećeg lica (C. 732/913); te može biti ugovoreno odvojeno od kupnje, što više kupovna cena može biti unapred ustanovljena i ova se cena ima ponuditi kod vršenja ponude (C. 5330/912) — naprotiv izrekla je C. 10384/895 da pravo prekupa postoji samo onda, ako predstoji ponuda trećih lica, — ne može se ni pridržati sudska procena, dalje po ovoj rešitbi ne može se izvršiti pravo prekupa u slučaju nenaplatnog otuđenja,

§ 1073. prva rečenica važi (Lalošević-Lanyi I. 471), i druga rečenica važi v. § 21 JCC. kod §§ 321—2.

§ 1074 važi (Lalošević-Lanyi, I. 471), u pogledu pokretnih stvari sr. kod § 1070, a u pogledu nepokretnih kod § 1073.

§ 1075 manjka.

§ 1076. Po § 153 zač. c) ovrš. reda ima se edikt otuđenja zajedno sa dražbenim uslovima dostaviti svim onima, u čiju je korist neko stvarno pravo uknjiženo, prebeleženo, ili u pogledu kog je na ivici nešto zabeleženo. Po § 179 c) ima se dražba proglasiti nevaljanom, ako izostane potrebna dostava. —

§ 1077 važi prema Plan. Tab. 497 (Grosschmid, Kap. I. 815).

§ 1078, sr. kod § 1072.

§ 1079 važi, sr. kod § 1073.

§§ 1080—1082. Sr. §§ 359—361 trg. zak. U pogledu nekretnina manjka svaka odredba za ogledno vreme; prema tomu sudija ima da ga ustanovi. — Sr. i kod §§ 1083—5, osobito § 367 trg. zak.

§§ 1083—1085. Sr. §§ 364—7 trg. zak. U ostalom ovi §§ važe. U pogledu § 1085 Lalošević-Lanyi (I. 468) mišljenja je, da predjašnji kupac ima prednost pred novim; — potrebno je ustanovljenje roka (in diem addictio).

§§ 1086—1089. Sr. kod trg. zak. ustanove o punomoćtvu i komisionom poslu, jer osobitih ustanova nema. — Opunomoćenik trećeg lica može opciju tako izvršiti: bilo da označi svog opunomoćitelja ili sam poda (realis obligatio) obveznu izjavu (C. 157/904). Kod povrate koristi se imaju uzajamno povratiti (C. 328/900).

§ 1090 važi. »Cena« ne mora biti isplaćena u gotovom nego može sastojati iz drugih zamenjivih stvari. (C. 5605 ex 878). V. kod § 1103.

§ 1091. Predleži zakup, ako zakupac može iz predmeta ugovora da vuče plodove ili kakvu drugu korist (dakle i kupalište, šuma, hotel i t. d.). C. 39692/886 proglašila je zakupom uporabu kuće sa dozvolom točenja. Po glavnoj stvari ravna se, da li predleži zakup ili najam, a prema tomu i otkazni rok (C. 446/901).

§ 1092 važi, ali sr. kod §§ 1090 i 1103.

§ 1093 važi.

§ 1094 važi. Bude li utanačeno, da se nakon određenog vremena ima da plaća viša najamnine ili zakupnine, to ne predleži ni pogodba za potonje vreme ni produženje (C. 755 ex-905).

§ 1095 važi, v. § 21 JCC. Kod §§ 321—2, v. osim toga i kod § 1121—2. Uporaboprimalac može samo onda tražiti uknjižbu, ako se je uporabodavac na to obvezao (Grosschmid Kap. I, 511).

§ 1096 noveliran glasi: »Davaoci u najam i u zakup dužni su porabni predmet na svoj trošak predati i uzdržavati u takovom stanju da se može upotrebljavati, i ne mogu porabnika smetati u ugovorenom upotrebljavanju ili uživanju. Ako porabni predmet kod predaje ima takvih nedostataka ili ako za porabe bez krivnje porabnikove nastanu takvi nedostaci, da predmet ne valja za ugovorenu potrebu, oprošten je porabnik od plaćanja porabnine za vreme, dokle se predmet ne može upotrebljavati. Toga se oprost ne može kod oduzimanja nepokretnih stvari u najam unapred odreći. Zakupnik valja, da obične popravke gospodarskih zgrada sam namiri samo toliko, koliko se ti popravci mogu obaviti materijalom dobra i službama što ih on ima pravo zahtevati prema kakvoći dobra«. Prva rečenica važi. Uporabodavac dapače mora zgradu da popravi ako je neuporabiva, što može najmoprimalac da traži i posle preuzetja (C. 93/908). Druga rečenica važi (C. 86/897 i 230/902). Uporaboprimalac ne mera da stvar preuzme, pa onda tek da preduzme popravak na trošak i pogibelj uporabodavca (C. 755/906). Preduzme li uporaboprimalac takve izmene, koje škode svrsi stvari, onda je on odgovoran za štetu (C. 688/906); nastupi li izmena bez njegove krivnje, nastupa primereno sniženje uporabne cene (C. 693/904). Manjka li nešto od ugovorenog opsega, uporabodavac je — u koliko je postupio mala fide — odgovoran za štetu (C. 74/897). — Gledom na treću rečenicu: pogodba može unapred da isključi eventualno sniženje (C. 69/897).

§ 1096, II. začelo. Obične godišnje popravke ima da izvrši uporaboprimalac, dok veći popravci spadaju u dužnost uporabodavca (C. 7466/886), poslednji ima da snosi i trošak popravka po nevremenu prouzročenog kvara (C. 8009/873).

§ 1097. Sr.kod § 1096. Uporaboprimalac može da traži od uporabodavca popravak i u slučaju da ga ovaj ne preduzme,

izvršiti ga sam na njegov trošak i pogibelj (C. 7465/886). Po odredbi 3. zač. § 49. Z. Čl. LIV/ 1912 (na mesto § 222 ovršnog zakona) uporaboprimac ima da postupi, ako na popravak presudjeni uporabodavac isti ne izvrši t. j. on može — bez obzira na globu — tražiti dozvolu ovrhe zbog naknade protuvrednosti za rad, koji će on izvršiti. — Uporaboprincu imaju da se nadoknade i bez privole uporabodavca izvršena potrebna zidanja; uporaboprimac je ovlašten, da odstrani lake gradje bez oštećenja uporabne stvari, a uporabodavac je ovlašten da ih pridrži uz naplatu u to uložena. (C. 247/900). Bude li u dugoročnom ugovoru ustanovljeno, da se investicije nemaju da naknade, to naknadi nema mesta ako je ugovor krivicom zakupca ranije prestao (C. 66/905). Dvojbeno je, da li se ima dozvoliti očito obogaćenje. Poslednja rešitba ne može služiti pravilom.

§ 1098. U pogledu podnajma stana važi sada novi zakon o stanovima od 15. maja 1925., čiji § 8 glasi: »Zabranjuju se pazakupi celog stana kao i delova stana. Dopusća se pazakup samo jedne sobe zakupcima, koji stanuju stalno u mestu stanovanja. Ovo izdavanje u pazakup može zakupac učiniti samo sa pristankom vlasnika kuće, kojim.....«

Podzakup je u smislu § 1098 dozvoljen (C. 438/900). Povreda zabrane davanja u podzakup može imati za posledicu poništenje ugovora (C. 5691/903). Pridruži li se neko zakupniku kao drug, u tom ne predleži podzakup (C. 61/906). Ne predleži povreda zabrane davanja u podzakup ako zakupnik preda zakup drugomu za deo plodova, koji se imaju dobiti (sr. kod § 1103), u koliko ovaj podzakup usledi radi intenzivnije produkcije ili je to mesni običaj ili usledi usled položaja zemlje (C. 167/900).

§ 1099 ne važi. Terete uključivši i poreze snosi zakupnik samo onda, ako se je na to obvezao. Brojne rešitbe odnose se na tumačenje ovakvih obaveza obzirom na opseg: po C. 582/904 zakupnik, koji se obvezao na plaćanje poreza, mora da plati i dochodarski prirrez na temeljni porez. Kod opšte obveze zakupnik, prema plenarnoj rešitbi Kurije br. 57, mora da plati sve prereze. — zakupodavac može to od njega i naknadno da potražuje, dapače i posle povrate kaucije. Po plenarnoj rešitbi Kurije br. 71 ne može zakupnik, koji je preuzeo plaćanje poreza, činiti zakupodavca odgovornim za to,

što je ovaj u vreme popisivanja poreza propustio da prijavljuje hipoteku, koja bi podala pogodnost kod plaćanja poreza.

§ 1100. Merodavan je mesni običaj ili statuti municipija. Inače se po Lalošević-Lanyl-u (I, 474) zakupnina i najamnina plaćaju unatrag.

§ 1101. V. § 72 ovršnog zakona. Po I. začelu ovog § izvršitelj mora, da najmodavca izvesti u roku od 24 sata, po zapleni, ako su bile zaplenjene stvari, na koje on po zakonu ima pravo zalog. Ne bude li najmodavac sam preduzeo zaplenu ili ne bude li iz spisa razvidno njegovo pravo zalog, to on mora da kod dražbe pismeno ili usmeno prijavljuje svoje pravo prvenstva, u ovom poslednjem slučaju (naime kod usmene prijave op. prev.) izvršitelj sastavlja o tom zapisnik (§ 111 ovršnog zakona). Po § 112 ovršnog zakona najmodavac je dužan da broičano prijavljuje svoje potraživanje do početka dražbe ako se iznos ne vidi iz spisa, ma da je zakonsko pravo zalog bilo prebeleženo.

Zakonsko založno pravo proteže se na sve stvari, koje su imale osobe, koje zajedno s dužnikom stanuju, najmodavcu pristoji na iste pravo retencije (411/901). Najmodavac može da zapreči udaljenje stvari, koje imaju da pokriju njegovo potraživanje, on može da traži da se povrate natrag odalečene stvari i da mu podadu osiguranje oni, koji su sudelovali kod odalečivanja (C. 10384/904). Svrsishodnim iznašanjem stvari na vašarište ne ufrnjuje zakonsko založno pravo, prema tomu najmodavac ne može da takvo iznašanje spreči (C. 3473/905).

§ 1102 važi neno veliran (C. 2531/876 i 139/894), v. kod § 1121.

§ 1103 ne važi. Predleži zakupni ugovor, ako se naplata ima da vrši plodovima, dapače i onda, ako zakupnik ima osim toga da izvrši određeni posao; kvota sačinjava neposredno vlasništvo zakupnika (C. 257/910).

§ 1104 važi; u slučaju zabrane sajma po oblasti radi marvinske pošasti (C. 154/895), radi vatre (C. 367/903). Sr. i rešitbe kod §§ 1096 i 1097. Uporabodavac mora da izvrši popravke, jer u protivnom slučaju nastupa obaljenje zakupnine ili najamnine, nije dužan da ponovno digne zgrade, uostalom uporaboprimalac može da traži poništenje ugovora i eventualnu naknadu štete, ako uporabna stvar nije više upotrebljiva (C. 702/904).

§ 1105 v. C. 693/904 kod I, zač. § 1096, te C. 702/904 kod § 1104. Poblje odredbe manjka; po praksi prizna se popust zakupnine kod višegodišnjeg zakupa. Ako su štale na salašu usled kišovitoг vremena (vis major) postale neupotrebljive, zakupnik ima prava da traži srazmerno snižavanje ugovorene zakupnine (Kas. Sud N. Sad, G. 20/920). Sr. kod § 1106.

§ 1106. Uporaboprimalac, koji je preuzeo na sebe sve pogibelji, ne može da traži n'kakova popusta, ako bude po oblasti odredjena zabrana sajma marve ili hrane (C. 724/704). Bude li on preuzeo na sebe samo pogibelj mirovan'a vodostroja ili m'ina, to se očigledno odnosi na trajanje popravke vlastitog vodostroja, a ne na mirovanje suse'skog vodostroja, koji mu ne sme naneti nikakove štete (C. 593/904). Bude li preuzeta pogibelj slučajeva nesreće, u tom se se ne podrazumeva i pogibelj iz tehničkog uništenja nasipa (C. 6084/885). Iz ovih rešidaba prolazi restriktivno tumačenje pogibe'lji.

§ 1108. Nesretan događaj ne ovlašćuje zakupnika na obustavu plaćanja zakupnine, nego ako je na to bio fizički sprečen (C. 726/905).

§ 1109 važi; zakupnik je dužan dapače da bez naplate ostavi na zakupnom dobru svo djubre, te da prepusti sve, što bi kočilo daljnje vod'enje gospodarstva (C. 2493/890). Jamstvo zakupnika je solidarno (C. 154/909).

§ 1110 važi (C. 559/901)

§ 1111, prva rečenica važi i u slučaju, da je zakupodavac pristao na podzakup i primio zakupninu od podzakupnika (C. 346/900). Druga rečenica ne važi.

§ 1112 važi. dapače i onda, ako propadne bitni deo uporabne stvari (C. 214/908). — održi li pak zakupnik ugovor na snazi ima pravo na sniženje zakupnine (C. 69/897).

§ 1113 važi. Bude li ugovoreno, da je zakupodavac ovlašćen u svako doba ugovor da ukine, to se može ovim pravom poslužiti samo po isteku gospodarske godine (C. 470/900).

§ 1114 važi (C. 1/905). I po usledilom otkazu ugovor se muče može obnoviti; u datom slučaju zakupnik je nakon otkaza izjavio, da će ostati snizi li se zakupnina, zakupodavac nije odbio ponudu, pa prema tome ugovor dalje teče uz sniženju zakupninu (C. 142/990).

§ 1115. važi, predmeva se da je ugovor obnovljen na neodređeno vreme i po tome može ga u odgovarajuće vreme svaka stranka da otkaze; ko tvrdi da je obnovljeno predjašnje trajanje ugovora ima to da dokaže (C. 3847/892). — C. 6843/78 prihvatila je i načelo ovog §. — Bude li za trajanja prvog ugovora sklopjen novi ugovor za daljnje trajanje, to u pomanjkanju naročitog utanačenja ovo važi kao produženje prvog ugovora, pa stoga se ne menja ništa na pravima ili dužnostima (C. 620/900). Ako je trajanje ugovora o kiriji određeno, a ujedno je i to ugovoreno, da se ugovor ima prethodno na 6 meseci otkazati, tada se ugovor samo u početku poslednjeg polgodja može otkazati (Apel. Sud N. Sad, G. 25/921).

§ 1116. Za rok otkaza merodavan je ugovor, županjski statut ili mesni običaj, — u dvojbi ima se otkazati od jednog do drugog dana plaćanja (C. 5932/892) Bude li najamnina unapred plaćena za vreme, koje prelazi rok otkaza, to otkaz važi tek posle ovog vremena (C. 583/905). U pravilu zakupni ugovor se može otkazati samo za svršetak gospodarske godine, t. j. obično za 1. novembra (C. 292/901), — dovoljno je da otkaz usledi pol godine unapred (C. 134/907). Pošto imovinska prava prelaze od ostavitelja na njegove naslednike, to smrću jedne od ugovaraćućih stranaka ne prestaje ugovor i naslednici zakupodavca ne mogu tražiti poništenje ugovora (Ple-narna rešitba Kurije br. 3). Bez dvojbe ovo važi i za najam.

U pogledu otkaza najma u starim zgradama važi sada novi zakon o stanovima od 15. maja 1925.

Član 9: »Nekretnost u starim zgradama po odredbama ovog zakona uživaju zakupci stanova pobrojani u čl. 12 ovog zakona.« — U čl. 10, navode se slučajevi, kada sopstvenik ima pravo otkaza i rokove iselenja, a u čl. 12 navode se lica, koja uživaju nekretnost (drž., samoupr. činovnici, oficiri, penzioneri, invalidi i t. d.).

§ 1117. Sr. kod §§ 1095, 1097 i 1104. Bude li u stanu gadi, to je isti neupotrebljiv i ugovor se može dokinuti (C. 120/905). Bude li po oblasti određeno rušenje kuće, najmo-primcu ne pripada nikakava naknada štete ako je pre sklapanja ugovora znao za manjke. (C. 8484/885). Ma da popravak traje kratko vreme, ovlašćen je najmoprimac da smesta iseli, ako upotreba bude izvajdanjem popravaka onemogućena ili

ako imovina njegova bude u pogibelji (C. 11597/893). Bude li zakup privremeno sužen po oblasti podignutim nasipom, to ne može biti razlog za stavljanje ugovora van snage (C. 345/903). Ako su najmodavcu bili pre ugovora poznati manjci, onda on mora dozvoliti popravak istih (C. 446/906).

§ 1118. Zakupodavac može da raskine ugovor, ako zakupnik na po zemljište štetan način gospodari (C. 219/904), osobito ako uzore pašnjak (C. 210/909), ili ako sa gospodarstva otuđi s'amu, u koliko to nije dopušteno po običaju mesta (C. 424/909), ili ako otuđi diubre (C. 2264/909), sr. kod § 1109), zatim ako protivno utanačenju dađe dobro u podzakup (C. 5691/904), ako ne ispuní kakvu bitnu dužnost, naročito ako točno ne plati zakupninu (C. 418/898). Zakupodavac se ne može tim poslužiti radi zakašnjenja kod izvršenja kakve nuzobveze, kao na pr. kod isplate preuzetih poreza (C. 104/901); povreda dužnosti predleži samo onda, ako se ista odnosi na svrhu ugovora (C. 189/908). Zakupodavac odriče se prava raskinuća ugovora, ako nakon predaje tužbe bez prdržaja prihvati dospelu zakupninu (C. 210/899). Razrešenje zakupnog ugovora od strane agrarnog poverenika u svrhu agrarne reforme, ne razrešava konačno pravovaljano zaključen zakupni ugovor, već ga samo za ono vreme obustavlja, dokle služi svrhi agrarne reforme, a kad to prestane, ponovo ožive prava i dužnosti zakupnikove. Ta okolnost, što bi tužitelji eventualno mogao dobiti veću zakupninu od ugovorene zakupnine, ne može biti pravni osnov za razrešavanje zakupnog ugovora (Kas. Sud N. Sad, G, 57/921). U pogledu podizanja nove zgrade v. kod § 1117. Poslednja rečenica § 1118 važi po C. 668/906.

§ 1119. Najmodavac je dužan naknaditi štetu i onda, ako stan postane neupotrebljiv usled rušenja susedne kuće (C. 348/905). Sr. protivno kod treće reč. l. zač. § 1096 i kod § 1117.

§ 1120. prva rečenica važi i onda, ako je novi vlasnik znao za trajanje ugovora (C. 134/907). Novi vlasnik mora da se odmah posluži svojim pravom otkaza, jer inače uporabni ugovor veže i njega (C. 163/908). — Druga rečenica važi (C. 656/906); bude li za slučaj otudjenja utanačena u korist uporaboprimalca kakova otpremnina, to on ne mora da dokaže svoju štetu (C. 577/908). Predjašnji uporabodavac oslobadja se, ako uporaboprimalac pristane na otudjenje ili prouzroči ot-

kaz ili ako otudjenje bude pridržano u prvotnom ugovoru, najposle ako uporaboprimalac novog vlasnika prizna za uporabodavca (C. 64/911):

§ 1121 važi nenoveliran prema § 21 JCC., v. kod §§ 321—2 (Imling: Komentar ovršnog zakona, V. izdanje, str. 407, tako isto košička tabla 1463/897). V. § 181 ovršnog zakona. Dostalac može da potražuje samo one obroke uporabnine, koji su po mesnom običaju dospeli nakon otudjenja, pre dospelaa uporabnina ne pripada mu; naprotiv uporaboprimalac ne oslobadja se da još jednom plati, ako protivno običajnom načinu plaćanja plati unapred dalnji obrok (C. 242/899, v. zatim kod § 1102). — Po Imlingu l. c. sada postoji samo razlika pravnog stanja izmedju uknjiženog i neuknjiženog uporaboprimalca u tom, da prvi može da svoj zahtev na naknadu štete oživotvori po redu kojem spada ravno svakom hipotekarnom verovniku.

§ 1122—1150. U pogledu pravnog odnošaja izmedju vrhovnog i koristovnog vlasništva upućeni smo u glaynom na mesni običaj, jer o tom ima malo propisa i rešidaba. Ovi pravni odnošaji potiču najvećim delom iz zemljišnih odnošaja iz vremena pre 1848 god. (urbarijalni i iz toga proističući odnošaji) i uneti su bili u smislu A. o. g. z. u gruntovne knjige, kad su ove bile uvedene. Ti su se odnošaji postepeno ukidali raznim zakonima, a osobito Z. Čl. XXV/1896. — Čl. 42. Ustava ukinuti su konačno svi takovi odnošaji.

Po načelnoj rešitbi Kurije br. 13, G. 257/906 ugovor, po kom vlasnik zemljišta dozvoli drugoj osobi gradnju zgrade uz odredjenu godišnju naplatu s tim, da zgrada bude vlasništvo onoga, koji je gradio, važi samo onda ako je trajanje ugovora kalendarski ustanovljeno; ali i u tom slučaju graditelj ne može tražiti ni da mu se zemljište ustupi uz naplatu ni uknjiženje svog vlasničkog prava u gruntovnici; manjka li ustanovljenje roka ugovora, to graditelj zbog nevažnosti ne može tražiti ni upotrebu zemljišta ni naknadu štete.

Iznimka je kod prisilnog otudjenja, kad je dostalac znao, da gradnja ne pripada ovršeniku nego trećoj osobi, — u tom slučaju on ne stiče pravo vlasništva gradnje, nego je dužan da ustupi trećoj osobi zemljište uz naplatu obične vrednosti istoga (C. 2466/908). — Bude li ugovor nastao već pre 1848. g. to važe propisi o seljačkim dobrima i prema tome vlasnik zemljišta ne može tražiti izdavanje zemljišta (C. 324/905). Po-

traživanja iz prijašnjeg urbarijalnog odnosa neovisna su od unosa u javne knjige prema § 4 grunt. zak., po tom gospodar dobra, koji (to znači njegov predak) je za dopunjenje kućarskog zemljišta dozvolio upotrebu kog drugog zemljišta, ne može tražiti na ovom poslednjem isključivo pravo vlasništva (C. 1454/890).

§ 1150 odgovara C. 2161/890), po kojoj koristovno vlasništvo ne utrnjuje razorenjem zgrade te je koristovni vlasnik ovlašćen da je ponovno sagradi.

§ 1147 protivno načelna rešitba C. 2149/906, koja je odštetni iznos od iz vlastbe dopitala u polovici vrhovnom a u polovici koristovnom vlasniku obrazloženjem, da izvanredni prihodi kao i blago pripadaju u polovici vrhovnom i koristovnom vlasniku.

§ 1151 važi. Novela glasi: »Ako se tkogod za neko izvesno vreme obveže vršiti službu za koga drugog, nastaje ugovor o službi. Ako tko preuzme, da će za plaću prirediti koje delo, nastaje ugovor o delu. Ako je s time skopčano obavljanje kojega posla (§ 1002), treba se držati takodjer propisa o ugovoru o opunomoćivanju.« U pogledu II. zač. v. kod § 1029.

§ 1152. Ugovor o službi predleži, ako se služba obično preuzima samo uz naplatu (C. 5789/902). Ne bude li službenik, koji ne stoji s ostaviteljem u naslednom odnošaju, zatražio naplatu za službu u uverenju, da će mu nasledstvo pripasti, to se on ima nagraditi, ako mu ne pripadne nikakav deo nasledstva (Košička tab'a 52/899). Predmeva se naplatnost ako je od nekoga naručen posao, koji spada u njegovu struku (C. 129/898).

§ 1153 noveliran glasi: »Ako iz ugovora o službi ili iz okolnosti ne proizlazi ništa drugoga, valja da službenik vrši službu sam lično, a pravo tražiti službu ne može se preneti. Ako o vrsti i opsegu službe nije ništa uglavljeno, ima se obavljati služba, koja je prema prilikama primerena.«

Prva rečenica ovog § je opšte pravilo (Grosschmid. Kap. I, 813), Z. Čl. XIII/786 § 37: »Služinče (u gospodarstvu i kućanstvu op. p.) nije ovlašćeno da povereni mu posao bez znanja službodavca dade izvesti po drugomu i dade li se bez znanja službodavca zameniti po drugomu, odgovorno je u prvom redu da službodavcu naknadi po zameniku eventualno

prouzročenu štetu. Odredi li pak službodavac zamenu, službenik nije odgovoran za štetu.«

Z. Čl. XLV/907 (o pravnim odnošajima gospodarske družine), § 19: »Službenik nije ovlašten, da bez znanja službodavca dađe posao izvesti po drugome i da izostane iz gospodarstva preko dozvoljenog vremena, ni u svoj stan ma i privremeno samo da usprkos zabrane službodavca primi lice, koje ne spada u njegovo kućanstvo.«

Z. Čl. XXVII/900 (o pravnom odnošaju gospodarskog činovnika prema vlasniku) § 8: »Ako ugovor ne određuje iznos ili količinu nagrade ili dela njenog, to se kod odmerenja iste ima uzeti u obzir mesni običaj, a u pomanjkanju inog utanačenja ima se u plodovima sastojeća nagrada plaćati unapred, a novčana u četvrtgodišnjim obrocima unatrag.«

Z. Čl. XIII/876, § 26: »Ne bude li kod sklapanja ugovora ništa utanačeno o plati, ishrani, odevanju i t. d. to služinčetu pripada plata i ishrana, kakva se u najviše slučajeva daje služinčetu iste vrsti u mestu službe ili u najbližoj okolici. Na darove služinče nema nikakova prava, oni ovise o darežljivosti službodavca.«

§ 28: »Službodavac je dužan da služinčetu ugovorenu ili po § 26 ustanovljenu platu i ostale prinadležnosti u određenim dotično običajnim vremenskim razmacima točno plaća i da ugovorenu ishranu izdaje u zdravoj kakvoći i dovoljnoj količini.«

Z. Čl. XLV/907, § 21: »Službodavac je dužan da platu i ostale prinadležnosti službenika točno plaća i da uopšte savjesno ispunjava svoje obveze određene ugovorom, zakonom ili kojim drugim propisom.

U pomanjkanju inakog utanačenja imaju se prinadležnosti, koje se po prirodi svojoj dnevno imaju izdavati (na pr. hrana, mleko i t. d.), izdavati dnevno, a novčana plata četvrtgodišnje unatrag, a ostale prinadležnosti četvrtgodišnje unapred.«

§ 1154 a), novela glasi: »Službenik koji se plaća po komadu ili pojedinim činjenjima može pre dospevanja plate zahtevati predujam, koji odgovara izvršenim službama i njegovim troškovima« — važi.

§ 1154 b), novela govori o pravu službenika na platu u slučaju bolesti. — o tom o služinčadi uopšte Z. Čl. XIII/1876.

§ 32: »Razboli li se služinče za vreme službe bez svoje ili službodavčeve krivice, službodavac ima da se postara za negovanje bilo u kući ili izvan nje i to prema § 1 Z. Čl. III/875, najdulje mesec dana, za koje vreme služinčetu, ako dobiva potpunu opskrbu, ne pripada nikakova plata. Po isteku ovog meseca prestaje ova dužnost službodavca i stupa u krepost § 2 citiranog zakona.« (U ovom § citirani zakon stavljen je van snage Z. Čl. XXI/898 o javnom negovanju bolesnika).

§ 33: »Razboli li se služinče iz krivnje službodavčeve to gorepomenuta obveza službodavčeva traje do potpunog ozdravljenja bolesnog služinčeta, pa i preko 30 dana, a služinčetu se za celo vreme ima dati plata.« — Po § 34 službodavac nije dužan ni da dade platu ni da se brine za negovanje, ako je služinče obolelo usled lakomislenosti ili nemoralnog života. Po C. 10764/890 službodavac jamči za celu negu prema § 33, ako služinče pri poslu zadesi nesreća.

U pogledu gospodarske družine određuje Z. Čl. XLV/907.

§ 28: »Razboli li se služinče, njegova žena, dotično dete ispod 12 godina, službodavac je dužan da iz svog novca namiri lekarsku negu uključivši i lekarije za 45 dana i da osigura potrebno dovozno sredstvo; nastane li bolest iz vlastite krivnje ovi troškovi padaju na teret služinčeta; iznosi li izravan porez službodavca manje od 200 kr. to sine polovicu, a plaća li više poreza, samo desetinu uloženi bolesničkih troškova za jednog od spomenutih članova obitelji odbiti od plate služinčeta. Ima li se službodavcu pripisati krivica za bolest, to on snosi troškove za vreme cele bolesti. Troškovi za zastupanje služinčeta mogu se od plate odbiti samo onda, ako je služinče očigledno samo prouzročilo bolest. Sve ovo važi samo za kućnu negu, odredbe o nezi u bolnici ne dodiruju se.«

Z. Čl. XXVII/900, § 9: »Razboli li se činovnik gospodarstva u vršenju službe ili usled nesreće, koja ga je stigla u službi bez njegove krivnje, to vlasnik (službodavac op. p.) ima da se na svoj trošak brine za negovanje u bolesti za najduže 6 meseci i ako činovnik u ovakvom slučaju umre to i troškovi pogreba padaju na teret vlasnika.

Bude li krivnjom vlasnika povredjeno zdravlje ili telesna nepomućenost činovnika gospodarstva, to je vlasnik dužan dati potpunu naknadu štete.« — V. i § 56 trg. zak.

O osiguranju radnika v. Zakon o osiguranju radnika — Služb. Nov. br. 117 od 30. maja 1922 god. i Zakon o zaštiti radenika — Služb. Nov. br. 128 od 14. juna 1922. god.

§ 1155, novela glasi: »Takodjer za službe što nisu izvršene pripada službeniku plata, ako je bio spreman obaviti ih a u tome su ga zaprečile okolnosti sa strane davaoca službe, no on mora sebi uračunati što je radi toga jer nije izvršio službu prištedio ili stekao drugim radom ili namerice propustio da steče. Ako je radi takvih okolnosti pretrpio štetu dangubom kod vršenja službe, pripada mu primerena odšteta.« — Kod odnošaja o službi svaka strana je dužna da omogući izvršenje (C. 648/906).

Z. Čl. XXVII/900, § 5: »Nastupi li činovnik gospodarstva, usled krivnje vlasnikove ili usled slučaja, koji je stigao osobu vlasnika ili nekretnine, kasnije službu nego je bilo ugovoreno, može tražiti platu za vreme do nastupa službe a da ne ustreba za to da naknadno izvrši kakvu službu.«

Z. Čl. XIII/876, § 23: »Službodavac, koji izvan slučajeve § 21 otkloni nastup primljenog služinčeta, gubi danu kaparu i mora da služinče isto tako odšteti kao kod neosnovanog otpusta iz službe.«

Z. Čl. XLV/907, § 14: »..... Snadje li službodavca, koji je oporezovan sa najviše 200 kr. izravnog poreza, elementarna nesreća, usled koje on ne može da primi služinče (gospodarsko), službodavac može da odustane od ugovora ako služinčetu isplati četvrtgodišnju platu i vrednost ostalih prinadležnosti za četvrt godine.«

Po Z. Čl. II/898, § 5 mora gospodarski nadničar, a isto tako po Z. Čl. XXVIII/900, § 30 šumski nadničar, komu je osigurano zaposlenje za najmanje mesec dana, da u slučaju zapreke vrši drugi dodeljeni mu posao: traje li zapreka više od sedmice dana, svaka stranka može da odustane od ugovora. Po Z. Čl. XLI/899, § 15 mogu radnici na vodogradnjama, cestama i željeznički radnici, a tako isto po Z. Čl. XXVIII/900, § 14 šumski radnici uz povratak predujma odustati od ugovora, ako elementarni događaj kroz 3 dana spreči posao. Sr. i kod § 1162 b) radi analogne primene.

§ 1155 a) i b). O negovanju bolesnih radnika v. §§ 45—63 Zakona o osiguranju radnika — Služb. Nov. br. 117 od 30. maja 1922 g. Troškove lečenja i lekarske pomoći snosi

ured za osiguranje radnika. Sr. § 45 Zakona o osiguranju radnika — Služb. Nov. br. 117 od 30. maja 1922 g. — O otkazu v. kod § 1159. Sr. § 5 Zakona o zaštiti radenika — Služb. Nov. br. 128 od 14. juna 1922 g.

§ 1157 — novela govori o dužnosti skrbi službodavca — v. § 26 Z. Čl. XIII/876 kod § 1154. — U pogledu gospodarskih radnika isto određuje § 24 Z. Čl. XLV/900, zatim po § 23 istog Z. Čl. ima da se osigura primereno vreme počinaka, dotično u slučaju potrebe kao naknada počinak po danu. Sr. §§ 6—15. a glede higijenskih propisa §§ 30—34 Zakona o zaštiti radenika — Služb. Nov. br. 128 od 14. juna 1922 g.

§ 1158 (novela govori o svršetku službovnog odnošaja) — o tom za gospodarske radnike = Z. Čl. XLV/907, § 40: »Ugovor o službi svršava kad mine ugovoreno vreme službe, ali se godišnji ugovor smatra pod istim uslovima produžen, ako dva meseca pre toga koja stranka ne izjavi da ne želi ponovljenje ugovora.«

Z. Čl. XVII/884, § 88: »Odnosaj između obrtnika i pomoćnika je predmet slobodnog ugovora. Ne bude li ništa drugo ugovoreno, ugovor postaje obvezatnim istom po isteku jednonedeljnog pokusnog vremena.« Ovo važi samo za slučajeve kad ugovor nije bio konačno sklopljen i kad je službenik uistinu nastupio službu (C. 3404/909). Probno vreme može biti ustanovljeno pod uslovom izvršenja nekog određenog posla (C. 503/909). Probno vreme trg. nameštenika je 1½ meseca (C. 123/895), hotelskog direktora 1 mesec (C. 496/911). Sadržan li ugovor i odredbu o trajanju ugovora i rok za otkaz, to se može otkazati i pre isteka određenog trajanja ugovora (C. 8767/906).

§ 1159 — novela govori o otkaznim rokovima. — Po Z. Čl. XIII/876, § 67 rok otkaza za kućno društvo je 6 sedmica a u gradovima, gde se služinčad često i lako menja, 15 dana. — u poslednjem slučaju ima se otkazati 1. ili 15 u mesecu. — Rokovi otkaza su: za vođitelja pecare 3 meseca (C. 6408/88), za tehničkog upravitelja fabrike 1 godina (C. 460/900), isto toliko za upravitelja pivovare (C. 722/905), starijeg kupališta (C. 716/905) i kod nameštenika, za koja je potrebna viša naučna izobrazba ili više tehničko znanje (C. 3225/895). V. i kod § 52 trg. zak. I radniku po komadu pripada otkaz od 15 dana (C. 1101/888). O tom Z. Čl. XXVII/900, § 15.

»Ne bude li ugovorom bilo ništa ugovoreno, to je rok za otkaz diplomiranog gospodarskog činovnika 1 godina, a za nediplomiranog pola godine.« — Za diplomiranog gospodarskog činovnika ne može se ni ugovorom ustanoviti otkazni rok kraći od 3 meseca, a za nediplomiranog kraći od 1 meseca. Nevaljano je tumačenje, koje ustanovljuje drugačiji otkazni rok za gospodarskog činovnika od onog za vlasnika zemlje. Namiri li posle obavljenja otkaza vlasnik gospod. činovnika u pogledu svih prinadležnosti za otkazni rok, dakle i u pogledu najamnine, to može da raskine ugovor pre isteka otkaznog roka. Za ispražnjenje stana mora se gospod. činovniku dozvoliti rok od 30 dana.« Rudarski zakon § 201: »U koliko ugovor o službi i službovni pravilnik ne sadrže druge odredbe, činovnici i nadglednici mogu istupiti i biti otpušteni iz službe istom nakon otkaznog roka od 3 meseca, a radnici od 14 dana.«

§ 1160, novela glasi: »Ako je službenik primljen u kućnu zajednicu davaoca službe ili ako je službovnim odnošajem zaprečen tražiti drugo mesto, ima mu se posle otkaza na zahtevanje za to dati slobodno vreme ne brojeći mu plate«. — Po Z. Čl. XLV/907 ima se gospodarskom služinčetu dozvoliti u neradne dane, a godišnjem služinčetu osim toga još u 2 radna dana da potraži drugo nameštenje.

§ 1151 — novela govori o delovanju otvorenja stečaja protiv službodavaca na njegov odnošaj prema služinčetu — o tom v. § 24 steč. reda.

§ 1162, novela govori o razvrgnuću odnošaja — sr. kod § 1159 i § 1162 b).

§ 1162 a) novela: »Ako službenik bez važnog razloga istupi pre vremena, može davalac službe zahtevati ili njegov povratak u službu s naknadom štete ili naknadu štete radi neispunjenja ugovora. Za činjenja, što su već izvršena no plata za njih još nije dospela, ima službenik pravo tražiti primeran deo plate i to samo toliko, koliko ta činjenja nisu radi toga, što je službovni odnošaj razvrgnut pre vremena ili sasvim ili u najvećem delu izgubila svoju vrednost za davaoca službe« — važi.

§ 1162 b) govori o razvrgnuću odnošaja iz krivnje službodavca — o tom u pogledu gospod. činovnika v. kod § 1159. V. §§ 53—60 trg. zak.

Z. Čl. XVII/1884 (obrotni zakon).

§ 92: »Odnosaj između poslodavaca i pomoćnika može da se razreši 15-dnevnim otkazom, ako nije ništa drugo ugovoreno ili ako poslovni red u fabrikama što drugo ne određuje.

Kod trgovačkih pomoćnika u pomanjkanju drugog utanačenja otkazni rok je 6 sedmica.

Za industrijske i trg. pomoćnike, koji vrše važnije poslove, osobito kod velikih industr. preduzeća, fabrika ili trg. preduzeća, kao za knjigovodje, blagajnike, poslovođe, putnike, magazinere i t. d. otkazni rok je 3 meseca. — Po praksi otkazni rok je: za urednika tednika 6 meseci, za sindikusa 6 meseci, za urednika dnevnika 1 godinu, isto toliko za prokuristu, kupališnog lekara, direktora deoničarskog društva, samostalnog fabričkog poslovođu, fabričkog inženjera.

§ 93: »I ako je otkaz pravovremeno usledio, radnik po komadu ne sme istupiti do odgovarajućeg izvršenja ugovorom preuzetog posla, a tako isto ni drugi radnik, dok ne odradi ili ne povрати predujam plate«, V. C. 1101/88 kod § 1159.

§ 94: »Pomoćnik može bez otkaza biti odmah otpušten: a) ako počinji krivično delo iz koristoljublja; b) ako telesno povredi ili teško uvredi službodavca, njegovog zamenika ili člana obitelji mu, hotimice otkloni izvršenje svojih dužnosti, ili kroz jedan ceo radni dan bez opravdanja ne dodje na posao protiv volje službodavca; c) ako usprkos opomene nepažnjom, dovede u pogibelj sigurnost kuće ili radnje; d) ako mora izdržati zatvor duži od 3 dana; e) ako je nesposoban za vršenje ugovorom preuzetog posla; f) ako boluje na gnjusnoj ili prilepčivoj boleti; g) ako zloupotrebom službodavčevog poverenja dovodi u opasnost interes radnje; h) ako bez privole svog principala vrši trg. poslove za svoj ili tuđi račun. — Eventualni zahtev naknade štete protiv na osnovu tačke e) i f) navedenih slučajeva otpuštenog pomoćnika ima se presuditi po ugovoru i postojećim zakonima«. — Odredbe § 94 obrtnog zakona imaju se per analogiam primeniti i na pomoćnike, koji nisu namešteni kod obrtnika (C. 307/908).

§ 95: »Pomoćnik je ovlašćen da bez otkaza odmah istupi: a) ako službodavac, njegov zamenik ili srodnik njega ili kog člana obitelji mu u telu ili časti povredi; b) ako službodavac ne ispunjava ugovorene obveze; c) ako je radnik po

komadu a službodavac ne može da ga zaposli trajnim poslom; d) ako bi nastavkom rada došlo u pogibelj zdravlje mu ili život; e) ako službodavac, njegov zamenik ili srodnik navodi njega ili srodnike mu na nemoralne ili protuzakonite čine.

§ 97: »Ko bez zakonitog razloga otpusti pomoćnika pre isteka otkaznog roka, ima da mu pre istupa u jednostrukom iznosu isplati platu i ostale prinadležnosti, koje bi imao da primi za vreme otkaza, a ako je pomoćnik osim plate uživao i opskrbu, onda u dvostrukom iznosu«. — U slučaju § 97 obrtnog zakona ne pripadaju prinadležnosti službeniku kao naknada štete nego po zakonu, pa stoga i onda, ako otkloni daljni rad ili je drugdje zaposlen (C. 906/896). Službenik, koji radi za garantiranu korist ima da potražuje svoje obične predjume, u ostalom garantirana korist ima se smatrati merlom za fiksium (C. 1063/899). Garantirani udeo na korist je deo stalnog dohotka (C. 314/892), isto tako kancelarijski paušal (C. 1623/892), zatim dnevnice putnika, u koliko služe za pokriće troškova izdržavanja (C. 204/906). Za trajanja ugovora, koji premašuje zakonski rok otkaza, pripadaju otpuštenom službeniku, prinadležnosti kao naknada štete, službodavca tereti dokaz, da je službeniku nadoknadjena šteta tim što je na drugom mestu dobio nameštenje (C. 565/896).

Slučajeve ovlašćenja otpusta dotično istupa pre vremena kod poljoprivrednih radnika određuje Z. Čl. XLV/907 u §§ 45 i 46, ali ipak po § 47 mora se upotrebiti ovlašćenje u roku od 8 dana od saznanja razloga. U pogledu gospodarskih činovnika ovaj je rok po § 18 Z. Čl. XXVII/900 30 dana, a razloge za razrešenje ugovora sadrže §§ 16 i 17. Za družinu uopšte: Z. Čl. XIII/876, § 56: »Otpusti li službodavac služinčce pre isteka službovnog vremena bez kojeg u §§ 51 i 52 spomenutog razloga, to se ne može prisiliti službodavac da služinčce natrag primi ni služinčce da se povrati ali je službodavac dužan da za ostalo vreme izda služinčetu ugovorenu platu, izdržavanje i odjeću«. — U pogledu rudara §§ 202 i 203 rudarskog zakona sadrže razloge za raskinuće ugovora prema službeniku a § 205 prema službodavcu.

§ 1162 c) novela: »Ako su obe stranke krive tome, što je pre vremena razvrgnut službovni odnošaj, sudac će po slobodnom razboru odlučiti da li pripada naknada i u kojem iznosu pripada«. — U slučaju uzajamne uvrede časti službo-

davac može pre vremena raskinuti ugovor, ali prinadležnosti koje se odnose na otkazni rok mora da isplati službeniku odjednom unapred, jer pogodnost § 94 obrt. zak. (v. kod § 1162 b) pripada samo onoj stranci, koju ne tereti nikakova krivnja (C. 346/896). Ako službenik hoće da se posluži svojim pravom iz ugovora, mora da mu ostane veran; on gubi svoj zahtev zbog otpusta pre vremena, ako odmahljuje službodavčeve mušterije (Budimp. tabla 75/897).

§ 1162 d), novela: »Traženja radi istupa pre vremena ili radi otpusta pre vremena u smislu §§ 1162 a) i b) moraju se — jer su inače isključena — sudski istaći za 6 meseci pošto mine dan kojega su se mogla izneti«. — Razlog otpusta ili istupa mora se pravovremeno upotrebiti v. kod §§ 1162 do 1162 b).

§ 1153, novela govori o izdavanju svedodžbe — v. § 121 Zakona o zaštiti radenika — Služb. Nov. br. 128 od 14. juna 1922. godine.

U pogledu družine: služinska se knjiga ima služinčetu kod nastupa oduzeti i kod istupa povratiti (§ 74 Z. Čl. XIII ex 876) rubrike se imaju po istini ispuniti, služinče može tražiti da mu ih oblast ispravi (§ 75). Ko svesno poda netačnu ocenu, obvezan je na naknadu štete i ima se kazniti globom do 50 for. (§ 76). — Za poljoprivrednu družinu u pogledu ispunjavanja rubrika i ispravke određuje isto § 51 Z. Čl. XLV/907, ali po § 52 ne sme se u knjizi označiti nikakova ocena, no službodavac može da dade odelitu svedodžbu.

§ 1164, novela govori o službenikovim pravima — o tom sr. kod § 1159 i sl.

§ 1165, novela: »Preduzetnik je dužan lično izvršiti delo ili ga dati izvršiti na svoju ličnu odgovornost«. — Po prirodi stvari ima se prosuditi da li se delo ima osobno izvršiti, n. pr. kod slike da (Zlinszky, str. 708). — Z. Čl. XLII/899, § 5: »Preduzimač vršitbe može na drugoga da prenese svoja ugovorena prava i dužnosti samo privoćom posednika (zakupnika)«. — Grossschmid (Kap. I, 814) razlikuje stepene: osobno izvršenje, vlastito vodstvo prenosom izvršenja na drugoga (n. pr. fabrikant); liferacije iz jedne vrsti nisu sigurno vezane na stanovitu osobu (str. 815).

§ 1166, novela: Ako onaj, koji je preuzeo da dogotovi koju stvar, ima da dade materijal za nju, smatrat će se ugovor

u sumnji ugovorom o kupnji, no ako naručilac dade materijal ugovor će se u sumnji smatrati ugovorom o delu« važi analogno § 337 trg. zak. s tim, da se pod izvesnim okolnostima i kod kupoprodaje traži osobno izvršenje (Grosschmid, Kap. I. 814). § 1166 ima se subsidiarno primeniti (cit. delo, uvod), ali i to treba uzeti u obzir da li je materijal ili posao od odlučne važnosti, n. pr. naručba forme kipa je uvek ugovor o delu, jer je tu glavno duševni produkt a tvar je sporedna (cit. delo I, 82).

§ 1167 — novela govori o evikciji zbog nedostataka. — Postoje li neznatni manjci naručilac može da odbije primeren iznos (C. 368/901), ili da traži naknadu štete (C. 307/899), dotično da odustane od ugovora ako preduzimač otkloni popravak ili je isti nemoguć (C. 454/898). Općenito preduzimač je dužan naknaditi štetu ako delo ne odgovara naručbi (C. 447/3903) kao i onda ako se je izdao za stručnjaka, pa je tim prouzročio štetu (C. 52/909). V. i kod § 932.

§ 1168, novela govori o neizvršenju dela iz krivice jedne ili druge stranke. — Bude li preduzimač u zadocnjenju naručilac može umesto izvršenja tražiti naknadu štete ako se radi o fiks-poslu (C. 2317/877), u ostalim slučajevima mora dozvoliti primereni naknadni rok pre nego dade po drugomu izvršiti delo na preduzimačevu pogibelj (C. 452/899). Bude li ugovorena nagrada, naručilac mora da je plati celu ako opozove naručbu (C. 22/897). — V. zak. stavke kod § 1155. — O tom u pogledu preduzimača vršitbe Z. Čl. XLII/899, § 3: »Ako je posednik dobra (zakupnik) dužan da dovede mašinu na mesto rada, a ne pobrine se za dovoz iz vlastite krivnje u roku od 48 sati od najave preduzimača, preduzimač može odustati od ugovora bez štete na svoj zahtev za naknadu štete. Na to je ovlašćen i onda ako zbog krivnje posednika posao ne počne posle 48 sati od najave preduzimačeve ili ako se započeti posao iz krivice posednika (zakupnika) ne može nastaviti kroz 48 sati. — Propadne li ma kad potpuno ili delomično za vršitbu odredjen plod usled elementarne nezgode, preduzimač ne može tražiti nikakovu naknadu štete. — Propadne li deo ploda, to u pomanjkanju inog utanačenja ni jedna od ugovarajućih stranaka ne može odustati od ugovora«.

§ 4: »Ne počne li preduzimač vršitbe u odredjeno vreme dotično po redu iz vlastite krivnje izvršivati ugovor, ili ne

uzmogne li se iz njegove krivnje rad nastaviti kroz 48 sati, posednik (zakupnik) može odustati od ugovora bez štete na svoj zahtev za naknadu štete; na to je ovlašćen i onda, ako preduzimač rabi mašinu, koja nije sposobna da izvrši vršitbu na odgovarajući način i vreme«. V. i § 528 trg. zak.

§ 1168 a) novela: »Ako delo pre nego se preuzme pukim slučajem propadne, ne može preduzetnik zahtevati plate. Gubitak materijala ide na štetu stranci, koja ga je dala. Ali ako delo ne uspe radi očite nevaljanosti materijala, što ga je dao naručilac ili radi očito neispravnih naputaka naručivaocu, preduzetnik je odgovoran za štetu ako nije naručivaoca opomenuo« — prva rečenica važi; nastane li šteta po nalogu naručioca ili usled materijala, koji je on dostavio, preduzimač nije odgovoran (Zlinszky, str. 712); ali je dužan naknaditi štetu, ako nije upozorio naručioca na manjke naručbe (C. 284 ex 909). Postane li izvršenje posla nemoguće usled odredbe vlasti, preduzimač ima naručiocu da naknadi izdatak za materijal (C. 1231/879). U slučaju sporazumnog razvrgnuća ugovora, preduzimaču se ima naplatiti već izvršeni posao (C. 1369/897). — Druga rečenica važi (C. 1343/904). V. i §§ 530 i 531 trg. zak.

§ 1169, novela: »Za ugovor o delu prema smislu vredne odredbe § 1157 izuzevši odredbe o uredjenju vršenja službe i vremena za posao i odmor« važi.

§ 1170, novela: »Redovno se ima plata isplatiti kada se svrši delo. Ali ako se delo oprema u izvesnim odelima ili ako su s njime skopčani troškovi, koje preduzetnik nije uzeo na sebe, ima preduzetnik pravo već pre tražiti razmerni deo plate i naknadu troškova što ih je imao« — važi (Zlinszky, str. 709). V. i § 527 trg. zak. te kod § 1014.

§ 1170 a) novela: »Ako je za osnovu ugovora uzet troškovnik uz izričito jamčenje za njegovu ispravnost, ne može preduzetnik tražiti povišenje plate niti onda ako budu poslovi što su uzeti u račun, nepredviđeno veliki ili skupi.

Ako je troškovnik uzet za osnovu bez jamčenja ili ako se pokaže da je neizbeživo znatno prekoračenje, može naručilac odustati od ugovora uz primerenu naknadu za posao što ga je izvršio preduzetnik. Čim se pokaže da je takvo prekoračenje neizbeživo, valja da to preduzetnik odmah javi naručivaocu, jer inače gubi svako pravo traženja radi većega

posla«. I. začelo važi; ipak C. 117/897 opaža, da preduzimač može da traži razliku u slučaju da mu se u predračunu potkrala pogreška i onda, ako je nagrada bila paušalno ugovorena. Uostalom ima da se naplati koristan i potreban viši rad, ako se kod predračuna nije mogao predvideti (C. 573/905). S druge strane naručilac može da odbije vrednost u predračunu navedenih ali ne izvršenih pozicija (C. 33/905).

§ 1171, novela: »Ugovor o delu za poslove, za koje su odlučne osobite lične sposobnosti preduzetnikove, prestaje njegovom smrću, te baštinici mogu tražiti samo cenu za pripravljeni materijal, koji se može upotrebiti i deo plate, koji odgovara izvršenom poslu. Ako umre naručilac baštinici ostaju vezani na ugovor« — važi; zapravo ugovor ne utrnjuje smrću preduzimača, jer se iz ugovora mogu izvesti i eventualni zahtevi za naknadu štete, nego izvršenje postaje nemoguće (Grosschmid, Kap. I, 813). Ovaj se § ima subsidiarno primeniti (cit. delo, uvod). Sr. i kod § 1165.

§§ 1172—1173 donose odredbe o ugovoru o nakladi — v. §§ 515—533 trg. zak.

§ 1174, novela: »Što neko znajući daje za izvršenje nemogućega ili nedopuštenog dela ne može više natrag tražiti. Koliko ima državna blagajnica pravo to zapleniti odredjuju političke naredbe. No ako se zbog zaprečenja nedopuštenog dela daje štogod onome, koji je hteo to delo učiniti, može se to natrag tražiti.

Ne može se natrag tražiti zajam dat za zabranjenu igru« — I. začelo ima se subsidiarno primeniti (Grosschmid, Kap. uvod). Prvoj rečenici odgovara C. 443/900. Ko za nekoga vodi zavadjajuću reklamu, ne može tražiti naknadu svojih izdataka (C. 568/899). U pogledu treće rečenice Grosschmid (Kap. I, 159) opaža, da onomu, koji je dao pristoji *condictio* ali da nema stvarnog prava, jer je pravni posao bio valjan. — II. začelo važi (C. 6168/886); ali trećem neigraču pristoji pravo potraživanja zajma, ako je za igru pozajmio novac (C. 1394/905). Protivno: po § 1174 Agz. ono, što je ko sa znanjem dao radi izvršenja koje nedopuštene radnje, ne može natrag tražiti. Prema ovome ne može tražiti natrag u zajam dati novac onaj, ko je za vreme hazardnog kartanja dao zajam igraču znajući to, da ga ovaj zadnji traži za to, da bi mogao nastaviti kartanje, koje se kosi sa §§ 88 i 89 Z. Čl. XL/879. Sa gledišta pri-

mene ovog pravnog pravila nije odlučno to, da li je i zajmo-
davac aktivno učestvovao u kartanju ili je sedeći za istim
stolom posmatrao zakonom zabranjenu i kažnjivu igru zajmo-
primca i drugova mu (Kas. Sud, N. Sad G. 236/924).

§ 1175 važi.

§§ 1176—1178. Nema ortakluka, koji izričito obuhvaća
celu imovinu članova.

§ 1179, prva rečenica v. § 61 trg. zak. — Druga reče-
nica v. § 62 trg. zak.

§ 1180, sr. kod §§ 1176—1178; takvog ortakluka nema ni
među bračnim drugovima.

§§ 1181—1183 važe, sr. § 84 trg. zak. Po Grosschmidu
(Kap. uvod) §§ 1181—1182 imaju se subsidiarno primeniti. Po
analogiji Lalošević-Lanyi (I, 497) upućuje na trg. zak.

§§ 1184—1187 manjkaju. U pogledu § 1187 Lalošević-
Lanyi (I, 498) upućuje na § 77 trg. zak.

§§ 1188—1189, v. kod druge reč. § 833.

§ 1190, prva rečenica važi s tim, da opunomoćenje može
uslediti zaključkom većine (C. 9756/906). Druga rečenica manj-
ka, sr. kod § 838; u tom pogledu Lalošević-Lanyi (I, 498) upu-
ćuje na § 78 trg. zak.

§§ 1191—1192 sr. per analogiam kod §§ 72, 84 i 85 trg.
zak.

§ 1193, sr. kod §§ 84 i 85 trg. zak; ali korist se ima
ipak podeliti prema razmeru udela.

§§ 1194—1195 manjkaju. Sr. C. 10195/881 kod § 839.
Općenito merodavan je ugovor ili muče utanačenje.

§ 1197 važi. Bude li ugovoren samo razmer podela do-
bitka, to u dvojbi važi ovaj razmer i za gubitke (C. 442/909).

§ 1198 važi (C. 2620/903).

§§ 1199—1200 manjkaju.

§ 1201, prva rečenica važi s tim, da zajednica činima
pojednog otrtaka stiče samo onda prava i obveze ako je on
radio u njeno ime (Temišv. tabla 81—83/901). U pogledu dru-
ge reč. v. odgovarajuće odredbe kod trg. zak.

§ 1202, sr. kod §§ 1176—1178.

§ 1203 važi. Ortak može da u ime celog ortakluka utuži
potraživanja, ako su delovi neodređeni ili ako ostali ortaci
zanemare svoja potraživanja, u svakom slučaju može se kod
suda tražiti samo isplata (Temišv. tabla 132/905). Svaki ortak

može bez privole ostalih da oživotvori neko pobijanje (C. 350 ex 902).

§ 1204. U praksi postoje tajni ortakluci te tajni ortaci u pomanjkanju inog utanačenja smatraju se kao komanditiste. Tajni ortak ravan je komanditisti (C. 212/905).

§§ 1205—1214 manjkaju, sr. odgovarajuće odredbe kod trg. zak. Lalošević-Lanyi (I. 499) upućuje na §§ 98, 100 trg. zakona.

§ 1215 v. kod §§ i 843.

§ 1216, odgovarajuće odredbe v. u trg. zak.

VII. Ženidbeni ugovori.

§ 1217 — Z. Čl. VII/886, § 22: »Za valjanost pravnog posla potrebna je javnobeležnička isprava: a) kod ugovora, kojima bračni drugovi kao takovi uređuju svoje imovinsko-pravne odnose, bez obzira da li se ugovori sklapaju pre ili posle venčanja; b) kod ugovora o kupoprodaji, promeni, doživotnim rentama, zajmu, a tako isto kod ugovora o najmu i zakupu nekretnina u trajanju od preko 3 godine, kod pravnih poslova, odnosećih se na priznanje duga, kod cesija i uopšte kod pravnih poslova između bračnih drugova i zaručnika, kojima jedan od bračnih drugova ili zaručnika prenosi na drugoga pravo vlasništva ili p'odouživanja nepokretnog svog imanja; c) kod darovanja medju istim osobama, naime kod nekretnina uvek, a kod pokretnina u slučaju, ako se predmet darovanja ne predaše.

U slučaju nevaljanosti pravnog posla sklop'jenog između bračnih drugova ili zaručnika, svaka strana mora da povrati što je dobila nevaljanim pravnim poslom, o ovom medju bračnim drugovima ili zaručnicima sastavljene privatne isprave nemaju ni medju njima nikakve dokazne moći.

§ 23: »Potrebna je nadalje za valjanost pravnog posla javnobeležnička isprava: a) kod opštih punomoći između bračnih drugova i zaručnika; b) kod opštih posebnih punomoći između bračnih drugova i zaručnika za preuzimanje meničnih obveza, podizanje zajma, priznanje duga, otudjivanje ili opterećivanje nekretnina i za naplatno sticanje nepokretnog imetka i za nenaplatno odricanje od nekog prava«.

§§ 21 i 24: v. kod § 866, zatim u pogledu naslednih ugovora kod §§ 602—3, te reš'be kod §§ 717—9.

§ 1218 važi (C. 6333/903).

§ 1219 važi, v. Z. Čl. XX/1877 (zakon o tutorstvu) §§ 20, 113.

§§ 1220—1223 ne važe; nema obveze za davanje miraza (C. 3328/897). izuzev da se neko na to izričito obvezao (C. 2033/910).

§ 1224 manjka; naprotiv kod udaje devojke predmeva se, da su roditelji dali miraz na jednake delove (C. 688/900).

§ 1225 važi; drugu rečenicu sadrži C. 10018/904.

§ 1226 v. § 21 Z. Čl. VII/886 kod § 866. Postoji li javno-beležnička isprava, upravitelj mase ima da dokaže, da muž nije sačuvao miraz (C. 865/897). Uostalom predaja miraza može se dokazati i na drugi način, kao na pr. pomoću svedoka (C. 210/899).

§ 1227 važi (C. 7218/900); kod miraza u gotovom novcu žena je verovnik muža (C. 6333/903); njeno potraživanje odnosi se na isplatu gotovine i onda, ako su za isti (miraz) stečene bile nepotrošne stvari, ali u tom slučaju ove stvari pripadaju mužu (C. 9417/903).

§ 1228 važi, v. kod § 1227. Muž sme da upotrebi nepotrošni miraz samo u slučaju preke nužde za osobiti interes obitelji (C. 2895/910); a ne za troškove skrbi ili vaspitanja, jer iste ima on sam da snosi (C. 4044/908), nego samo u slučaju, da za ovo njegovi prihodi ne dostaju (C. 7997/909).

§ 1229 važi; muž je obvezan na povratu ako ne dokaže, da je miraz bio upotrebljen za izdržavanje kućanstva (C. 4601 ex 911), sr. kod § 1228. Po smrti žene miraz pripada deci, a nema li ove onomu, ko je miraz dao (C. 6333/903). Ako je miraz prvobitno predstavljao starinu, pripada nasljednicima ove (v. kod §§ 730—741 C. 4111/885). Mesto ispunjenja v. kod § 1420. Ne daje li miraz žena nego neko treći, to isti predstavlja darovanje prema ženi; pokaže li se ona krivom zbog neblagodarnosti, dozvoljen je opoziv, ali bez štete na plodouživanje muža; miraz se u ovom slučaju smatra ravnim doti recepti tiae (Grosschmid, Kap. I, 54).

§ 1230 manjka, ipak se po kadkad protivno ispolji, — u tom slučaju merodavan je ugovor. Obvezaše li se roditelji muža dati uzmirazje, ta obveza miruje dok bračni drugovi ne žive u zajednici (C. 476/908). V. i kod § 1232.

§ 1231 ne važi, sr. kod §§ 1220—3; a vidi i kod § 1230.

§ 1232. Jutarnjem daru odgovara bračna nagrada; za »bračnu nagradu« uobičajio se izraz »jutrenji dar«, ali Altmä-siev prevod »Treulohn« je doslovan i odgovara značenju. U Trip. naziva se dos i dotalitium.

Trip. I, deo, 93. pogl.: »U pogledu bračnih nagrada i darova zaruka (res paraphernales) ima se pripomenuti, da ml,

uza svu bitnu razliku između dos (odakle potiče *dotalitium*) dara i *paraphernuma*, nazivamo dos i darove sa zbrkom naziva *dotalitium* ili dos ono, što se ženi daje za defloraciju i *concupitus*. § 1: *Paraphernales* (darovi zaruka) nazivaju se one pokretne stvari, koje dadu ženi muž, roditelji, srodnici ili druga lica prigodom proslave njenog venčanja, zaruka ili obećanja ženidbe. § 2: Stoga treba znati, da je *dotalitium* po starom i potvrđenom običaju naše zemlje nagrada zakonito udatih žena, koja se obično daje za bračne dužnosti iz dobara i posedovnih prava muževa prema njihovom stanju. §. 3... §§ 3—5 određuju visinu bračne nagrade prema raznim stanjima; ovu visinu sada određuje § 85 b) Z. Čl. XXII/840 (stari stečajni red), koji glasi: »zakonita bračna nagrada kridatara iznosi... kod magnata 400 forinti, kod plemića i građana 200 forinti, a kod ostalih 40 forinti u novcu zakonite monete...« § 6 cit mesta Trip.: »Po smrti žene ima da potražuje za sebe bračnu nagradu najbliži joj u krvnom srodstvu«. Kod opetovane udaje snizuje se bračna nagrada žene po Trip. 96. pogl.: »Treba nadalje spomenuti da svakej ženi pripada od prvog muža za cvatuće devičanstvo, u kom se udala, potpuna bračna nagrada, dočim od drugog muža, pošto se udala iza defloracije polovica, od trećeg četvrtina, a od četvrtog osmina bračne nagrade. § 1: uda li se po peti i šest put, bračna se nagrada toliko smanji, da postane premaženom«.

Trip. I. deo, 105 pogl.: »Povredi li žena dužnu vernost prema mužu, u koliko počini brakolomstvo, a na osnovu dokazanog brakolomstva dodje do rastave, to gubi bračnu nagradu ali ne i *paraphernales*... § 1: Ali nastavi li muž iza brakolomstva s njom da stanuje i živi te tim oprostí njene krivice, ona može opet da traži svoju bračnu nagradu...«

Pošto se zakonita bračna nagrada vremenom pokazala vrlo neznatnom, to se ugovorom često povisuje; te se naziva *dos scripta*, propisana ili ugovorena bračna nagrada. Ugovorena bračna nagrada ima se gledom na prava nužnih nasljednika smatrati darom, pa stoga ne može da vredja nužni deo (C. 5377/906). V. Grosschmid kod § 941. Pošto žena za bračnu nagradu doprinosi vernost, to ona za nju nije apsolutno ne-naplatna, pa stoga žena može kao oštećeni verovnik da traži pokriće za ugovorenu bračnu nagradu od onoga, koga je njen muž obdario (C. 246/899). Bračna nagrada despeva tek po raz-

rešenju braka; prema tomu ne važi utanačenje da bi bračna nagrada pre dospe'a (C. 2266/888). Bračna se nagrada može ipak predati pre prestanka braka, u tom slučaju ima muž *condictio* na povratu (ali ne rei *vindicatio*, što može biti od važnosti prema nekom trećemu, komu je poznato da dobro predstavlja bračnu nagradu), ako bude određena rastava braka iz krivice žene (Grosschmid, Kap. I. 152). Žena ne gubi bračnu nagradu samo zbog brakolomstva, nego prema C. 6354/898 ova joj ne pripada, ako namerno povredi svoje bračne dužnosti; ovo je stalna praksa. Da je žena nedostojna bračne nagrade može se i onda dokazati, ako nije bila doneta presuda za rastavu ili razvod (Budimp. tabla 658/911); a li merilom služi, da ženi ne pripada bračna nagrada ako je njenom krivnjom došlo do rastave ili razvoda braka v. bračni zakon § 89. Bude li bračna nagrada ugovorom obećana, utrnuje pravo na zakonitu bračnu nagradu (Planum tab. 9. decizija). Bračna nagrada je potraživanje pod uslovom i u stečaju ima se osigurati (Almási I. str. 202). v. C. 1506/95 kod § 1260. U pogledu mesta ispunjenja v. kod § 1420 per analogiam.

Udova ima u pogledu bračne nagrade pravo retencije na ostavinu (C. 6403/902). Ovo se osniva na Trip. I 98, § 2: »ali ako ona koga sebi priženi ili se preuda, to onaj, komu su nasleđstvom ili kojim drugim pravnim načinom pripa'e nekretnine i posedovna prava pokojnog muža, može potpunim pravom da ju iz nekretnina odstrani i isključi, ali iza kako joj prethodno izda njenu bračnu nagradu«. (§ 1, cit. kod § 758).

Žena može isto tako da obeća mužu bračnu nagradu (contrados), — prema 3. deciziji Planum Tab. ima on tada pravo retencije prema nasleđnicima žene. Neverni muž gubi svoju bračnu nagradu (Raabska tabla 107/907).

§§ 1233—1235 sr. kod § 1180.

U koliko muž nije plemić ili honoratier, bračni drugovi su susticatelji imovine, koja bude stečena za braka. JCC. § 13: »Obzirom na zajedničku tekovinu, nastalu za trajanja zakonite zajednice, nema izmene na ustanovama predjašnjih mađarskih zakona«. Kod § 757 spomenuto je 101. pogl. Trip. I., po kom ženi plemića pripada polovica ergele ako ne iznosi više od 50 konja; ali je to na uštrb žene izašlo iz običaja, sr. C. 1814/904 kod cit. §. To je bila jedina zajednička tekovina žene plemića. De lege ferenda pokazivala se sklonost za opšte uvođenje za-

jedničke tekovine pod pridržajem prava plemića, da istu isključe bračnim ugovorima. Trip. raspravlja po celom sastavu u glavnom o pravima plemića, pri čem se pak u svakom slučaju priznaje zajednička tekovina kod neplemića. Mađarska osnova građanskog zakona postavila je zajedničku tekovinu — pošto je kod najvećeg broja bračnih drugova u važnosti — pravilom; obrazloženje s obćajem sadržano je u prethodnoj Grosschmidovoj osnovi. Ne postoji sudsko rešenje o tom, da li su sada, nakon prestanka plemstva, prestala i posebna privatna prava plemića. Rešenje pitanja otežava i to, što se isto odnosi i na honoratora, koji je u tom privatnopravno ravan plemiću; zatim teško je ustanoviti trajanje funkcije i opseg koakvizicije.

U pogledu sadanjeg pravnog stanja C. 549/906 otvoreno izriče, da koakviziciji ima mesta samo kod neplemića; po opštoj praksi honoratori u tom pogledu ravni su plemićima. Po C. 1151/910 puke učitelj nije honorator, jer nema univerzitetske naobrazbe, prema tomu njegova žena ima pravo na zajedničku tekovinu.

Zena plemića ili honoratora ima se smatrati susticateľjem, ako je to ugovoreno u bračnim ugovorima; Pianum Tab. 39. decizija služi za ovo pravnim izvorom. Tamo je receno, da ako je muž kod sklopanja braka ili nešto kasnije ženi ugovorom priznao pravo, da testira o polovici zajedničke tekovine, da ne može ovaj ugovor ukinuti vlastitim testamentom. Zena plemića ili honoratora ima se od slučaja do slučaja smatrati susticateľjem tekovine, u koliko je takovom oznacena u ispravi o stecenju. Pravnim izvorom za ovo služi Trip. I, 102: »Moramo spomenuti, da ako muž za braka stekne uz naplatu kakav posed ili posedovno pravo, a da nije dao uvesti ženu u ispravu o stecenju, to žena nema nikakvog udela na posed i posedovna prava ma bila ova i kupljena«, zatim cit. mesto Trip. § 2: ».... ako muž hoće da povlasti svoju ženu naslednim pravima, to mora njeno ime da unese u ispravu o kupnji ili pripalosti.«

Po § 22 Z. Čl. VII/886 za uredjenje imovinskih odnošaja medju bračnim drugovima potrebna je javnobeležnička isprava, pa prema tome obćna kupoprodajna isprava, u koliko žena kao skupac ne isplati iz svojih sredstava kupovninu za svoj deo, ne može biti osnovom kakve zajedničke tekovine.

nego predstavlja za nju samo darovanje po mužu uplaćene kupovne svote (predano darovanje je naime valjano) i muž zadržava pravo, da prema § 89 bračnog zakona potražuje natrag dobro (?), ako brak bude razveden iz krivice žene (Grosschmid, Kap. I, 41); ispravnije: on ne može da traži natrag dobro nego darovanu cenu.

Za neplemiće govori Trip. III, 29, § 2: »Hoće li otac da sačini oporuku za svoj deo, može to da učini ali bez uštrba (fraus) žene. Jer žena ima pravo na deoništvo onih stvari, koje su bile stečene za vreme braka, tako, da ako on umre bez oporuke, njoj pripadnu sve po njemu stečene stvari.« Jednako tako glasi i § 8 Z. Čl. VIII/ 1840: »Zajednička tekovina u braku pripada na jednake delove bračnim drugovima, svaki od njih može slobodno da raspolaže s polovicom i muž ne može ni oporukom da oduzme ženi njenu polovicu. Umre li jedan od bračnih drugova bez oporuke i bez potomaka, cela zajednička tekovina pripada drugom bračnom drugu.«

Ovo mesto u zakonu ima se sravniti sa sledećim § 9 (v. kod § 757), iz čega proizlazi da tekovinu jednog bračnog druga općenito nasledjuje drugi bračni drug ako nema potomaka, t. j. vlastiti deo zajedničke tekovine pripada preživelim ipso jure, a deo preminulog i ostala njegova tekovina na osnovu zakonitog reda nasledstva.

Stanje zajedničke tekovine ima se ustanoviti posle razrešenja braka, pre svega imaju se odbiti dugovi; nema važnosti da li su oba bračna druga sudelovala kod sticanja tekovine, jer bilo kakav imetak, stečen za vreme braka, pripada zajedničkoj tekovini (C. 71/909). Ako je moguće, ima se svakom bračnom drugu njegov deo izdati in natura, a pri tom se dele dugovi podjednako (C. 5125/899). Podela u naravi ima se osobito primeniti onda, kada se je valutna vrednost dobara zajedničke tekovine od dospelosti promenila (Vrhovno Sudište C. c. 3/23). Zajedničkoj tekovini pripada samo ono, što je bilo stečeno radom ili uz naplatu, dakle ni u kom slučaju ono, što je neko darovao jednom od bračnih drugova (C. 6439/896). U pogledu nasledjenog imetka v. kod §§ 730—741. — Vrednost zajedničke tekovine ustanovljuje se ne po pojedinim stvarima, nego po celom imetku bračnih drugova u vreme prestanka braka (C. 3057/911). V. Grosschmida kod § 1393. Da se starina ima anticipando izlučiti v. kod §§ 730—741. Za zajedničku te-

kovinu nije dovoljno samo ženidbeno stanje, nego je potrebno da su bračni drugovi zbilja zajedno živili; ne žive li zajedno, to zajedničku tekovinu predstavlja samo ono, što je eventualno bilo stečeno za vreme zajedničkog života (C. 752/911). Napusti li žena bračnu zajednicu radi telesnog zlostavljanja, ne gubi svoje pravo na zajedničku tekovinu (C. 752/911). Zajedničku tekovinu — kako je već spomenuto — predstavlja ono, što preostane po isplati dugova, starine i izlučenju zasebne imovine pojedinog bračnog druga (C. 1205/911). Pre braka nastali dugovi jednog bračnog druga imaju se odbiti od dela njegovog a ne od cele zajedničke tekovine; prema tomu jedan može da bude aktivan, a drugi pasivan, što više i pod stečajem. — U tom bi slučaju prema § 14 steč. reda zahtev drugog bračnog druga dospeo, ma da brak još postoji; ali ovaj zahtev nije stvarnopravne prirode, nego je ravan zahtevima stečajnih verovnika (Grosschmid, Kap. I, 73). V. kod § 1260.

Prema gorenavedenom predmeva se da je zajednička tekovina ono, što su bračni drugovi stekli za trajanja braka; protivno se ima dokazati, stoga ima bračni drug da dokaže, da se radi o tekovini iz substancije njegove zasebne imovine ili o njemu pripalom nasleđstvu (C. 4430/898).

Plodovi zasebnih imovina pripadaju zajedničkoj tekovini, — Grosschmid upotrebljava izraz: »zajednička tekovina je in idea plodouživalac zasebnih imovina.« Za trajanja braka svaki bračni drug raspolaže sa plodovima svoje zasebne imovine; tek po prestanku braka nastaje pravo na zahtev, da se plodovi uračunaju u zajedničku tekovinu (C. 141/896). Za trajanja braka mužu pripada pravo raspolaganja s tekovinom (C. 4026/900).

Zahtev na zajedničku tekovinu dospeva tek po razrešenju braka; u tom smislu prema § 105 bračnog zakona (Z. Čl. XXXI/1894) razvod se u pogledu zajedničke tekovine kao ženidbenopravnog imovinskog odnošaja smatra ravnim rastavi. Plenarna rešitba kurije br. 41: »Za vreme braka ne može ni jedan od bračnih drugova da traži podelu ili osiguranje zajedničke tekovine«. — Po C. 2288/904 potraživanje iz zajedničke tekovine nije stvarno nego obvezno pravo prema drugom bračnom drugu, sr. gore C. 5125/889. Iz ovog razloga ne bi se u slučaju stečaja jednog bračnog druga za trajanja braka smelo uzeti u obzir kakvo potraživanje drugoga iz za-

jedničke tekovine; osobito prema C. 5343/885, po kojoj je zajednička tekovina podvrgnuta ovrši zbog dugova muža, jer on ima prava s istom raspolagati. V. ali gore Grossschmidovo mišljenje. Muževljevo pravo raspolaganja ima se smatrati više kao pravo upravljanja, jer ako on za vreme braka daruje kakvu stvar iz zajedničke tekovine za to jamči njegova zasebna imovina (Grossschmid, Kap. I. 261). O pripadnosti muža u času sklapanja braka ovisi, da li ženi pripada zajednička tekovina, promena stana nema nikakova uticaja (C. 3607/910). Isto tako merodavan je društveni položaj u vreme sklapanja braka (Almási I, str. 198, tako isto C. 4646/915). Žena može da se i za vreme braka odreče svog prava na zajedničku tekovinu, ali ta odreka ne sme da krnji nužni deo njenih nužnih naslednika (C. 657/906). Gledom na zajedničku tekovinu udova ima pravo retencije na ostavinu (C. 5403/902).

U pogledu zasebnih imovina vredi pravilo, da svaki bračni drug može slobodno da raspolaze sa svojom zasebnom imovinom i da to može da traži od svakoga pa i od bračnog druga, ali ipak ne može ovom poslednjem da oduzme upotrebu stvari, koja je doneta u kuću za zajedničku upotrebu (C. 649/903), v. gore C. 141/896. — Pod zasebnom imovinom imaju se smatrati dobra, koja su bračni drugovi posedovali već pre braka ili su ih za vreme braka stekli nasleđstvom, darovanjem ili kojim drugim pravnim naslovom, koji je postojao pre braka ili vrednosti, koja u slučaju otudjenja ova dobra predstavlja (Staud, str. 56).

§§ 1242—1244 v. udovičko pravo kod § 758.

§ 1245, prva rečenica važi u toliko, da ako predleže preduslovi, po kojima se kod potraživanja uopšte može tražiti osiguranje, onda da je i po mužu obdareni dužan da dozvoli osiguranje na darovanom dobru (C. 4222/901). Bude li osiguranje samo općenito uslovljeno, sudija će odrediti način istoga (C. 114/901). Udova ima obzirom na svoj miraz pravo retencije na ostavinu (C. 6403/902). Druga rečenica ovog § ne važi.

§ 1246 važi, ali uz poštivanje ustanova navedenih kod § 1217.

§ 1247 manjka; u pogledu druge rečenice v. kod § 46. Sr. Grossschmida kod § 1266.

§§ 1248—1254, V. kod §§ 602—3 i 717—9. Ugovor o nasleđstvu ne može se uknjižiti (Grossschmid, Kap. I, 102).

§§ 1255—1258 ne važe. Na svaki način može se ugovorom osigurati udovičko pravo (v. kod § 758); bude li takvo plodouživanje predmetom darovanja, to potomci — u koliko nije povredjen njihov nužni deo — ne mogu tražiti ograničenje plodouživanja, što bi inače mogli gledom na udovičko pravo (C. 6604/903). Udovičko pravo može se urediti bračnim ugovorima (C. 5545/902). Radi li se o udovičkom uživanju, dakle o plodouživanju za slučaj smrti muža, to nije dozvoljeno uneti isto u javne knjige, dok naprotiv nema zapreke za upis plodouživanja među živima (Grosschmid, Privatnopravne studije, II. sv., str. 794).

§ 1259. Roditeljima je dozvoljeno, da jednako obdare decu iz raznih brakova, u koliko se tim ne vredjaju nužni delovi (Grosschmid, Privatnopravne studije, II. sv., str. 798); naravno da to može da se učini i ugovorom o nasledstvu.

§ 1260. Po § 14 steč. reda miraz dospeva u slučaju otvorenja stečaja protiv muža, a žena postaje stečajnim verovnikom (C. 97/899). Žena ne mora ni da dokaže da je njen miraz bio inventiran u imovinu (posao) prezaduženika (C. 751 ex 890). Dos receptitia ima se u tom slučaju položiti kod suđa, a kamati iste imaju se prema § 5 steč. reda izdati mužu (Grosschmid, Kap. I. 790). Od stečajne mase ne mogu se prema § 65, 2. zač. steč. reda potraživanjem cživotvoriti zahtevi na ugovorenu bračnu nagradu (C. 1505/895) i parapherna (C. 6511/890). V. o tom još kod § 1232. — Deo na zajedničku tekovinu (v. kod §§ 1232—6) za vreme braka niti se može ustanoviti niti dospeva, prethodno izručenje istoga može se na osnovu 3. zač. § 28 steč. reda pobijati (Debrec, tabla 121/900). V. o tom Grosschmida kod §§ 1233—6. Zasebne imovine bračnih drugova imaju se u smislu § 46 steč. reda izlučiti, ali žena ima prema cit. § da dokaže svoje izlučno pravo; međjutim ovo važi samo onda, ako njena zasebna imovina nije jasno različitá od one muža joj (Kreditara), ali ako se ona izričito pokaže njenom, n. pr. uknjižbom u gruntovnici, to na ženu ne pada nikakav teret dokazivanja, jer se ta imovina nije uopšte smela uneti u inventar mase (C. 8841/887). Isto tako ne dolazi do primene § 46 steč. reda gledom na teret dokazivanja, ako su bračni drugovi suzakupci (C. 508/908).

§ 1261 manika; bude li pak obostran miraz dat i delom ično ženi ostavljen, to bi se per analogiam imalo uzeti u

obzir ono, što je rečeno kod § 1260. Uostalom Zlinszky kaže (str. 929), da stečaj protiv jednog bračnog druga ne razrešuje bračne ugovore.

§ 1262. Sr. kod § 1180, po kom nema zajednice dobara. O dospelosti zajedničke tekovine u stečaju v. Debrec. tablu 121/900 kod § 1260 i Grosschmida kod §§ 1233—6.

§ 1263 manjka, jer nema dobrovoljne rastave. Ne živi li bračni drugovi zajedno, to kroz ovo vreme nema zajedničke tekovine, v. C. 752/911 kod § 1232.

§ 1264. V. kod § 1265 i § 105 bračnog zakona (Z. Čl. XXXI/1894).

§ 1265, prva rečenica važi (C. 5514/908), v. i § 67 bračnog zakona (Z. Čl. XXXI/1894). I druga rečenica morala bi da važi po opštim zasadama. Zavisi li nevaljanost bračnih ugovora o nevaljanosti braka, to se isti mogu proglasiti nevažećim tek po prestanku braka (C. 975/896).

§ 1266, prva rečenica manjka, jer se brak može razvesti samo presudom. U pogledu druge rečenice sr. § 89 bračnog zakona (Z. Čl. XXXI/1894); bračni ugovori gube važnost rastavom braka (Zlinszky, str. 929), ali ostaju na snazi odredbe, ustanovljene za slučaj prestanka braka (C. 21/896). Vrednost darova, koje ima da povrati krivim proglašen bračni drug, ravna se gledom na obogaćenje prema vremenu, kad je krivac skrivio rastavu ili kad je podneta bila tužba za rastavu; ali sudija ima da drži u vidu pravičnost a ne teoretičnost. (Grosschmid, Kap. I., 261). U pogledu bračne nagrade v. kod § 1232. Gledom na treću rečenicu v. C. 2097/97 kod §§ 1233—6; uostalom zahtjev na zajedničku tekovinu neodvisan je od krivnje ili nekrivnje i ne može se oživotvoriti nikakav razlog nedostojnosti ni razbaštinjenja (Grecsák, I. str. 154). Bračni ugovori prestaju rastavom braka bez obzira, ko je rastavu skrivio (Almási, I. str. 308). — Četvrta rečenica važi ako je presuda o rastavi postala pravomoćnom; inače naslednici mogu da ostvare kakav uzrok nedostojnosti (Almási, str. 258).

VIII. Pogodbe na sreću.

§ 1267, prva rečenica. — Pogodbe na sreću su one, čiji predmet sastoji u iščekivanju nekog budućeg događaja ili od slučaja ovisnoj ili neizvesnoj koristi ili šteti (Zlinszky str. 734). — Druga rečenica važi (Zlinszky na istom mestu).

§ 1268, sr. kod § 934, po kom nema mesta potraživanju iz *laesio enormis*.

§ 1269 manjka taksacija, — u ovom § navedene pogodbe spominju se kao primeri. —

§ 1270, prva rečenica važi (Zlinszky 735). — Druga rečenica važi uz pravilo, da se to ima primeniti i onda, ako jedna stranka upotrebi lukavštinu ili izvrši kakvo nemoralno ili nedozvoljeno delo, te da u takvim slučajevima ima mesta zahtevu na povratu (Zlinszky na istom mestu). Po praksi ne predleži oklada, ako se radi o ispravnosti tvrdjenja i stranke prema vrsti oklade uzajamno polože premiju.

§ 1271. Potraživanja iz oklada ne mogu se sudbeno potraživati (C. 8076/85), ma bila o tom izdana i obveznica (C. 2294/873), a isto tako ne može se tražiti povrata izvršene isplate (C. 7272/886). Bude li svota dana u polog nekom trećem, a ovaj je bude već izručio dobitniku, ne može se tražiti natrag (C. 7862/889). Ne uživaju sudske zaštite ni potraživanja iz oklada na konjskim utrkaма (C. 2965/907). Potraživanja totalizatora uređuje Z. Čl. XIII/1913; kroz 8 dana nepodignuti novac pripadne u korist svrha navedenih u zakonu.

§ 1272 važi (Zlinszky, str. 736). Ne mogu se utužiti potraživanja iz igranja karata (C. 252/900). Odaslanje srećaka po prodavaču istih ne predstavlja kupnju srećke i ako je primalac ne pošalje natrag (C. 1112/884).

§ 1273, druga rečenica manjka na ovom mestu.

§ 1274 važi (Zlinszky 736).

§ 1275 važi.

§ 1276 važi (Zlinszky 737).

§ 1277 važi. Prepuštanje zemljišta za traženje ruda i eksploataciju je pogodba na sreću, davalac zemljišta ne jamči za to, da isto sadrži ono što se traži ni u pogledu vrsti ni mesta (C. 4427/910).

§ 1278, prva rečenica važi (Grosschmid, Kap. I, 363). — Kupnja nasledstva ili jednog dela istog je kupnja na sreću (C. 206/898). Kupnja pojedinih predmeta iz nasledstva je obična kupnja (Debrec. tabla 36/898). Poštenu kupcu ima gledom na kupovninu pravo retencije na vindiciranoj stvari iz nasledstva, ako ova bude upotrebljena za namirenje verovnika, sr. kod § 547.

§ 1278, druga rečenica ne važi. — § 5 Z. Čl. XVI/894: »Naslednik naslednika ili zamenika naslednikova a tako isto onaj, komu je naslednik ili zamenik ovoga otuđio svoj deo nasledstva ili deo istoga, zatim naslednik ili inii pravni poslednici nužnog naslednika ili legataru mogu u ostavinskom postupku izvršivati ista prava, koja pripadaju nasledniku, zameniku naslednika, nužnom nasledniku i legataru; ali samo onda, ako pravilno dokažu svoj zahtev na nasledstvo dotično otuđenje javnom ispravom, overenom privatnom ispravom ili u ostavinskom postupku danom i u zapisnik unetom izjavom«. Ove formalnosti ne odnose se na valjanost kupnje nasledstva Sr. Grosschmida kod § 797.

§§ 1279—1283 manjkaju.

§ 1284 važi, ali pogodba o doživotnoj renti ne mora biti naplatna ni sastojati se u godišnjem plaćanju (Zlinszky 738).

§ 1285, prva rečenica važi (Zlinszky 739), druga manjka ali se ima uzeti u obzir u pogledu dospelosti obroka najamnine i ostalih tereta (Zlinszky l. c.). — Umre li uživatelj rente pre dospelosti, njegovom nasledniku pripada za proteklo vreme odgovarajući deo (C. 509/873). Bude li nemoguće ugovoreno izvršenje u naravi, ima ga zameniti odgovarajuća isplata u novcu (C. 509/900). Mestom izvršenja smatra se prebivalište obvezanika u vreme preuzete obveze (C. 223/899). Ne bude li uživatelj rente kroz dugo vreme potraživao ono što mu pripada, onda ne može potraživati međuvremeno nastali manjak (C. 273/894). Renta u naravi je u pravilu neprenosivo osobno pravo (C. 722/903); neprenosivost može se i onako usloviti (C. 588/902). Povlašteni ne može umesto uslovljenog izvršenja u naravi tražiti isplatu u novcu, ma da je vrednost bila i izra-

žena u novcu (C. 577/902), isto tako ni rentom povlašćena žena, koja usled udaje napusti kućanstvo (C. 577/902).

§ 1286. — § 130 steč. reda: »Doživotne rente, a tako isto potraživanja, koja se imaju u ratama isplaćivati kroz neodređeno trajanje iz vremena na vreme, ne mogu se unovčiti po § 129 (javnom prodajom). — namirenje se vrši doznakom zaplenjenih rata po § 123 ili uvlačenjem u smislu § 124«.

Uostalom ovaj § manjka. Sr. C. 294/910 kod § 758.

§ 1287 važi.

§§ 1288—1292 manjkaju u privatnom pravu, trg. zakon sadrži te ustanove u §§ 453—514.

IX. Naknada štete.

§ 1293 važi. Šteta se može i posredno naneti, ali je nedozvoljena pozitivna veza (što pak ne predleži, ako medjuvremeno nastupili razlog istisne predjašnji), veza se ne uspostavlja tom okolnošću, da uspeh inače ne bi nastupio (sr. kod § 1311); posrednost može sastojati: a) u akcidenacijama (n. pr. u slučaju § 965); b) u tom da jedan uzrok radja drugi, t. t. filijativna posrednost (n. pr. § 1307) ili c) u singularnom interesu, na pr. kupac, komu se ne liferuje neka roba, je tu robu prethodno već dalje prodao i prema kupcu se obvezao da će u slučaju neliferovanja platiti neku kaznu (Grosschmid, Kap. I, 710). U svim ovim slučajevima ima se naknaditi šteta, jer se u pravilu, imaju da namire i posredni učinci, ali o tom nema opšteg pravila, *questio facti* je, da li se nešto ima nekomu da upiše u greh, osobito obzirom na predviđjanje; — medjutim nastupili slučaj, koji uskoroje štetu, rešava počinitelja štete samo u toliko, u koliko bi i drugi neko bio odgovoran za slučaj (cit. delo I, 746). Sr. kod § 1327. Okolnost, da bi slučaj i onako bio nastupio (n. pr. § 386 trg zak.) oslobodjava počinitelja štete u toliko, da mu se isti upisuje u dobro (sr. kod § 1312); da bi šteta bila i inače nastala, ima se učiniti verovatnim u užem opsegu (cit. delo I, 713—714). Sr. kod § 1327. Često je nemoguće odrediti granicu izmedju štete i izmakle koristi, — po Franku šteta je svaki kvar ili manjak, koji neko u svom dobru ili koristima (zaslužba, prihod) pretrpi (cit. delo I, 719), — i poteškoća je u tome, što se »gubitak« može odnositi i na dobitak i na korist, n. pr. izgubljena zakupnina bila bi korist, a u ovom slučaju predleži pozitivna šteta (cit. delo I, 720), kao uopšte kod prihoda iz običnog iskorišćivanja (cit. delo I, 721); isto tako predstavlja privatno-pravno dobitak razlika u ceni neliferovane i nepokrite robe (cit. delo I, 729). Ovaj §, po kom se kritični dobitak ima da očekuje po običnom tečaju stvari, imao bi se tako popuniti, da se može dosuditi i izmakla dobit, koja bi bila nastupila iz-

vanrednim okolnostima, u koliko se dobit evidentno imala očekivati (cit. delo I, 727).

§ 1294. Po opštim ustanovama obveza naknade štete predpostavlja pravni odnošaj, koji se osniva na ugovoru, kažnjivom delu ili propustu ili na drugim jedinstvenim osobitim okolnostima, koje se ne mogu uvrstiti pod koje opšte pravno pravilo (C. 5332/98). I dopuštena dela, postupci i funkcije mogu biti temeljem obveze naknade štete (C. 6338/99). V. kod § 1293 i kod §§ 1296—8.

§ 1295, v. C. 5332/98 kod § 1294. Izmakla dobit ima se naknaditi samo u slučaju namernog ili iz grube nepažnje nastalog oštećenja, u ostalim slučajevima culpa ima se naknaditi faktično umanjenje imovine (stalna praksa, isto tako Grosschmid, Kap. I, 715), sr. »pozitivnu štetu« kod § 1293. U zakonima navedeni izrazi »odšteta«, »faktična i potpuna odšteta«, »potpuno zadovoljenje«, »potpuna naknada štete« označuju uopšte faktičnu (potpunu) naknadu štete i tvore opšte pravilo, tako da umanjeno jamstvo radi obične culpa predstavlja iznimku (cit. delo 698); ima i takvih zakona, koji određuju potpunu odštetu i u slučaju da ne postoji ni levis culpa (cit. delo I, 722); culpa, koja zadire u krivični zakon, je svakako gruba nepažnja (cit. delo I, 718). Nema izričitog pravila ima li se gde dosuditi potpuna ili delomična odšteta, na sudiji je a ne na zakonu da primeni pravilo, da se kod teže krivnje postupi in dubio durius, a kod blaže in dubio mitius (cit. delo I, 724). Sr. kod §§ 1293—4. U svakom slučaju može se umesto naknade štete tražiti propust obogaćenja (cit. delo I, 737); v. kod § 1332. — Drugo začelo v. C. 5338/99 kod § 1294. Pravo se ne sme tako vršiti, da tim stečena korist bude u nerazmeru sa štetom, koja se nanosi drugoj osobi, jer tu onda predleži zloupotreba prava (C. 1290 ex 905). Protivno: ko se služi svojim pravom u granicama zakona, ne odgovara za štete počinjene drugima (C. 13/901).

§§ 1296—8. Sr. kod § 1293, krivnja predpostavlja, da počinitelj svesno preduzima štetno delovanje, pri kom bi dužnom pažnjom morao predvideti posledice svog dela, — ali počinitelj mora da je bio u stanju da izvrši ili propusti štetno delovanje (C. 5338/98). Viša sila je događaj, koji se i uz dužnu pažnju ne može otkloniti ljudskim silama (C. 72/901). Odgađanje, koje se ne osniva na propust nego na zaprečujuću na-

redbu vlasti, lišava obveze na naknadu štete iz sledećeg (brojke označuju stranice u Kap. I.): a) *ex delicto* (i zbog *culpa levis*, 634), ovde spada *dolus culpa* (i *quasi culpa*) in *contrahendo* n. pr. §§ 866, 1016, 1320; *ex quasi delicto* (koji se razlikuje od delikta samo po stepenu (634), sr. kod §§ 1318, 1320; uopšte radi deliktu odgovarajućeg ponašanja bez prethodne obveze, t. j. kad već ab ovo predleži dužnost naknade, n. pr. kod nepoštenog *falsus procurator*-a i kod kažnjivih dela (638); b) *ex culpa* in *praestando* (u slučaju neispunjenja predleži samostalna obveza za naknadu štete, u slučaju zadocnjenja ona je nuzgredna obveza. 641); *ex quasi culpa* in *praestando*, kad jamstvo proizlazi iz *jus strictum*, n. pr. kod špeditera po § 398 trg. zak. (642) i radi tomu ravnog ponašanja, naročito kod obveza *ad faciendum*, sr. kod §§ 1314—5, te kod §§ 1301—3, gde obveza prelazi u onu *ex delicto*; c) i kod dozvoljenog ponašanja, koje postoji u pravnom sistemu samo kao iznimka, — naročito činitbe na vlastitu pogibeli, koje osnivaju obvezu za naknadu samo *ex quasi contractu*, dakle ne *ex delicto* (v. kod § 1318) i po tome nemaju za posledicu solidarnost dužnika (v. kod §§ 1301—3), n. pr. dalnje davanje u zalog po § 460, dozvoljeno otudjenje (*lex Rhodia de jactu*), odustaja od zaruka (646—7); d) iz pravnog posla, n. pr. osiguranje, *risico* preuzimanje (648); e) iz slučajeva otudjivanja, — u najširem smislu ako se radi o opštem dobru, zakoni o otudjivanju su samo merila za *ratio juris*, po kom niko ne sme da bude bez naknade lišen pravevaljano stečenog dobra, isto vredi i za zaplenu dobra nekrivog vlasnika, isto tako pripada nekrivom uapšeniku od države naknada za pretrpljeno lišenje slobode, — *analogia legis* ima da se obilno primeni (649 do 551); sr. Schwarza kod § 365. Za potraživanja iz gornjih razlikovanja v. kod § 1295, prva stavna i kod §§ 904 i 922.

§§ 1299—1300. Tera li ko kakav obrt, za koji je potrebno stručno znanje, odgovoran je zbog skrivljenog pomamkanja pažnje na ono, što se od njega kao stručnjaka traži (C. 7794/900). Lekar je odgovoran za naknadu štete prouzročene pomamkanjem pažnje (C. 5960/909).

§ 71 Advokatskog reda (Z. Čl. XXXIV/1874): »Advokat je dužan potpuno naknaditi štetu, počinjenu u vršenju zvanja delom ili propustom, bila ista prouzročena namerno ili grubim

nemarom, ako se šteta ne može otkloniti zakonskim pravnim sredstvom.

Tužba za naknadu štete spada pred sud nadležan po ustanovama GP.

I potpuna naknada štete ne oslobadja advokata od disciplinskog dotično krivičnog postupka, koji se po ustanovama ovog zakona ima da pokrene.

§ 72: »Potraživanje naknade štete u smislu § 71 zastaruje — izuzev slučaj ex offio progonivog zločinstva, — ako oštećeni u roku od 2 godine od časa, kad je za štetu doznao, ne podigne tužbu dotično disciplinsku prijavu«. Po C. 2664 ex 84 disciplinski postupak ne mora da prethodi tužbi za naknadu štete; dok naprotiv po C. 170/86 mora.

§ 172 Javnobeležničkog reda (Z. Čl. XXXV/1874): »Javni beležnik je odgovoran za tačno obdržavanje u zakonu odredjenih propisa, povreda dužnosti ili propust imaju za posledicu kaznu i obvezu na naknadu štete po ustanovama ovog zakona.

Javni beležnik u prvom redu jamči za obdržavanje zakona o taksama i nagradama za pravne poslove po njemu izvršene.

Jamstvo se proteže i na zamenike javnih beležnika. U slučaju § 172 nije potrebno prethodno provedenje disciplinskog postupka (C. 3948/890). Sr. kod §§ 1301—3.

§§ 1301—3. U slučaju zabranjenog dela počinitelji jamče solidarno za štetu (C. 1672/910). Kod telesne ozlede počinitelji jamče solidarno i ako delo nisu istovremeno počinili (C. 239 ex 96). Namerno oštećivanje ima za posledicu solidarno jamstvo (C. 4393/90). Svako je jamstvo ex delicto solidarno, — ali dolus in praestando nije delikt (Grosschmid, Kap. I, 643); radi pravnih posledica delikta vrlo je važno razlikovanje između jamstva ex delicto i ex obligatione, ali ipak granica između njih nije često jasna, — ex delicto postoji dužnost za naknadu n. pr. ako advokat svojom krivnjom izgubi parnicu, ako javni beležnik počini kakvu pogrešku kod sastavljanja oporuka, ako opunomoćenik (prema opunomoćitelju) prekorači svoju punomoć, — ovi imaju da naknade štetu ex delicto, dočim nema mesta zahtevu za ispunjenje ugovora zbog manjkavosti (cit. delo, 644).

§ 1304. Propuste li obe stranke dužnu pažnju, to imaju da snose štetu na jednake delove (C. 5177/90, isto tako C. 3284 i Vrh. Sudište Rv. III, 343/923). Bude li kakvo pogibeljno teranje obrta objektivno krivo za neku štetu, istu imaju napola da snose preduzimač i oštećeni, ako je ovaj poslednji propustio dužnu pažnju ili ako je pomanjkanje prostora doprinelo šteti, poimence ako je podrum bio zapušten a voda je iz popucane cevi oštetila stvari u podrumu (C. 3403/909). Ima da se uoči concursus oštećenja medju strankama (Grosschmid, Kap. I, 747); prevagne li krivnja oštećenoga nema mesta odšteti (cit. delo I, 744); u ovom pitanju sudija ima da vagne stvar ex aequo ac bono (cit. delo, I, 748), — prema prilikama može da svali na samog oštećenoga nemarnost, ali samo iznimno (cit. delo 750—1); razmer krivnje u vezi je sa razmerom pogibelji, — sudija ima od slučaja do slučaja da ustanovi težinu razmera, — ne može mu se kratiti da donese salomonsku presudu (kao §), ali to se ne sme smatrati pravilom (cit. delo I, 755). Ako pri nanašanju štete ima udela i oštećeni, ma samo u toliko, što je propustio otklonjenje ili ublaženje štete, oštetiitelj se ne može u svakom slučaju bezuvetno i potpuno osuditi na odštetu, već s pogledom na okolnosti samog slučaja, osobito s obzirom na krivicu, kao i na to, da li je štetu većim delom jedna ili druga strana nanela, sud presudjuje, da li ima mesta otšteti i ako jeste u koliko? (Apel. Sud N. Sad, G. 152/920). Bez krivice stranaka nanescena šteta podjednako tereti obe stranke (Apel. Sud. N. Sad, G. 389/920). Onu štetu, koja je prouzrokovana krivicom obiju stranaka, stranke snajaju zajednički i podjednako (Kas. Sud N. Sad, G. 173/922).

§ 1305. Sr. kod § 1295, II. stavka, zatim Grosschmida (Kap. I, 646—7) kod §§ 1296—8; § 1305 je dakle neispravan kao aksiom, naknadi šteta ima kadkad mesta (cit. delo I. 648).

§ 1306. Z. Čl. XVIII/1874 osniva objektivnu, bez krivnje postojeću dužnost naknade štete sa željeznice. §§ 1—6 tog zakona glase:

§ 1: »Izgubi li ko život ili bude li u telu povredjen na železnici, svejedno je li ista bila predana javnom prometu ili ne, željezničko preduzeće odgovorno je za nastale štete, osim ako preduzeće dokaže da je smrt ili telesnu povredu prouzrokovao neodstranjiv slučaj (vis major) ili neotklonivo delo

treće osobe, koje željezničko preduzeće nije moglo sprečiti ili vlastita krivnja poginulog ili povredjenog.

§ 2: »Dužnost naknade štete željezničkog preduzeća odnosi se u slučajevima § 1 na sledeće: 1. U slučaju telesne povrede preduzeće dužno je osim troškova lečenja da nadoknadi i one imovinske štete, koje proističu iz privremene ili trajne oštećenikove nesposobnosti privredjivanja ili iz smanjenosti sposobnosti privredjivanja. 2. U slučaju smrti preduzeće ima da osim u tački 1. odredjenih obveza snosi i troškove pogreba; ako je poginuli po zakonu ili prema zak. običaju bio dužan nekoga da izdržava ili uzgaja, to preduzeće ima ovome da plati i troškove izdržavanja dotično vaspitanja, ako ih usled smrti izgubi. Zaprećeno unapredjenje je imovinska šteta, koja se ima naknaditi (C. 7155/901). Ima se naknaditi i dopuštena nuzgredna zarada (C. 682/900).

§ 3: »Ugovor ili pridržaj (poslovna pravila), po kojima bi se u ovom zakonu ustanovljeno jamstvo unapred isključilo ili smanjilo, nema važnosti.

§ 4: »Iznos naknade štete odrediće sudija prema prilikama. Sudija odlučuje i o tom ima li preduzeće da poda osiguranje, kao i o vrsti i visini iste.

Naknada izgubljene ili smanjene privrede, dotično troškova izdržavanja i vaspitanja iz pomanjkanja sporazuma stranaka ima da se dosudi kao godišnja renta plativa unapred u mesečnim obrocima.

§ 5: »Presudjeno željezničko preduzeće može i nakon sudskog ustanovljenja godišnje rente tražiti, da se ista dokline ili snizi, budu li se prilike koje su kod ustanovljenja služile kao obrazloženje znatno promenile. Isto tako može i povređeni da traži povišenje ili — ako je bila dokinuta — ponovno dopitanje godišnje rente, budu li se prilike, koje su bile merodavne kod ustanovljenja, sniženja ili doknuća, znatno promenile.

§ 6: »Ovim se zakonom ne dira u pravo regresa željezničkog preduzeća protiv njegovog osoblja, odgovornog za željezničku nesreću.

§ 9: »Potraživanja naknade štete zastaraju u tri godine, kod ozleda od časa nesreće, a kod smrtnih slučajeva od časa smrti.

III 1135 Dužnost naknade štete proteže se i na štete, koje nisu nastale neposredno iz teranja preduzeća, nego iz prometnih naprava i pripremljenih radova kod gradnje željezničkog mosta (C. 5224/908). Željeznica je odgovorna za to, što ubijeni nije bio sprečen da ode iz perona na kolosek (C. 5320/900). Po C. 5403/909 per analogiam važi načelo da je preduzimač, koji gradjenjem ili teranjem preduzeća stavlja u pogibelj životnu ili imovinsku sigurnost drugih ljudi, — s iznimkom vis maioris — odgovoran za svaku štetu i bez krivnje i da pogibelj štete snosi kao riziko posla. Sr. Grossschmida kod § 1318.

§ 1306 a) Postojanje nužde ima da sud prosudi, a tako isto dužnost naknade. Gradjanski sud rešava samostalno i može da ne uzme u obzir nuždu, ma da je krivični sud zbog nužde doneo rešavajuću presudu (C. 5788/910). Sr. § 491 trg. zak. kod osiguravajuće pogodbe; zatim v. Grossschmida c) i e) kod §§ 1296—8, gde on (Kap. I, 633) opaža, da sudija ima da primeni oblasno konsumiranu ratio legis, ut omnium contributione sarciatur, quod pro omnibus datum est (Dig. 14 2 1. 1). Po Schwarzu (Nove privatnopravne rasprave, str. 258) postoje samo 2 pozitivna mesta zakonska o nuždi i to § 66 Z. Čl. XXIII/885: »U slučaju pogibelji ladje i splavi mogu da pristanu ma gde, da iskrcavaju tovar i da se povuku na kopno, — a posednik obale ima da potražuje naknadu prouzročene štete«. — Zatim § 81 Z. Čl. XXXI/879, po kom ako neko, koga putem snadje kakva nezgoda, usled iste bude prisiljen da počinj kakav šumski prekršaj, to se njegovo delo nema kazniti kao prekršaj, ako u roku od 24 sata slučaj prijavi šumaru ili općinskom predsedniku; ali ima da naknadi prouzročenu štetu ili vrednost prisvojene stvari.

§ 1307 važi nenoveliran (Arg. Grossschmid, Kap. I, 710); o nuždi v. kod § 1306.

§§ 1308—1310. Osoba koja ne raspolaže svojom voljom ne rešava se dužnosti naknade po njoj počinjene štete, ma da nije krivično odgovorna (C. 373/98). Ludjak se u pravilu ne može obvezati na naknadu štete; ali njegov imetak može da služi za pokriće štete, u koliko se to pokaže pravičnim po imovinskim okolnostima obih stranaka obzirom na štetu, pri čem se mora paziti da ona koji je počinio štetu ili lica koja je on dužan izdržavati, ne izgube tim sredstva za izdržavanje (C. 134/97). Osim roditelja, koji su dužni paziti na dete, odgovorno

je za štetu i 12-godišnje dete, ako je bilo sposobno da po svom duševnom razvitku prosudi odgovornost (C. 10280/906).

§ 112 Z. Čl. XII/894 (o gospodarstvu): »Za štete, počinjene po članovima obitelji a tako isto po osobama, koje stoje pod štitništvom ili starateljstvom, odgovoran je glavar obitelji, dotično štitnik ili staratelj; — za štete prouzročene po družini odgovoran je gazda, ako su spomenuti propustili dužni nadzor«. (Tako isto § 84 šumskog zakona XXXI/879).

Gazda zadržava pravo regresa prema družini. Za štete prouzročene po životinjama, odgovoran je gazda.

§ 113: »Zahtev na naknadu gospodarske štete zastarule u 6 meseci od počinjenja. Za zastaru presudom ustanovljene naknade štete važe ustanove građanskih zakona«.

Ako roditelji ne mogu da iskažu ispriku za nemarnost, odgovorni su zbog zanemarenja staranja za štetu, prouzročenu po njihovom detetu (C. 242/901). Za štetu, koju počinji dete na povratku iz škole, roditelji nisu odgovorni, jer im se pri tom ne može upisati u greh nikakova nemarnost (C. 4197/95).

§ 1311. Ko skrivi slučaj, odgovoran je za štetu, ako ima veze između slučaja i posledica; te ne može prigovoriti, da se posledice mogu pripisati i drugim okolnostima (C. 6999 ex 905). Kod ustanovljenja naknade štete merodavna je privredna sposobnost u času počinjenja štete, i ne može se prigovoriti, da bi oštećeni i bez toga bio postao nesposoban za rad usled kakve druge mane (C. 5585/909). V. i § 1 Z. Čl. XVIII/874 kod § 1306.

§ 1312. Sr. kod posloводства bez naloga. U pogledu poslednje rečenice važi pravilo, da nema mesta kompenzaciji štete i dobitka samo kod skupnih obveza (n. pr. tutorstvo, starateljstvo, uprava imetka, nepošteni posed nasledstva); u ostalim slučajevima dozvoljena je kompenzacija, jer šteta predleži samo onda, kad se ista ne može da naknadi sa u vezi stojećim dobitkom; t. j. primena pravila, da se kod poštštenja neke stvari ma da uračuna postojeći ostatak (Grosschmid, Kap. I, 703—4). Sr. i kod §§ 1293, 1323.

§ 1313 važi po analogiji § 6 Z. Čl. XVIII/1874 v. kod § 1306. Vlasnik preduzeća odgovoran je za štete počinjene po voditeljima preduzeća (C. 4800/909). Poslodavac je odgovoran za po njegovim nameštenicima namerno ili krivnjom prouzročene štete (C. 1845/903).

§§ 1314—5. Za štete izvan službe odgovoran je službo-
davac samo za culpa in e'gendo (C. 517/91). Prema pri'likama
snesi se odgovornost za »svoje ljude« (n. pr. gostioničari, pod-
najmodavci): ne'spravno je ograničenje na »nameštenike«
(Schwarz: Nove privatnopravne rasprave 272). Kod pogibelj-
nih preduzeća vlasnik je objektivno odgovoran za svaku šte-
tu — dakle i za onu bez ikakove krivnje — te se može ove
obveze oslobediti samo onda, ako dokaže da je nastupila v'ša
sila ili da predleži nepažnja oštećenoga (stalna praksa, a tako
i Vrh. Sudište Rv. III. 419/21 kod jedne automobilske nesreće).

§ 1315. Gostioničari su odgovorni za štetu gub'tkom ili
oštećenjem nanešenu stvarima unetim u gostionu (C. 9143/890).
Za stvari predane konobaru kavana ne odgovara vlasnik ka-
vane ako konobar nije za to bio postavljen (C. 8167/884). Sr.
Schwarza kod §§ 1314—5.

§ 1317 manjka.

§ 1318. Vlasnik kuće je odgovoran za štetu, koja nasta-
ne padom stvari naneštene na kući; ako je tu stvar namestio
stručnjak, vlasnik zadržava pravo regresu protiv njega (C.
5423/903). Ovaj § ustanov'java quasi delictum, delictum prae-
sumitur, naime nepažnju vlasnikovu (dok se kod obveze ex
quasi contractu, v. kod §§ 1295—8 fingitur contractus); oznaka
quasi delicta (prema delictu) je ta, da zakon osn'va odgovor-
nost na izvanjsku kauzalnost; dozvoljeno je opravdanje, ako
se može primeniti ius aequum (Grosschmid, Kap. I, 635).

§ 1319. Gradjevni preduzetnik odgovoran je za štete
nastale manjkavostima u gradnji i u slučaju da je preuzeo
gradjenje ili pregradjivanje ma da je kao stručnjak mogao
ustanoviti neshodnost posla (C. 409/901). Vlasnik zemlj'sta
odgovoran je za štetu nanešenu susedu manjkavošću gradnje
i onda, ako je radnju izvrš'o gradjevni preduzetnik (C. 4407
ex 901). Sr. C. 5423/903 kod § 1318. Za štetu, nanešenu pregra-
djivanjem, odgovoran je vlasnik kuće ako se nije držao gra-
djevni propisa (C. 973/900).

§ 1320. V. § 112 Z. Čl. XII/894 kod §§ 1308—1310. Vlas-
nik životinje odgovoran je za po njoj počinjene štete i ako ne
predleži nikakova krivnja s njegove strane (C. 4588/899). Vla-
snik je dužan da učini neopasnom za druge osobe pogibeljnu
životinju (C. 848/896).

§ 7 Z. Čl. XX/1883: »Štetu, koju počinji velika divljač (jelen, lanjac) na usevu, nasadama ili na drugim poljskim ili šumskim napravama, ima da potpuno naknadi posednik ili zakupnik, na čijem se lovištu divljač goji.

Za ovo je potrebno, da se šteta radi procene prijavi u roku od 8 dana.

Procena štete, počinjene na usevu ima se izvršiti u vreme, kad se ista može ustanoviti u količini ploda; šteta se može naknaditi u naravi ili gotovom.

§ 8: »Ne će se naknaditi štete počinjene po divljjoj zveradi ili pogibeljnim životinjama, jer je vlasnik zemljišta u pravu takvu zver da uništi ma kad.

§§ 1321—2. V. prikaz §§ 104—107 Z. Čl. XII/894 kod §§ 389—390.

§ 109 istog zak. čl.: »U slučaju počinjenja štete po životinji oštećeni može umesto naknade štete da traži isplatu neke odštetne pristojbe; u tom slučaju nije potrebno dokazivanje visine štete.

Odštetna pristojba može se tražiti kroz 4 sedmice od nanešenja štete.

§ 110 »Za pašnjake odštetna je pristojba za jednog konja, mazgu, magarca ili govedo 1 krana, za kozu 70 para, za svinju 50 para, za ovcu 30 para, za gusku 10 para, za ostalu perad 5 para.

Bude li se paslo na posijanom ili zasadjenom zemljištu, ivadi, vodnom ili prekopnom nasipu, odštetna se pristojba podvostručuje, dočim zbude li se za zrelosti plodova, u bašti, rasadniku voćaka, vinogradu ili uopšte po noći, pristojba se ima trostruko ustanoviti.

§ 14 Z. Čl. XX/1883: »Na lov ovlašteni sme da uništi, pitomu mačku, koju na lovištu nadje i psa, koji se okolo skiće.

§ 17: »Ranjenu divljač ne sme se terati na tuđe područje. Predju li lovački psi zakupnika lova na tuđe područje, to ih zakupnik ovog drugog područja može tako dugo da pridrži, dok njihov vlasnik ne dadne potpunu naknadu za pro-uzročenu štetu; pravo na zahtev za naknadu štete ostaje na snazi i bez uhvaćenja pasa.

Kao psi-skitnice u smislu § 14 imaju se smatrati oni, koji se ne nalaze u blizini svog gospodara ili osobe, koja ima nad njima nadzor (C. 496/905).

§ 1323 važi. Prvu rečenicu sadrži C. 12152/881. Sr. kod § 1295, I. zač. — Po Grossschmidu oštećeni može da bira između povrate i odstranjenja štete, ako je krivac u subjektivnom stanju, da može povratiti (Kap. I, 696). — ali ovaj izbor nije sasvim slobodan, jer krivac ima da naknadi samo štetom povredjeni interes oštećenoga (Kap. I, 693); traži li oštećeni naknadu, dužnik može predložiti da mu se dosudi povrata, ako bi se tim interesu oštećenoga moglo pre udovoljiti, n. pr. malodobni, koji je u pogledu svoje starosti zaveo u bludnju kontrahenta, isposluje odobrenje tužora (Kap. I, 696); udovolji li se zahtevu krivca, presuda ne ide ultra petitem, ako glasi tako, da se krivac povratom može osloboditi naknade štete (Kap. I, 694); prema prilikama pak može da otpadne interes za povratu (n. pr. ako roba tekom vremena izadje iz mode) ili radi individualnog interesa (n. pr. oštećeni ne mora da uzme natrag ukradeno mu rublje, ako je ovo bilo upotrebljeno), zatim radi interesa na nešto posebnoga, n. pr. životinja, na koju se neko priučio, ne može se zameniti sa bilo kojom drugom (Kap. I, 682). — sr. kod § 662; ograniči li se oštećeni na samu naknadu štete, to je dužan dokazati da je otpao interes za izvršenje (Kap. I, 695); u dvojbenim slučajevima pak ne može se njemu samom pustiti da prosudi je li izvršenje moguće (Kap. I, 695); naprotiv ako oštećeni traži povratu, koju krivac subjektivno može da izvrši (n. pr. ovaj tera upravo upitan obrt), to se krivac ne može osloboditi obveze isplatom naknade štete (Kap. I, 692), ma da se naknada redovito zbiva isplatom (Kap. I, 591); moguća je i kombinacija povrate i odštetne pristojbe, n. pr. krivac popravi oštećenu ladju i isplati gubitak vrednosti robe, koja je bila u ladji (Kap. I, 697); interes (quoad interest) nije merilo vrednosti nego logično stanovište (Kap. I, 702); kod povrede negativne obveze (propusta) šteta se ima dosuditi u novcu prema subjektivnom interesu oštećenoga (Kap. I, 706).

§ 1324. Sr. kod § 1295, zač. I. i kod § 1016. — Stranka, koja prekrši ugovor, ima da nadoknadi protustranci, koja se držala ugovora, i štetu i izmaklu dobit (C. 6310/96), isto tako ako ugovor bude povredjen iz nemara (C. 193/1897).

§ 1325. Krivac ima da plati nužne troškove lečenja (C. 75/900), isto Apel. Sud N. Sad. G. 281/921. Krivac ima da snosi i ostalu naknadu. — C. 2938/890 obvezala je krivca da plati oštećenome, koji je usled ozlede izgubio zube, troškove za novo zubalo. Ovaj je § 1 onde, gde je u važnosti a. o. g. z., zamenjen § 311 k. z. (Z. Čl. V/1878). Ovaj § glasi: »U slučajevima ovog poglavlja ima se u korist oštećenika a na njegov zahtev takodjer na jednu primerenu odštetu priznati, koja se može sastojati kod trajne bolesti ili nesposobnosti zvanja odgovarajući osobnim ili obiteljskim odnošajima oštećenika, u izvesnom jedanput za uvek položenom kapitalu ili u godišnjoj renti«.

Proglašenje krivim veže građanski sud (C. 6055/904). Sr. kod § 1327. Rešenje od optužbe ne isključuje pravo na naknadu štete (C. 1990/906). Krivca ne rešava obveze okolnost, da se povredjeni neće da podvrgne operaciji, koja bi poboljšala njegovo stanje (C. 3670/909). Vrh. sudište je umesto odštete za pretrp'jene bolove dosudilo naknadu sudski ustanovljene i materijalne štete (114/923).

§ 1326. Smisao ovog pravila sadrži se u C. 5061/897 i C. 5657/912. U slučaju silovanja nevine devojke počinitelj ima za to da naknadi štetu, jer joj se je umanjio izgled za udaju (C. 1672/910).

§ 1327. — § 292 K. Z. (z. Čl. V/1878): »Ako su u slučaju namernog ubistva sa predumišljajem ili ubistva iza poginulog ostale osobe, koje su zavisile od njegova izdržavanja na koje je on bio obavezan: ima se u njihovu korist odšteta izreći, koja može biti prema odgovarajućim odnošajima u jednom, jedanput za uvek plativom kapitalu, ili u godišnjoj renti«. Sr. kod § 1325. Po Grossschmidu (Kap. I, 679) ima se kod dosuđivanja rente per analogiam uzeti merilom Z. Čl. XVIII/1874 (v. kod § 1306). On poriče istovetnost krivičnopravne i privatnopravne krivnje; n. pr. putnik na ladji bude ubiven pre nego se ova krene a zatim potone ladja sa svim putnicima. — u ovom slučaju ubica da nije privatno-pravno odgovoran; obratno: teško ranjeni leži na zemlji, kola ga pregaze i umre, — u ovom slučaju ubica je privatno-pravno odgovoran, ma da krivičnopravno nije ubica (Kap. I, 708). Stoga se ima kod ustanovljenja činjenica samo donekle uzeti u obzir presuda krivičnog suda.

§ 1328 v. C. 1672/910 kod § 1326. Ma da je žena vanbračnim prilegom povredjena u časti, a posredno donekle i materijalno, ipak joj za to pripada naknada štete samo onda, ako je muškarac pri tom počinio kakvo krivično delo (C. 2976 ex 913). Po ugarskom k. z. nije kažnjivo delo zavedenje pod obećanjem ženidbe. Sr. kod § 1330.

§ 1329. Po § 198 k. z. (Z. Čl. V/1878) pripada onome, koji je po javnom činovniku protuzakonito bio uapšen ili privoren, odšteta od 5—10 forinti na dan; daljnjoj tužbi radi odštete u ovakovom slučaju nema mesta. — Odštetu za nevino pretrpljen (ali zakoniti) zatvor odredjuju §§ 576—589 kriv. post. K. z. sadrži kaznenopravne odredbe za povredu lične slobode po privatnim licima u §§ 317—326. O odgovornosti počinitelja za naknadu nema dvojbe.

§ 1330. § 24 Z. Čl. XLI/1914: »Prestup čini ko bilo tvrdnjom ili razglašenjem neistinite činjenice, bilo pako upotrebom kojeg nestinitog izraza, koji usporedno ukazuje na koju činjenicu, ugrožava nečiji dobar glas ili mu umanjuje sposobnost za veresiju.

Ovo se naredjenje odnosi na uobičajene obaveštaje u obrtnom prometu, koji se na zamolbu daju poverljivo, samo onda, ako umoljena stranka protiv boljeg svog znanja daje takav obaveštaj.

Ima se naknaditi šteta ili izmakla dobit prouzročena uvredom časti ili klevetom, ali ne i smanjeni izgled u budućnost. (C. 3905/910). Žensko lice može da traži naknadu štete od svog bivšeg zaručnika, ako on komu dostavi da je s njom spolno općo, jer se tim nanosi šteta njenom pravnom interesu (Seged. tabla 156/911). Sr. kod § 1328.

§ 1331. Sr. kod I. zač. § 1295 i §§ 1324, 1332. Pretium affectionis nema se naknaditi radi kažnjivosti dela, nego u slučaju ako je namera za oštećenje bila upravljena baš na predmet afekcije (Grosschmid, Kap. I, 737); treba razlikovati pretium singulare (v. kod § 1332) od pretium amicitiae, — n. pr. senovito stablo letnikovca već kao takovo predstavlja neku stvarnu imovinsku vrednost (cit. delo 736).

§ 1332 važi uz pravilo da se ima naknaditi pozitivna šteta (v. kod § 1293), u koju se ubrajaju i plodovi (Grosschmid, Kap. I, 72). Pri nanašanju štete ima se naknaditi ona vrednost, koju je stvar imala kada je šteta nanesena (Apel.

Sud N. Sad, G. 858/920). Okolnost da oštećeni nema nikakvog interesa ni na običnu vrednost, n. pr. da je nekomu stvar bio obećao darovati ili da je prethodno jeftinije prodao ili da je bio osiguran, sporedna je kod ustanovljenja dužnosti naknade (cit. delo I, 728). Pretium singulare (različito od pretium affectionis) nema se naknaditi kao obična vrednost, n. pr. pasvodič slepca predstavlja pretium singulare, slepac može da traži ne samo običnu vrednost pseta, jer obična vrednost ne naknadijuje njegovu štetu (cit. delo I, 734); uostalom »običajna vrednost« u ugarskom pravu nije recipirani pojam, — pravi razlog je da se ima držati u vidu imovinski interes (cit. delo I, 735). Oštećeni može umesto naknade štete da traži od krivca onu vrednost, za koju se ovaj obogatio oštećujućim delom, pri čem nije od važnosti to, da je faktična šteta manja od vrednosti obogaćenja; dakle factum damnicans može imati samo teže a ne lakše posledice od factum locupletans, — jer nije moguće da nepošteni locupletior ima prednosti pred poštenim (cit. delo I, 737—8). Ovde dolazi u obzir samo obično obogaćenje a ne i slučajno — n. pr. lopov prevarom proda ukradenu stvar za neobičnu cenu, — niti viša vrednost ili debitak spojen s radom, n. pr. lopov priredi koncerat s ukradenim gusl'ama (cit. delo I, 742). Po Schwarzu (Nove pravno-pravne rasprave str 225) može biti govora o dužnosti naknade štete samo u toliko, u koliko neko ima da naknadi nešto preko svog obogaćenja.

Sud'ja ima po slobodnom svom nahodjenju da odluči na koga pada teret dokazivanja pravnog naslova i iznosa naknade štete; jedino kod obveze naknade štete (počinjene pravnim poslom) teret dokazivanja pada redovito na tužioca (Grosschm'd, Kap. I, 670).

§ 1333. Grosschmid (Kap. II, 51—2) prigovara, da zakonski kamati predstavljaju samo minimalnu odštetu i da tim nije uskraćeno potpuno zadovoljenje, — nuzgredne obveze, koje po Z. Čl. VIII/1877 sa kamatima ne smiju da prekorače 8%, ograničene su samo kod pogodaba, dok bi inače imala da važe pravila naknade štete; na svaki način pravni se osećaj buni protiv više naknade štete kod novčanih potraživanja od zakonskih kamata, ali takva naknada je umesna, kada je dužnik u hotimičnom zadocnjenju znajući, da tim nanaša verovniku štetu; ovo bi imalo da važi i u trgovačkom pravu kad

stranka, koja se držala ugovora, uz izvršenje traži i naknadu zadocnjenjem nastale štete. V. uostalom neka mesta ovog zakona kod §§ 993—1000.

§ 1334 važi; sr. kod § 1417; prema okolnostima ima se od slučaja do slučaja da prosudi, da li je opomena uopšte bila potrebna (Schwarz: Nove privatnopravne rasprave, str. 226).

§ 1335 ne važi.

§ 1336 novela glasi: »Ugovorne stranke mogu sklopiti osobitu uglavu da će se u slučaju ako se obećanje ne ispuni ili ako se ne ispuni kako treba ili ako se kasno ispuni ima mesto naknade štete platiti neki određeni novčani ili drugi iznos (§ 915). — Ako nije osobito uglavljeno ne stiče dužnik prava da se isplatom iznosa naknade oslobodi od ispunjenja. Ako je konvencijonalna kazna obećana za nedržanje vremena ispunjenja, može se ta kazna tražiti uz ispunjenje. — U svim slučajevima će sudac, preslušavši eventualno veštake, umanjiti iznos naknade, ako dužnik dokaže, da je taj iznos prevelik...« — sadrži se u C. 64/909 s razlikom da manjkaju reči »mesto naknade štete«, — jer se veća šteta može potraživati; dalje nije propisano preslušanje veštaka, — umanjjenje ravna se po ugovorenom interesu. — Ne pripadaju kamati iz ugovorene kazne (C. 2450/900). Bude li zadocnjenju kriv i verovnik ili predleži li kakav slučaj, ili bude li činitba preuzeta bez pridržaja, ne može se tražiti ugovorena kazna (C. 29/900). Ma da je bila ugovorena kazna za zadocnjenje može se ipak tražiti naknada veće štete (Grosschmid, Kap. I. 457).

§ 1337 važi (Arg. Grosschmid, Kap. I. 769).

§ 1338 važi; sr. kod § 1325.

§§ 1339—40 v. kod §§ 1325, 1327—1330. Bude li krivični sud dosudio samo troškove lečenja, oštećen može da traži kod građanskog suda izmaklu dobit (C. 4409/94).

§ 1341. Po § 2 GP. stvar bez obzira na vrednost spora spada u delokrug okružnog suda.

X. O ustanovljenjima zajedničkim glede prava osoba i prava na stvari.

§§ 1342—5. Ovde sadržane definicije i razlikovanja udžbenici uopšte ne sadrže.

§ 1346, prva rečenica važi. Hoće li se ko da obveže kao poruk ili platac, mora to da javi verovniku usmeno ili pismeno; nevažno je očitovanje o poručanstvu izraženo u razgovoru pred trećim licem (C. 2477/909) Valjano je očitovanje o poručanstvu izraženo u pismu, upravljenom glavnom dužniku (C. 365/903).

§ 1346, druga rečenica ne važi. — v. kod prve rečenice.

§ 1347 važi.

§ 1348 definicija manjka.

§§ 1349—1350 važe.

§ 1351 važi. Dade li se menica za potraživanje, koje se ne može sudskim putem uterati, može se ma kad uložiti prigovor turpis causae (C. 506/900), — ovo se odnosi i na poruka, jer njemu prema C. 526/892 pripadaju svi prigovori, kojima se može da posluži glavni dužnik.

§ 1352 važi prema C. 967/892. Može se preuzeti poručanstvo i za nepoznato lice (C. 314/901).

§ 1353, prvu rečenicu sadrži C. 721/95. Preuzme li ko poručanstvo do određene svote, ne može prigovoriti, da je dužnik podmirio potraživanje do te visine, jer takav poruk jamči, u garantiranom opsegu, do potpunog namirenja verovnika, u koliko (u smislu prigovora) ne predstoji kakvo drugo utanačenje (C. 1782/891). — Sr. Grossschmida kod § 1364.

§ 1354 ne važi.

§§ 1355—6. Poruk je dužan da plati, ako potraživanje ne može da podmiri glavni dužnik, ne mora prema tomu da plati pre izvršene ovrhe protiv glavnog dužnika; njegovo za-

vratno pravo protiv glavnog dužnika proteže se i na troškove ovrhe (C. 236/98). Poruk može biti tužen istovremeno s glavnim dužnikom, ali njegova obveza može da glasi samo tako, da je dužan platiti, ako verovnik dokaže plaćevnu nesposobnost glavnog dužnika (C. 314/901). Predstoje li dva glavna dužnika, predleži predmeva njihove insolventnosti, ako se jedan nalazi na nepoznatom mestu, a protiv drugoga zaplena bude bezuspešna (C. 244/904). U slučaju stečaja nije potreban nikakav drugi dokaz insolventnosti (C. 8317/93). Obveza iz poručanstva nije dospela, ako je bio otvoren stečaj nad imovinom glavnog dužnika, ali je već dovršen i glavni dužnik upravo likvidira (C. 567/906). Poruk se oslobodjava obveze, ako verovnik oživotvorivanjem svog potraživanja učini bezizglednim regres porukov protiv glavnog dužnika (C. 5937/9.).

§ 1357 sadrži C. 266/900 s dodatkom, da nije potreban dokaz neuterivosti potraživanja kod glavnog dužnika (protivno običnom poručanstvu), inače nema razlike između obih poručanstva, pa prema tomu pristoji i poruku i platcu prigovor, da je verovnik u takovom zadocnjenju, da poruk ne može više da oživotvori svoje pravo zavrata. Prema C. 1728 ex 900 naprotiv ne oslobodjava se poruk i platac tim, što je verovnik glavnom dužniku dozvolio odgodu, — jer njega može verovnik da tuži i odvojeno od glavnog dužnika. Sr. kod §§ 1355—6, zatim C. 5937/90 kod § 1363.

§ 1358 ne važi. Naprotiv C. 621/98 izriče, da poruk, koji plati za glavnog dužnika, stiče prava verovnika, ali s ograničenjem, da se njegovo zavratno pravo protiv glavnog dužnika prostire samo na po njemu plaćeni iznos s kamatama i na zakonske kamate, od dana isplate; prema tomu ne može da nadalje potražuje verovniku pripadajuću višu stopu ugovorenih kamata. Ova rešitba ne dozvoljava ni *cessio legalis* ni zahtev na cesiju. Po C. 3436/87 poruk kad plati stiče ipso jure prava verovnika i ne treba uopšte da traži od verovnika otstup potraživanja ili zaloga.

§ 1359 važi po Budimpr. tabli 415/906 s ograničenjem, da to važi samo u slučaju, ako su se poruci istodobno ili zajednički obvezali; prema tomu ne bi bila dozvoljena zavrata protiv poruka, koji je kasnije nastupio za dužnika.

§ 1360 manjka. Sr. C. 2091/87 kod § 1358; očividno se negira temelj ovog §, jer ako poruk ne može da traži otstup

zaloga, onda ne može ni da skući pravo verovnika u raspolaganju sa zalogom. Sr. C. 54/903 kod § 1363.

§ 1361 manjka. Protivno sledi iz C. 325/900, po kojoj poruk i platac ne mora sačekati tužbu nego sme da plati bez štete za sebe.

§ 1362 manjka; sr. kod § 1348.

§ 1363. Prestankom obveze glavnog dužnika prestaje i poručanstvo. — to važi za poruka i platca, jer se on ne može smatrati glavnim dužnikom (C. 439/901). Bude li ko preuzeo poručanstvo uz uslov, da glavni dužnik ima da dade kakvu sigurnost, verovnik ne sme da se odreče sigurnosti bez privole poruka (C. 54/903). Ma da poručanstvo nije bilo vezano odredjenim rokom, poruk može da otkáže svoje poručanstvo s tim da verovnik u postavljenom otkaznom roku utuži glavnog dužnika, u protivnom slučaju prestaje obveza poruka (C. 5937/90). Poslednja rečenica § važi.

§ 1364. Sr. kod § 1358. — Ne plati li glavni dužnik, poruk ima da od njega traži sigurnost (C. 3436/93). Ova sigurnost ne pripada poruku, ako nije nastala nekakova promena u imovinskim prilikama dužnika, komu je verovnik dozvolio odgodu (C. 5178/910). U slučaju delomične isplate porukove, može on da uračuna sebi u dobro samo ono, što je sam isplatio, a li ne i ono, što je glavni dužnik delomično isplatio (Grosschmid Kap. I. 819). Poslednja rečenica § važi; sr. kod §§ 1353 i 1357.

§ 1365 manjka.

§ 1366 manjka, sr. C. 439/901 kod § 1363.

§ 1367 ne važi.

§ 1368, prva rečenica — sr. kod § 451. U pogledu druge rečenice: obećanje je factum de obpignorando (Grosschmid, Kap. I, 2); ovaj factum je abstraktna causa (cit. delo I, 229). Može se dati zalog za osiguranje tudjeg duga (C. 624/98).

§ 1369 važi. U pogledu nekretnina ovaj § potvrđuje Grosschmid (Kap. I, 517).

§ 1370 manjka. O koncesijoniranim zalagaonicama govori Z. Čl. XIV/1881, § 8: »Ima se izdati založnica o predmetima, danim u zalog. U založnici ima biti navedeno..... 3. potanki opis zaloga.....«

§ 1371 važi. Zalog služi samo za osiguranje potraživanja označenog u založnoj pogodbi (C. 180/909). »Vadium«

ne važi, ma bio i izričito ustanovljen; u tom slučaju ima svojstva kapare (C. 216/902). U ostalom vadium služi samo za osiguranje i naplatu verovnikovu (C. 212/902); v. kod § 1372. § 1372. Zalog nekretnina (autichresis) je zabranjen i nevaljan (C. 7863/95). Zalog, po kom dužnik daje plodouživanje umesto kamata ne može se uneti u gruntovne knjige (C. rešitba IX, u civilnim stvarima). Uvodni patent § 19: Dosad uobičajene založne pogodbe i vremenita kupovanja zemljišta uz izričiti ili muče pridržaj nazadkupa ili pod uslovom, da se verovniku u mesto kamata prepušta plodouživanje založnog dobra, nisu valjane, u koliko se sklope iza stupanja austr. opšteg gradj. zakonika na snagu. Ova je ustanova ostala na snazi usprkos toga što je austr. o. g. z. prestao važiti.

§§ 1373—4. manjkaju.

XI. O preinaci prava i obveza.

§ 1375 važi.

§ 1376 sadrži se u C. 190/98.

§ 1377 sadrži se u C. 392/901 s ograničenjem, da je za novaciju potrebno izričito očitovanje volje. Po C. 792/900 nevaljana je novacija, ako je prethodna obveza bila nevaljana usled *türpis causae*

§ 1378. Almási II, 165 izlažnjuje se protivno.

§ 1379. prvoj rečenici odgovara C. 190/98. Svrani kod treće rečenice. Druga rečenica važi po ratio juris.

§ 1379. treća rečenica. Sr. C. 392/901 kod § 1377. Poda li dužnik kasnije verovniku menicu, predjašnja obveza utrnuje samo onda, ako se je verovnik izričito odreče (C. 459/98).

§ 1380 važi. Bude li poravnanje konstitutivne (a ne samo deklarativne) naravi, mora isto odgovarati formalnim potrebštinama (Grosschmid, Kap. I, 102).

§ 1381 važi po Almásiu II, 163.

§ 1382 važi.

§ 1383 manjka.

§ 1384. Poravnanja kod prekršaja pre krivičnog predloga važe samo obzirom na privatnu zadovoljštinu; prethodna odreka predloga nevažeća je: u koliko zakon dozvoljava opoziv predloga, krivični će se progon na opoziv obustaviti (C. 11030/94). Opozvani krivični predlog ne može se više obnoviti (C. 2098/90).

§ 1385. Poravnanje ne važi u slučaju bludnje jedne stranke u pogledu opsega prestale obveze (C. 3584/905), — isto tako u slučaju pogreške u merenju a neznanje se može opravdati (C. 128/905).

§ 1386 manjka, jer nema uopšte mesta napadanju radi *laesio enormis*.

§ 1387 sr. kod § 1385.

§ 1388 važi po C. 3992. Sr. kod § 1385.

§ 1389 važi *ex ratione juris*, jer se odricanje ne pretpostavlja.

§ 1390 važi, sr. kod § 1378. — Obveza glavnog dužnika ostaje nedirnutu sklopi li verovnik poravnanje samo sa vlasnikom zaloga (C. 2° 2/905).

§ 1391 v. § 767 G. S.

§ 1392 po Grosschmidu (Kap. I, 87) ima se subsidiarno primeniti; isti opaža da je za prenos zaloga dovoljno da cesija (ova je samostalna causa) bude providjena uknjižbenom klauzulom.

§ 1393 važi. Grosschmid (Kap. I, 285—6) primenjuje drugu rečenicu ovog §; dodaje da nije valjan ni onaj ustup, čiji se predmet nalazi u nekom universalnom imetku, a ne može se smatrati njegovim odlomkom naposeb žena ne može da ustupi jedan deo zajedničke tekovine, koja joj još ne stoji na raspolaganje (v. kod §§ 1233—6); sudi'a nek se ne drži teorije ako je in concreto očit zahtev na stvar, koja se ima da ustupi, t. j. da se stvar odelila od univerzalnosti. — Mogu se cedirati i ugovorena, stara, očekivana potraživanja (C. 1/85). Na ime glaseća uložna knjižica, ma da je štediona sebi pridržala pravo da plati donosniku nije nikakav vlastiti nego iskazni papir (C. 500/907), prema tomu štediona može da upotrebi kompenzaciju (Schwarz: Nove privatnopravne rasprave, 62).

§ 1394 važi (arg. C. 180/98). Cesija na isplatu je ograničena, ali ipak prava cesija, dužnik može da plati ovakvom cesionaru (C. 124/908).

§ 1395 prva rečenica važi, sr. C. 124/908 kod § 1394. Do istog zaključka dolazi i Zlinszky (622—3). Druga rečenica važi (C. 159/96).

§ 1396, prva rečenica sadrži se u C. 474/902. Pri tom je spomena vredna jedna rešitba, koju navadja Grosschmid (Kap. I, 201), da cesionaru naime pristoji izlučna tužba i onda, ako je dužnik primio zabranu isplate trećem pre obavesti o cesiji.

§ 1396, druga rečenica važi samo u slučaju, ako izjava dužnikova sadrži *constitutum debiti*; dade li on ma kakvu obavest (n. pr. po § 122 steč. reda), jamči za štetu *ex quasi culpa in contrahendo* (Grosschmid, Kap. I, 639); sr. kod §§ 1296—8.

§§ 1397—9 sadržani su u plenarnoj rešitbi kurije br. 14 s razlikom. a) da cedent ne jamči, ako je cesionar znao ili

morao znati, da je potraživanje neuterivo, izuzev slučaja, da je cedent nepošteno postupao, b) da cedent ne jamči, ako je potraživanje usled događaja, nastalih iza cesije, postalo neuterivim. Po Grosschmidu cedent ne bi imao jamčiti ako cesionar odbije delomičnu isplatu dužnikovu, jer ovakova vrst jamstva je dužnost naknade štete, a cesionar je sam sebi pro-uzročio štetu (Kap. I, 819). Obzrom na ospeg jamstva ima se donekle uzeti u obzir prethodi li potraživanju kupnja — u tom slučaju može se primeniti § 348 trg. zak. (cit. delo I. 229).

§ 1400, novela glasi: »Asignacijom na davanje treće osobe ovlašćuje se assignatar (verovnik) da pobere davanje kod assignata (novi dužnik) a assignat se ovlašćuje da izvrši davanje assignatara za račun assignantov (dosadnji dužnik). Protiv assignata stiče assignatar neposredno pravo traženja tek onda, ako mu je stigla izjava assignatova o prihvatu assignacije«. Prva rečenica važi (Arg. Grosschmid, Kap I, 84). Sr. i kod § 922. — Drugoj rečenici odgovara C. 6452/77.

§ 1401 novela glasi: »Ako assignat ono što se ima dati već dugije assignantu, dužan je spram njega pokoriti se assignaciji. Ako se assignacijom ima isplatiti assignantov dug kod assignatara, koji je prihvatio assignaciju dužan je assignatar pozvati assignata da izvrši davanje. Ako se assignatar ne će da posluži assignacijom i li ako assignat uskrati prihvati ili davanje valja da to assignatar bez oklevanja javi assignantu. Ako nije ništa drugoga uglavljeno dug se isplaćuje tek izvršenjem davanja«. — Prva rečenica važi samo za slučaj da izvršenje nije prema uputi štetnije za dužnika. Druga rečenica manjka kod potpune assignacije assignat postaje dužnikom assignatara, dok assignant pretaće biti dužnikom (Bratisl. tabla 55/900). Assignacijom oslobadja se assignant, primi li ko treći (assignat) dug na sebe i pristane li na to verovnik (C. 429/91).

§ 1402 novelan glasi: »Ako je assignat prihvatio assignaciju spram assignatara, može protiv njega istaći samo takve prigovore, koji se tiču valjanosti prihvata ili proizlaze iz sadržaja assignacije ili iz njegovih ličnih odnošaja prema assignataru« — važi po analogiji o cesiji.

§ 1403 čim assignatar prihvati ustup, ne može se isti više opozvati (C. 376/903). Da'nji tekst manjka.

§ 1404 novela glasi: »Ko obeća dužniku da će izvršiti davanje njegovom verovniku jamči dužniku za to, da verov-

nik ne će od njega ništa tražiti; za verovnika ne nastaje odatle nikakvo pravo» — važi (Schwarz: Nove privatnopravne rasprave 144).

§ 1405 novela glasi: »Ko izjavi dužniku da preuzima njegov dug stupa kao dužnik na njegovo mesto ako privoli verovnik. Dok se ne da ta privola ili ako se uskratiti jamči on kao kod preuzimanja ispunjenja«. — Za preuzimanje duga potrebna je privola verovnika (Budimp. tabla 135/900). Rašterećenje dužnika preuzimanjem duga pretpostavlja suglasnost verovnikovu (C. 613/904). Preuzimatelj dužan je da rastereti dužnika, pa radi toga ima da se stavi u sporazum s verovnikom; dužan je dakle da javi verovniku da preuzima dug, pa zatim da izvesti dužnika o odgovoru verovnika (Schwarz: Nove privatnopravne rasprave, 145). Obavest dužnikova upravljena verovniku o preuzimanju duga po trećemu problematičnog je dejstva, jer verovnik ne mora podati nikakve vere ovakvoj obavesti (cit. delo 121).

§ 1406 novela glasi: »Takodier bez uglave s dužnikom može treća osoba dug preuzeti ugovorom s verovnikom. No u sumnji će se preuzimanje, što je izjavljeno verovniku, smatrati jamčenjem uz dosadašnjeg dužnika a ne mesto njega« prva rečenica važi po (C. 3522), druga manjka.

§ 1407 novela: »Obveze preuzimaočeve su u pogledu preuzetog duga sasvim iste kao obveze dosadašnjeg dužnika. Preuzimalac može protiv verovnika istaći prigovore, što proizlaze iz pravnog odnošaja među verovnikom i dosadašnjim dužnikom. Promenom dužnika ne tiče se u sporedna prava tražbine. No poruci i zalozi dani od trećih osoba jamče i dalje samo onda, ako je poruk ili zalagač privolio na promenu dužnika« prvo začelo važi po C. 611/99. Jednako i Schwarz (Nove privatnopravne rasprave, 145) s ograničenjem, da nisu dozvoljeni prigovori sa strane preuzimatelja, ako se je ovaj njih odrekao ili ako obvezno prizna dug u jednom odredjenom iznosu. Naprotiv po C. 2920/902 nisu uopšte dozvoljeni prigovori preuzimatelja, jer preuzimanje duga predstavlja novaciju — ova bi rešitba bila ispravna jedino u smislu § 1410. — Drugo začelo važi po Schwarzu (Nove privatnopravne rasprave, 145) s odstupanjem da bi ovo začelo moralo na kraju glasiti: ».... ili da zaplenitelj nije isključio menicu dužnika«.

Ovo je pak sumnjivo, jer bi poruk bio oštećen kod slabijeg boniteta novog dužnika.

§ 1408. Novela: »ako kod otudjivanja nepokretnine stečnik preuzme založno pravo, koje je na nepokretnini, smatrat će se to u sumnji preuzimanjem duga. Otudjivalac može pošto se izvrši prenos vlasništva, pismeno pozvati verovnika da mesto njega prihvati novoga dužnika a to s učinkom da se smatra da je privola dana, ako je za 6 meseci ne uskrati. Na taj učinak mora se izrekom upozoriti u pozivu« prva rečenica važi (C. 4728/909), druga i treća ne važe.

§ 1409 ne važi. V. Z. Gl. LVII/908 o preuzimanju poslova.

§ 1410 (novela govori o novaciji) sr. kod § 1407, prva stavka.

XII. O ukinuću prava i obveza.

§ 1411 manjka.

§ 1412 ima se subsidijarno primeniti (Grosschmid, Kap. Uvod).

§ 1413 važi; ali svakoj stranci pristoji da izabere pogodnije mesto izvršenja (Grosschmid, Kap. I, 778). Ovo analožno važi i za vreme i način.

§ 1414 ima se subsidijarno primeniti (Grosschmid, Kap. Uvod). Sr. kod § 1379, treće rečenice, zatim Grosschmida kod § 941.

§ 1415 važi (bez reči: »privoljenjem verovnika«) ne samo za plaćanja nego za izvršenja uopšte (arg. Grosschmid, Kap. I, 818). Verovnik nije dužan da prihvati isplatu glavnice bez nap'ate kamata (C. 1106/82), isto tako bez naknade troškova ili osiguran'a, u koliko troškovi nisu još ustanovljeni (Grosschmid, Kap. I. 79). V. o tom Grosschmida kod §§ 1397 do 1399.

§ 1416 važi prema C. 10749/92. Potraživanje iz obveznice ima se smatrati tegotnim (C. 503/99), isto tako potraživanje osigurano zalogom (C. 161/909).

§ 1417. Nije li ustanovljen rok isplate, može se kadgod zatražiti izvršenje (C. 3364/86). Po Grosschmidu (Kap. I, 802 do 804) važi ustanova § 934, t. j. potraživanje je već od početka dospelo, — dužnik mora da mu odmah udovo'ji, u protivnom slučaju mora da plaća kamate (obogaćenja), opomena je samo u tom slučaju potrebna ako je sama narav konkretnog slučaja traži. Sr. Schwarza kod § 1334.

§ 1418 važi (arg. Grosschmid, Kap. I, 806).

§ 1419. Verovniku u zatezanju pripadaju kamati tek od dana predaje tužbe (C. 691/92). Isto važi i za nužnog naslednika, koji zateže svojim zahtevom (C. 6663/901). V. kod § 1480.

§ 1420 važi. U pomanjkanju drugog kakvog utanačenja izvršenja imaju da slede jedno za drugim (C. 113/908). Predaja

na pošti još ne predstavlja isplate, jer predaja usledjuje na pogibelj dužnika (C. 136/85). Za povratu miraza merodavno je poslednje mesto prebivanja bračnih drugova (Grosschmid, Kap. I, 775).

§ 1421 ne važi, jer protuslovi §§ 20 i 113. Z. Čl. XX: 1877 (Zakona o tutorstvu). Zahtev na povratu dozvoljen je za slučaj prve rečenice, ovakva tužba upravljena je na izdavanje (stvarno pravo), dok protustranka naprotiv može da digne protutužbu samo ad dandum (cit. delo I, 16), u koliko je njeno potraživanje već dospelo. — Protivno: ne može se tražiti povrata isplate, izvršene po maloletniku, ako bi se maloletnik povratom obogatio (C. 4149/905).

§§ 1422—3. Plati li ko treći u sporazumu sa dužnikom, tim ne utrnjuje potraživanje, nego verovnik mora da svoja prava ustupi platcu; ali plati li treći u ime dužnika, potraživanje utrnjuje (C. 71/899). Verovnik mora da pr. hvati intervenciju (isplatu) trećeg lica i bez sporazuma s dužnikom, jer u protivnom slučaju gubi zahtev na naknadu usled kakvog zakašnjenja (n. pr. kamate, ugovorenu kaznu, kaparu); intervenient ne može protiv verovnika da u svoje ime izvodi kakve pravne posledice radi njegovog otklona, nego samo u slučaju, da je intervenient postupao u svom vlastitom interesu, n. pr. kao poruk ili vlasnik nekretnine, opterećene zalogom; dužnik može da prigovori verovniku, koji je otklonio isplatu od treće osobe da je tim izgubio dar, n. pr. ako slučajno propadne ono, što je treći za njega nudjao; verovnik može i protiv volje dužnika da primi isplatu od treće osobe, ali otklon nema pravnih posledica; verovnik može i tada da otkloni, ako sumnja da dužnik ne želi da ispuni, n. pr. verovnik zna da dužnik namerava da izvrši kompenzaciju ili datio in solutum ili da hoće dug da prolongira, — u tom slučaju ima se verovnik smatrati kao negotiorum gestor, po mogućnosti ima da pita dužnika; isplatom od treće osobe utrnjuje potraživanje, cesija utrnulog potraživanja je protuslovlje; isplata od strane treće osobe ima za istu subrogativno dejstvo, i ona se smatra kao po pravu postavljen negotiorum gestor, i kao takav ima da traži naknadu od dužnika, — tim nastaje nova obveza, koja od tada nastaje i dalje postoji, ma da bi medjuvremeno bilo i zastarilo isplaćeno potraživanje, — ali tomu može dužnik da prigovori, da je negotiorum gestio bila nepravilna, jer da je on sam već is-

platio ili jer da bi u pomanjkanju intervencije potraživanje bilo zastarilo ili da je isplata (od strane trećeg) usledila u nezgodno vreme po dužnika; ni u kom slučaju verovnik ne može biti prisiljen na ustup iz razloga sporazuma s dužnikom (Grosschmid, Kap. I, 820—829).

§ 1424 prva rečenica važi. Druga rečenica (ne obziirući se na § 33 steč. reda) važi po pravilu, da se obogaćenje ima uvek da ubroji, što sledi i iz ove rešitbe. U slučaju besplatnog ugovora s licem, koje nije sposobno za izdržavanje samog sebe, ima mesta restituciji in integrum i naknadi štete u koliko bi se ovo lice protupravno obogatilo (C. 591/905). Maloletnik, koji ma i bez privole staratejske vlasti uistinu tera kakav obrt, mora da plati cenu za posao kupljene i preuzete robe, jer ustanovama o nevaljanosti ugovora maloletnika, zakon hoće da zapreči njihovo lakomisleno zaduživanje, šta ne predstavlja doprema robe u imetak maloletnika (C. 1345/89).

§ 1425 važi (arg. C. 576/905). U slučaju sudske zabrane trećem licu isplata je izvršena sudskim pologom (C. 286/902).

§ 1426 ima se po Grosschmidu (Kap. Uvod) nenoveiran subsidijarno primeniti. Prvu rečenicu sadrži C. 309/902. U drugoj rečenici navedene formalnosti ne važe. Pitanje utanačenja je ko ima da snosi taksu za priznanicu (C. 309/902), u pomanjkanju takvog utanačenja taksu snosi verovnik, tako isto i sve druge troškove izdanja (C. 1226/904). Protivno: budjeg plaća dužnik, a troškove izdanja verovnik (C. 53/912).

§ 1427. Prihvati li verovnik isplatu glavnice bez pridržaja kamata to on ove kamate ne može kasnije da potražuje (C. 569/900).

§ 1428. prva rečenica važi, sr. kod druge i treće rečenice § 1428, druga rečenica važi (C. 507/904).

§ 1428 treća rečenica važi prema 33. plenarnoj rešitbi kurije.

§ 1429 važi (Arg. C. 1433/901).

§ 1430 manjka.

§ 1431 važi. Istog je mišljenja Grosschmid (Kap. I, 744) u pogledu nagrade; on izvodi jednake posledice bludnje o pravu (Kap. I, 23). Conductio indebiti dozvoljena je samo onda, ako je platac u bludnji ili je sebi pridržao povratu (C. 569 ex 82) ili ako je bio prisiljen na isplatu da tim ukloni kakvu veliku štetu (C. 1331/82). Platac ima da naknadi primaocu po-

grešne isplate, ako je ovaj isplatom usled zastare izgubio pravo zavrate protiv drugih lica (Schwarz: Nove privatno-pravne rasprave, str. 70).

§ 1432 ima se subsidijarno primeniti (Grosschmid, Kap. Uvod). Sr. kod § 1431. Ne može se tražiti povrata isplate pravog duga, ma da je dug već i prestao (C. 22/900). Nije dozvoljena *condictio indebiti*, ako je platac znao, da se dug ne temelji na pravu (C. 9679/94), ili ako ispunjeni ugovor ima kakvu formalnu manu, nego je dapače izvršitelj vezan na osobiti pravni posao, u koliko izvršenjem u takav udje (Grosschmid, Kap. I, 14).

§ 1433 Sr. Z. Čl. XX: 1877 (zakon o tutorstvu) § 113.

§ 1434 prva rečenica manjka. Druga rečenica donekle važi i potraživanje povrate ne može se odreći, ako se kakav legat isplati 50 godina unapred (Grosschmid, Kap. I, 790). Ovaj se § ima primenjivati cum grano salis; jasno je da se mora držati u vidu veza između roka i svrhe.

§ 1435 ima se po Grosschmidu (Kap. Uvod) subsidijarno primeniti, — ali opaža da izvršitelju pristoji *condictio indebiti*, a njeno dejstvo ima se prosudjivati ex nunc, t. j. tužba se ne može pokrenuti na povratu (*rei vindicatio*), nego samo ad dandum (Kap. I, 188).

§ 1436 manjka.

§ 1437 ima se subsidijarno primeniti (Grosschmid, Kap. Uvod).

§ 1438 važi. Protupotraživanje, koje se ima uračunati mora biti likvidno (jasno), što se može dokazati i tokom dokaznog postupka (C. 1077/85). Po C. 583/905 dozvoljena je kompenzacija samo kod novčanih potraživanja; ovo je očevidno pogrešno, — svi priručnici dozvoljavaju kompenzaciju kod «istovrsnih» potraživanja, koji se pojam ne može ograničiti na sama novčana potraživanja.

§ 1439. Sr. kod steč. reda § 19. Kompenzacijom prestaje potraživanje u času postanka potraživanja, koje se ima uračunati (C. 290/905). Plati li dužnik pre isteka potraživanja, može do dana isteka ovog potraživanja uračunati isplatu u kakvo drugo potraživanje verovnikovo (C. 533/903).

§ 1440. Nedoželjena je kompenzacija protiv potraživanja za izdržavanje (C. 6430/905). Bude li kupovina određena za odterećenje kakvog uknjiženog založnog prava, dakle

za određenu svrhu, kupac ne može da prebije istoj kakvo drugo potraživanje (C. 1116/909). Druga rečenica važi (arg. Lalošević-Lanyi I, 425—6).

§ 1441, prva rečenica važi, ali ipak dužnik može uračunati cesionaru potraživanje koje ima protiv cedenta (Budim. tabla 140/905).

§ 1442 v. rešitbu kod § 1441. Ovaj §. važi, jer dužnik ima pravo kompenzacije samo na osnovu svog potraživanja protiv izvornog verovnika, a tako isto i protiv kasnijeg verovnika, koji traži uteravanje potraživanja (arg. Lalošević-Lanyi I, 408). —

§ 1443 važi po Grosschmidu (Kap. Uvod). V. kod §§ 321 do 322. Preuzme li ko u smislu ovršnog reda uknjiženo potraživanje, nema se smatrati trećim licem i ne može da ga potražuje u koliko je bilo isplaćeno (C. 312/99). Daruje li verovnik uknjiženo potraživanje, dužnik može da prebije svoje protupotraživanje prema obdareniku, u koliko je ovo protupotraživanje prema cedentu neuterivo, compensatio pauliana (Grosschmid, Kap. I. 574).

§ 1444. Odreknuće može se zaključiti i po činitbama ili propustima (C. 45/902); ne potraži li ko za dugo svoje potraživanje, to još ne predstavlja odreknuće (C. 541/901).

§ 1445 važi uz neka odstupanja, u tom smislu v. kod §§ 802. 812.

§ 1446, prva rečenica važi (C. 5170/905, isto Grosschmid. Kap. Uvod).

§ 1446 glede druge rečenice naime novele o prenosu i brisanju založnog prava v. kod § 469, — sr. kod § 1443.

§ 1447 ima se subsidijarno primeniti (Grosschmid, Kap. Uvod). Drugu rečenicu sadrži C. 90/902. Ako je izvršenje već od početka bilo nemoguće, kontrahent koji je za to znao ne može iz ugovora da postavi nikakav zahtev (C. 372/912). U slučaju nemogućnosti izvršenja dužnik je samo onda obavezan na naknadu štete ako bi on i inače bio na to obavezan.

§§ 1448—1450 važe.

XIII. O zastari i doselosti.

§ 1451 važi.

§ 1452 nije priznat u ovoj formi, pošto je doselost po opštem shvatanju originalno sticanje prava i prema tome ne može da predstavlja prenos zastarelog prava.

§ 1453 važi.

§ 1454, prva rečenica važi. U pogledu druge rečenice v. kod §§ 1472, 1475, 1492.

§§ 1455—8 manjkaju.

§ 1459 važi. Drugu rečenicu u pogledu služnosti sadrži C. 1295/909.

§ 1460 važi uz sledeće razlike: nije potrebna zakonitost (C. 11361/95 i 6352/97); što više i okupacijom stečeno dobro može se dosesti (C. 2568/902); v. C. 2186/903 kod § 1464. Posed ne mora da bude stvarno nastavljen po posedniku, — n. pr. otudji li posednik dobro nenaplatno i zatim ga natrag zadobi, tim se uspostavlja nastavljeni posed (Grosschmid, Kap. I, 377); ne mora biti zakonit posed nego samo stečenje njegovo (cit. delo I, 374); pošto nije potrebna zakonitost poseda, to se a maiori ad minus ima zaključiti, da posed ne mora da bude ni istinit (cit. delo I, 413). Sr. kod §§ 1463—4.

§ 1461—2 manjkaju; v. kod §§ 1460 i 1463; sr. C. 2186 ex 903 kod § 1464. Po C. 6629/94 važi § 1462 u pogledu uknjiženih dobara.

§ 1463 važi prema C. 2186/903. — v. Grosschmid, Kap. I, 374 kod § 1460. Onaj, koji stiće doselošću ne mora da dokaže zakonitost, — nezakonitost se ima njemu dokazati (C. 1121/89). Sr. kod §§ 1464, 1467.

§ 1464. Nezakonitost sprečava doselost samo onda, ako je posednik stekao posed na nezakonit način (C. 3780/89). Kod stvarnog poseda predmeva se zakonitost i istinitost, neistinitost ima se dokazati (C. 2186/903). — Ovaj § važi u pogledu služnosti (C. 2657/99). Naslednik se prema predniku ostavitelja nema smatrati trećim licem (Grosschmid, Kap. I, 383). Onaj,

koji je stekao nešto bez naplate ravan je nasledniku (cit. delo I, 386).

§ 1465 važi.

§ 1466 ne važi, jer za pokretnine nema posebnog roka doselosti (Grosschmid, Kap. I, 414); rok je poprečno 32 god.

Trip. I, Tit. 78, § 1: »Mora se znati da je zastara vreme, koje zakon propisuje za održanje i sticanje nekretnina. — § 2: ovo ističe za prodane, otete ili na bilo koji način otudjene kraljevske nekretnine ili posedovna prava nakon 100 godina, za crkvena nakon 40 godina, a za plemićka dobra nakon 32 godine«. Redovni rok zastare od 32 godine važi i za ostala dobra, jer z. čl. LIII: 1871, § 83: »U pogledu dobara koja po zakonu predstavljaju vlasništvo neženja, prestaje potpuno razlika između dobara neženja i plemića«. Spomenut rok doselosti prema eraru (tamo nazvana kraljevska dobra) ne važi samo za dobra nego i za prava, koja su s istima u vezi (C. 17/895). — Nastane li za vreme roka doselosti dotično zastare kakva promena u osobi vlasnika ili verovnika, to se rok doselosti dotično zastare ima primereno da uračuna, n. pr. u 24. godini po početku zastare verovnik ustupi potraživanje državi, tri četvrtine zastarnog roka dakle već su protekle, pa prema tomu zastara će isteći nakon dalnjih 25 godina (jedna četvrtina od 100); razlog duže zastare prema državi leži u tome, što kod nje manjka obična pažnja (Grosschmid, Kap. I, 419). Sr. C. 9123/904 kod § 1472.

§ 1467. Nema tabularne doselosti (Grosschmid, Kap. I, 158, 438). V. § 150 grunt reda.

§ 1468 v. kod § 1466.

§ 1469 važi po Grosschmidu (Kap. I, 158), — v. kod § 1467. Za stvarnu doselost služnosti (dakle ne tabularne doselosti), potrebno je: isteknuće roka zastare (32 godine), neprekidno izvršivanje kroz ovo vreme i da služno dobro ne promeni svog vlasnika (C. 6267/84). Samo nenaplatno sticanje dolazi u obzir, v. kod § 1464. Novi vlasnik mora da prizna doselu služnost, ma da za služnost i nije znao, ali je uz odgovarajuću brižljivost mogao za nju doznati (C. 5448/87). Kod služnosti puta predmeva se da je bila poznata kupcu služnog dobra (C. 7597/93). Sr. kod § 1500.

§ 1470 v. kod § 1466, gde je navedeno opšte pravilo doselosti; doselost uknjiženih dobara i prava je samo iznimka ovog pravila.

§ 1471 manjka; izvršava li se kakva služnost u dugim vremenskim razmacima i retko uz privolu, takva upotreba nema svojstva služnosti (C. 3064/905).

§ 1472 važi za gruntovno uknjižena prava (C. 2931/90), ali gledom na rokove važe ustanove Trip. v. kod § 1466 (Groschmid: Privatonprawni radovi II, 912, pozivom na jednu kurijalnu rešitbu). Bude li crkva legatar, ima se ona smatrati jednom osobom sa ostavitelem, pa prema tome će se prema njoj primeniti obični rok doselosti (C. 9123/904), — sr. Groschmida kod § 1466.

§ 1473 manjka, sr. Grosschmida kod § 1466.

§§ 1474—5 ne važe.

§ 1476 ne važi; kod roka doselosti nema razlike između nekretnih i pokretnih stvari; — sr. kod § 1465.

§ 1477 ima se subs'dijarno primeniti (Groschmid, Kap. Uvod), ali zakonitost nije nikad potrebna, v. kod § 1460, pa po tom ovaj § dolazi do primene samo kod tumačenja drugih §§, kao što je na mnogim mestima Kap.

§ 1478, druga rečenica važi, ali ne uz 30 nego 32 godine, v. kod § 1466.

§ 1479 v. kod § 1478, zatim § 155 grunt. reda.

§ 1480. — Z. Čl. XXV/1883, § 19, I. zač.: »Kamati zastaraju, ako ih verovnik ne potražuje za 3 godine. Ovaj rok zastare počinje svršetkom one godine, u kojoj su se kamati mogli s pravom potraživati«. § 20: »Ustanove § 19 ne odnose se na uloge kod novčanih zavoda«. Kurijalna rešitba br. 62: »Ustanovu § 19 Z. Čl. XXV/1883, o zastari kamata ne može se primeniti na kamate sudski dosudjene«. — Kurijalna rešitba br. 65: »Ustanova § 19 Z. Čl. XXV/1883, po kojoj kamati zastaraju ako ih verovnik kroz 3 godine ne potražuje, odnosi se samo na zastaru iz zajma ili kreditnih poslova proističućih, ali ne sudski dosudjenih, ugovornih kamata i ne može se primeniti na kamate, koji se potražuju s kog inog pravnog naslova«.

Ne mogu se potraživati kamati povratnih renti (C. 654 ex 906) isto tako ni povratnih iznosa izdržavanja (C. 445 ex 905). Iznosi rente, koji su već pre više godina istekli, ne mogu se potraživati (C. 3877/901). Potraživanje ističe isto-

vremeno s dospelostću, ma da se tužba ili molba za predbeležbu može podneti tek sutradan; prema tomu zastara kamata, dospelih 31. decembra počinje već sledećeg 1. januara, a ne godine iza toga (Grosschmid, Kap. I, 785—7), pri čem je on mišljenja, da dospelost znači samo to, da je potraživanje do tada bilo sprečeno, te da stoga otpada negativni razlog a ne obratno t. j. da nije nastupio kakav pozitivni osnov potraživanja; prema tomu da je na dan dospelosti dozvoljena retencija i kompenzacija, 1. januara dospeli kamati očevidno zastaraju tek nakon 4 godine. Spomena je vredno, da se prema § 192 steč. reda kod podele utrška iz nekretnina likvidiraju kamati samo za poslednje tri tekuće godine do dražbe, kao i kamati od tada dalje.

§ 1481 važi.

§ 1482 manjka, jer zastara i doselost ne spadaju zajedno (v. kod § 1452); ovaj § odnosi se na stvarna prava, dok se zastara odnosi samo na potraživanja; C. 1018/914 izriče dođuše, da ne zastaruje zahtev na razvrgnuće zajednice.

§ 1483 važi uz iznimku, da po zastari potraživanja verovnikova počinje zastara dužnikova zahteva na izdavanje za'oga (Grosschmid, Kap. I, 788); isto tako zastaruje osobno potraživanje verovnikovo prema dužniku, ali mu ostaje pravo da se namiri iz zaloga, dok kod h'poteke dužnik prema § 1498 (§ 155 grunt. reda) može da traži brisanje iste ob causam finitam (cit. delo I, 518).

§ 1484 manjka.

§ 1485. I. zač. važi uz iznimke navedene kod § 1466.

§ 1485. II. zač. važi.

§§ 1486—8 ne važe; u svim ovim slučajevima potraživanje zastaruje nakon 32 godine, — laesio enormis ovde ne dolazi uopšte u obzir, jer i ne postoji, v. kod § 1048.

§ 1489 ne važi; za iznimke v. § 9 Z. Čl. XVIII/1874 kod § 1306, — § 113 Z. Čl. XII/1894 kod §§ 1308—10; § 109 istog Z. Čl. kod §§ 1321—2.

§ 1490. Uvrede časti progone se samo na predlog oštećenoga, predlog se ima podneti prema § 112 kriv. zakona u roku od 3 meseca od doznanja čina ili počinitelja, — za eventualne privatnopravne zahteve važi općeniti rok zastare; v. kod § 1330.

§§ 1491—2 važe, v. kod meničnog zakona §§ 84—87.

§ 1493. prvu rečenicu sadrži C. 305/903. Po Lalošević-Lanyiu I. 238, posed prednika uračunava se u vreme doselosti a prednik mora da je udovoljio zahtevima istoga, o tom v. kod §§ 1463—4.

§ 1494. prva rečenica važi u pog'edu malodobnika (C. 8200/9 7). U pogledu duševno bolesnih ova rečenica manjka, analogija je očevidno dozvoljena; zastara n'je prekinuta ne bude li povučen u parnicu kurator (C. 734/99). Druga rečenica manjka.

§ 1495 važi u pog'edu bračnih drugova, a tako isto između dece i roditelja (Lalošević-Lanyi, I. 238): u pog'edu tutora vidi §§ 135 i 137 Z. Čl. XX/1877. Ovi se poslednji §§ ne odnose na roditelje, jer oni nisu dužni polagati računa, tako da kod njih važi općeniti (32 godine) rok zastare (C. 5046/99).

§ 1496. važi.

§ 1497. Zastara se prekida tužbom ili priznanjem zahteva (C. 60/895). — ali ne prekida se ne bude li tužba dostavljena dužniku (C. 1070/95). U pogledu doselosti prvu rečenicu sadrži C. 11361/95. — V. obavest o tužbi kod § 87 meničnog zakona. — Drugu rečenicu ovog § potvrdjule Staud str. 519. — Po § 184 GP. privatnopravna dejstva podnašanja pismene tuže i potkretanja parnice ostaju na snazi, ako tužitelji za 30 dana od pravnosnažnosti obustavne odluke, odnosno odluke o odbacivanju propisno podnese pismenu tužbu.

§ 1498 važi uz tumačenje, da sud samo deklarira doselo stvarno pravo, jer doselost ne štiti nikakav obveznopravni naslov nego d'rekte stvarno pravo. (Grosschmid, Kap. I. 186, isto Privatnopravni radovi II 907). In pari ratione kao što je zabeležba tužbe za brisanje ima u smislu kurijalne rešitbe br. 11 biti dozvoljena i zabeležba tužbe radi deklariranja doselog prava (Grosschmid, Privatnopravni radovi II. 910). Po ovoj rešitbi može biti određena zabeležba spora samo usled tužbe za brisanje radi nevaljanosti ili prestanka kakve uknjižbe. Po § 12. Z. Čl. LIV/1912 (sprovedbeni zakon za GP.) tužba radi brisanja ima se podneti kod gruntovne vlasti, koja od'uče o zabeležbi i tužbu dostavlja parničkom sudu; ovaj dostavlja grunt. vlasti presudu o tužbi radi odgovarajućeg ubeleženja. Po Grosschmidu (Kap. I. 411) § 366 je osnov tužbe za uknjižbu doselosti, jer tužitelj ne će biti uknjižen samo prema predjašnjem vlasniku nego i prema onima, koji su ishodili zabe-

ležbu svojih tužbi za brisanje ili su na nevaljan način ušli u gruntovne knjige, dakle koji nisu nikakvi vlasnici, § 1498 hoće jedino izričito da naglasi, da onaj koji dosada ima pravo da traži da bude uknjižen kao vlasnik.

§ 1499. Grunt. red § 155, I. zač.: »Ako gruntovni vlasnik ili verovnik misli, da je zastarom ili koim drugim načinom utrnulo kakvo prvobitno valjano uknjiženo pravo na njegovom dobru ili tražbini, slobodno mu je da kod gruntovne vlasti podnese tužbu radi brisanja toga prava i da posebnom molbom traži zabeležbu parnice.

Drugo začelo v. kod § 1500. Sr. kod § 1498. Gledom na ovakovu tužbu aktivno je legitimiran još ne ubeleženi nasljednik, a isto tako i dalje po redu sledeći hipotekarni verovnik (Grosschmid, Kap. I, 536). Brisanje ovršnim putem dozvoljene hipoteke može uslediti ne samo ovršnim putem nego i tužbom za brisanje (C. 586/900). Sr. kod § 469.

§ 1500 važi (Grosschmid, Privatonpravní radovi, II. 906); sr. kod §§ 1498—9. Grunt. red § 155, II. zač.: »Ali ova tužba i zabeležba parnice ne može biti na štetu onoga, koji je cslanjajući se na gruntovnicu stekao još pre zabeležanja parnice uknjižbom ili prebeležbom ono pravo, koje bi se sad imalo brisati, ili na osnovu njega dalnje koje pravo«.

Ova ustanova ne štiti onoga, koji je mogao doznati postojanje kakve stvarne služnosti (C. 7672/82). Po Grosschmidu (pozivom na veći broj rešidaba) sticatelj ima se ne samo iz javnih knjiga nego i iz posedovnog stanja da osvedoči o odnosima vlasništva i tek onda da se smatra sticateljem, kad mu posed bude jasan (Kap. I, 421). Ko otudji dobro, koje je u javnim knjigama na njega uknjiženo, ali je doselošću pripalo drugomu, kod mala fides jamči za štetu, a kod bona fides samo u koliko se je obogatio (Kap. I, 420).

§ 1501 važi (C. 5095/908). — doselost se ne uzima u obzir ureda radi (C. 628/90). U meničnom postupku pak ne će se izdati platežni nalog na osnovu zastarele menice, nego će se odrediti ročište, — osim ako se prekid ili mirovanje zastare dokaže javnom ispravom (§ 608 — III. zač. GP.). V. i § 83 Z. Čl. XXXI/1894 (bračni zakon).

§ 1502 važi (C. 45/895).

ISPRAVI:

str. 23, redak 24 odozgo umesto § 329 čitaj § 322
« 27, « 20 « « br. 72 čitaj br. 73
« 36, « 6 « dodaj: § 453. v. kod §§ 438—9
« 40, « 3 « « : § 510 ima se subsidi-
jarno primeniti (Grosschmid, Kap. Uvod).
